

Jürgen Seefeldt και Ludger Syré

Πύλες στο παρελθόν και στο μέλλον -
Οι Βιβλιοθήκες στη Γερμανία

Έκδοση του αναγνωρισμένου σωματείου Βιβλιοθήκη & Πληροφόρηση Γερμανία
(Bibliothek & Information e.V. Deutschland)

Πρόλογος
Barbara Lison

3^η ανατύπωση, αναθεωρημένη

2007
Εκδόσεις Georg Olms Verlag
Hildesheim, Zürich, New York

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος της Barbara Lison, Εκπροσώπου της BID	7
Οι γερμανικές βιβλιοθήκες σε αριθμούς	11
1 Ιστορία	
Εξελικτικοί άξονες της ιστορίας των γερμανικών βιβλιοθηκών	12
- Από τον Μεσαίωνα στην απαλλοτρίωση της εκκλησιαστικής περιουσίας	12
- Από τον 19 ^ο αιώνα ώς τον Β΄ παγκόσμιο πόλεμο	16
- Από τη διαιρεμένη στην επανενωμένη Γερμανία	19
2 Παιδεία - Πολιτισμός	
Πολιτική και διοικητική συγκρότηση της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας	26
Εκπαιδευτικά Ιδρύματα	31
- Σχολεία Γενικής Παιδείας	31
- Επαγγελματική Εκπαίδευση	33
- Ο δημόσιος και ο ιδιωτικός τομέας των μέσων Κέντρα διακίνησης και δανεισμού οπτικού υλικού, Κέντρα Πολυμέσων, Εμπορικοί πάροχοι	34
- Επαγγελματική επιμόρφωση – Συνεχιζόμενη εκπαίδευση	35
- Εκπαίδευση Ενηλίκων και Λαϊκά Πανεπιστήμια	36
- Πανεπιστήμια και άλλα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα	36
Βιβλιεμπόριο	40

3 Η πολυμορφία των βιβλιοθηκών

Το ευρύ φάσμα των βιβλιοθηκών στη Γερμανία	43
Η πολυμορφία των φορέων	43
- Δημόσιοι φορείς: Η Ομοσπονδία-Τα Ομοσπονδιακά Κρατίδια-Οι Κοινότητες-Τα Ιδρύματα Δημόσιου Δικαίου	43
- Εκκλησιαστικοί φορείς	45
- Ιδιωτικοί φορείς	45
Η πολυμορφία των τύπων των βιβλιοθηκών	46
Βιβλιοθήκες με εθνική σημασία	46
- Die Deutsche Nationalbibliothek (Η Εθνική Βιβλιοθήκη της Γερμανίας)	46
- Staatsbibliothek zu Berlin – Preußischer Kulturbesitz (Κρατική Βιβλιοθήκη του Βερολίνου – Πολιτιστική Κληρονομιά του Πρωσικού Κράτους)	50
- Bayerische Staatsbibliothek in München (Κρατική Βιβλιοθήκη της Βαυαρίας στο Μόναχο)	52
- Die Zentralen Fachbibliotheken (Οι Κεντρικές Βιβλιοθήκες Ειδικών Επιστημονικών Κλάδων)	53
Οι Βιβλιοθήκες των Ομόσπονδων Κρατιδίων (Landesbibliotheken) και άλλες Περιφερειακές Βιβλιοθήκες (Regionalbibliotheken)	54
Βιβλιοθήκες Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων	58
- Οι Βιβλιοθήκες των Πανεπιστημίων	58
- Οι Βιβλιοθήκες των Ανώτατων Ιδρυμάτων Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και άλλων Ανώτατων Σχολών	60
Ειδικές Βιβλιοθήκες και Βιβλιοθήκες Ειδικών Τομέων	61
Δημόσιες Βιβλιοθήκες	65
- Κοινοτικές Δημόσιες Βιβλιοθήκες	66
- Ειδικές Κρατικές Υπηρεσίες για Δημόσιες Βιβλιοθήκες	72

- Οι Δημόσιες Βιβλιοθήκες των Εκκλησιών	73
Ειδικοί Τομείς των Δημόσιων Βιβλιοθηκών	74
- Βιβλιοθήκες για Παιδιά και Νέους	74
- Σχολικές Βιβλιοθήκες	75
- Το έργο των βιβλιοθηκών για ιδιαίτερες ομάδες χρηστών	77
- Άλλες βιβλιοθήκες	78
Ιδρύματα Τεκμηρίωσης	79

4 Επαγγέλματα και Επαγγελματικές Ενώσεις

Οργάνωση και Οργανώσεις του βιβλιοθηκονομικού κλάδου	81
Επαγγέλματα του βιβλιοθηκονομικού κλάδου	81
Ιστορία της βιβλιοθηκονομικής εκπαίδευσης	84
Βιβλιοθηκονομική εκπαίδευση και Εκπαιδευτικά Ιδρύματα	85
Επιμόρφωση και συνεχιζόμενη εκπαίδευση για το προσωπικό των βιβλιοθηκών	90
Συνεργασία των βιβλιοθηκών σε επίπεδο θεσμικών οργάνων και επαγγελματικών οργανώσεων	91
- Η Κεντρική Οργάνωση Βιβλιοθήκη & Πληροφόρηση Γερμανία (BID)	92
- Η Ομοσπονδία Γερμανικών Βιβλιοθηκών (DBV)	94
- Επαγγελματικός Σύλλογος Πληροφόρηση Βιβλιοθήκη (BIB)	98
- Σύλλογος Γερμανών Βιβλιοθηκονόμων (VDB)	101
- ekz-bibliotheksservice GmbH	102
- Το Ίδρυμα Bertelsmann (Bertelsmann Stiftung, Gütersloh)	104
- Goethe-Institut, München	105
- Η Γερμανική Εταιρεία για την Επιστήμη της Πληροφορίας και την Πρακτική Εφαρμογή της Πληροφορίας (DGI)	107

Διεθνής συνεργασία	107

5 Η συνεργασία μεταξύ των βιβλιοθηκών

Παροχή υπηρεσιών σε τοπικό, περιφερειακό και εθνικό επίπεδο μέσω συνεργασιών	111

Οι βάσεις της συνεργασίας	111

Η συνεργασία στον τομέα της πρόσκτησης υλικού	113

- Η Γερμανική Εταιρεία Ερευνών (DFG) και το Πρόγραμμα Δημιουργίας Εδρών Ειδικών Συλλογών	114

- Η Συλλογή Γερμανικών Εντύπων	116

- Συνεργασία στον τομέα της επιμέλειας	118

Η συνεργασία στον τομέα της βιβλιοθηκονομικής επεξεργασίας	119

- Τα συστήματα περιφερειακών δικτύων	120

- Η τράπεζα δεδομένων για περιοδικά	123

- Κατάλογοι παλαιού τύπου	125

- Το εγχειρίδιο του ιστορικού βιβλιακού υλικού	126

Η συνεργασία στη χρήση και την πληροφόρηση	126

- Διαπεριφερειακός διαδανεισμός	127

- Ηλεκτρονική παράδοση τεκμηρίων	128

- Συνεταιρισμοί υπηρεσιών πληροφόρησης	130

6 Το μέλλον της Βιβλιοθήκης Η Βιβλιοθήκη του μέλλοντος

Προϋποθέσεις πλαίσιο και σκεπτικά στρατηγικής	132

Εικόνες και μοντέλα της Δημόσιας Βιβλιοθήκης του Αύριο	136

Όραμα και πραγματικότητα των Επιστημονικών Βιβλιοθηκών	139

Η Ψηφιακή Βιβλιοθήκη	141

Αποτίμηση και Προοπτική 145

Παράρτημα

Οι συγγραφείς 146

Διευθύνσεις στο διαδίκτυο 147

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Το 2003, τότε που το βιβλίο αυτό παρουσιαζόταν για πρώτη φορά στο 69^ο Παγκόσμιο Συνέδριο της IFLA (International Federation of Library Associations and Institutions – Διεθνής Ομοσπονδία Βιβλιοθηκονομικών Ενώσεων και Οργανισμών) στο Βερολίνο, οι συγγραφείς και οι εκδότες του ούτε που θα μπορούσαν να διανοηθούν ότι η έκδοση αυτή θα εξελισσόταν σ' ένα τέτοιο „best seller“.

«Οι Πύλες» - η πρώτη λέξη του τίτλου έχει γίνει εντωμεταξύ το σύμβολο του βιβλίου, έτσι όπως και οι βιβλιοθήκες αποτελούν Πύλες της γνώσης – έγιναν ανάρπαστες, ούτως ώστε τέσσερις μόνον μήνες αργότερα να χρειαστούν μια δεύτερη, ξαναδουλεμένη ανατύπωση. Η αγγλική έκδοση, που είχε επίσης κυκλοφορήσει τον καιρό του προαναφερθέντος Παγκοσμίου Συνεδρίου της IFLA, έχει εντωμεταξύ εξαντληθεί.

Λόγω της μεγάλης ζήτησης ήταν επόμενο ν' ακολουθήσει μια αναθεωρημένη και συμπληρωμένη με τα τελευταία δεδομένα έκδοση για το 3^ο Συνέδριο Βιβλιοθήκη και Πληροφόρηση στη Λειψία, όπως επίσης και μια αντίστοιχη αγγλική. Περαιτέρω αφορμές για την ανατύπωση έδωσαν και εξελίξεις στους κόλπους της IFLA που ενδιαφέρουν και αφορούν άμεσα τις γερμανικές: Μια ιδιαίτερη αφορμή είναι η προεδρία της Καθηγήτριας Claudia Lux στην IFLA από το 2007 ως το 2010. Είναι επίσης και ένας από τους λόγους που οι εκδότες ελπίζουν ότι το Goethe-Institut θα αναλάβει και πάλι την απόδοση του συγγράμματος σε όσο το δυνατόν περισσότερες γλώσσες – η πρώτη έκδοση διατίθεται άλλωστε σε ηλεκτρονική μορφή και από την ιστοσελίδα του Goethe-Institut σε οκτώ γλώσσες* ενώ τυπωμένη σε 6 γλώσσες κυκλοφορεί από τις Εκδόσεις Georg Olms Verlag.

Η πρόθεση της BID να ανατυπώσει τις «Πύλες» ήταν συνδεδεμένη και με την επιθυμία να συμπληρώσει και να επικαιροποιήσει τη μελέτη, προσφέροντας στη δημοσιότητα και τα τελευταία δεδομένα από το χώρο των βιβλιοθηκών. Ωστόσο, το πόσο καθοριστικές υπήρξαν οι αλλαγές στο τοπίο των βιβλιοθηκών στα τέσσερα περασμένα χρόνια αποκαλύφτηκε μόνον κατά την επεξεργασία των «Πυλών». Ενώ η δουλειά των δυο συγγραφέων προέβλεπε στην αρχή την επεξεργασία ορισμένων τμημάτων της μελέτης προχώρησε στην πορεία και στην εκ νέου συγγραφή ολόκληρων κεφαλαίων. Δεν έπρεπε να αλλάξουν μόνον αριθμοί και ονόματα, αλλά έπρεπε να δοθούν νέα αντιπροσωπευτικά παραδείγματα, να ενημερωθούν διαγράμματα και ταμπέλες, να εξασφαλιστεί νέο οπτικό υλικό και να ληφθούν υπ' όψιν όσο πιο πολλές γινόταν από τις σπουδαιότερες καινοτομίες που προωθήθηκαν και πραγματοποιήθηκαν στο χώρο των γερμανικών βιβλιοθηκών από το 2003 και μετά.

Τί συνέβη λοιπόν στα περασμένα τέσσερα χρόνια που να καθιστά απαραίτητη μια τόσο ριζική αναθεώρηση;

Πρώτα απ' όλα θα πρέπει γενικά να τονίσουμε ότι οι βιβλιοθήκες στη Γερμανία συγκαταλέγονται από πολλές απόψεις στους κινητήρες που προωθούν την παροχή υπηρεσιών στον τομέα του πολιτισμού και της επιστήμης. Το γεγονός ότι μέσα σε τέσσερα μόλις χρόνια η εξέλιξη που έλαβε χώρα ήταν μιας τόσο μεγάλης κλίμακας, ώστε να απαιτείται η αναθεώρηση και ανατύπωση των «Πυλών», καταδεικνύει τη

δυναμική του χώρου μας - τόσο ως ανταπόκριση στο τεχνολογικό και κοινωνικό περιβάλλον όσο και ως πηγαίο παλμό ενός τομέα παροχής υπηρεσιών, προσανατολισμένου στην καινοτομία.

Οι έννοιες-κλειδιά σ' αυτήν τη συνάρτηση είναι η ανάπτυξη νέων, ψηφιακών κατά κύριο λόγο, υπηρεσιών των βιβλιοθηκών, που παρέχονται από το 2003, όπως για παράδειγμα η δημιουργία της Πύλης VascoDa, οι εφαρμογές μακροχρόνιας αρχειοθέτησης για τη διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς (Kopal) καθώς και η θριαμβευτική προέλαση των Εικονικών Ειδικών Βιβλιοθηκών. Αλλά και παροχές υπηρεσιών και διαδικασίες που προσφέρονταν και εφαρμόζονταν ήδη από καιρό εξελίχτηκαν τα περασμένα τρία χρόνια σε τόσο μεγάλο βαθμό, ώστε να απαιτείται και η προσαρμογή των «Πυλών» στη νέα κατάσταση πραγμάτων.

Σημαντικές αλλαγές προέκυψαν επίσης και στον τομέα της διαπεριφερειακής συνεργασίας, όπως για παράδειγμα στα συστήματα των συνεργαζόμενων δικτύων, στη λειτουργία ενός παγερμανικού συστήματος δανεισμού και στις υπηρεσίες ηλεκτρονικής παράδοσης τεκμηρίων. Το «Δίκτυο Αρμοδιοτήτων Βιβλιοθηκών» («Kompetenznetzwerk für Bibliotheken») που ιδρύθηκε ως φορέας των σπουδαιότερων κεντρικών παροχών υπηρεσιών για τις βιβλιοθήκες μετά το κλείσιμο του Γερμανικού Ινστιτούτου Βιβλιοθηκών (Deutsches Bibliotheksinstitut), δεν έχει μόνον αναλάβει το έργο του ως διαπεριφερειακό, αποκεντρωτικά οργανωμένο πρακτορείο υπηρεσιών, αλλά το έχει θέσει και σε μια στέρεη βάση τόσο από άποψη στελέχωσης όσο και από άποψη οικονομική.

Επιπλέον, από τη δημοσίευση των θέσεων μιας εθνικής στρατηγικής για την ανάπτυξη των βιβλιοθηκών στη Γερμανία «Βιβλιοθήκη 2007» (Bibliothek 2007) και μετά διεξάγεται επιτέλους και πάλι μια πολιτική συζήτηση για τις βιβλιοθήκες – αφενός σε εθνικό επίπεδο μέσω της «Εξεταστικής Επιτροπής για τον Πολιτισμό» («Enquete-Kommission Kultur») του Γερμανικού Ομοσπονδιακού Κοινοβουλίου (Bundestag), αφετέρου προωθούμενη από τις περιφερειακές οργανώσεις της Ομοσπονδίας Γερμανικών Βιβλιοθηκών (Deutscher Bibliotheksverband e.V) με τους πολιτικούς και τα αρμόδια υπουργεία του εκάστοτε ομόσπονδου κρατιδίου. Διάφορες πρωτοβουλίες σχετικά με τη νομοθεσία περί βιβλιοθηκών σε επίπεδο ομόσπονδων κρατιδίων δίνουν κάποιες ελπίδες ότι οι βιβλιοθήκες θα κατοχυρωθούν νομικά περισσότερο απ' ό,τι μέχρι σήμερα. Εν ολίγοις, γίνεται και πάλι λόγος για τις βιβλιοθήκες κι αυτό κυρίως σε σχέση με το ρόλο τους στη διαδικασία της δια βίου μάθησης, στην επιστήμη και στην έρευνα, στη διατήρηση και συντήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς καθώς και στη διαμόρφωση πολιτισμικής ταυτότητας στη διαρκώς μεταβαλλόμενη κοινωνία μας.

Η αναθεώρηση του Συντάγματος (Föderalismusreform/Μεταρρύθμιση του ομοσπονδιακού συστήματος) που ψηφίστηκε στα μέσα του 2006 από το Ομοσπονδιακό Κοινοβούλιο απαιτεί και από τις βιβλιοθήκες μια πολιτική ευθυγράμμιση της στρατηγικής τους. Η αυτονομία/κυριότητα των ομόσπονδων κρατιδίων στον τομέα του πολιτισμού και της παιδείας έχει ενισχυθεί ακόμα περισσότερο, γεγονός που δεν καθιστά διόλου ευκολότερη την υλοποίηση πρωτοβουλιών και την καθιέρωση προτύπων σε ομοσπονδιακό επίπεδο ούτε και την προβολή των γερμανικών βιβλιοθηκών στο εξωτερικό.

Αλλά και το ίδιο το επάγγελμα του βιβλιοθηκονόμου έχει υποστεί καθοριστικές αλλαγές: Με τη «Διαδικασία της Bologna» («Bologna Process») έχει ξεκινήσει στη Γερμανία μια σειρά μεταρρυθμίσεων στην Ανώτατη Εκπαίδευση που συνδέεται με πολλές αλλαγές στην επαγγελματική εκπαίδευση της νέας γενιάς στον βιβλιοθηκονομικό κλάδο.

Νέα δεδομένα έχουν προκύψει επίσης από το 2003 και μετά και στην Κεντρική Οργάνωση της Ομοσπονδιακής Ένωσης Γερμανικών Συλλόγων Βιβλιοθηκονόμων (Dachverband der deutschen Bibliotheksverbände). Η νέα ονομασία «BID», Bibliothek & Information Deutschland (Βιβλιοθήκη & Πληροφόρηση Γερμανία) είναι συνέπεια της προσχώρησης της DGI, Deutsche Gesellschaft für Informationswissenschaft und Informationspraxis (Γερμανική Εταιρεία της Επιστήμης της Πληροφορίας και της Πρακτικής Εφαρμογής της Πληροφορίας) στην κεντρική οργάνωση, η οποία πραγματοποιήθηκε στο 2^ο Συνέδριο Βιβλιοθηκών στη Λειψία το 2004.

Παράλληλα στις θετικές αυτές διευρύνσεις ως προς την εκπροσώπηση στο λόμπυ όλων των οργανισμών του τομέα της πληροφόρησης, σε πολλές πόλεις της Γερμανίας σημειώθηκαν ορατές, με την κυριολεκτική σημασία της λέξης, εξελίξεις: Στα περασμένα χρόνια δημιουργήθηκαν πολλές νέες και αξιόλογες, και από αρχιτεκτονική σκοπιά, βιβλιοθήκες, είτε ως νεότευκτα κτίρια είτε ως νέα χρήση ενός ήδη υφιστάμενου ιστορικού κτίσματος. Μια επιλογή αυτών θα παρουσιαστεί εν συντομία με νέο οπτικό υλικό.

Η παρούσα έκδοση οφείλεται κατά κύριο λόγο στους δυο συγγραφείς, Jürgen Seefeldt και Ludger Syré, που ανταποκρίθηκαν άμεσα και με μεγάλη προθυμία στο κάλεσμα της BID και ανέλαβαν να ξαναδουλέψουν μέσα σε μικρό χρονικό διάστημα τη δεύτερη έκδοση. Γι' αυτό και τους ευχαριστώ ιδιαίτερα – ήταν μεγάλη χαρά για μένα να συνεργαστώ μαζί τους.

Θα ήθελα επίσης να εκφράσω την ευγνωμοσύνη μου και στους μεταφραστές και πρωτίστως στην Diann Pelz-Rusch για την πρώτη έκδοση και στην Janet MacKenzie για τη αναθεώρηση της δεύτερης αγγλικής έκδοσης καθώς και σ' όλους εκείνους που κατ' εντολή του Goethe-Institut απέδωσαν ή πρόκειται ν' αποδώσουν τα κείμενα και σε άλλες γλώσσες.

Οι Εκδόσεις Georg Olms Verlag φρόντισαν και πάλι σε πνεύμα αγαστής συνεργασίας και με άψογο επαγγελματισμό για την παραγωγή του ελκυστικού και από αισθητική άποψη βιβλίου. Τις θερμές μου ευχαριστίες.

Η καλαίσθητη και ελκυστική μορφή έχει φυσικά επιτευχθεί κυρίως με το οπτικό υλικό - ευχαριστώ θερμά όλους εκείνους που μας βοήθησαν στο σημείο αυτό.

Θέλω να πιστεύω ότι η παρούσα δημοσίευση θα διαδοθεί ευρέως. Αυτό που εύχομαι κυρίως είναι ότι θα τύχει ευρείας προσοχής! Οι γερμανικές βιβλιοθήκες και όσοι εργάζονται σ' αυτές το αξίζουν!

Barbara Lison
Εκπρόσωπος της BID – Bibliothek & Information Deutschland

* Σ.τ.Μ.

Εντωμεταξύ διατίθεται και η 3^η έκδοση από την ιστοσελίδα του Goethe-Institut σε διάφορες γλώσσες.

Foto S. 8

ΗΜΕΡΕΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ 2004
11 – 14 Νοεμβρίου στην Ulm και Neu-Ulm

ΒΙΟΚΟΣΜΟΣ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
Πληροφόρηση-Καινοτομία-Εμπνευση

Διοργάνωση: Ομοσπονδία Γερμανικών Βιβλιοθηκών (DBV), οι οργανώσεις της στα κρατίδια Baden-Württemberg και Bayern

Η επιστημονική *Δημοτική Βιβλιοθήκη της πόλης Ulm* (wissenschaftliche Stadtbibliothek Ulm) (Baden-Württemberg), ιδρυμένη το 1518, συστεγάστηκε το 1968 με τη Δημοτική Ελεύθερη Βιβλιοθήκη/Αναγνωστήριο (städtische Freie Bibliothek/Lesehalle) που είχε ιδρυθεί το 1896. Ο αρχιτέκτονας Gottfried Böhm έλαβε το 1999 την εντολή για την κατασκευή μιας νέας Δημοτικής Βιβλιοθήκης. Τα εγκαίνια της Κεντρικής Βιβλιοθήκης από γυαλί και μέταλλο με τη μορφή πυραμίδας, κοντά στο ιστορικό Münster της Ulm, έγιναν στις 15 Απριλίου 2004. Στα 6.700 τ.μ. φιλοξενούνται και διατίθενται πάνω από 350.000 βιβλία και άλλα πολυμέσα. Στην εικόνα βλέπουμε την Κεντρική Βιβλιοθήκη στο μονόφυλλο που κυκλοφόρησε με αφορμή τις Ημέρες Βιβλιοθήκης που οργάνωσαν από κοινού οι οργανώσεις της DBV στα κρατίδια Baden-Württemberg και Bayern στην Ulm και Neu-Ulm.

Foto S. 9

Ως σήμα κατατεθέν του Πανεπιστημίου και συνδυετικός κρίκος μεταξύ Campus και πόλης ανεγέρθηκε για την *Πανεπιστημιακή Βιβλιοθήκη Cottbus* (Universitätsbibliothek Cottbus) (Brandenburg) ένα εντυπωσιακότατο νέο κτίσμα (αρχιτέκτονες/αρχιτεκτονική μελέτη: Herzog και de Meuron, Basel). Το σκεπτικό του νέου αυτού κτιρίου που παραπέμπει στο μέλλον βασίζεται στο νέο προσανατολισμό του Τεχνικού Πανεπιστημίου του Brandenburg στην εξασφάλιση πληροφοριών και πολυμέσων. Οι υπηρεσίες που συγκεντρώθηκαν το 2004 στο Κέντρο Πληροφόρησης, Επικοινωνίας και Πολυμέσων (Informations-, Kommunikations-, und Medienzentrum – IKZM) έχουν βρει στέγη στο νέο κτίσμα. Λόγω του συγκεκριμένου σκεπτικού αυτή η Πανεπιστημιακή Βιβλιοθήκη ανακηρύχτηκε το 2006 «Βιβλιοθήκη της χρονιάς».

Οι γερμανικές βιβλιοθήκες σε αριθμούς (κατάσταση από 31/12/2005)		
Όλες οι βιβλιοθήκες (βάσει δήλωσης στην DBS. Όλοι οι τομείς, όλοι οι φορείς, με έμμισθα ή επίτιμα στελέχη)		
Όλες οι βιβλιοθήκες, συμπερ. των βιβλιοθηκών των Ινστιτούτων και των υποκαταστημάτων (τόποι εγκατάστασης)		11.556
Σύνολο του υλικού σε μέσα (έντυπα και μη έντυπα μέσα, σε τεκμήρια)		320,0 εκατομ.
Δανεισμοί (σε μέσα)		515,5 εκατομ.
Δαπάνες για την αγορά μέσων (σε ευρώ)		336,0 εκατομ.
Θέσεις προσωπικού (συμπερ. και των μη προβλεπόμενων από το οργανόγραμμα)		21.409
Σύνολο δαπανών (προσωπικού και υλικού) σε ευρώ – μη συμπερ. των Ειδικών Βιβλιοθηκών		1.509,3 εκατομ.
Εγγεγραμμένοι χρήστες (ενεργοί)		11,65 εκατομ.
Παραγγελίες στο πλαίσιο του διαδανεισμού των γερμανικών βιβλιοθηκών (παραδοθείσες)		4,92 εκατομ.
Γενικές Επιστημονικές, Περιφερειακές και Πανεπιστημιακές Βιβλιοθήκες (βάσει δήλωσης στην DBS)		
Αριθμός των Βιβλιοθηκών, συμπερ. και των βιβλιοθηκών των Ινστιτούτων κ.ά. παραρτημάτων (τόποι εγκατάστασης)		806
Σύνολο του υλικού σε μέσα (έντυπα και μη, σε τεκμήρια)		173,5 εκατομ.
Έντυπο υλικό (βιβλία, εφημερίδες, περιοδικά, σε τεκμήρια)		157,6 εκατομ.
Δανεισμοί (σε μέσα)		79,4 εκατομ.
Δαπάνες αγοράς μέσων (σε ευρώ)		232,4 εκατομ.
Θέσεις προσωπικού (συμπερ. και των μη προβλεπόμενων από το οργανόγραμμα)		8.944
Σύνολο δαπανών (προσωπικού και υλικού) σε ευρώ		718,3 εκατομ.
Παραγγελίες στο πλαίσιο του διαδανεισμού των γερμανικών βιβλιοθηκών (παραδοθείσες)		4,61 εκατομ.
Θέσεις μελέτης χρηστών		85.669
- εξ' αυτών με ηλεκτρονικό υπολογιστή		13.386
Εγγεγραμμένοι χρήστες (ενεργοί)		2,75 εκατομ.
Δημόσιες Βιβλιοθήκες (βάσει δήλωσης στην DBS, εξαιρουμένων των Σχολικών Βιβλιοθηκών)	Με έμμισθα ή επίτιμα στελέχη/ όλων των φορέων	Με έμμισθα στελέχη/όλων των φορέων
Αριθμός των Βιβλιοθηκών, συμπερ. των υποκαταστημάτων (τόποι εγκατάστασης)	10.584	3.950
(καταχωρημένες: 11.308)		
Σύνολο του υλικού σε μέσα (σε τεκμήρια)	125,4 εκατομ.	95,3 εκατομ.
Δανεισμοί (σε τεκμήρια)	356,3 εκατομ.	295,5 εκατομ.
Δαπάνες για αγορά μέσων (σε ευρώ)	88,9 εκατομ.	70,2 εκατομ.
Σύνολο δαπανών (προσωπικού και υλικού) σε ευρώ	791,0 εκατομ.	756,0 εκατομ.
Επισκέψεις στις βιβλιοθήκες	103,0 εκατομ.	97,0 εκατομ.
Εγγεγραμμένοι χρήστες (ενεργοί)	8,6 εκατομ.	6,94 εκατομ.
Συνολικός αριθμός θέσεων προσωπικού	11.724	11.586
Παραγγελίες στο πλαίσιο του διαδανεισμού των γερμανικών βιβλιοθηκών (παραδοθείσες)	0,25 εκατομ.	0,24 εκατομ.
Ειδικές Βιβλιοθήκες (βάσει δήλωσης στην DBS)		
Αριθμός των Βιβλιοθηκών, συμπερ. των βιβλιοθηκών των Ινστιτούτων κ.ά. παραρτημάτων		166
(καταχωρημένες: 2.225)		
Συνολικό υλικό σε μέσα (έντυπα και μη έντυπα, σε τεκμήρια)		21,1 εκατομ.
Έντυπο υλικό (βιβλία, εφημερίδες, περιοδικά, σε τεκμήρια)		17,8 εκατομ.
Δανεισμοί (σε τεκμήρια)		1,6 εκατομ.
Δαπάνες για αγορά μέσων (σε ευρώ)		14,7 εκατομ.
Συνολικός αριθμός θέσεων προσωπικού		741
Εγγεγραμμένοι χρήστες (ενεργοί)		0,32 εκατομ.
Παραγγελίες στο πλαίσιο του διαδανεισμού των γερμανικών βιβλιοθηκών (παραδοθείσες)		0,06 εκατομ.
Πηγή: Στατιστική Γερμανικών Βιβλιοθηκών (Deutsche Bibliotheksstatistik - DBS) 2005 (κατάσταση από 31/12/2005)		

1 ΙΣΤΟΡΙΑ

Εξελικτικοί άξονες της ιστορίας των γερμανικών βιβλιοθηκών

Μια σύντομη αναδρομή στη γερμανική ιστορία είναι απαραίτητη για εκείνον που θέλει να κατανοήσει τη δομή και την παρούσα κατάσταση των γερμανικών βιβλιοθηκών. Κοιτάζοντας τον ιστορικό χάρτη της Γερμανίας, όπως αυτός διαμορφώνεται δια μέσου των εποχών, ερχόμαστε αντιμέτωποι με δυο σημαντικά δεδομένα:

- Ο κεντροευρωπαϊκός χώρος που συγκέντρωσε γερμανόφωνους πληθυσμούς, δηλ. πληθυσμούς με γλώσσα την κοινή, καθομιλούμενη των γερμανικών φύλων, έχει να επιδείξει διαφορετικές εδαφικές οριοθετήσεις κατά την πάροδο των αιώνων. Από τον χώρο αυτό με τα διαρκώς μετακινούμενα σύνορα διαμορφώθηκε στις αρχές της δεύτερης χιλιετίας, ή ίσως και νωρίτερα, το «γερμανικό ράιχ».

- Το «γερμανικό ράιχ» διαιρείτο ανέκαθεν σε πάρα πολλές «επικράτειες», σε πάρα πολλά κρατίδια, και μάλιστα τόσα πολλά που δύσκολα υπολόγιζε κανείς τον αριθμό τους. Ο αριθμός αυτός μειώθηκε σημαντικά από το 1803 και το 1815 και μετά. Η διαίρεση του κράτους σε κρατίδια διατηρήθηκε και μετά την ίδρυση του γερμανικού ράιχ το 1871 και καθορίζει μέχρι και σήμερα τη δομή και οργάνωση της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας που από το 1949 είναι ομοσπονδιακό κράτος με 16 σήμερα ομόσπονδα κρατίδια.

Επειδή λοιπόν σε γενικές γραμμές η Γερμανία ουδέποτε υπήρξε κράτος με κεντρικό σύστημα διοίκησης, η πολιτιστική ζωή εξελίχθηκε και αναπτύχθηκε κατά κύριο λόγο στις διοικητικές περιφέρειες του εκάστοτε κράτους-κρατιδίου, αποκτώντας έτσι τοπικό χαρακτήρα. Σ' αυτήν την ιστορική παράδοση ανάγεται και το Σύνταγμα της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας (Grundgesetz), αναθέτοντας την αρμοδιότητα για όλα σχεδόν τα πολιτιστικά θέματα στις κυβερνήσεις των ομόσπονδων κρατιδίων, δεδομένο που εξηγεί και σε γενικές γραμμές γιατί τα των βιβλιοθηκών στη Γερμανία εξελίχθηκαν σε περιφερειακό επίπεδο και γιατί η δομή και η οργάνωσή τους εξακολουθεί να στηρίζεται στο αποκεντρωτικό σύστημα.

Foto S. 11

Η *Dombibliothek Hildesheim* (Niedersachsen) (Η Επισκοπική Βιβλιοθήκη του Hildesheim), που χρονολογείται από την ίδρυση ακόμα της επισκοπής το 815, έχει στην κατοχή της ένα Βιβλίο των Ωρών από τον 15^ο αιώνα, σε λατινική και γαλλική γλώσσα, με ασυνήθιστη μορφή: Τα 266 φύλλα περγαμηνής του Codex Rutundus (HS 728) αποτελούν κύκλους διαμέτρου 9 εκατοστών.

Από τον Μεσαίωνα στην απαλλοτρίωση της εκκλησιαστικής περιουσίας

Παρόλο που βιβλιοθήκες υπήρχαν ήδη στις μεγάλες πόλεις της Γερμανίας ως ρωμαϊκής επαρχίας, οι απαρχές των γερμανικών βιβλιοθηκών δεν βρίσκονται στην αρχαιότητα, αλλά στον Μεσαίωνα. Τον 6^ο μ.Χ. αιώνα και με αφετηρία την Ιταλία και την Ισπανία οι μονές με τις βιβλιοθήκες (armarium) και τα βιβλιογραφεία/αντιγραφικά εργαστήρια (scriptorium) άρχισαν να εξελίσσονται σε τόπους κουλτούρας του βιβλίου κι έτσι σε θεματοφύλακες της αρχαίας παράδοσης.

Κατά το πρότυπο των ιρλανδέζικων και αγγλοσαξωνικών ιεραποστολών εμφανίζονται και σε γερμανικό έδαφος, κατά την καρολίγγεια εποχή (9^{ος} και 10^{ος} αιώνας), οι πρώτες *βιβλιοθήκες των μητροπολιτικών κέντρων* (π.χ. Köln, Mainz, Würzburg, Freising) και οι *μοναστηριακές βιβλιοθήκες*, μεταξύ αυτών οι μεγαλύτερες, που είχαν δηλαδή στην κατοχή τους μερικές εκατοντάδες τόμους, εκείνες των πόλεων Fulda, Lorsch, St. Gallen, Reichenau και Murbach. Ο αριθμός των μοναστηριακών βιβλιοθηκών αυξήθηκε σημαντικά μέχρι το τέλος του Μεσαίωνα κυρίως χάρη στα νέα μοναχικά τάγματα (π.χ. των Καρτουσιανών, των Τσιστερσιανών, Αυγουστινιανών κλπ.). Ειδικότερα, τα επαιτικά τάγματα (Δομινικανοί και Φραγκισκανοί), που προτιμούσαν τις πόλεις, θεωρούσαν την ενασχόληση με τις επιστήμες και την παιδεία χρέος τους και τις βιβλιοθήκες τα απαραίτητα μέσα για το έργο τους.

Από την ακμή του Μεσαίωνα (900-1300) πλάι στους μέχρι τότε φορείς της επιστημονικής ζωής άρχισαν να δημιουργούνται και νέοι χώροι καλλιέργειας των γραμμάτων, νέοι χώροι μαθητείας και μετάδοσης της γνώσης, οι σχολικές κοινότητες που συγκρότησαν σταδιακά τον αυτόνομο θεσμό *universitas magistrorum et scholarium*, διαμορφώνοντας έτσι τον πυρήνα του σημερινού πανεπιστημίου. Η ίδρυση πανεπιστημίων, που άρχισε στη Γερμανία με 150 χρόνια καθυστέρηση σε σύγκριση με την Ιταλία (Salerno, Bologna), Γαλλία (Παρίσι), Ισπανία (Salamanca) και Αγγλία (Oxford), οδήγησε ταυτόχρονα στη δημιουργία νέων συλλογών βιβλίων, περιορισμένου ωστόσο όγκου, επειδή οι Καθηγητές φύλαγαν τα σημαντικά έργα στις ιδιωτικές τους βιβλιοθήκες. Οι σπουδαστές κρατούσαν σημειώσεις την ώρα της παράδοσης ή αντέγραφαν τα κείμενα των Καθηγητών. Το πρώτο πανεπιστήμιο στο τότε γερμανικό ράιχ ιδρύθηκε στην Πράγα (1348) κι ακολούθησαν η Βιέννη (1365), η Χαϊδελβέργη (1386), η Κολωνία (1388) και το Erfurt (1392).

Foto S.12

Το Ευαγγελιστάριο του Heinrich des Löwen που φιλοτεχνήθηκε κατά παραγγελία του Welfenherzog γύρω στο 1188 στη μονή Helmarshausen θεωρείται λαμπρό δείγμα της τέχνης και τεχνικής του βιβλίου κατά τον Μεσαίωνα. Το περγαμινό χειρόγραφο (Cod. Guelf. 105 Noviss.2o, Fol. 19r) φυλάσσεται στην Herzog August Bibliothek in Wolfenbüttel (Niedersachsen) (Βιβλιοθήκη του Δούκα August στο Wolfenbüttel) και έχει τέσσερις ιδιοκτήτες (Niedersachsen, Bayern, Bundesrepublik Deutschland, Stiftung Preußischer Kulturbesitz).

Τα χαρακτηριστικά στάδια στην εξέλιξη της κουλτούρας του βιβλίου από την ύστερη αρχαιότητα και μετά είναι η μετάβαση από τον κύλινδρο στο βιβλίο (κώδιξ), η αντικατάσταση του προς εγγραφή υλικού, του παπύρου, από την περγαμινή κι αργότερα από το φθηνότερο χαρτί, η τοποθέτηση και φύλαξη των βιβλίων σε ερμάρια, αργότερα σε κόγχες στους τοίχους και έδρανα, η αύξηση του αριθμού των βιβλίων μέσω της αντιγραφής των κειμένων και της εκ των υστέρων επιζωγράφησης των χειρογράφων καθώς και η επικράτηση της λατινικής γλώσσας.

Επειδή κατά τον Μεσαίωνα η εκπαίδευση βρισκόταν στα χέρια του κλήρου, οι λαϊκοί σπάνια είχαν βιβλία στην κατοχή τους. Ενώ ο Κάρολος ο Μέγας (742-814) διατηρούσε μια αξιόλογη βιβλιοθήκη στην αυλή του, που δεν έτυχε ωστόσο κάποιας συνέχειας, οι άρχοντες που ακολούθησαν αρκούσαν συχνά στο να χαρίζουν εξαιρετικά χειρόγραφα σε μοναστήρια και επισκοπές. Μόνον όταν επικράτησε το

πρότυπο του λογίου στους κύκλους της αριστοκρατίας και μόνον όταν άρχισε να εξαπλώνεται η γραφή, άρχισαν να δημιουργούνται συλλογές βιβλίων και στις έδρες των ευγενών, και πρώτα πρώτα στις βασιλικές αυλές.

Από τον 13^ο αιώνα η γραφή άρχισε να εξαπλώνεται και στις πόλεις, ο αριθμός όμως των ιδιωτικών βιβλιοθηκών παρέμεινε μικρός. Οι βιβλιοθήκες βίωσαν μια πρώτη άνθηση στην εποχή του ουμανισμού ως *βιβλιοθήκες των λογίων*. Ένας νέος τύπος βιβλιοθήκης εμφανίστηκε κατά τον 14^ο αιώνα με τη δημιουργία των *βιβλιοθηκών των Δημοτικών Αρχών (Ratsbibliotheken)* που βρίσκονταν στην υπηρεσία της δημοτικής διοίκησης και αποτέλεσαν τη βάση για την ίδρυση των μετέπειτα επιστημονικών δημοτικών βιβλιοθηκών (*wissenschaftliche Stadtbibliotheken*). Ένα από τα πρώτα πρώτα δείγματα αυτού του τύπου είναι η Ratsbibliothek της Νυρεμβέργης (1370).

Foto S. 13 oben

Τα Παγκόσμια Χρονικά του Schedel, που τύπωσε ο Anton Koberger το 1493 στη Νυρεμβέργη, συγκαταλέγεται στα πιο πλούσια εικονογραφημένα έργα της πρώιμης τυπογραφίας (1809, ξυλογραφίες, επιχρωματισμένες). Ο συγγραφέας του βιβλίου, ο γιατρός και ουμανιστής Dr. Hartmann Schedel από τη Νυρεμβέργη, είχε στην εποχή του τη μεγαλύτερη ιδιωτική βιβλιοθήκη της πόλης. Στη φωτογραφία το αντίτυπο της *Fürstlich Hohenzollernschen Hofbibliothek in Sigmaringen (Ηγεμονικής Βιβλιοθήκης των Hohenzollern στο Sigmaringen (Baden-Württemberg).*

Με την εφεύρεση της τυπογραφίας από τον Johannes Gutenberg στα μέσα του 15^{ου} αιώνα καθώς και με την αντικατάσταση της περγαμηνής από το χαρτί τέθηκαν οι βάσεις για μια περαιτέρω, ραγδαία αύξηση του υλικού των βιβλιοθηκών. Η ευρεία και ταχύτατη διάδοση της τυπογραφίας έδωσε φτερά στην εξάπλωση των ιδεών της μεταρρύθμισης, συνεπακόλουθο της οποίας ήταν και η ίδρυση πολλών βιβλιοθηκών σε σχολεία, εκκλησίες και δήμους. Από την άλλη όμως η μεταρρύθμιση με την κατάργηση των μοναστηριών σήμανε σε πολλές περιοχές της Γερμανίας και το τέλος των μοναστηριακών βιβλιοθηκών και την καταστροφή της θεωρούμενης ως «άχρηστης» γραμματείας της μεσαιωνικής θεολογίας.

Η αντιμεταρρύθμιση έφερε μαζί της και την ίδρυση πολλών βιβλιοθηκών. Οι Ιησουίτες ήταν κυρίως εκείνοι που όριζαν απαραίτητη τη χρήση βιβλιοθηκών στα κολέγια τους και ήταν επίσης προφανώς και οι πρώτοι που πέρασαν από τη *βιβλιοθήκη των εδράνων στη βιβλιοθήκη της μεγάλης κυρίας αίθουσας*. Η δογματική διαίρεση διατηρήθηκε και στα πανεπιστήμια. Χαρακτηριστικά δείγματα ευαγγελικών πανεπιστημίων είναι εκείνα του Marburg (1527) και του Gießen (1607) ενώ αντίστοιχα των καθολικών εκείνα του Dillingen (1551) και του Würzburg (1582). Οι βιβλιοθήκες των γερμανικών πανεπιστημίων παρέμεναν βέβαια σε θλιβερή κατάσταση. Ο αριθμός των φοιτητών στο γερμανικό ράιχ υφίστατο μεγάλες αυξομειώσεις, δεν ξεπέρασε ωστόσο ποτέ μέχρι τα τέλη του 18^{ου} αιώνα τις 4.500 εγγεγραμμένων.

Foto S. 13 unten

Η χρυσή στάχωση του βιβλίου της θείας λειτουργίας του Berthold (Cod. Bibl. 4o 32), που βρίσκεται στην κατοχή της *Württembergische Landesbibliothek in Stuttgart (Baden-Württemberg) (Βιβλιοθήκη του Κρατιδίου Baden-Württemberg στη Στουτγάρδη)*, φιλοτεχνήθηκε κατά το δεύτερο τέταρτο του 12^{ου} αιώνα, κατά πάσα πιθανότητα σε εργαστήριο του Kumburg. Η παράσταση του

Χριστού στο θρόνο ανάγεται σε βυζαντινά πρότυπα που έκανε ευρύτατα γνωστά με τη βιβλιοζωγραφική της η μονή Reichenau στην περιοχή Bodensee.

Στον 15^ο και 16^ο αιώνα βρίσκονται επίσης και οι απαρχές των *βιβλιοθηκών των ηγεμονικών αυλών (Hofbibliotheken)* που πηγάζουν εν μέρει από την τάση για πνευματική καλλιέργεια που χαρακτήριζε τον ουμανισμό και εν μέρει από την ανάγκη των ηγεμόνων για προβολή και παρουσίαση προς τα έξω. Η ανάπτυξη και εξέλιξη αυτών των βιβλιοθηκών καθοριζόταν από το προσωπικό βιβλιοφιλικό ενδιαφέρον του εκάστοτε άρχοντα. Εκτός από τη βιβλιοθήκη στην αυτοκρατορική αυλή της Βιέννης (έτος επίσημης ίδρυσης 1368) αξίζει να αναφερθούν εδώ η βιβλιοθήκη της αυλής του Μονάχου (ιδρ. 1558) και της Δρέσδης (ιδρ. γύρω στο 1556) καθώς και οι συλλογές βιβλίων των εκλεκτόρων της Χαϊδελβέργης που συνενώθηκαν το 1558, διαμορφώνοντας την *Bibliotheca Palatina*, την πιο διάσημη γερμανική βιβλιοθήκη της εποχής.

Την παρακμή του τριακονταετούς πολέμου (1618-1648) ακολουθεί περίοδος μεγάλης ανάπτυξης στο χώρο των βιβλιοθηκών. Κατά τον 18^ο αιώνα, και κατά το πρότυπο άλλων χωρών, αρχίζει η ανέγερση κτιρίων για βιβλιοθήκες. Οι βιβλιοθήκες των ανακτόρων και των μοναστηριών, με τη μεγαλοπρέπεια που διέκρινε το ρυθμό του μπαρόκ, ανταποκρίνονταν εν μέρει σε πρακτικές ανάγκες και εν μέρει σε αισθητικά κριτήρια. Η ολοένα αυξανόμενη παραγωγή βιβλίων έδωσε μεγαλύτερη βαρύτητα και στο ρόλο του καταλόγου των βιβλιοθηκών.

Χαρακτηριστικό του 17^{ου} και 18^{ου} αιώνα στο χώρο των βιβλιοθηκών είναι η μεγάλη ανάπτυξη των βιβλιοθηκών των ηγεμονικών αυλών (*Hofbibliotheken*). Όλοι σχεδόν οι γερμανοί άρχοντες διατηρούσαν τώρα πια βιβλιοθήκες στις αυλές τους. Μια από τις σημαντικότερες συλλογές βιβλίων δημιουργήθηκε στη μικρή πόλη Wolfenbüttel (έδρα του Δουκάτου Braunschweig-Lüneburg). Σε σημαντικότερη γερμανική βιβλιοθήκη μέχρι και την εποχή πριν τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο εξελίχθηκε η βιβλιοθήκη της αυλής των εκλεκτόρων του Βερολίνου που ιδρύθηκε το 1661, η σημερινή *Staatsbibliothek zu Berlin – Preussischer Kulturbesitz* (Κρατική Βιβλιοθήκη του Βερολίνου – Πολιτιστική Κληρονομιά του Πρωσικού Κράτους).

Foto S. 14 oben

Η *Bibliothek des Benediktinerklosters Ottobeuren (Βιβλιοθήκη της Μονής των Βενεδικτίνων Ottobeuren)* στην περιοχή Allgäu της Βαυαρίας αποτελεί έξοχο δείγμα αίθουσας βιβλιοθήκης της εποχής του μπαρόκ. Τα βιβλιοστάσια είναι στοιχημένα γύρω γύρω και μέχρι πάνω στη γκαλερί που στηρίζεται σε κολώνες από στούκο. Στο κέντρο της αίθουσας το άγαλμα της θεάς Αθηνάς, προστάτιδας των γραμμάτων.

Foto S. 14 unten

Η *Königliche Bibliothek zu Berlin (Βασιλική Βιβλιοθήκη του Βερολίνου)* απέκτησε το 1914 ένα νέο κτίριο στο στιλ της βιχελμινικής εποχής (Αρχιτέκτων: Ernst von Ihne), στο δρόμο Unter den Linden, στο οποίο στεγάστηκε επίσης και η *Königliche Akademie der Wissenschaften (Βασιλική Ακαδημία των Επιστημών)* και η *Πανεπιστημιακή Βιβλιοθήκη*. Χαρακτηριστικό αυτού του κτιρίου η επιβλητική και μεγαλοπρεπής αίθουσα με θόλο. Στη φωτογραφία μια από τις οκτώ εσωτερικές αυλές με πλαϊνή είσοδο.

Από την εποχή του ουμανισμού ο αριθμός των *ιδιωτικών βιβλιοθηκών*, των ποιητών και των λογίων, αυξήθηκε ραγδαία. Σημαντικότερο από τα νεοϊδρυθέντα πανεπιστήμια στην εποχή του διαφωτισμού ήταν εκείνο του Göttingen (1737). Επειδή η πανεπιστημιακή βιβλιοθήκη του Göttingen λειτουργούσε ως οργανισμός παροχής υπηρεσιών για την έρευνα, φρόντιζε για μια ιδιαίτερα προσεγμένη επιλογή βιβλίων, λαμβάνοντας υπ' όψιν της κυρίως τις απαραίτητες για τους επιστήμονες νέες εκδόσεις. Η ταξιθέτηση των βιβλίων γινόταν συστηματικά κατά κλάδους. Το πρώτο πανεπιστήμιο της εποχής της μεταρρύθμισης ήταν εκείνο της Halle που άρχισε να λειτουργεί το 1694 και που γρήγορα έγινε για τους σπουδαστές το πιο προσφιλές γερμανικό πανεπιστήμιο.

Η μεγαλύτερη αναδιανομή ιδιοκτησίας βιβλίου στην ιστορία έλαβε χώρα το 1803 με την *απαλλοτρίωση της εκκλησιαστικής περιουσίας (εκκοσμίκευση)*, επιφέροντας κατά κάποιον τρόπο στη Νότια και Δυτική Γερμανία τις αλλαγές που είχαν ήδη πραγματοποιήσει οι προτεστάντες ηγεμόνες στα υπόλοιπα τμήματα της χώρας κατά τη διάρκεια της μεταρρύθμισης. Το αποτέλεσμα ήταν να περάσει η δημιουργημένη εκκλησιαστική περιουσία στα χέρια των ηγεμόνων. Οι συλλογές βιβλίων των μοναστηριών κατέληξαν σε κρατικές βιβλιοθήκες (*staatliche Bibliotheken*), κυρίως σε ηγεμονικές (*Hofbibliotheken*) και σε πανεπιστημιακές.

Από τον 19^ο αιώνα μέχρι τον Β΄ παγκόσμιο πόλεμο

Η ναπολεόντειος εποχή στις αρχές του 19^{ου} αιώνα μαζί με το τέλος πολλών μικρών επικρατειών-κρατιδίων στη Γερμανία σήμανε και το τέλος πολλών μικρών μη βιώσιμων πανεπιστημίων. Παράδειγμα για το νεοδιαμορφωμένο πανεπιστημιακό τοπίο αποτέλεσε η Πρωσία, όπου οι εκτεταμένες κρατικές μεταρρυθμίσεις άγγιξαν και την ανώτατη εκπαίδευση και όπου η ιδέα μιας μοντέρνας εύχρηστης βιβλιοθήκης έπιασε τόπο, καθορίζοντας έτσι και την εξέλιξη της επιστημονικής βιβλιοθήκης κατά τον 19^ο αιώνα.

Μια βασική ανανέωση στο χώρο των γερμανικών βιβλιοθηκών έγινε μετά το 1871 με αφετηρία και πάλι την Πρωσία. Εκείνα τα χρόνια σημειώθηκε επίσης και έντονη οικοδομική δραστηριότητα - κατασκευάστηκαν πολλά νέα κτίρια για βιβλιοθήκες. Οι ανάγκες φύλαξης των βιβλίων, των οποίων ο αριθμός αυξανόταν ραγδαία (ως αποτέλεσμα της άνθησης όλων των επιστημών και της δημιουργίας νέων επιστημονικών κλάδων), καθιέρωσαν το κλειστό βιβλιοστάσιο. Οι ώρες λειτουργίας αυξήθηκαν και οι όροι δανεισμού έγιναν πιο ελαστικοί. Για να διευκολυνθεί η πρόσβαση των χρηστών της εκάστοτε πανεπιστημιακής βιβλιοθήκης και στις συλλογές άλλων βιβλιοθηκών, πάρθηκαν πρωτοβουλίες για συνεργασία και συντονισμό: Έτσι δημιουργήθηκαν ο «Πρωσικός Γενικός Κατάλογος», οι «Βερολινέζικοι Τίτλοι», οι «Οδηγίες χρήσης για τους αλφαβητικούς καταλόγους» (PI), καθώς και το «Γραφείο Πληροφοριών» και ο «Διαδανεισμός».

Η ραγδαία αύξηση της συγγραφικής παραγωγής είχε ως επακόλουθο η πολιτική των βιβλιοθηκών στην πρόσκτηση υλικού να προσανατολιστεί σε μια πιο αυστηρή επιλογή κι οδήγησε αργότερα στο θεσμό της εξειδίκευσης της εκάστοτε συλλογής σε συγκεκριμένα θεματικά πεδία καθώς και στην αμοιβαία χρήση των συλλογών στα

πλαίσια του διαδανεισμού. Αλλά και η αύξηση των αντιτύπων της εκάστοτε έκδοσης χάρη στην τεχνολογική εξέλιξη στο χώρο της παραγωγής χαρτιού και βιβλίων (εφεύρεσης του ταχυπιεστηρίου, χρήση χαρτιού παρασκευασμένου από ξυλοπολλά) καθώς και η συνεπαγόμενη φθηνότερη τιμή των βιβλίων, από το 1840 περίπου, συνέβαλαν κατά πολύ στην αιφόρο ανάπτυξη των βιβλιοθηκών.

Foto S.15

Η Staatsbibliothek Bamberg (Bayern) (Κρατική Βιβλιοθήκη της Βαυαρίας στη Bamberg) οφείλει την ίδρυσή της το 1803 στην ανάγκη να συνενωθεί το υλικό των απαλλοτριωμένων μοναστηριών και των επισκοπών με εκείνο του επίσης καταργημένου πανεπιστημίου της πόλης Bamberg. Η βιβλιοθήκη στεγάζεται από το 1965 στην πρώην έδρα της επισκοπής με τους επιβλητικούς μαρόκ χώρους της. Στη φωτογραφία η βιβλιοθήκη Carlsberg στο χώρο με τα δομικανικά λεγόμενα βιβλιοστάσια. Στη Bamberg λειτουργεί και πάλι από το 1972 πανεπιστήμιο.

Από τα μέσα του 19^{ου} αιώνα η ολοένα και μεγαλύτερη διαφοροποίηση και εξειδίκευση των επιστημών καθώς και η δημιουργία νέων επιστημονικών κλάδων στα πανεπιστήμια είχε ως αποτέλεσμα τα διάφορα τμήματα των πανεπιστημίων να συγκροτήσουν τις δικές τους συλλογές βιβλίων που με το πέρασμα του χρόνου εξελίχθηκαν σε αυτόνομες *Βιβλιοθήκες των Ινστιτούτων (Institutsbibliotheken)* που λειτουργούσαν παράλληλα με την *Κεντρική Βιβλιοθήκη*. Η εξειδίκευση στην έρευνα και η ραγδαία αύξηση του αριθμού των δημοσιεύσεων οδήγησε εντός και εκτός πανεπιστημιακού χώρου στη δημιουργία ενός νέου τύπου βιβλιοθήκης: της *Ειδικής Βιβλιοθήκης (Spezialbibliothek)*. Οι καιροί που οι βιβλιοθήκες αυτοκατανοούνταν ως γενικές, εγκυκλοπαιδικές συλλογές, τουλάχιστον ως προς την πρόθεσή τους, είχαν περάσει. Κατά τον 19^ο αιώνα ιδρύθηκαν και Ανώτατες Σχολές στον ήδη τότε πολλά υποσχόμενο για το μέλλον τομέα της τεχνολογίας, με τις αντίστοιχες ειδικές βιβλιοθήκες (Aachen, Scharlottenburg, Dresden, Karlsruhe). Εκτός από το κράτος, φορείς ειδικών συλλογών, εν μέρει πολύ σημαντικών και μάλιστα για όλους σχεδόν τους τομείς της κοινωνικής και οικονομικής ζωής, ήταν και επιχειρήσεις, σύλλογοι και εταιρείες.

Foto S. 16 oben

Κατά τα αγγλικά και γαλλικά πρότυπα επικράτησε και ο χωροταξικός διαχωρισμός αναγνωστηρίου, κλειστού βιβλιοστασίου και διοίκησης. Παράδειγμα αυτού του νέου τύπου βιβλιοθήκης, που διαδέχτηκε τη βιβλιοθήκη της κύριας αίθουσας, το ανταποκρινόμενο στη νέα χρήση κτίριο της *Universitätsbibliothek Halle (Sachsen-Anhalt) (Πανεπιστημιακή Βιβλιοθήκη στη Halle)* (Αρχιτέκτων: Ludwig von Tiedemann). Οι επάνω όροφοι ήταν αποκλειστικά κλειστά βιβλιοστάσια, οι κάτω εν μέρει. Το κτίριο, που κατασκευάστηκε το 1880, αναπαλαιώθηκε στα χρόνια 1995-1999.

Foto S. 16 unten

Το βιβλιοστάσιο της σημερινής *Universitäts- und Landesbibliothek Halle (Sachsen-Anhalt) (Πανεπιστημιακή Βιβλιοθήκη και Βιβλιοθήκη του Κρατιδίου Sachsen-Anhalt στη Halle)* είναι ένας συνδυασμός σιδερένιων στηριγμάτων που φτάνουν τους τέσσερις ορόφους και στηρίζονται από σιδερένιες επίσης ενδιάμεσες οροφές. Το πλέγμα των ενδιάμεσων οροφών επιτρέπει καλύτερο φωτισμό, καθώς αφήνει το φως της γυάλινης οροφής να περνά μέχρι κάτω.

Αυτό που καθόρισε και χαρακτήρισε την εξέλιξη των *βιβλιοθηκών των ηγεμονικών αυλών (Hofbibliotheken)* και των *κρατικών βιβλιοθηκών/βιβλιοθηκών των κρατιδίων*

(*Landesbibliotheken*) ήταν το ότι με την επανάσταση του 1918/1919 από ιδιοκτησία του ηγεμόνα έγιναν ιδιοκτησία του κράτους. Σαφώς οι βιβλιοθήκες των ηγεμονικών αυλών είχαν ήδη αρχίσει ν' ανοίγουν τις πόρτες τους στο κοινό με επιστημονικά ενδιαφέροντα και στα χρόνια της μοναρχίας. Πολλές όμως απ' αυτές τις βιβλιοθήκες δεν μπόρεσαν ν' αντεπεξέλθουν στην αυξανόμενη βιβλιοπαραγωγή κι έμειναν πίσω στην εξέλιξή τους.

Foto S.17 oben

Ούτε η *Bibliothek der Deutschen Nationalversammlung 1848/49* (Βιβλιοθήκη της Γερμανικής Εθνοσυνέλευσης του 1848/49) στην εκκλησία *Paulskirche* στη Φραγκφούρτη, δώρο κάποιων εκδοτών, ούτε η *Reichstagbibliothek*, που ιδρύθηκε το 1872, δεν κατάφεραν να εξελιχθούν σε Εθνική Βιβλιοθήκη. Στη φωτογραφία η αίθουσα της Βιβλιοθήκης του Reichstag στο Βερολίνο (*Bibliothekssaal im Deutschen Reichstag zu Berlin*) γύρω στο 1895 (Αρχιτέκτον: Paul Wallot). Οι χώροι και το υλικό αυτής της βιβλιοθήκης καταστράφηκαν στον Β' παγκόσμιο πόλεμο.

Foto. 17 unten

Η πόλη της Λειψίας, κέντρο βιβλίου και εκδοτικής δραστηριότητας του γερμανικού ράιχ, το Βασίλειο της Σαξωνίας και ο Εκδοτικός και Βιβλιοπωλικός Σύνδεσμος της Λειψίας ίδρυσαν το 1912 την *Deutsche Bücherei* (Γερμανική Βιβλιοθήκη). Το κτίριο (στην πλατεία *Deutscher Platz*) με τις αναφορές στην ιταλική αναγέννηση και στο *Jugendstil* να καθορίζουν την εσωτερική και εξωτερική αρχιτεκτονική του (Σχέδιο: Oskar Pusch) εγκαινιάστηκε το 1916.

Η ιδέα της *Εθνικής Βιβλιοθήκης*, που αναπτύχθηκε και υλοποιήθηκε σε πολλά ευρωπαϊκά κράτη μετά τη Γαλλική Επανάσταση, δεν καρποφόρησε στη Γερμανία ούτε το 1848 ούτε και μετά την ίδρυση του ράιχ το 1871. Η ίδρυση της *Γερμανικής Βιβλιοθήκης* (*Deutsche Bücherei*) το 1912 στη Λειψία έμελλε να είναι ιδιωτική πρωτοβουλία - του Γερμανικού Εκδοτικού και Βιβλιοπωλικού Συνδέσμου (*Börsenverein der Deutschen Buchhändler*). Έτσι όμως δημιουργήθηκε τουλάχιστον μια υπηρεσία συλλογής της γερμανόγλωσσης γραπτής παραγωγής που από το 1913 έχει συγκεντρωθεί και καταγραφεί στο ακέραιο στην *Εθνική Βιβλιογραφία της Γερμανίας*.

Το 1828 - και αφού στο δεύτερο ήμισυ του 18^{ου} αιώνα είχαν ήδη εμφανιστεί οι πρόδρομοι των δημοσίων βιβλιοθηκών με τη μορφή αναγνωστικών κύκλων και εταιρειών* καθώς και δανειστικών βιβλιοθηκών με εμπορικούς σκοπούς που κάλυπταν τις ανάγκες της ανώτερης αστικής τάξης για ειδική βιβλιογραφία, ενημέρωση και ψυχαγωγία – ιδρύθηκε στο *Großenhain* στη Σαξωνία μια σχολική βιβλιοθήκη που λίγο αργότερα ανέλαβε να συνεχίσει το πολιτιστικό και εκπαιδευτικό της έργο κατ' εντολήν της κοινότητας και θεωρείται σήμερα η πρώτη *Δημοτική Βιβλιοθήκη* (*Öffentliche Stadtbibliothek*) της Γερμανίας με *δημόσιο φορέα*.

Με γνώμονα την ιδέα της πνευματικής καλλιέργειας του λαού και με πρωτοβουλίες φιλελεύθερων συλλόγων, εκκλησιών και εργατικού κινήματος ιδρύθηκαν στη Γερμανία από τα μέσα του 19^{ου} αιώνα και μετά πολλές βιβλιοθήκες. Σε πολλές πόλεις ιδρύθηκαν *Λαϊκές Βιβλιοθήκες* (*Volksbüchereien*). Ωστόσο μόνον υπό την επιρροή των αμερικάνικων *public libraries* γεννήθηκε η ιδέα της δημόσιας βιβλιοθήκης με τη δυνατότητα πρόσβασης για όλους και οδήγησε σε πολλά μέρη στη συνένωση της μέχρι τότε δημοτικής βιβλιοθήκης (*Stadtbibliothek*) με τη λαϊκή (*Volksbücherei*) και στη διαμόρφωση της λεγόμενης *ενιαίας βιβλιοθήκης* (*Einheitsbücherei*). Παράλληλα στο κίνημα της «Αίθουσας Βιβλίων» (*Bücherhallen*), που σημειώθηκε αρχικά σε

πόλεις όπως το Freiburg, Berlin-Scharlottenburg, Essen και Hamburg (Δημόσιες Αίθουσες Βιβλίων του Αμβούργου/Hamburger Öffentliche Bücherhallen-HÖB), αναπτύχθηκε στις αρχές του 20^{ου} αιώνα και στα πλαίσια της «διαμάχης περί της χάραξης γραμμών», ένα αντικείμενο που στόχευε στην καθοδήγηση και εκπαίδευση του αναγνώστη και ως εκ τούτου αντικατέστησε την ελεύθερη πρόσβαση στο υλικό που πρόσφερε η ενιαία βιβλιοθήκη με το συμβουλευτικό έργο στο γραφείο δανεισμού.

Ενώ κατά τη διάρκεια της Δημοκρατίας της Βαϊμάρης (1919-1933) πραγματοποιήθηκε κυρίως η ενσωμάτωση των *λαϊκών βιβλιοθηκών* (*Volksbücherei*) στις κοινότητες – μια και οι μέχρι τότε φορείς τους, οι σύλλογοι, δεν ήταν πλέον σε θέση να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις λόγω των οικονομικών εξελίξεων – οι δημόσιες βιβλιοθήκες – σε πολύ μεγαλύτερο βαθμό απ’ ό,τι οι επιστημονικές – περιήλθαν μετά το 1933 υπό τον έλεγχο και την ηνιόχηση του ναζιστικού καθεστώτος.

Foto S. 18

Το κτιριακό συγκρότημα της *Bibliothek der Hansestadt Lübeck* (Schleswig-Holstein) – Επιστημονική Βιβλιοθήκη με ενσωματωμένη Δημόσια Βιβλιοθήκη – περιλαμβάνει κτίσματα τόσο από τον Μεσαίωνα όσο και από τον 19^ο και 20^ο αιώνα. Η αίθουσα του νεογοτθικού στιλ από το 1877, σε άμεση γειτνίαση με τους χώρους της πρώην μονής των Φραγκισκανών, ανάγεται ως προς τον αρχιτεκτονικό της ρυθμό σε πρότυπα του Μεσαίωνα.

Το εθνικοσοσιαλιστικό καθεστώς (1933-1945) παραβίασε το δικαίωμα της ελεύθερης έκφρασης και κατήργησε την ελευθερία στους τομείς της λογοτεχνίας, της τέχνης και του πολιτισμού γενικώς όπως και σ’ όλους τους τομείς της δημόσιας ζωής. Δεν υπάρχει παραστατικότερη έκφραση της αυθαιρεσίας του ναζιστικού καθεστώτος από το κάψιμο των βιβλίων τον Μάιο του 1933, την καθιέρωση της λογοκρισίας και τη φυγή μεγάλου αριθμού διανοουμένων ως αυτοεξόριστων στο εξωτερικό. Κατάφορη καταπίεση υπέστησαν επίσης και οι λαϊκές βιβλιοθήκες των Εκκλησιών που επιτελούσαν σημαντικό έργο από το δεύτερο ακόμα ήμισυ του 19^{ου} αιώνα. Φορείς του έργου αυτού στους κόλπους της Καθολικής Εκκλησίας ήταν ο Σύλλογος *Borromäus* (*Borromäusverein-BV*) και ο Σύνδεσμος *St. Michaelsbund*** ενώ το έργο της Ευαγγελικής Εκκλησίας στον τομέα των βιβλιοθηκών επηρεάστηκε σημαντικά από το θεσμό *Innere Mission****.

Από τη διαιρεμένη στην επανενωμένη Γερμανία

Ο δεύτερος παγκόσμιος πόλεμος δεν προκάλεσε σοβαρές ζημιές μόνον στο υλικό και τα κτίρια των βιβλιοθηκών – είχε και άλλες συνέπειες: Η διαίρεση της Γερμανίας επέφερε για παράδειγμα βαθιές αλλαγές στο χώρο των βιβλιοθηκών. Το υλικό της Κρατικής Βιβλιοθήκης της Πρωσίας (*Preußische Staatsbibliothek*), που είχε μεταφερθεί και αποθηκευτεί αλλού κατά τη διάρκεια του πολέμου, επέστρεψε μεν εν μέρει στο Βερολίνο, παρέμεινε ωστόσο μοιρασμένο και ενώθηκε μισό σχεδόν αιώνα αργότερα. Παράλληλα στη Γερμανική Βιβλιοθήκη (*Deutsche Bücherei*) της Λειψίας εμφανίστηκε και η *Γερμανική Βιβλιοθήκη* (*Deutsche Bibliothek*)****, ως το δυτικογερμανικό αντίστοιχό της, που ιδρύθηκε και πάλι με πρωτοβουλία των γερμανών εκδοτών βιβλιοπωλών στη Φραγκφούρτη/Μάιν ως υπηρεσία

συγκέντρωσης της γερμανικής συγγραφικής παραγωγής και κέντρο εθνικής βιβλιογραφίας.

Η ανάπτυξη των πανεπιστημιακών βιβλιοθηκών από τη δεκαετία του 1960 και μετά σημείωσε κατακόρυφη άνοδο που οφειλόταν προ πάντων στο υψηλό μορφωτικό επίπεδο της εποχής. Η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας διήνυσε μια περίοδο με ιδρύσεις νέων πανεπιστημίων, διεύρυνση των ήδη υπαρχόντων, εγκαθίδρυση νέων τύπων Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων (Gesamthochschulen/Ενιαία Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα, Fachhochschulen/Ανώτατα Ιδρύματα Επαγγελματικής Εκπαίδευσης), διεύρυνση και αναβάθμιση των Ανώτατων Τεχνικών Σχολών σε Πανεπιστήμια. Απόρροια της διεύρυνσης και εξειδίκευσης των επιστημών και της έρευνας υπήρξε επίσης η ίδρυση *Κεντρικών Βιβλιοθηκών Ειδικών Επιστημονικών Κλάδων (Zentrale Fachbibliotheken)* για τις Εφαρμοσμένες Επιστήμες (Τεχνολογία, Οικονομία, Ιατρική, Γεωπονία) καθώς και άλλων Ειδικών Βιβλιοθηκών (Spezialbibliotheken), η προώθηση των συμφερόντων των βιβλιοθηκών από τη Γερμανική Εταιρεία Ερευνών (Deutsche Forschungsgemeinschaft), κυρίως της συνεργασίας στον τομέα πρόσκτησης υλικού (Πρόγραμμα Δημιουργίας Εδρών Ειδικών Συλλογών/Sondersammelgebietsplan), η ανέγερση νέων πανεπιστημιακών βιβλιοθηκών με πλούσιο συστηματικά οργανωμένο υλικό και ελεύθερη πρόσβαση, η δημιουργία συλλογών διδακτικών συγγραμμάτων, η δημιουργία υπηρεσιών πληροφόρησης και τεκμηρίωσης (IuD-Information und Dokumentation), η αυτοματοποίηση της βιβλιοθηκονομικής επεξεργασίας και η δικτύωση όλων των λειτουργιών.

Μετά το 1945 στις δημόσιες βιβλιοθήκες λαμβάνει χώρα η μετάβαση από τη βιβλιοθήκη του παιδαγωγικού χαρακτήρα, τη βιβλιοθήκη δηλ. που καθοδηγεί και προτείνει αναγνώσματα στο γραφείο δανεισμού, στη βιβλιοθήκη της ελεύθερης πρόσβασης στο διατιθέμενο υλικό. Όσον αφορά το υλικό, τα ψυχαγωγικά αναγνώσματα υποχωρούν προς όφελος έργων εκπαιδευτικού χαρακτήρα, επαγγελματικού ενδιαφέροντος και έργων που συμβάλλουν στη διαμόρφωση του ελεύθερου χρόνου. Κατά τ' άλλα εκτός από έργα σχετικά με ειδικά γνωστικά αντικείμενα συμπεριλήφθησαν και έργα επιστημονικά ενώ το υλικό των βιβλιοθηκών συμπληρώθηκε και με άλλα πέραν των βιβλίων μέσα. Για συγκεκριμένες ομάδες χρηστών δημιουργήθηκαν ειδικά τμήματα, κυρίως για παιδιά και εφήβους, που συνθέτουν μια μεγάλης σημασίας ομάδα χρηστών για τις *δημόσιες βιβλιοθήκες (Öffentliche Bibliotheken)*. Όσον αφορά τη διάθεση υλικού, στις μεγάλες πόλεις αναπτύχθηκε ένα σύστημα συνδυασμού Κεντρικής Βιβλιοθήκης (Zentralbibliothek), Παραρτημάτων (Zweigstellen) και Κινητής Βιβλιοθήκης (Fahrbibliothek).

Foto S. 19

Πίσω από το γραφείο δανεισμού της *Stadt- und Landesbibliothek Potsdam (Brandenburg)* (Δημοτική Βιβλιοθήκη και Βιβλιοθήκη του Κρατιδίου του Brandenburg στο Potsdam), πρώην Επιστημονική Γενική Βιβλιοθήκη, υπάρχει μια τοιχογραφία από τη δεκαετία του 1980. Αυτή η *Κεντρική Βιβλιοθήκη* του συστήματος βιβλιοθηκών του Potsdam, η οποία εκσυγχρονίστηκε σχεδόν αμέσως μετά την επανένωση, αντικατοπτρίζει τη μετάβαση από την ανατολικογερμανική εσωτερική αρχιτεκτονική στις προδιαγραφές της αντίστοιχης δυτικογερμανικής στις αρχές του 21^{ου} αιώνα. Περιλαμβάνει μια «Artothek» («Τεχνοθήκη»)***** και μια Μουσική Βιβλιοθήκη ενώ στις ειδικές της συλλογές συγκαταλέγονται τα Brandenburgica και η συλλογή Gottfried Benn.

Μορφές συνεργασίας αναπτύχθηκαν και στο χώρο των δημοσίων βιβλιοθηκών, δεν είχαν ωστόσο τις διαστάσεις και τη δυναμική που χαρακτήριζε την εποχή εκείνη τη συνεργασία στο χώρο των επιστημονικών βιβλιοθηκών. Η συνεργασία όμως μεταξύ δημοσίων και επιστημονικών βιβλιοθηκών, αρχής γενομένης με το διαδανεισμό, εντατικοποιείται, αν και σε αργούς ρυθμούς στην αρχή, έτσι ώστε οι δυο αυτοί τύποι των βιβλιοθηκών να θεωρηθούν στην έκδοση «Πρόγραμμα Βιβλιοθηκών 73» (*Bibliotheksplan 73*), αν όχι και νωρίτερα, ως μια ενότητα.

Στη Λαϊκή Δημοκρατία της Γερμανίας (DDR, 1949-1990), το άλλο γερμανικό κράτος, τόσο η Κρατική Βιβλιοθήκη στο Βερολίνο (*Staatsbibliothek in Berlin*) όσο και η Γερμανική Βιβλιοθήκη στη Λειψία (*Deutsche Bücherei in Leipzig*) διατήρησαν τις αρμοδιότητές τους ως κεντρικοί θεσμοί. Μετά την κατάργηση των ομοσπονδιακών δομών το 1952 οι ακόμα υφιστάμενες Περιφερειακές Βιβλιοθήκες (*Regionalbibliotheken*) αναμορφώθηκαν κι άρχισαν να λειτουργούν με την ονομασία *Επιστημονικές Γενικές Βιβλιοθήκες (Wissenschaftliche Allgemeinbibliotheken)*. Το αρχικό της όνομα διατήρησε μόνον η Βιβλιοθήκη του Κρατιδίου της Σαξωνίας στη Δρέσδη: *Sächsische Landesbibliothek*. Οι Λαϊκές Βιβλιοθήκες (*Volksbüchereien*) στις διάφορες πόλεις και διοικητικές περιφέρειες (*Landeskreise*) μετονομάστηκαν σε *Κρατικές Γενικές Βιβλιοθήκες (Staatliche Allgemeinbibliotheken)*. Μέχρι τη διάλυση της Λαϊκής Δημοκρατίας της Γερμανίας παράλληλα στις βιβλιοθήκες των παλαιότερων Πανεπιστημίων (Berlin, Greifswald, Halle, Jena, Leipzig, Rostock) λειτούργησαν πάνω από 50 ακόμα Ειδικές Βιβλιοθήκες, μεταξύ αυτών και πολλές νεοϊδρυθείσες σε Πανεπιστήμια, Ανώτατα Ιδρύματα Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Σχολές Πολιτικών Μηχανικών.

Ένα μεγάλο μέρος του επιστημονικού υλικού διέθεταν οι βιβλιοθήκες των Ερευνητικών Ινστιτούτων της Ακαδημίας των Επιστημών και οι Κεντρικές Βιβλιοθήκες Ειδικών Επιστημονικών Κλάδων (*Zentrale Fachbibliotheken*). Στόχος του κράτους δεν ήταν μόνον να λειτουργούν βιβλιοθήκες στις πόλεις με έμμισθους πλήρους απασχόλησης υπαλλήλους, αλλά ν' αποκτήσει και κάθε κοινότητα τη δική της δημόσια βιβλιοθήκη, έτσι ώστε να δημιουργηθεί ένα δίκτυο βιβλιοθηκών που θα κάλυπτε όλη τη χώρα. Μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του 1980 είχαν ιδρυθεί πάνω από 600 Κεντρικές Βιβλιοθήκες σε αγροτικές περιοχές. Η συμβολή των βιβλιοθηκών αυτών στην προώθηση του διαβάσματος γενικώς και ειδικώς ως δημιουργικής ενασχόλησης παιδιών και εφήβων στον ελεύθερο χρόνο τους υπήρξε πολύτιμη.

Η γερμανική επανένωση σήμαινε για το θεσμό των βιβλιοθηκών των πέντε νέων ανατολικών ομόσπονδων κρατιδίων και του Βερολίνου ριζική αναδόμηση, σε κάποιες περιπτώσεις μάλιστα ένα εντελώς νέο ξεκίνημα, γεγονός που δεν άφησε ανεπηρέαστες και τις βιβλιοθήκες των δυτικών ομόσπονδων κρατιδίων της χώρας. Μετά από 40 και πλέον χρόνια χωριστής λειτουργίας ο χώρος των βιβλιοθηκών του δυτικού και ανατολικού κράτους της Γερμανίας ενοποιείται κι αυτό γίνεται αντιληπτό κυρίως στη συνένωση βιβλιοθηκών: Βιβλιοθήκες με δυο έδρες (ή και τρεις) – η *Staatsbibliothek zu Berlin - Preussischer Kulturbesitz* (Κρατική Βιβλιοθήκη στο Βερολίνο – Πολιτιστική Κληρονομιά του Πρωσικού Κράτους) και η *Zentral- und Landesbibliothek Berlin* (Κεντρική Βιβλιοθήκη και Βιβλιοθήκη του Ομόσπονδου Κρατιδίου του Βερολίνου) - αποτελούν έκτοτε την Εθνική Βιβλιοθήκη της Γερμανίας (*Deutsche Nationalbibliothek*) στη Φραγκφούρτη/Μάιν, στη Λειψία και στο Βερολίνο, η οποία από το 1990 ως το 2006 ονομαζόταν *Die Deutsche Bibliothek*.

Foto S. 20

Η Βιβλιοθήκη Unter den Linden, το σημερινό Κτίριο 2 της *Staatsbibliothek zu Berlin*, ανακαινίζεται εδώ και μερικά χρόνια. Ταυτόχρονα γίνονται και κτιριακές μετατροπές. Στο κτίριο αυτό φιλοξενούνται το ιστορικό υλικό και οι ειδικές συλλογές της βιβλιοθήκης, μεταξύ αυτών και η μεγαλύτερη συλλογή χαρτών του κόσμου. Στη φωτογραφία παγκόσμιος χάρτης που περιέχεται στον «Άτλαντα, που είναι η απεικόνιση όλου του κόσμου με όλες τις χώρες και τις επαρχίες του» που εκδόθηκε το 1633 στο Άμστερνταμ από τους Mercator και Hondius.

Μετά το 1990, τόσο στο χώρο των δημοσίων βιβλιοθηκών όσο και σ' εκείνων των επιστημονικών, έπρεπε να καλυφθούν οι ελλείψεις που υπήρχαν από την εποχή ακόμα της Λαϊκής Δημοκρατίας της Γερμανίας και αφορούσαν κυρίως την κατάσταση των κτιρίων, τη σύνθεση των συλλογών και τον τεχνικό εξοπλισμό.

Από το 1990 ως το 2007 ανακαινίστηκαν πλήρως και εν μέρει επεκτάθηκαν πολλά κτίρια βιβλιοθηκών (π.χ. Universitätsbibliothek Leipzig/Πανεπιστημιακή Βιβλιοθήκη της Λειψίας, Hauptbibliothek der Franckeschen Stiftungen in Halle/Κεντρική Βιβλιοθήκη των Ίδρυμάτων Franckesche Stiftungen, Universitäts- und Landesbibliothek Halle/Πανεπιστημιακή Βιβλιοθήκη και Βιβλιοθήκη του Κρατιδίου Sachsen-Anhalt στη Halle) ενώ για αρκετές ακόμα προβλέπεται ριζική ανάπλαση (Staatsbibliothek zu Berlin, Haus unter den Linden/Κρατική Βιβλιοθήκη του Βερολίνου, το κτίριο στην οδό Unter den Linden) ή κάποιου άλλου είδους λύση των προβλημάτων του χώρου τους (Universitätsbibliothek der Humboldt-Universität Berlin/Πανεπιστημιακή Βιβλιοθήκη του Πανεπιστημίου Humboldt στο Βερολίνο). Σε διάφορες πόλεις ανεγέρθηκαν καινούργια κτίρια, όπως π.χ. για τις Πανεπιστημιακές Βιβλιοθήκες Erfurt, Frankfurt/Oder και Greifswald, για την Thüringer Universitäts- und Landesbibliothek Jena (Πανεπιστημιακή Βιβλιοθήκη και Βιβλιοθήκη του Κρατιδίου της Θουριγγίας στην Ιένα), Sächsische Landesbibliothek – Staats- und Universitätsbibliothek Dresden (Βιβλιοθήκη του Κρατιδίου της Σαξωνίας – Κρατική και Πανεπιστημιακή Βιβλιοθήκη στη Δρέσδη), οι Πανεπιστημιακές Βιβλιοθήκες στο Cottbus και στη Βαϊμάρη, η Βιβλιοθήκη της Ανώτατης Επαγγελματικής Σχολής στο Fürstenwalde (Bibliothek der Fachhochschule Fürstenwalde) καθώς και η Βιβλιοθήκη του κρατιδίου Mecklenburg-Vorpommern στο Schwerin. Η Herzogin Anna Amalia Bibliothek (Βιβλιοθήκη της Δούκισσας Anna Amalia) στη Βαϊμάρη επεκτάθηκε σημαντικά, η ανακαίνιση ωστόσο του ιστορικού κτιρίου της αντιμετώπισε σοβαρά εμπόδια λόγω της καταστροφικής πυρκαγιάς του 2004. Πολλές επίσης δημόσιες βιβλιοθήκες της πρώην Α. Γερμανίας με ακατάλληλα κτίρια και ανεπαρκή εξοπλισμό απέκτησαν καινούργια στέγη στα κέντρα των πόλεων, σε παλαιότερα κτίρια που μετατράπηκαν για νέα χρήση, όπως π.χ. οι Δημοτικές Βιβλιοθήκες (Stadtbibliotheken) στο Annaberg-Buchholz, Brandenburg, Eisenach, Fürstenwalde, Schkeuditz.

Ο πολιτικο-ιδεολογικός προσανατολισμός του ανατολικογερμανικού κράτους αντικατοπτριζόταν και στις συλλογές των βιβλίων. Πολλές απ' αυτές δεν είχαν πια κανένα λόγο ύπαρξης μετά την επανένωση. Από την άλλη έλειπαν από πολλές βιβλιοθήκες και σε πολλούς τομείς οι βασικές μονογραφίες και τα περιοδικά ενώ στον τομέα της λογοτεχνίας και τα έργα των επισήμων στην Λαϊκή Δημοκρατία της Γερμανίας ανεπιθύμητων συγγραφέων. Πολύ γρήγορα μετά την επανένωση δόθηκαν στις επιστημονικές βιβλιοθήκες κονδύλια από διάφορα προγράμματα για να εμπλουτίσουν και να συμπληρώσουν τις συλλογές τους ενώ οι δημόσιες βιβλιοθήκες

παρέμειναν ουσιαστικά εξαρτημένες από τα πενιχρά μέσα των κοινοτικών τους φορέων

Στόχος τελικά ήταν να επιτευχθεί όσο το δυνατόν γρηγορότερα ο τεχνικός εκσυγχρονισμός των βιβλιοθηκών της Α. Γερμανίας, να τοποθετηθούν τα ανύπαρκτα μέχρι τότε φωτοτυπικά μηχανήματα για την αυτοεξυπηρέτηση των χρηστών, να εισαχθεί η ηλεκτρονική επεξεργασία δεδομένων και η αυτοματοποίηση των βιβλιοθηκονομικών λειτουργιών και των διαδικασιών εργασίας. Μόνον κατ' αυτόν τον τρόπο απέκτησαν οι βιβλιοθήκες για παράδειγμα τη δυνατότητα συμμετοχής στα συστήματα διασύνδεσης και σε διαπεριφερειακά βιβλιοθηκονομικά προγράμματα (π.χ. τράπεζα δεδομένων για περιοδικά). Η ενσωμάτωση στον γενικό ιστό των γερμανικών βιβλιοθηκών με τη συμμετοχή στο διαδανεισμό επιτεύχθηκε σχεδόν αμέσως μετά την επανένωση το 1990. Αργότερα ακολούθησε η συμμετοχή σε προγράμματα της Γερμανικής Εταιρείας Ερευνών (Deutsche Forschungsgemeinschaft), όπως π.χ. στο Πρόγραμμα Δημιουργίας Εδρών Ειδικών Συλλογών.

Πολλές επιστημονικές βιβλιοθήκες απέκτησαν νέα μορφή και δομή, εν μέρει και νέα ονομασία. Παράλληλα στα παλαιά, ήδη αναφερθέντα πανεπιστήμια, άρχισαν να λειτουργούν και άλλα νεοϊδρυθέντα ή επανιδρυθέντα, όπως π.χ. στις πόλεις Erfurt, Frankfurt/Oder, Magdeburg και Potsdam. Μετά το 1991 άρχισαν να λειτουργούν και Ανώτατα Ιδρύματα Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (Fachhochschulen), άγνωστα μέχρι τότε στην Α. Γερμανία. Επίσης, ανασχεδιάστηκαν οι Ακαδημίες των Επιστημών (Akademien der Wissenschaften) στο Βερολίνο και τη Λειψία με τις βιβλιοθήκες και τα αρχεία τους. Οι ανατολικογερμανικές Κεντρικές Βιβλιοθήκες Ειδικών Επιστημονικών Κλάδων (Zentrale Fachbibliotheken) έχασαν τη σημασία τους εξαιτίας των ασύγκριτα καλύτερα εξοπλισμένων αντίστοιχων της Δ. Γερμανίας. Την ίδια μοίρα είχαν και πολλές βιβλιοθήκες δημοσίων υπηρεσιών. Μετά την κατάργηση των Επιστημονικών Γενικών Βιβλιοθηκών (Wissenschaftliche Allgemeinbibliotheken) οι Βιβλιοθήκες των Κρατιδίων (Landesbibliotheken) διαχωρίστηκαν και πάλι από τις εκάστοτε τοπικές Δημοτικές Βιβλιοθήκες (Stadtbibliotheken) και ανέλαβαν περιφερειακά χρέη για τα νέα ομόσπονδα κρατίδια που δημιουργήθηκαν μετά το 1990. Στα κρατίδια που δεν διέθεταν Landesbibliotheken τα χρέη αυτά ανέλαβαν οι πανεπιστημιακές βιβλιοθήκες, ο διπλός ρόλος των οποίων δηλώνεται και στην ονομασία τους (Halle/Sachsen-Anhalt, Jena/Thüringen). Η Sächsische Landesbibliothek στη Δρέσδη συνενώθηκε το 1996 με τη βιβλιοθήκη του Τεχνικού Πανεπιστημίου και το 2002 απέκτησαν και κοινή στέγη σε νεότευκτο κτίριο.

Foto S. 21

Μετά την αποκατάστασή της, που διήρκεσε 10 χρόνια, η *Universitätsbibliothek Leipzig* (Sachsen) (Πανεπιστημιακή Βιβλιοθήκη της Λειψίας) άρχισε να λειτουργεί και πάλι το 2002. Η *Bibliotheca Albertina* (Αρχιτέκτον: Arwed Rossbach), κατασκευασμένη το 1891 σε νεοαναγεννησιακό στιλ, καταστράφηκε από τους βομβαρδισμούς στην τελευταία φάση του Β' παγκοσμίου πολέμου κατά τα δύο τρίτα και εγκαταλείφθηκε στη φθορά για αρκετές δεκαετίες. Με την επιστέγαση των εσωτερικών αυλών δημιουργήθηκαν νέοι αναγνωστικοί χώροι. Στη διάθεση των επισκεπτών βρίσκονται 400.000 τόμοι και 700 θέσεις, μεταξύ άλλων και στο ανακατασκευασμένο ιστορικό αναγνωστήριο.

Πολύ πιο κρίσιμη από εκείνη των επιστημονικών ήταν η κατάσταση των δημοτικών βιβλιοθηκών (Stadtbibliotheken) που πέρασαν στην αρμοδιότητα των κοινοτικών φορέων, εξαιτίας της δεινής οικονομικής κατάστασης του δημοσίου προϋπολογισμού. Πολλές βιβλιοθήκες αναγκάστηκαν να κλείσουν, μικρές κυρίως βιβλιοθήκες σε αγροτικές περιοχές και οι σχεδόν 3.000 βιβλιοθήκες των επιχειρήσεων (Betriebsbüchereien) που λειτουργούσαν με έμμισθα στελέχη πλήρους ή παράλληλης απασχόλησης. Μια κάποια ισορροπία επιτεύχθηκε με την καθιέρωση μεγάλου αριθμού κινητών βιβλιοθηκών σε αγροτικές περιοχές, οι οποίες (κινητές βιβλιοθήκες) χρηματοδοτήθηκαν για μερικά χρόνια από οικονομικά μέσα του ομοσπονδιακού κράτους. Στις βιβλιοθήκες, όπως άλλωστε και σε δημόσιες υπηρεσίες και επιχειρήσεις, σημειώθηκε μεγάλη μείωση προσωπικού. Οι ανάγκες για μια «άλλη» βιβλιογραφία και νέα μέσα δύσκολα καλύπτονταν στην αρχή. Οι *Ειδικές Κρατικές Υπηρεσίες Βιβλιοθηκών (Staatliche Büchereifachstellen)*, ανύπαρκτες στην Α. Γερμανία, έπρεπε να οργανωθούν από την αρχή κι ήταν εκείνες που φρόντισαν στα επόμενα χρόνια για την ομαλή πορεία της αναμόρφωσης των δημοσίων βιβλιοθηκών και που έδωσαν νέα ερεθίσματα για την εξομοίωση των ειδικών προδιαγραφών σε Ανατολική και Δυτική Γερμανία. Η μείωση του αριθμού αυτών των ειδικών υπηρεσιών βιβλιοθηκών που άρχισαν να εφαρμόζουν από το 1998 τα Υπουργεία Παιδείας και Πολιτισμού των ομόσπονδων κρατιδίων θέτει πάλι υπό αμφισβήτηση πολλές και επιτυχημένες εντωμεταξύ εξελίξεις.

Βασικό ρόλο στην ενοποίηση των ανατολικογερμανικών και δυτικογερμανικών βιβλιοθηκών έπαιξε το *Γερμανικό Ινστιτούτο Βιβλιοθηκών στο Βερολίνο (DBI-Deutsches Bibliotheksinstitut in Berlin)*. Το DBI, που είχε ιδρυθεί το 1978 βάσει νόμου, απέκτησε μετά την επανένωση των δυο Γερμανιών αρμοδιότητες και ως προς τα αντίστοιχα ιδρύματα της πρώην Α. Γερμανίας. Στόχος του ήταν η προσανατολισμένη στην πράξη έρευνα σε διαπεριφερειακό επίπεδο και σε όλους τους τομείς καθώς επίσης και η πολυμορφία στις παροχές υπηρεσιών για τις βιβλιοθήκες. Το Γερμανικό Ινστιτούτο Βιβλιοθηκών (DBI), το οποίο χρηματοδοτούσαν από κοινού το ομοσπονδιακό κράτος και τα ομόσπονδα κρατίδια, καταργήθηκε διά νόμου το 2000 σύμφωνα με πρόταση του Επιστημονικού Συμβουλίου (Wissenschaftsrat) και σταμάτησε οριστικά τη λειτουργία του το 2002. Έτσι η υποδομή των γερμανικών βιβλιοθηκών έχασε τη μοναδική κεντρική υπηρεσία της. Ένα μέρος των μέχρι τότε καθηκόντων του DBI, όπως η εποπτεία και μέριμνα της τράπεζας δεδομένων για περιοδικά ή η έκδοση του ειδικού περιοδικού «Bibliotheksdienst» (Υπηρεσία Βιβλιοθηκών) έχουν αναλάβει τώρα κάποιοι άλλοι οργανισμοί ενώ άλλες υπηρεσίες του χρειάστηκε να καταργηθούν εντελώς. Οι μέχρι τώρα προσπάθειες για την ίδρυση ενός νέου κέντρου παροχής υπηρεσιών για τις γερμανικές βιβλιοθήκες, απέβησαν άκαρπες. Αυτό που έχει εντωμεταξύ επιτευχθεί είναι το Συμβούλιο των Υπουργών Πολιτισμού των ομόσπονδων κρατιδίων (Kultusministerkonferenz) να αναθέσει στην Ομοσπονδία Γερμανικών Βιβλιοθηκών (Deutscher Bibliotheksverband – DBV) τη δημιουργία ενός Δικτύου Αρμοδιοτήτων Βιβλιοθηκών (Kompetenznetzwerk für Bibliotheken – KNB). Το KNB, ως υπηρεσία συγχρηματοδοτούμενη από τα ομόσπονδα κρατίδια, συντονίζει τοπικά από το 2004 μια σειρά διαπεριφερειακών μελημάτων. Επίσης, το KNB στηρίζει διαδικασίες σχεδιασμού και αποφάσεων τόσο σε ομοσπονδιακό επίπεδο όσο και σε επίπεδο ομόσπονδων κρατιδίων ενώ ταυτόχρονα έχει και την αποστολή να ενισχύσει το ρόλο των βιβλιοθηκών στο διεθνή χώρο και να προωθήσει τις διεθνείς σχέσεις. Από το φθινόπωρο του 2006 η πύλη «bibliotheksportal.de», που δημιούργησε το KNB, προσφέρει στο ευρύ κοινό

πρόσβαση σε βασικά στοιχεία και δεδομένα από όλους τους τομείς του χώρου των βιβλιοθηκών στη Γερμανία.

Foto S. 22

Το Πανεπιστήμιο του Erfurt είναι μεν το νεότερο γερμανικό πανεπιστήμιο, έχει ωστόσο μια παράδοση που φτάνει μέχρι και τον ύστερο μεσαίωνα. Άρχισε να λειτουργεί το 1392 ως το τρίτο πανεπιστήμιο στην εδαφική επικράτεια της σημερινής Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας, έκλεισε το 1816 και επανιδρύθηκε το 1994. Για τον εφοδιασμό αυτού του Πανεπιστημίου των θεωρητικών κυρίως κατευθύνσεων με βιβλιογραφικό υλικό η Πανεπιστημιακή και Ερευνητική Βιβλιοθήκη Erfurt/Gotha (Θουριγγία) (Universitäts- und Forschungsbibliothek) άρχισε να λειτουργεί το 2000 σε ένα νέο κτίριο στο κέντρο του πανεπιστημιακού campus (αρχιτεκτονικό γραφείο Koch, Vogt και Zschornack). Στα 15.000 τ.μ. έχουν βρει θέση 700.000 τόμοι για επιτόπια χρήση και 240.000 τόμοι στην κλειστή συλλογή ενώ στη διάθεση των 4.000 φοιτητών έχουν τεθεί 360 θέσεις μελέτης.

* Lesezirkel, Lesegesellschaften (Αναγνωστικοί κύκλοι, αναγνωστικές εταιρείες): Εμπορικές επιχειρήσεις που δάνειζαν «ντοσιέ με αναγνωστικό υλικό» σε συνδρομητές. (Σ.τ.Μ.)

** Borromäusverein: Καθολικός Σύλλογος που ιδρύθηκε το 1844 με στόχο τη διάδοση εκπαιδευτικών και ψυχαγωγικών βιβλίων. Έδρα του είναι η Βόννη.
St. Michaelsbund: Ιδρύθηκε το 1901 ως «σύλλογος καθολικού τύπου», διαλύθηκε το 1933 και ξαναϊδρύθηκε την ίδια ακόμα χρονιά με τη σημερινή του ονομασία. Είναι ο ειδικός σύνδεσμος των δημοσίων βιβλιοθηκών της καθολικής εκκλησίας και μέλος βιβλιοθηκονομικών οργανώσεων. (Σ.τ.Μ.)

*** Innere Mission (Εσωτερική Αποστολή): Διακονία σε εθελοντική βάση στους κόλπους της ευαγγελικής εκκλησίας με πλούσιο κοινωνικό έργο. Ιδρύθηκε το 1848 και έδρα του είναι η Στουτγάρδη. (Σ.τ.Μ.)

**** Deutsche Bücherei και Deutsche Bibliothek έχουν στα ελληνικά ακριβώς την ίδια ονομασία, δηλαδή Γερμανική Βιβλιοθήκη, καθότι Bücherei είναι η γερμανική λέξη για τη βιβλιοθήκη. (Σ.τ.Μ.)

***** Artothek (Art=Τέχνη+Thek=Θήκη, από τα ελληνικά)
(Σ.τ.Μ.)

2 ΠΑΙΔΕΙΑ - ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

Πολιτική και διοικητική συγκρότηση της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας

Απαραίτητη προϋπόθεση για να κατανοήσει κανείς τη δομή και τη διάρθρωση των γερμανικών βιβλιοθηκών είναι να γνωρίζει την πολιτική και διοικητική οργάνωση και δομή της Γερμανίας και του εκπαιδευτικού της συστήματος.

Η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας ιδρύθηκε τέσσερα χρόνια μετά το τέλος του Β΄ παγκοσμίου πολέμου, το Μάιο του 1949, ως ομοσπονδιακό κράτος με δημοκρατική-κοινοβουλευτική βάση. Από την επανένωση των δυο γερμανικών κρατών στις 3 Οκτωβρίου του 1990 και μετά αποτελείται από 16 *ομόσπονδα κρατίδια* (Länder) και δη από τα Flächenstaaten* Baden-Württemberg, Bayern, Brandenburg, Hessen, Mecklenburg-Vorpommern, Niedersachsen, Nordrhein-Westfalen, Rheinland-Pfalz, Saarland, Sachsen, Sachsen-Anhalt, Schleswig-Holstein και Thüringen καθώς και τα κρατίδια-πόλεις Βερολίνο, Βρέμη και Αμβούργο. Πρωτεύουσα της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας είναι το Βερολίνο.

Abb. S. 23

Τα 16 ομόσπονδα κρατίδια της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας με τις πρωτεύουσες και τα εμβλήματα τους.

Μερικά από τα κυριότερα στοιχεία (κατάσταση από 31/12/2005 – Πηγή: Στατιστική επετηρίδα/Statistisches Jahrbuch 2006)

Πληθυσμός	82.438.000
Ποσοστό Αλλοδαπών	8,8%
Έκταση	357.045 τετρ.χλ.
Αριθμός δήμων και κοινοτήτων	12.446
Ακαθάριστο εθνικό προϊόν κατά κεφαλή	27.350 €
Ποσοστό ανεργίας (κατάσταση από 1/12/2006)	9,6%
Εργαζόμενοι	36,567 εκατ.
Απασχολούμενοι στο δημόσιο	4,67 εκατ.
Έσοδα του δημόσιου προϋπολογισμού (ομοσπονδίας, ομόσπονδων κρατιδίων, κοινοτήτων)	636 δισ.
Σύνολο δαπανών του δημόσιου προϋπολογισμού για την παιδεία, την επιστήμη και τον πολιτισμό (ομοσπονδία, ομόσπονδα κρατίδια, κοινότητες)	92,2 δισ.
Ποσοστό συμμετοχής των συνολικών δαπανών για την παιδεία, την επιστήμη και τον πολιτισμό στο ακαθάριστο εγχώριο προϊόν	4,1%

Οι θεμελιακές αρχές του πολιτειακού καθεστώτος της Γερμανίας βρίσκονται στο Grundgesetz (Σύνταγμα). Η αρχή του ομοσπονδιακού συστήματος δίνει τη

δυνατότητα μετάθεσης και διευθέτησης κρατικών καθηκόντων σε επίπεδο ομόσπονδων κρατιδίων και κοινοτήτων, γεγονός που επιτρέπει να λαμβάνονται πολύ περισσότερο υπ' όψιν οι εκάστοτε περιφερειακές ιδιαιτερότητες.

Οι συνταγματικοί θεσμοί του Ομοσπονδιακού Κράτους και των Ομόσπονδων Κρατιδίων της Γερμανίας βάσει της διαίρεσης των εξουσιών:

- Τα Κοινοβούλια (Bundestag=Ομοσπονδιακή Βουλή, Landtage=Κοινοβούλια των Ομόσπονδων Κρατιδίων/Τοπικά Κοινοβούλια)
- Ο Πρόεδρος της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας, Η Ομοσπονδιακή Κυβέρνηση, Οι Κυβερνήσεις των Ομόσπονδων Κρατιδίων
- Τα Ομοσπονδιακά Δικαστήρια και τα Δικαστήρια των Ομόσπονδων Κρατιδίων

Το κοινοβουλευτικό σύστημα της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας προβλέπει δυο κοινοβουλευτικά σώματα:

Το Bundestag (Ομοσπονδιακό Κοινοβούλιο) με 600 βουλευτές που εκλέγεται απευθείας από το λαό και το Bundesrat (Ομοσπονδιακό Συμβούλιο), στο οποίο στέλνονται αντιπρόσωποι των κυβερνήσεων των 16 ομόσπονδων κρατιδίων. Το Ομοσπονδιακό Συμβούλιο συμβάλλει κυρίως στη θέσπιση νόμων που αφορούν ουσιαστικά συμφέροντα των ομόσπονδων κρατιδίων. Ο Bundeskanzler (Καγκελάριος της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας) καθορίζει τις βασικές γραμμές της γερμανικής πολιτικής και διορίζει τους Υπουργούς της Ομοσπονδιακής Κυβέρνησης. Αρχηγός του κράτους είναι ο Bundespräsident (Πρόεδρος της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας) που δεν εκλέγεται απευθείας από το λαό, αλλά από την Bundesversammlung (Ομοσπονδιακή Συνέλευση), σώμα που απαρτίζεται από τους Βουλευτές του Ομοσπονδιακού Κοινοβουλίου, όλους τους εκπροσώπους του Ομοσπονδιακού Συμβουλίου καθώς και από τον ίδιο αριθμό μελών που έχουν εκλεγεί από τα κοινοβούλια των ομόσπονδων κρατιδίων.

Βάσει του Συντάγματος (Grundgesetz - GG) η δομή του κράτους και της διοίκησης ξεκινά από κάτω και προχωρά προς τα πάνω, ξεκινά δηλαδή από τις Κοινότητες/Δήμους (Gemeinde) και προχωρά στα Ομόσπονδα Κρατίδια (Länder), φτάνοντας στην Ομοσπονδία/στο Ομοσπονδιακό Κράτος (Bund). Η νομοθεσία κατά τη διευθέτηση τοπικών ζητημάτων είναι αρμοδιότητα του εκάστοτε ομόσπονδου κρατιδίου, την ευθύνη για ζητήματα που αφορούν όλη την επικράτεια φέρει η ομοσπονδία (Bund). Το Σύνταγμα, το οποίο αναθεωρήθηκε το 2006, συμπληρώνεται από τη Σύμβαση Ενοποίησης (Einigungsvertrag) μεταξύ Λαϊκής Δημοκρατίας της Γερμανίας και Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας από 31 Αυγούστου 1990, η οποία έχει ισχύ Συντάγματος και μεγάλη σημασία για τις βιβλιοθήκες. Τη διοίκηση ασκούν κυρίως οι κοινότητες και το εκάστοτε ομόσπονδο κρατίδιο. Η απονομή δικαιοσύνης είναι κατά πρώτο λόγο ευθύνη των ομόσπονδων κρατιδίων (δηλ. των τοπικών δικαστηρίων). Τα Ανώτατα Δικαστήρια αντιθέτως είναι θεσμοί της ομοσπονδίας. Ανώτατο Δικαστήριο είναι το Bundesverfassungsgericht (Ομοσπονδιακό Συνταγματικό Δικαστήριο) στην Karlsruhe. Οι κοινότητες, τα ομόσπονδα κρατίδια και η ομοσπονδία έχουν τη δική τους αυτονομία και το εκάστοτε κρατίδιο το δικό του Σύνταγμα. Τα έσοδα του εκάστοτε κρατιδίου προέρχονται από τους φόρους που του αναλογούν.

Αρμόδιο για τα πολιτιστικά θέματα, για τις επιστήμες και τις τέχνες καθώς και για την παιδεία είναι βασικά το εκάστοτε ομόσπονδο κρατίδιο. Μερίδιο σ' αυτήν την «πολιτιστική αυτοδιάθεση/κυριότητα» έχουν και οι δήμοι/πόλεις και οι κοινότητες

που στα πλαίσια του κώδικα περί δήμων και κοινοτήτων του εκάστοτε κρατιδίου έχουν τις δικές τους αρμοδιότητες (αυτονομία της τοπικής αυτοδιοίκησης σε θέματα πολιτισμού). «Ειδική νομοθεσία για τις βιβλιοθήκες» δεν υπάρχει στη Γερμανία, ορισμένες ωστόσο τοπικές οργανώσεις της Ομοσπονδίας Γερμανικών Βιβλιοθηκών (DBV) προσπαθούν να δρομολογήσουν κάποιες πρωτοβουλίες για τη θέσπιση νόμων για τις βιβλιοθήκες σε επίπεδο ομόσπονδων κρατιδίων. Επίσης, δεν υπάρχει και Ομοσπονδιακό Υπουργείο Πολιτισμού. Από το 1998 ωστόσο η ομοσπονδία έχει συγκεντρώσει τα διάφορα πολιτιστικά ζητήματα που πρέπει να αντιμετωπιστούν κεντρικά, υπό την ευθύνη ενός Υφυπουργού ως «Εντεταλμένου της Ομοσπονδιακής Κυβέρνησης σε Θέματα Πολιτισμού και Media», ο οποίος έχει αναλάβει ταυτόχρονα να εκπροσωπεί την ομοσπονδιακή κυβέρνηση στο εξωτερικό σε θέματα πολιτισμού. Μετά την αναθεώρηση του Συντάγματος που τέθηκε σε ισχύ την 1^η Σεπτεμβρίου 2006, ρυθμίστηκε εκ νέου η νομοθετική αρμοδιότητα του ομοσπονδιακού κράτους και των ομόσπονδων κρατιδίων: Οι ούτως ή άλλως ελάχιστες αρμοδιότητες της ομοσπονδίας σε θέματα πολιτισμού έχουν πια σχεδόν καταργηθεί και σε θέματα παιδείας έχουν περιοριστεί σημαντικά. Η «δια βίου μάθηση» παρέμεινε ευθύνη της ομοσπονδιακής κυβέρνησης ενώ έκτοτε αποκλείστηκε η οικονομική στήριξη του πολιτιστικού τομέα σε ομοσπονδιακό επίπεδο.

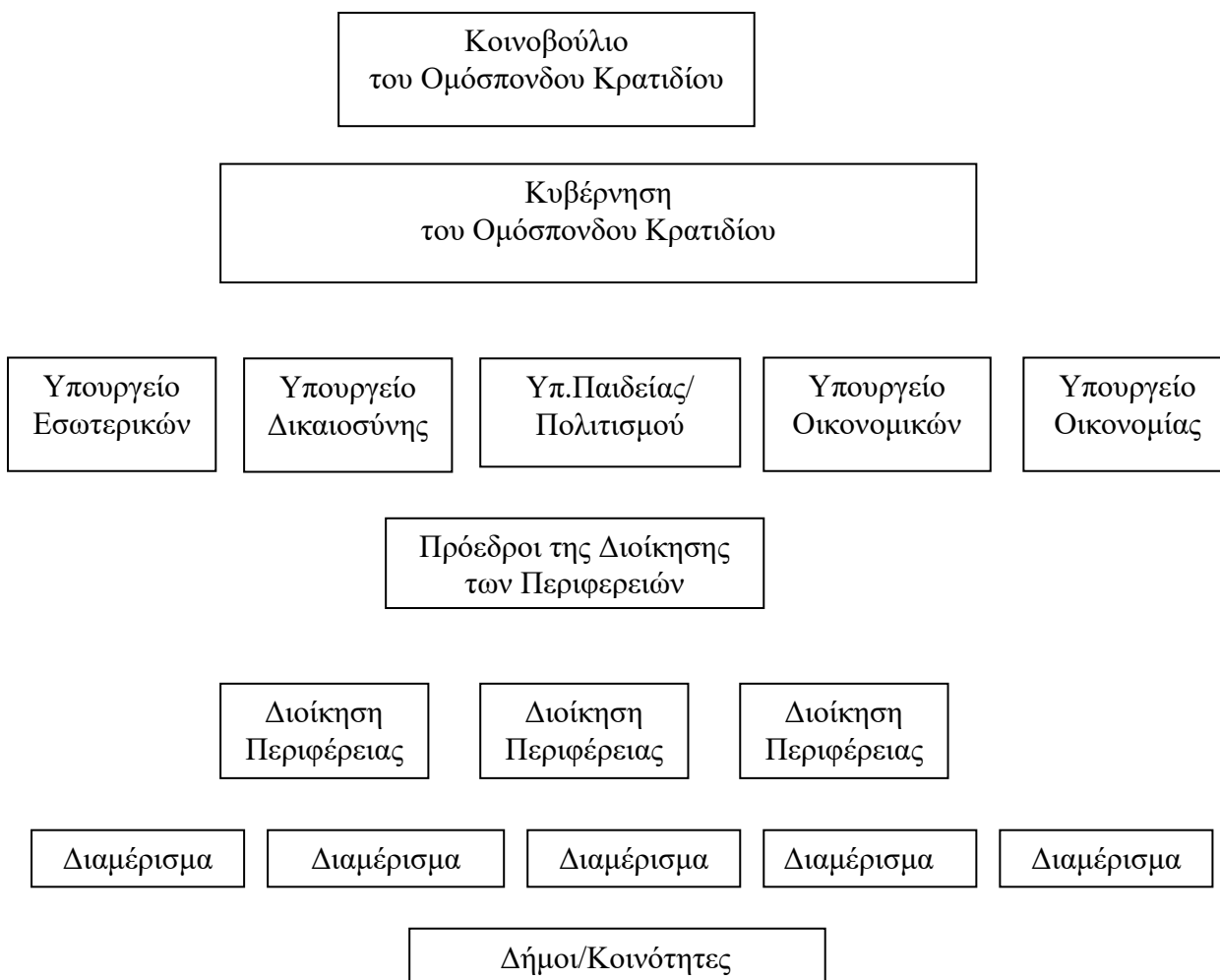
Επειδή κάποια προγράμματα στον τομέα της επιστήμης και της έρευνας εξακολουθούν να είναι καθολικής σημασίας και να αφορούν το σύνολο του κράτους, η ομοσπονδία έχει ακόμα τη δυνατότητα να στηρίζει και να χρηματοδοτεί σε στενά πλαίσια τα λεγόμενα Κοινά Καθήκοντα (Gemeinschaftsaufgaben), τα οποία αφορούν κυρίως την επέκταση των κτιρίων Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων και την ανέγερση νέων καθώς και τη «Συμφωνία πλαίσιο για την Προώθηση της Έρευνας» (Εταιρεία Επιστημών Gottfried Wilhelm Leibniz-WGL) («Rahmenvereinbarung Forschungsförderung» - Wissenschaftsgemeinschaft Gottfried Wilhelm Leibniz-WGL). Κάποιοι θεσμοί που δημιουργήθηκαν από κοινού από τα κρατίδια και την ομοσπονδία καθώς και κάποιες συμφωνίες μεταξύ αυτών παίζουν σημαντικό ρόλο και για τις γερμανικές βιβλιοθήκες: Το Ομοσπονδιακό Υπουργείο Παιδείας/Πολιτισμού και Έρευνας (Bundesministerium für Bildung und Forschung-BMBWF) στηρίζει μεταξύ άλλων και τη Γερμανική Εταιρεία Ερευνών (Deutsche Forschungsgemeinschaft - DFG), αρκετές τράπεζες δεδομένων και πρότυπα προγράμματα, μεταξύ αυτών και το Πρόγραμμα για την Προώθηση της Πληροφορίας και της Τεκμηρίωσης (IuD-Programm) καθώς επίσης και τη δημιουργία Ψηφιακών Βιβλιοθηκών και την περαιτέρω ανάπτυξη Ειδικών Κέντρων Πληροφόρησης.

Ενώ τα ομόσπονδα κρατίδια βλέπουν ότι με την αναθεώρηση του Συντάγματος από το 2006 ενισχύεται η αυτοδυναμία τους στον τομέα του πολιτισμού και της παιδείας, πολλά κριτικά πνεύματα φοβούνται ότι η χρηματοδότηση στον τομέα αυτό θα μειωθεί δραστικά και ότι οι αποκλίσεις ως προς τα στάνταρτς θα αποβεί εις βάρος των αναγκαίων ενιαίων ρυθμίσεων.

Τους νόμους στα ομόσπονδα κρατίδια ψηφίζουν τα εκάστοτε κοινοβούλια, τα οποία στα Flächenstaaten ονομάζονται Landtage και στα κρατίδια-πόλεις Abgeordnetenhaus ή Bürgerschaft. Την πολιτική και διοικητική διακυβέρνηση στα ομόσπονδα κρατίδια ασκούν οι Landesregierungen (Κυβερνήσεις των Κρατιδίων) με επικεφαλής τον Ministerpräsidenten (Πρωθυπουργό) ή τον Regierender Bürgermeister (Κυβερνόντα Δήμαρχο - στα κρατίδια-πόλεις). Στα οκταμελή ή δεκαμελή υπουργικά συμβούλια (Kabinett ή Senat/Γερουσία) υπεύθυνα για τις δημόσιες ή τις επιστημονικές

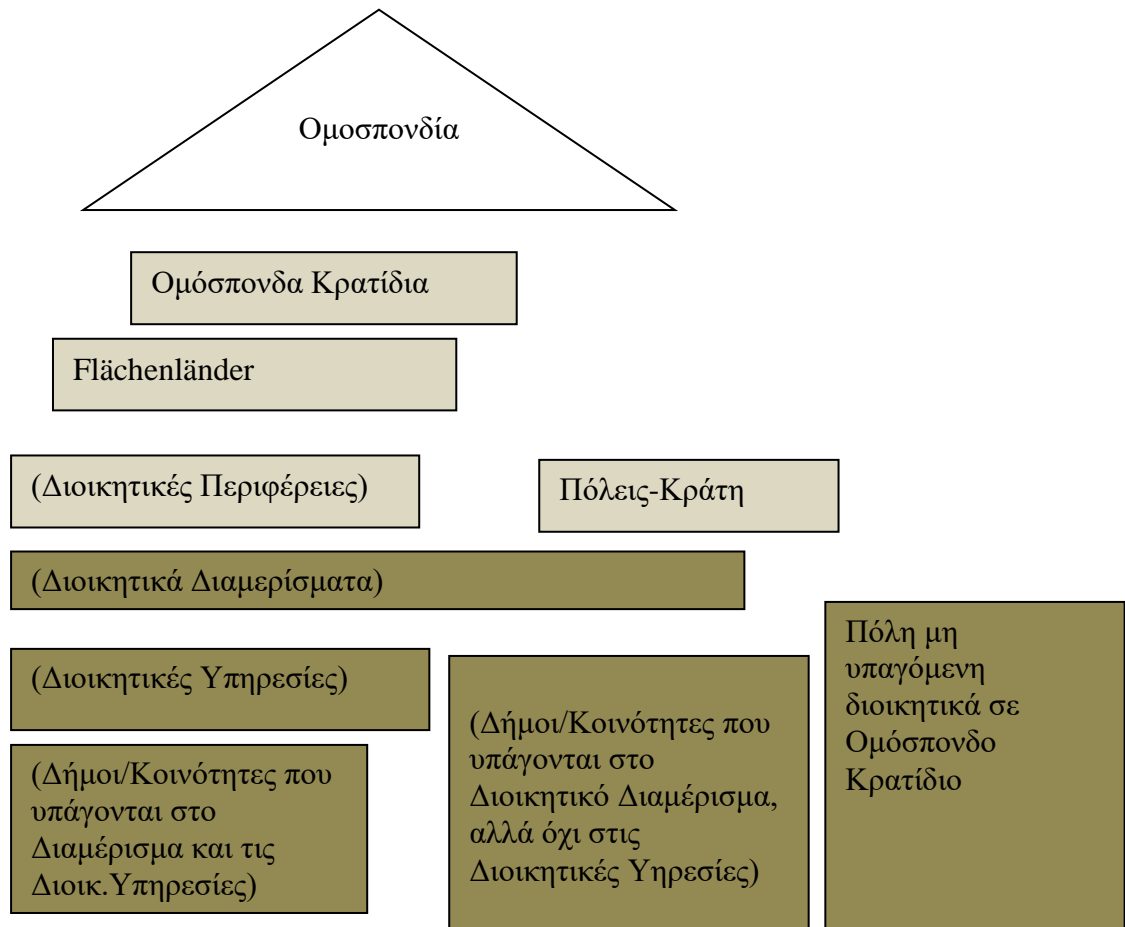
βιβλιοθήκες του εκάστοτε κρατιδίου είναι κατά κανόνα τα Υπουργεία Παιδείας/Πολιτισμού ή Υπουργεία Επιστημών (Kultusministerien/Wissenschaftsministerien). Στα μεγαλύτερα ομόσπονδα κρατίδια υπάρχουν κρατικές υπηρεσίες τοπικής διοίκησης με διοικητικές αρμοδιότητες που είτε αφορούν συνολικά την περιφέρεια είτε αφορούν συγκεκριμένα καθήκοντα, π.χ. τη Διοικητική Περιφέρεια (Regierungsbezirk**). Ένα από τα βασικότερα καθήκοντα αυτών των υπηρεσιών είναι η κρατική εποπτεία και επίβλεψη των κοινοτήτων. Η διοικητική περιφέρεια Regierungsbezirk είναι βασικά και το πεδίο δράσης των κρατικών Υπηρεσιών για Βιβλιοθήκες (Büchereistellen) – Ειδικές Υπηρεσίες και Συμβουλευτικά Κέντρα, Κέντρα Βιβλιοθηκών) – που έχουν ιδρυθεί από τα περισσότερα κρατίδια ή χρηματοδοτούνται απ’ αυτά. Εκεί όπου οι υπηρεσίες της διοικητικής περιφέρειας καταργήθηκαν ή οι θεσμοί χρηματοδότησης πέρασαν σε κεντρική αρμοδιότητα, αυτές οι ειδικές υπηρεσίες δραστηριοποιούνται σε όλη την επικράτεια του ομόσπονδου κρατιδίου. Στα κρατίδια Flächenstaaten οι μικρότερες διοικητικές περιφέρειες/διαμερίσματα (Landkreise) και οι αστικές περιφέρειες (Kreisfreie Städte/Stadtkreise) δεν εκτελούν μόνον χρέη τοπικής αυτοδιοίκησης, αλλά και χρέη κατώτερης κρατικής διοίκησης.

Abb. S. 24

Οργάνωση της διοίκησης ενός ομόσπονδου κρατιδίου

Abb. S. 24

Η τρεις διαβαθμίσεις της ομοσπονδιακού χαρακτήρα οργάνωσης του κράτους και της πολιτικής διοίκησης της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας με τη μορφή πυραμίδας.

Εφόσον δεν προβλέπεται κάτι άλλο από την ομοσπονδιακή νομοθεσία ή τη νομοθεσία του εκάστοτε κρατιδίου, δημόσια χρέη στην περιοχή τους εκτελούν βασικά οι δήμοι και οι κοινότητες. Η τοπική αυτοδιοίκηση ανταποκρίνεται σε υποχρεωτικά καθήκοντα (Pflichtaufgaben) – π.χ. παροχή κοινωνικής βοήθειας, ίδρυση σχολείων καθώς και σε προαιρετικά, μη εναγώγιμα, στα οποία υπάγεται ο πολιτιστικός τομέας: Θέατρα, Ορχήστρες, Μουσεία, Βιβλιοθήκες. Στις κοινοτικές εκλογές εκλέγονται οι πολιτικοί αντιπρόσωποι των κοινοτήτων (Δημοτικά Συμβούλια, Δήμαρχοι κλπ.) που ορίζουν επιτροπές για τους μεμονωμένους τομείς καθηκόντων. Για την κοινοτική βιβλιοθήκη την πολιτική ευθύνη φέρει κατά κανόνα η επιτροπή για θέματα πολιτισμού (Kulturausschuss). Η διοίκηση των κοινοτήτων χωρίζεται – ανάλογα με τη γεωγραφική έκταση και την οργανωτική δομή – σε τμήματα, ειδικούς τομείς και υπηρεσίες. Η κοινοτική Δημόσια Βιβλιοθήκη (kommunale Öffentliche Bibliothek) μπορεί να είναι ανεξάρτητη υπηρεσία ή μη ανεξάρτητη, να υπάγεται δηλαδή σε μια σχολική υπηρεσία ή σε μια υπηρεσία του πολιτιστικού τομέα. Τα ίδια περίπου σε γενικές γραμμές ισχύουν και για τα κοινοτικά Μουσεία, Αρχεία, Λαϊκά Πανεπιστήμια ή τις Σχολές Μουσικής/Ωδεία.

Πολλές κοινότητες (Kommunen) έχουν μετατρέψει ορισμένους κοινοτικούς/δημοτικούς οργανισμούς σε εμπορικά διοικούμενες επιχειρήσεις με ίδιο

τύπο εκμετάλλευσης και οργάνωσης. Μεταξύ αυτών συγκαταλέγονται εντωμεταξύ και πολλές μεγάλες ή λιγότερο μεγάλες βιβλιοθήκες. Μια τέτοια επιχείρηση διοικείται από τη διεύθυνση της επιχείρησης και από ένα συμβούλιο, το οποίο απαρτίζεται κατά κανόνα από μέλη του δημοτικού συμβουλίου.

Οι οικονομικές ανάγκες του ομοσπονδιακού κράτους, των ομόσπονδων κρατιδίων και των κοινοτήτων καλύπτονται από τους διάφορους φόρους. Οι κοινότητες και τα ομόσπονδα κρατίδια λαμβάνουν από τους συνολικούς φόρους μερίδιο που είναι δεσμευμένο για συγκεκριμένους τομείς καθηκόντων, αλλά και μερίδιο που μπορούν να διαθέσουν ελεύθερα στον τομέα που θέλουν. Οι κοινότητες μπορούν να επιβάλουν δικούς τους φόρους, τους κοινοτικούς φόρους, π.χ. φόρο επιτηδεύματος, φόρο ακινήτων, εισφορές και τέλη. Η χρηματοδότηση των περιφερειών Landkreise γίνεται με την ετήσια κατανομή των εισφορών των κοινοτήτων που ανήκουν στην περιφέρεια. Οι δαπάνες για τις βιβλιοθήκες με κοινοτικό ή κρατικό φορέα καλύπτονται από τα γενικά έσοδα. Το ύψος των εσόδων και των εξόδων ορίζεται στους ετήσιους προϋπολογισμούς που ψηφίζονται από τα κοινοβούλια. Στο πλαίσιο του εκσυγχρονισμού της διοίκησης που σκοπό έχει τον μεγαλύτερο προσανατολισμό στην παροχή υπηρεσιών, την αναδιάταξη της οργανωτικής δομής και τη μεγαλύτερη διαφάνεια στον τομέα των δαπανών των δημόσιων οργανισμών, μεταρρυθμίζεται και η οικονομική διαχείριση: Μέχρι το 2010 όλες οι κοινότητες/δήμοι – αργότερα και τα ομόσπονδα κρατίδια – θα έχουν περάσει από τη δημοσιονομική διαχείριση (απόδοση λογαριασμού) στην εμπορική διπλογραφική λογιστική, κατά το πρότυπο των εμπορικών επιχειρήσεων, και στο budgeting.

Εκπαιδευτικά Ιδρύματα

Σχολεία Γενικής Παιδείας

Το γερμανικό εκπαιδευτικό σύστημα καθορίζεται από τη δομή του ομοσπονδιακού συστήματος της Γερμανίας. Το μεγαλύτερο μέρος των σχολείων πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων είναι δημόσια ιδρύματα. Τα δια νόμου κατοχυρωμένα σχολεία και εκπαιδευτικά ιδρύματα με τον παραδοσιακό παιδαγωγικό και εκπαιδευτικό χαρακτήρα τους παίζουν στα πλαίσια της εκπαιδευτικής και πολιτιστικής πολιτικής των ομόσπονδων κρατιδίων από τη φύση τους έναν ρόλο πολύ πιο σημαντικό από εκείνον των βιβλιοθηκών. Η νομοθεσία για την παιδεία και τη διδασκαλία ρυθμίζεται αποκλειστικά από τα ομόσπονδα κρατίδια στα πλαίσια της πολιτιστικής τους κυριότητας. Τα περισσότερα σχολεία συντηρούνται από τις κοινότητες και τους συνδέσμους των κοινοτήτων ενώ ένα εντωμεταξύ ολοένα αυξανόμενο ποσοστό των σχολείων βρίσκεται στα χέρια ιδιωτικών ή εκκλησιαστικών φορέων. Οι φορείς των σχολείων αναλαμβάνουν τις υλικές και λειτουργικές δαπάνες (κατασκευή, εξοπλισμό, συντήρηση), τα ομόσπονδα κρατίδια τις δαπάνες του διδακτικού προσωπικού.

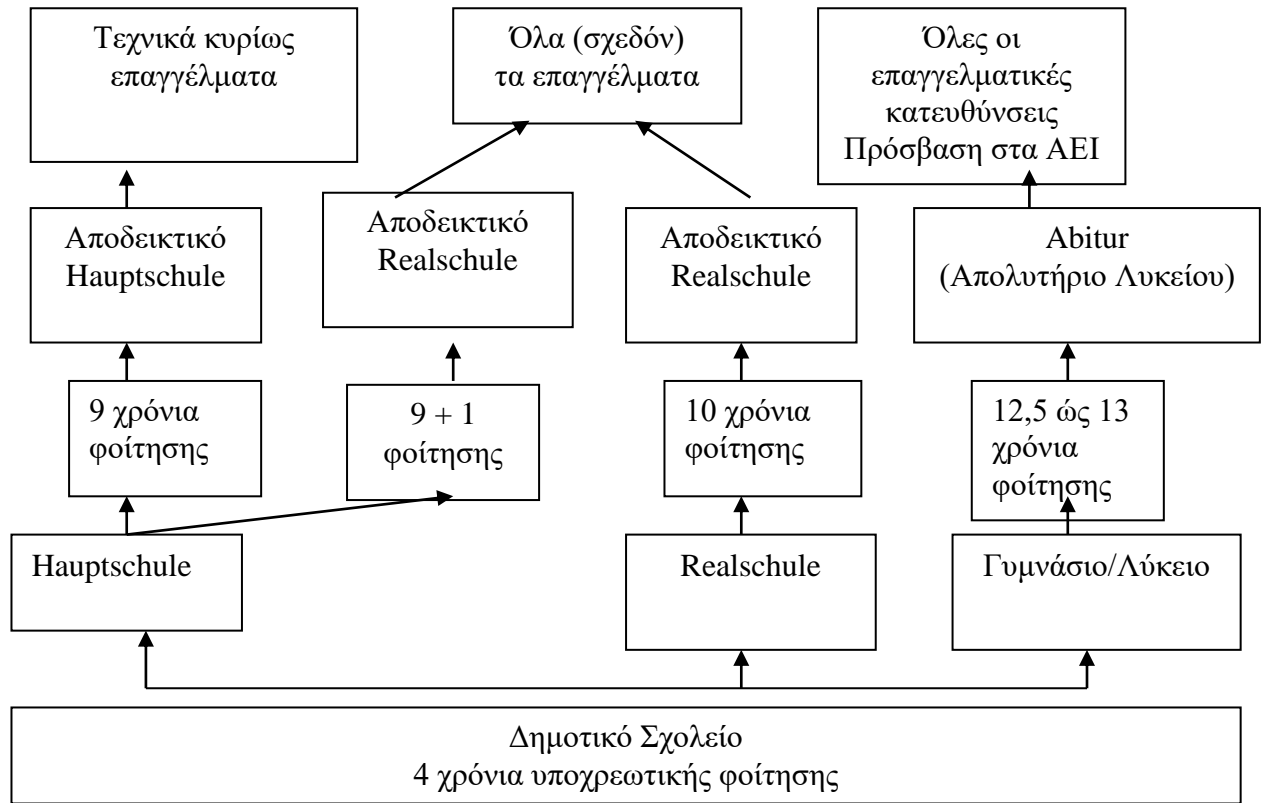
Η διαμόρφωση του σχολικού συστήματος διαφέρει από κρατίδιο σε κρατίδιο ανάλογα με τον πολιτικό προσανατολισμό της εκάστοτε κυβέρνησής του. Μια υπηρεσία που παίζει διαμεσολαβητικό και συντονιστικό ρόλο στην εξασφάλιση ενός μίνιμουμ ομοιομορφίας είναι η Ständige Konferenz der Kultusminister der Länder – KMK (Διαρκής Σύνοδος των Υπουργών Παιδείας/Πολιτισμού των Ομόσπονδων Κρατιδίων). Η KMK εκδίδει προτάσεις, συστάσεις, οδηγίες για ζητήματα όπως είναι

η χρονική διάρκεια της σχολικής φοίτησης, η διδακτέα ύλη, η αξιολόγηση των σχολικών επιδόσεων ή η αμοιβαία αναγνώριση εξετάσεων και σχετικών αποδεικτικών, ενδεικτικών, απολυτηρίων κλπ.. Παρόμοιος είναι και ο ρόλος της Hochschulrektorenkonferenz – HRK (Σύνοδος των Πρυτάνεων των Πανεπιστημίων) για τα πανεπιστήμια.

Το 2005 λειτούργησαν στη Γερμανία 40.000 σχολεία με 400.000 τάξεις, 672.000 εκπαιδευτικούς και 9,6 εκατομμύρια μαθητές. Το ποσοστό των αλλοδαπών μαθητών δεν ξεπέρασε κατά μέσο όρο το 9,9 %. Το 2005 γράφτηκαν περίπου 835.000 παιδιά στην πρώτη τάξη του δημοτικού, 1,6 εκατομμύρια εφήβων (περίπου το 72% όσων αποφοιτούν από τα σχολεία) αποφάσισαν υπέρ μιας επαγγελματικής εκπαίδευσης, 0,6 εκατομμύρια εφήβων (περίπου το 28% όσων αποφοιτούν από τα σχολεία) ξεκίνησαν σπουδές σε κάποιο Ανώτατο Εκπαιδευτικό Ίδρυμα.

Η φοίτηση στα σχολεία είναι σε όλα τα ομόσπονδα κρατίδια δωρεάν. Υποχρεωτική είναι η φοίτηση στα σχολεία από το 6^ο μέχρι το 18^ο έτος της ηλικίας. Μετά το δημοτικό (Grundschule), που διαρκεί κατά κανόνα 4 χρόνια, η φοίτηση συνεχίζεται στα άλλα σχολεία της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης: Hauptschule, Realschule, Gymnasium. Gesamtschulen (Ενιαία Σχολεία), σχολεία όπου έχουν ενσωματωθεί όλοι οι τύποι σχολείων, λειτουργούν σε μερικά μόνον ομόσπονδα κρατίδια. Μαθητές που ξεκινούν την επαγγελματική τους εκπαίδευση είναι υποχρεωμένοι να φοιτήσουν σε κάποια Επαγγελματική Σχολή (Berufsschulen). Μέχρι το 2010 για την αποφοίτηση από το Γυμνάσιο/Λύκειο και την απόκτηση του Abitur (αντίστοιχο του ελληνικού απολυτηρίου Λυκείου) θα απαιτούνται σε όλα τα ομόσπονδα κρατίδια 12 σχολικά έτη και όχι 13 όπως μέχρι τώρα. Σχολικές βιβλιοθήκες, χρηματοδοτούμενες από σχολικούς φορείς, με ικανοποιητικό εξοπλισμό λειτουργούν μόνον σ' ένα μικρό ποσοστό των σχολείων πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, κυρίως στα Γυμνάσια/Λύκεια (Gymnasien) και τα Ενιαία Σχολεία (Gesamtschulen). Το ποσοστό αυτό κυμαίνεται γύρω στο 15% με ανοδική ωστόσο τάση.

Abb. S. 27

Οι τρεις διαβαθμίσεις του σχολικού συστήματος (πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση) στη Γερμανία.

Επαγγελματική εκπαίδευση

Ο νόμος Νόμος περί Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (Berufsbildungsgesetz) ρυθμίζει τις βάσεις και τις αρχές της επαγγελματικής εκπαίδευσης στη Γερμανία. Βασικό χαρακτηριστικό της αρχικής επαγγελματικής εκπαίδευσης σε όλους σχεδόν τους κλάδους είναι το λεγόμενο διπολικό σύστημα (Duales System), το οποίο βασίζεται στη σύμπραξη δυο εντελώς διαφορετικών εκπαιδευτικών φορέων, των ιδιωτικών επιχειρήσεων και των δημόσιων Επαγγελματικών Σχολών (Berufsschulen). Φορείς των Επαγγελματικών Σχολών είναι οι κοινότητες, υπεύθυνα για τη διαμόρφωση της διδασκαλίας είναι τα ομόσπονδα κρατίδια ενώ η ομοσπονδία συμβάλλει στην επαγγελματική εκπαίδευση με τον καθορισμό των προϋποθέσεων-πλαίσιο. Αρμόδια για την πρακτική εφαρμογή των κρατικών προδιαγραφών εντός των επιχειρήσεων είναι τα βιομηχανικά-εμπορικά και τα βιοτεχνικά επιμελητήρια. Σύνδεσμοι εργοδοτών και συνδικάτα, ως εκπρόσωποι των εργαζομένων, διαπραγματεύονται και καθορίζουν μέσω αρμοδίων επιτροπών τα περιεχόμενα της επαγγελματικής κατάρτισης.

Οι περισσότεροι νέοι ξεκινούν την επαγγελματική τους εκπαίδευση μετά την αποφοίτηση από τα σχολεία της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης Hauptschule ή

Realschule ή Gymnasium. Η φοίτησή τους σε Επαγγελματική Σχολή συνδυάζεται με την πρακτική εξάσκηση και με υποχρεωτικά μαθήματα σχετικά με τον επαγγελματικό κλάδο που έχουν επιλέξει. Οι εκπαιδευόμενοι υπογράφουν σύμβαση με τον εργοδότη, ο οποίος είναι υποχρεωμένος να τους παραχωρήσει τον απαραίτητο ελεύθερο χρόνο για τα μαθήματά τους. Η εκπαίδευση διαρκεί κατά κανόνα 3 χρόνια. Η φοίτηση ολοκληρώνεται με εξετάσεις που πραγματοποιεί μια εντεταλμένη ανεξάρτητη αρχή, συνήθως τα βιομηχανικά και εμπορικά καθώς και τα βιοτεχνικά επιμελητήρια. Το αποδεικτικό σπουδών/πτυχίο είναι γενικώς αναγνωρισμένο στο χώρο της οικονομίας και της αγοράς.

Στον τομέα της βιβλιοθηκονομίας υπάρχει σήμερα μόνον ένας επαγγελματικός κλάδος που εντάσσεται στο διπολικό σύστημα επαγγελματικής εκπαίδευσης, ο οποίος δημιουργήθηκε το 1999, αντικαθιστώντας το επάγγελμα του «Βοηθού/Επιμελητή σε Βιβλιοθήκες» (Assistent) που ασκείτο μέχρι τότε. Οι απόφοιτοι των σχολείων Hauptschule, Realschule και Gymnasium μπορούν να εκπαιδευτούν ως «Ειδικευμένα Στελέχη για Παροχές Υπηρεσιών στον Τομέα των Μέσων και της Πληροφόρησης» (FAMI) σε πέντε διαφορετικές ειδικότητες, ούτως ώστε να μπορέσουν να εργαστούν σε βιβλιοθήκες, αρχεία, γενικές υπηρεσίες πληροφόρησης και τεκμηρίωσης, πρακτορεία οπτικού υλικού, οργανισμούς ιατρικής τεκμηρίωσης.

Ο δημόσιος και ο ιδιωτικός τομέας των μέσων: Κέντρα Διάθεσης και Δανεισμού Οπτικού Υλικού - Κέντρα Πολυμέσων, Εμπορικοί Πάροχοι

Ο ολοένα και μεγαλύτερης σημασίας ρόλος των οπτικοακουστικών και ψηφιακών μέσων στον τομέα της εκπαίδευσης διεύρυνε σταδιακά και το πεδίο δράσης των Κέντρων Διάθεσης και Δανεισμού Οπτικού Υλικού και των Κέντρων Πολυμέσων που είχαν ιδρυθεί στη Γερμανία στη δεκαετία του 1930.

Σήμερα υπάρχουν 600 Κέντρα Πολυμέσων, των οποίων φορείς είναι οι δήμοι και οι διοικητικές περιφέρειες Landkreise, καθώς και 15 Κέντρα Πολυμέσων, των οποίων φορείς είναι τα ομόσπονδα κρατίδια. Τα Κέντρα Πολυμέσων στηρίζουν το έργο των σχολείων και των σχολικών βιβλιοθηκών και συμβάλλουν στην πληρέστερη γνώση των μέσων και στην ανάπτυξη δεξιοτήτων στο χειρισμό τους από μαθητές και εκπαιδευτικούς. Ο τομέας των αρμοδιοτήτων τους περιλαμβάνει μεταξύ άλλων εξασφάλιση και διάθεση οπτικοακουστικών μέσων καθώς και την κατάλληλη επεξεργασία τους για διδακτικούς σκοπούς, συμβουλευτικό έργο για τη χρήση και αγορά οπτικοακουστικών μέσων (βίντεο, κινηματογραφικές ταινίες, DVD, Software, CD-ROM) και σχετικού τεχνικού εξοπλισμού (video player, ψηφιακές κάμερες, μηχανές προβολής, PC), αλλά και βοήθεια στη διδακτική και τη γνώση της επενέργειας των μέσων. Έτσι π.χ. κατά τη διοργάνωση των από κοινού σχεδιασμένων κινηματογραφικών προγραμμάτων τα παιδιά και οι έφηβοι αποκτούν γνώσεις και δεξιότητες που θα μπορούσαν αργότερα να αποβούν ιδιαίτερα πολύτιμες και προσοδοφόρες τόσο στην καθημερινή όσο και στην επαγγελματική τους ζωή. Ως συνεργάτες των σχολείων και του διδακτικού τους προσωπικού τα Κέντρα Πολυμέσων, συνεπικουρούμενα από τις σχολικές και δημόσιες βιβλιοθήκες, προσφέρουν σπουδαίες υπηρεσίες, διδάσκοντας την κριτική, αλλά και τη δημιουργική διαχείριση των σύγχρονων μέσων.

Στην παγκόσμια αγορά των μέσων, τόσο του δημοσίου όσο και του ιδιωτικού/εμπορικού τομέα, η Γερμανία με τις 350 εφημερίδες της και τους 100 τηλεοπτικούς σταθμούς της που εκπέμπουν μέχρι την Ιαπωνία, συγκαταλέγεται μαζί με τη Μ. Βρετανία και την Ελβετία στις χώρες με τη μεγαλύτερη πυκνότητα σε μέσα: Ο ημερήσιος τύπος πουλάει καθημερινά 25 εκατομμύρια εφημερίδες, στο χώρο της ραδιοφωνίας έχουν δοθεί 38 εκατομμύρια άδειες λειτουργίας, στο χώρο της τηλεόρασης 34 εκατομμύρια άδειες. Το 60% των γερμανικών νοικοκυριών διαθέτει εντωμεταξύ ηλεκτρονικό υπολογιστή, συμπεριλαμβανομένης και της πρόσβασης στο διαδίκτυο. Το ποσοστό αυτό σημειώνει ανοδική τάση.

Εκτός από τη δημόσια και ιδιωτική ραδιοφωνία και τηλεόραση, ένα όλο και πιο σημαντικό ρόλο από κοινωνική και οικονομική άποψη εξακολουθεί να παίζει ο τομέας του κινηματογράφου, της μουσικής και των ηλεκτρονικών παιχνιδιών. Η ανάπτυξη της βιομηχανίας της ψυχαγωγίας και των μέσων θα καθοριστεί στα επόμενα χρόνια σε μεγάλο βαθμό από την ψηφιοποίηση των περιεχομένων και των καναλιών διανομής. Έκρηξη σημειώνεται στο χώρο πώλησης και ενοικίασης κινηματογραφικών ταινιών σε DVD, παιχνιδιών για υπολογιστή και βίντεο, με τα ποσοστά αύξησης να βρίσκονται πάνω από το κανονικό. Όλα τα είδη των μέσων και όλα τα είδη της ψυχαγωγίας – βιβλίο, κινηματογράφος, μουσική, διαδίκτυο, ηλεκτρονικά παιχνίδια – είναι εδώ και καιρό τώρα πια συνδεδεμένα μεταξύ τους, και στον τομέα της διανομής και στον τομέα της διαφήμισης, και επηρεάζουν και καθορίζουν την καθημερινή ζωή και τη διαχείριση του ελεύθερου χρόνου του καθενός. Οι δημόσιες και οι επιστημονικές βιβλιοθήκες ανταποκρίνονται σ' αυτές τις εξελίξεις και εμπλουτίζουν εδώ και χρόνια το υλικό τους με οπτικοακουστικά και ψηφιακά μέσα ενώ διευρύνουν και την πρόσβαση στο διαδίκτυο. Ωστόσο, μόνον εν μέρει καταφέρνουν να συμβαδίσουν με την αλματώδη πορεία της τεχνολογίας και να ανταποκριθούν στο ευρύτατο φάσμα των πολυμεσικών προσφορών.

Επαγγελματική επιμόρφωση και συνεχιζόμενη εκπαίδευση

Η επαγγελματική επιμόρφωση και η συνεχιζόμενη εκπαίδευση στη Γερμανία έχει δυο βασικούς σκοπούς: Αφενός την αναβάθμιση του επιπέδου της επαγγελματικής κατάρτισης σύμφωνα με το τελευταίο στάδιο της εξέλιξης της τεχνολογίας και της οργάνωσης της εργασίας και αφετέρου τη διεύρυνση και την εμπάθυνση των ειδικών γνώσεων. Οι βασικότεροι φορείς στον τομέα αυτό είναι οι οικονομικές επιχειρήσεις. Ωστόσο, και η ομοσπονδία και τα ομόσπονδα κρατίδια και οι κοινότητες/δήμοι προωθούν με τις δικές τους Ακαδημίες και Επαγγελματικές Σχολές, όπως και με πολλά δικά τους προγράμματα την επαγγελματική επιμόρφωση των υπαλλήλων και στελεχών τους. Εκτός από τα Ιδρύματα Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και τις επιχειρήσεις υπάρχει και μια αγορά ιδιωτικής προσφοράς, όπως π.χ. οι Τεχνικές Ακαδημίες (Technische Akademien), τα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα της Οικονομίας (Bildungswerke der Wirtschaft) ή τα Ιδρύματα Επαγγελματικής Επιμόρφωσης/Συνεχιζόμενης Εκπαίδευσης (Berufsfortbildungswerke) των συνδικάτων.

Στον βιβλιοθηκονομικό κλάδο και μόνο υπάρχουν στη Γερμανία πάνω από 25 κρατικοί ή ιδιωτικοί οργανισμοί που δίνουν τη δυνατότητα ευρείας επαγγελματικής επιμόρφωσης.

Επιμόρφωση Ενηλίκων και Λαϊκά Πανεπιστήμια

Εκτός από τις δυνατότητες επαγγελματικής επιμόρφωσης και συνεχιζόμενης εκπαίδευσης, σημαντικό ρόλο στη γενική παιδεία παίζει και η επιμόρφωση των ενηλίκων. Σε αντίθεση με το σχολικό σύστημα η επιμόρφωση των ενηλίκων είναι ουσιαστικά ανεξάρτητη από το κράτος. Οι σημαντικότεροι φορείς της είναι τα Λαϊκά Πανεπιστήμια (Volkshochschulen -VHS), τα οποία υφίστανται στη Γερμανία εδώ και 80 χρόνια. Σήμερα λειτουργούν χίλια περίπου Λαϊκά Πανεπιστήμια, φορείς των οποίων είναι οι κοινότητες, οι διάφορες διοικητικές περιφέρειες, οι εκκλησίες, τα συνδικάτα καθώς και ιδιωτικές ενώσεις. Στα VHS δεν υφίσταται κανένας περιορισμός ούτε ως προς τα θέματα ούτε ως προς τους συμμετέχοντες στα προγράμματα. Για τη φοίτηση ωστόσο απαιτούνται δίδακτρα. Υπάρχουν επίσης πολυάριθμοι οργανισμοί που λειτουργούν είτε με κρατική είτε με ιδιωτική οικονομική υποστήριξη και προσφέρουν μαθήματα εξ' αποστάσεως. Αξιοσημείωτο είναι ότι τα τελευταία επτά χρόνια έχει αυξηθεί σημαντικά η ζήτηση και η προσφορά μαθημάτων μέσω διαδικτύου ενώ ο ρόλος τους γίνεται ολοένα και πιο σημαντικός.

Η συνεργασία μεταξύ των κοινοτικών/δημοτικών Δημόσιων Βιβλιοθηκών και των Ιδρυμάτων Λαϊκής Επιμόρφωσης είναι σε πολλά ακόμα μέρη ανεπαρκής. Σε κάποια άλλα ωστόσο έχει γίνει μια πολλά υποσχόμενη αρχή σ' αυτόν τον τομέα, όπως π.χ. ενοποίηση προσωπικού σε διευθυντικό επίπεδο Λαϊκών Πανεπιστημίων και Δημόσιων Βιβλιοθηκών ή από κοινού στέγαση σ' ένα κτίριο. Ακριβώς αυτή η συνένωση κάτω από την ίδια στέγη, οι κοινοί χώροι, παρέχουν τη δυνατότητα δημιουργίας «Κέντρων Αυτοδιδασκαλίας», τα οποία λειτουργούν ήδη ως πρότυπα προγράμματα σε αρκετές πόλεις.

Foto S. 28

Η *Landschaftsbibliothek στο Aurich (Niedersachsen)*, που ιδρύθηκε γύρω στο 1600, εκτελεί χρέη Περιφερειακής Βιβλιοθήκης στην περιοχή Ostfriesland και έχει την ευθύνη της ειδικής συλλογής με έργα σχετικά με την περιοχή και τον πολιτισμό της. Με την πολυβραβευμένη επέκταση του κτιρίου της (1995) η βιβλιοθήκη αυτή, της οποίας το κλειστό βιβλιοστάσιο είχε κατασκευαστεί το 1964, απέκτησε και τομέα ελεύθερης πρόσβασης.

Foto S. 29

Το Πανεπιστήμιο *Ruhr-Universität στο Bochum (Nordrhein-Westfalen)*, που ιδρύθηκε το 1962 και άρχισε τη λειτουργία του το 1965, είναι το πρώτο Πανεπιστήμιο που ιδρύθηκε στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας και ταυτόχρονα πρότυπο πανεπιστημιακού κτιρίου από το 1960 και μετά. Η Πανεπιστημιακή Βιβλιοθήκη βρίσκεται στο κέντρο των κτιριακών εγκαταστάσεων του πανεπιστημίου (βλ. βέλος), προσφέρει ελεύθερη πρόσβαση στο σύνολο σχεδόν του βιβλιακού υλικού της, που μετρά 1,2 εκατ. τόμους, και διαθέτει στο αναγνωστήριό της 400 θέσεις μελέτης.

Πανεπιστήμια και άλλα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα

Στη Γερμανία λειτουργούν αυτήν τη στιγμή περίπου 330 γερμανικά Πανεπιστήμια, στα οποία φοιτούν 2 εκατ. σπουδαστές. Οι ειδικοί πιστεύουν ότι μέχρι το 2014 ο αριθμός των σπουδαστών θα αυξηθεί κατά μισό εκατομμύριο και θ' αγγίξει τα 2,6 εκατομμύρια. Στα εκπαιδευτικά ιδρύματα της έρευνας και της μάθησης συγκαταλέγονται, εκτός από τα 80 Πανεπιστήμια και τα 100 Ενιαία Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (Gesamthochschulen), Τεχνικά Πανεπιστήμια, Ανώτατες

Σχολές Ιατρικής, Θεολογίας, Καλών Τεχνών, Μουσικής, 156 Ανώτατα Ιδρύματα Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (Fachhochschulen) καθώς και οι δυο Ανώτατες Στρατιωτικές Σχολές. Τα εκπαιδευτικά αυτά ιδρύματα είναι συνήθως κρατικά και φορείς τους είναι τα ομόσπονδα κρατίδια. Στα 45 περίπου αναγνωρισμένα από το κράτος Εκκλησιαστικά Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα έρχονται να προστεθούν ολοένα και περισσότερα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα με ειδικό προφίλ και πρόγραμμα σπουδών που ιδρύονται από ιδιωτικούς φορείς και επιχειρήσεις. Οι Καθηγητές και οι λοιποί εργαζόμενοι στα κρατικά ιδρύματα προσλαμβάνονται ως δημόσιοι υπάλληλοι και απασχολούμενοι στο δημόσιο. Χάρη στην αυτονομία τους τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα έχουν το δικαίωμα να αποφασίζουν για βασικούς κανονισμούς, όπως π.χ. τον κανονισμό των εξετάσεων. Μέχρι την αναθεώρηση του Συντάγματος που τέθηκε σε ισχύ την 1^η Σεπτεμβρίου 2006 ίσχυε στη Γερμανία, σε ομοσπονδιακό επίπεδο, ο Νόμος Πλαίσιο περί Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων (Hochschulrahmengesetz - HRG) του ομοσπονδιακού κράτους. Η προώθηση της έρευνας, η πρόσβαση στα ΑΕΙ καθώς και η οικονομική ενίσχυση των φοιτητών (BAföG) ρυθμίζεται σε ομοσπονδιακό επίπεδο δια νόμου. Βάσει του «Νόμου περί Ανέγερσης Πανεπιστημιακών Κτιρίων» (Hochschulbauförderungsgesetz - HBFöG) το ομοσπονδιακό κράτος συμμετέχει με το 50% των δαπανών στην κατασκευή πανεπιστημιακών κτιρίων, στον βασικό τεχνικό εξοπλισμό τους και στην εξασφάλιση της απαιτούμενης βιβλιογραφίας. Στο πλαίσιο της ρύθμισης δικαιοδοσιών/αρμοδιοτήτων μεταξύ ομοσπονδίας και ομόσπονδων κρατιδίων η ομοσπονδία στηρίζει από το 2007 με ετήσιες επιχορηγήσεις την ανάπτυξη «πανεπιστημίων ελίτ» σε διεθνώς ανταγωνιστικά ερευνητικά και εκπαιδευτικά ιδρύματα.

Η καθιέρωση προγραμμάτων σπουδών Bachelor και Master σε όλα τα γερμανικά Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα που άρχισε με τη Διαδικασία της Bologna το 1999, προβλέπεται να έχει ολοκληρωθεί σ' ολόκληρη τη γερμανική επικράτεια μέχρι το 2010. Σύμφωνα με τη θέληση των ασκούντων εκπαιδευτική πολιτική πρόκειται να αντικατασταθούν τα μέχρι τούδε πανεπιστημιακά πτυχία, όπως το Δίπλωμα, το Magister, και το Δίπλωμα για Εκπαιδευτικούς στο δημόσιο τομέα (Staatsexamen). Επίσης, έχουν ξεκινήσει μεμονωμένες ενέργειες για να μετατραπούν τα μέχρι τώρα δημόσια Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα σε Ιδρύματα ιδιωτικού δικαίου, όπως π.χ. στο Nordrhein-Westfalen.

Ενώ στα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα των ΗΠΑ διατίθεται περίπου το 1,1% του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος ως δημόσια δαπάνη και ένα ποσοστό ιδιωτικής που ανέρχεται στο 1,2%, στα ΑΕΙ της Γερμανίας η δημόσια δαπάνη ανέρχεται στο 1% και η ιδιωτική στο 0,1%. Στη Σουηδία και τη Φιλανδία η συμμετοχή στο σύνολο των δαπανών ανέρχεται στο 1,7% του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος. Τα περισσότερα ομόσπονδα κρατίδια έχουν εντωμεταξύ αρχίσει να καθιερώνουν δίδακτρα, τα οποία θα εισρέουν στον προϋπολογισμό του Ανώτατου Εκπαιδευτικού Ιδρύματος, έτσι ώστε να διασφαλίζεται το ποιοτικό επίπεδο της εκπαίδευσης.

Οι βιβλιοθήκες των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων, που εξυπηρετούν κατά κύριο λόγο τους διδάσκοντες και τους φοιτητές, ως κεντρική υπηρεσία πληροφόρησης, έχουν ανοίξει σήμερα τις πόρτες τους και στο ευρύ κοινό. Οι βιβλιοθήκες των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων κατοχυρώνονται βάσει νόμων, διατάξεων και κανονισμών των ομόσπονδων κρατιδίων ως σχετικά αναπόσπαστο κομμάτι της πανεπιστημιακής δομής, διασφαλίζοντας έτσι και την ίδια τους την

ύπαρξη. Οι τελευταίες ωστόσο εξελίξεις σε κάποια ομόσπονδα κρατίδια έχουν αρχίσει να θέτουν και πάλι εν μέρει υπό αμφισβήτηση αυτά τα δεδομένα καθώς και κάποιες από τις νέες κατευθυντήριες των ομόσπονδων κρατιδίων θεωρούν τις βιβλιοθήκες των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων μόνον ως τμήμα των Υπολογιστικών Κέντρων.

Στη Γερμανία έχουν διαμορφωθεί οι εξής τύποι Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων:

- Πανεπιστήμια, Τεχνικά Πανεπιστήμια και Ενιαία Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (Gesamthochschulen): Προϋπόθεση για τη φοίτηση σε Πανεπιστήμιο ή άλλη ισότιμη Ανώτατη Σχολή είναι το Απολυτήριο της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης (Hochschulreife-Abitur), το οποίο αποκτά κανείς μετά από 12 κατά κανόνα χρόνια φοίτηση στα σχολεία πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και εξασφαλίζει πρόσβαση σε όλους τους επιστημονικούς κλάδους ή μόνο σε κάποιους συγκεκριμένους. Η πραγματική διάρκεια φοίτησης είναι κατά μέσο όρο έξι χρόνια, παρόλο που ο κανονισμός στους περισσότερους κλάδους προβλέπει 4 ½ χρόνια. Μεταξύ άλλων και η πρόσφατη καθιέρωση διδασκτρών έχει σκοπό να συμβάλει στον περιορισμό της διάρκειας των σπουδών. Τα Πανεπιστήμια με το μεγαλύτερο αριθμό φοιτητών βρίσκονται στο Βερολίνο (3 Πανεπιστήμια με 110.000 συνολικά φοιτητές), στην Κολωνία (64.000 φοιτητές), στο Μόναχο και το Münster (ανά 44.000 φοιτητές), στο Αμβούργο (40.000 φοιτητές) και στη Βόννη (38.000 φοιτητές).

- Ανώτατα Ιδρύματα Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (Fachhochschulen): Τα προγράμματα σπουδών των 156 Ανώτατων Ιδρυμάτων Επαγγελματικής Εκπαίδευσης διαφέρουν από εκείνα των Πανεπιστημίων λόγω της πρακτικής τους κατεύθυνσης. Η προβλεπόμενη διάρκεια φοίτησης είναι τρία με τέσσερα χρόνια και η πραγματική διάρκεια φοίτησης μόλις που ξεπερνά το χρονικό αυτό όριο. Κατά μέσο όρο το 25%-28% των φοιτητών προτιμά να σπουδάσει σε κάποιο Ανώτατο Ίδρυμα Επαγγελματικής Εκπαίδευσης.

- Ανώτατες Σχολές Καλών Τεχνών: Στον τομέα αυτό υπάρχουν πολλές διαφορετικών κατευθύνσεων Σχολές, όπως Εικαστικών Τεχνών, Καλλιτεχνικού Σχεδιασμού/Design, Θεατρικών Σπουδών, Μουσικής, Κινηματογράφου και Τηλεόρασης. Η εισαγωγή γίνεται κατόπιν ειδικών εξετάσεων που διοργανώνουν οι ίδιες οι Σχολές.

Foto S. 30

H Wirtschaftswissenschaftliche Zweigbibliothek Ingolstadt (Bayern) der Universitätsbibliothek Eichstätt (Βιβλιοθήκη Οικονομικών Επιστημών στο Ingolstadt, Παράρτημα της Πανεπιστημιακής Βιβλιοθήκης του Eichstätt), έδρα ενός από τα 53 Κέντρα Ευρωπαϊκής Τεκμηρίωσης που λειτουργούν στη Γερμανία (Europäische Dokumentationszentren - EDZ), άρχισε να λειτουργεί το 1989 στους ειδικά αναμορφωμένους χώρους του σεμιναρίου των ιεραποστόλων του Steyl. Στο κλίτος του ναού με τον εξώστη της χορωδίας και του εκκλησιαστικού οργάνου δημιουργήθηκε αναγνωστήριο και ζώνη ελεύθερης πρόσβασης, όπου τα ράφια των βιβλίων έχουν τοποθετεί σε πέντε επίπεδα.

Σε κάποια ομόσπονδα κρατίδια υπάρχουν και άλλοι τύποι Ανώτατων Ιδρυμάτων Επαγγελματικής Εκπαίδευσης, όπως οι Παιδαγωγικές Ακαδημίες (Pädagogische Hochschulen) για την εκπαίδευση δασκάλων και οι Επαγγελματικές Ακαδημίες (Berufsakademien) με ειδικά προγράμματα σπουδών που συνοδεύουν την πρακτική κατάρτιση.

Συγκεφαλαιώνοντας διαπιστώνουμε ότι σε σύγκριση με τα δεδομένα σε διεθνή επίπεδο το γερμανικό εκπαιδευτικό σύστημα παρουσιάζει δυο ιδιαιτερότητες: Πρώτον, η «κυριότητα στον τομέα της παιδείας και του πολιτισμού», απόρροια του ομοσπονδιακού συστήματος που επιτρέπει στα ομόσπονδα κρατίδια την αυτόνομη ρύθμιση του συστήματος της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, έχει ενισχυθεί ακόμα περισσότερο μετά την αναθεώρηση του Συντάγματος το 2006. Δεύτερον, η νομοθεσία παραχωρεί στις ιδιωτικές επιχειρήσεις ένα μέρος των αρμοδιοτήτων στον τομέα της επαγγελματικής εκπαίδευσης, αναθέτοντάς τους το πρακτικό κομμάτι της αρχικής επαγγελματικής κατάρτισης.

Ένα άλλο χαρακτηριστικό του γερμανικού εκπαιδευτικού συστήματος είναι ότι τα ιδρύματά του είναι ανοιχτά τόσο το ένα απέναντι στο άλλο όσο και απέναντι στις ατομικές και ιδιαίτερες ανάγκες και προτιμήσεις. Διαφάνεια και ίσες ευκαιρίες για όλους είναι οι στόχοι του. Δεν αποτελεί π.χ. πλέον ιδιαιτερότητα το ότι μαθητές του σχολείου Hauptschule έχουν τη δυνατότητα πρόσβασης στα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα κατόπιν πρόσθετης φοίτησης. Στον τομέα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης υπάρχουν δυο τύποι ανταγωνιστικών Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων. Εκείνα με τα προσανατολισμένα στην πρακτική εφαρμογή προγράμματα σπουδών με τη μικρότερη χρονική διάρκεια φοίτησης καθώς και οι Επαγγελματικές Ακαδημίες αποτελούν εντωμεταξύ για όσους στοχεύουν σε πρακτικά επαγγέλματα μεγαλύτερο πόλο έλξης απ' ό,τι τα Πανεπιστήμια. Αν και η Διαδικασία της Bologna που έχει ήδη ξεκινήσει και η συνεπαγόμενη ακαδημαϊκοποίηση των προγραμμάτων σπουδών των Ανώτατων Επαγγελματικών Σχολών απαλείφει όλο και περισσότερο αυτούς τους διαχωρισμούς.

Foto S. 31

Η Βαϊμάρη είναι ένας τόπος εξωπανεπιστημιακής έρευνας. Το Κέντρο Μελετών της βιβλιοθήκης *Anna Amalia Bibliothek* (Thüringen) είναι τμήμα της νέας εγκατάστασης της βιβλιοθήκης της Βαϊμάρης που αποτελείται από αρκετά κτίσματα πύργων και ένα υπόγειο κλειστό βιβλιοστάσιο. Στην εσωτερική αυλή του πύργου *Rotes Schloss* (Κόκκινος Πύργος) δημιουργήθηκε ένας «κύβος βιβλίων» με συστηματικά ταξινομημένο τομέα ελεύθερης πρόσβασης (150.000 τόμοι) που αποτελεί ένα μοντέρνο αντίστοιχο της αίθουσας *rokoko* του κεντρικού κτιρίου (Πράσινος Πύργος). Μετά την ολοκλήρωση των εργασιών της ανακαίνισης η βιβλιοθήκη αυτή προσφέρει τις ιδανικές προϋποθέσεις για την έρευνα της γερμανικής γραμματείας από το διαφωτισμό μέχρι τον ρομαντισμό.

Οι διεθνείς έρευνες PISA έχουν φέρει στο φως και κάποια μειονεκτήματα της Γερμανίας: Μαθητές από μη εγγράμματες και κοινωνικά αδύναμες οικογένειες, όπως και μαθητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο αποκτούν κατά μέσο όρο λιγότερο καλή μόρφωση και επαγγελματική εκπαίδευση απ' ό,τι σε άλλες χώρες. Οι προσπάθειες που καταβάλλουν η ομοσπονδία και τα ομόσπονδα κρατίδια από τη δημοσίευση των πορισμάτων της έρευνας και μετά, επικεντρώνονται ιδιαίτερα στην προώθηση του διαβάσματος. Ένα ευρύ φάσμα σχολικών και εξωσχολικών δραστηριοτήτων που αναπτύχθηκε και εφαρμόζεται έκτοτε δίνει σε παιδιά και εφήβους όλων των κοινωνικών στρωμάτων κίνητρα για διάβασμα. Σε κάποια ομόσπονδα κρατίδια έχουν εκπονηθεί ειδικά προγράμματα με τη βοήθεια των οποίων οι δημόσιες για παράδειγμα βιβλιοθήκες έχουν τη δυνατότητα να αναπτύξουν δράσεις για την προώθηση του διαβάσματος σε συνεργασία με παιδικούς σταθμούς και σχολεία. Αλλά και το *Ίδρυμα Διαβάζω* στο Mainz (*Stiftung Lesen*), που ιδρύθηκε το 1988, στρατεύεται στην προώθηση του διαβάσματος. Υπό την αιγίδα του Προέδρου της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας και με τη σημαντική υποστήριξη του

Γερμανικού Εκδοτικού και Βιβλιοπωλικού Συνδέσμου και άλλων εταιρών από το χώρο των μέσων καθώς και χορηγών πολιτιστικών προγραμμάτων, το Ίδρυμα Διαβάζω διοργανώνει ειδικά προγράμματα εκστρατείας στα σχολεία και δράσεων στον βιβλιοπωλικό χώρο. Για την κατάρτιση, επιμόρφωση και συνεχιζόμενη εκπαίδευση στελεχών από το χώρο, το Ίδρυμα Διαβάζω ίδρυσε το 2004 στη Βιβλιοθήκη Gottfried Wilhelm Leibnitz στο Αννόβερο, την Ακαδημία Προώθησης του Διαβάσματος (Akademie für Leseförderung).

Foto S. 32

Το βιβλιοπωλείο προμηθεύει τις βιβλιοθήκες με νέες κυκλοφορίες από την αγορά του βιβλίου. Είναι ο σημαντικότερος προμηθευτής βιβλιοθηκών. Χάρη στη δέσμευση των τιμών των βιβλίων η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας καλύπτεται από ένα πυκνοϋφασμένο και καλά οργανωμένο, αποδοτικό δίκτυο βιβλιοπωλείων. Εκτός από τα μεγάλα βιβλιοπωλεία που μπορούν να προβάλλουν αποτελεσματικά και σε μεγάλη έκταση τις προσφορές τους, στο δίκτυο συμμετέχουν μεγάλα και μικρότερα βιβλιοπωλεία που διακρίνονται για τη στενή επαφή με τον πελάτη τους και την εξυπηρέτησή τους. Η σταθερή τιμή στο βιβλιοπωλείο αποτελεί επίσης εγγύηση για ένα ευρύ φάσμα διαθέσιμων βιβλίων που περιλαμβάνει 800.000 τίτλους. Τα μη διαθέσιμα στο κατάστημα βιβλία μπορούν να παραγγελθούν και να δοθούν στον πελάτη συχνά εντός μιας ημέρας.

Logo Börsenverein S. 32

Βιβλιοπωλεία - Βιβλιοπωλείο

Μια από τις σημαντικότερες συνεργασίες των βιβλιοθηκών είναι εκείνη που πραγματοποιείται στον τομέα του βιβλιοπωλείου. Το βιβλιοπωλείο στη Γερμανία έχει μακρά παράδοση που ξεκινά τον Μεσαίωνα και εκτός από σπουδαίους πολιτιστικούς είναι κι ένας δίολου ευκαταφρόνητος οικονομικός παράγοντας. Η κατά κανόνα καλή σχέση μεταξύ βιβλιοπωλείου και βιβλιοθηκών δεν είναι σε όλους τους τομείς ανέφελη. Υπάρχουν αποκλίνουσες θέσεις σε μια σειρά θεμάτων που σε μεμονωμένες περιπτώσεις φτάνουν μέχρι και τη δικαστική αντιπαράθεση, όπως π.χ. σε ζητήματα πνευματικής ιδιοκτησίας και δικαιωμάτων εκμετάλλευσης. Η υπέρμετρη αύξηση των τιμών, ιδιαίτερα των (ηλεκτρονικών) περιοδικών που βαρύνει δυσανάλογα τον προϋπολογισμό των βιβλιοθηκών, έχει αναγκάσει τις βιβλιοθήκες να διακόψουν τις συνδρομές τους.

Ένα μεγάλο μέρος των 2.770 φορολογήσιμων κατά το 2005 εκδοτικών οίκων, των 5.120 βιβλιοπωλείων και των πάνω από 80 εμπόρων χοντρικής πώλησης/πρακτορείων, είναι οργανωμένο στον Γερμανικό Εκδοτικό και Βιβλιοπωλικό Σύνδεσμο (Börsenverein des Deutschen Buchhandels). Έδρα του κορυφαίου αυτού Συνδέσμου στον τομέα της παραγωγής και διακίνησης βιβλίου, που ιδρύθηκε το 1825 στη Λειψία, είναι η Φραγκφούρτη/Μάιν, όπου από το 1949 πραγματοποιείται η ετήσια Διεθνής Έκθεση Βιβλίου, η μεγαλύτερη έκθεση βιβλίου στον κόσμο (το 2006 συμμετείχαν 7.225 εκδοτικοί οίκοι). Στην έκθεση αυτή απονέμεται κάθε χρόνο και το Βραβείο Ειρήνης των Γερμανών Εκδοτών Βιβλιοπωλών. Αλλά και η καθιερωμένη Έκθεση Βιβλίου της Λειψίας έχει καταφέρει να αναπτύξει ένα νέο ξεχωριστό προφίλ και να εδραιώσει έτσι τη θέση της στο διεθνές στερέωμα ως σημαντικό φόρουμ βιβλίων και συνάντησης συγγραφέων. Ο Σύνδεσμος εκδίδει το ειδικό περιοδικό «Börsenblatt des Deutschen Buchhandels», το

οποίο δεν προβάλλει απλώς τις νέες εκδόσεις, αλλά δημοσιεύει και άρθρα και κριτικές από το χώρο του βιβλίου καθώς επίσης και τον Κατάλογο Διαθέσιμων Βιβλίων (Verzeichnis Lieferbarer Bücher - VLB), ο οποίος ενημερώνει βιβλιοπώλες και βιβλιοθήκες για όλους τους διαθέσιμους τίτλους και τις τιμές τους.

Στη Γερμανία, όπως και σε πολλές άλλες χώρες, οι τιμές των βιβλίων στα βιβλιοπωλεία είναι καθορισμένες, γεγονός που για λόγους οικονομίας της αγοράς δεν ισχύει για κανένα άλλο προϊόν. Το σύστημα πώλησης εκδοτικών προϊόντων με δέσμευση τιμών, το οποίο ίσχυε στο παρελθόν και ήταν οργανωμένο βάσει ιδιωτικού δικαίου, σε εθελοντική ουσιαστικά βάση, αντικαταστάθηκε τον Οκτώβριο του 2002 από νόμο, ο οποίος επιβάλλει τον καθορισμό και τη γνωστοποίηση των δεσμευτικών τιμών πώλησης στα βιβλιοπωλεία. Εξαιρέσεις γίνονται μόνον σε συγκεκριμένες περιπτώσεις, στις οποίες συγκαταλέγεται και η έκπτωση για βιβλιοθήκες, η οποία για τις επιστημονικές βιβλιοθήκες με πρόσβαση κοινού ανέρχεται στο 5% και για τις δημόσιες, συμπεριλαμβανομένων και των σχολικών στο 10%.

Η δέσμευση των τιμών για τα βιβλία αποτελεί στη Γερμανία εγγύηση για το ευρύ φάσμα των τίτλων που, με εξαίρεση τη Μ. Βρετανία, είναι και το ευρύτερο στον κόσμο. Η επέλαση των νέων μέσων δεν εμπόδισε τη σταθερή άνοδο της παραγωγής βιβλίων στη Γερμανία που το 2006 μετρούσε 90.000 νέους τίτλους, εκ των οποίων οι 78.000 αποτελούσαν πρώτη έκδοση. Μεταξύ των νέων εκδόσεων την πρώτη θέση κατέχει η λογοτεχνία (14%) ενώ μεγάλη είναι και η παραγωγή λογοτεχνίας για παιδιά και νέους (7%), ακολουθούμενη από τους υπόλοιπους τομείς ειδικών γνωστικών αντικειμένων, όπως οικονομία, ιατρική, δίκαιο, θεολογία κλπ. Τα περισσότερα νέα βιβλία εκδίδονται στο Μόναχο. Σημαντικό επίσης ρόλο στο χώρο της εκδοτικής δραστηριότητας παίζουν το Βερολίνο, η Φραγκφούρτη/Μάιν, η Στουτγάρδη, η Κολωνία και το Αμβούργο. Στις πόλεις αυτές συναντούμε επίσης και το μεγαλύτερο αριθμό βιβλιοπωλείων.

Ο αριθμός των μεταφράσεων θα μπορούσε να είναι η καλύτερη ένδειξη για το πόσο ανοιχτή είναι μια χώρα στον πολιτιστικό τομέα. Το 8% περίπου των βιβλίων που κυκλοφόρησαν το 2005 στη Γερμανία ήταν μεταφρασμένο από κάποια άλλη γλώσσα. Στις γλώσσες από τις οποίες προέρχονται οι μεταφράσεις πρώτη θέση κατέχει η αγγλική (60%) και ακολουθεί με μεγάλη απόσταση η γαλλική (9,4%). Ιδιαίτερα μεγάλος είναι ο αριθμός των λογοτεχνικών μεταφράσεων, αλλά και εκείνων της παιδικής/νεανικής λογοτεχνίας και των κόμικς. Στη ζήτηση δικαιωμάτων για τη μετάφραση γερμανικών τίτλων σε άλλες γλώσσες διαγράφεται και το άνοιγμα της Ανατολής στην παγκόσμια αγορά: Η μετάφραση γερμανικών τίτλων προς την πολωνική, τσέχικη, κινέζικη, ρωσική, κορεατική και ισπανική γλώσσα προηγείτο το 2005 εκείνης προς την αγγλική.

Το Goethe-Institut προωθεί και επιδοτεί τη μετάφραση προς άλλες γλώσσες, γεγονός που είναι ιδιαίτερο σημαντικό για βιβλία που δεν υπόσχονται και μεγάλο εμπορικό κέρδος.

* Flächenstaaten: Ομόσπονδα κρατίδια με εκτεταμένη γεωγραφική επιφάνεια σε αντιδιαστολή με τα κρατίδια-πόλεις. (Σ.τ.Μ.)

** Landkreis: Διοικητική περιφέρεια της κατώτερης κρατικής διοίκησης, στην οποία υπάγονται πολλές, συνήθως μικρές κοινότητες.

Regierungsbezirk: Διοικητικό διαμέρισμα/διοικητική περιφέρεια, στην οποία υπάγονται πολλές αστικές περιφέρειες καθώς και Landkreise.

Bezirksregierung: Ανώτατη διοίκηση της περιφέρειας Regierungsbezirk. (Σ.τ.Μ.)

3 Η ΠΟΛΥΜΟΡΦΙΑ ΤΩΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΩΝ

Το ευρύ φάσμα των βιβλιοθηκών στη Γερμανία

Η πολυμορφία των φορέων

Ένα από τα χαρακτηριστικά που καθορίζουν το τοπίο των βιβλιοθηκών στη Γερμανία είναι η πολυμορφία των τύπων των βιβλιοθηκών. Οι διάφοροι αυτοί τύποι έχουν την απαρχή τους σε κάποια συγκεκριμένη ιστορική εποχή, είναι δηλαδή άρρηκτα συνδεδεμένοι με την ιστορία του πολιτισμού και της πνευματικής ζωής των διαφόρων «χωρών-κρατιδίων» της Γερμανίας. Οι τύποι αυτοί των βιβλιοθηκών αντιστοιχούν συνήθως σε κάποιο συγκεκριμένο τύπο φορέα, γι' αυτό και ενδείκνυται να ρίξουμε αρχικά μια ματιά στους διάφορους φορείς των βιβλιοθηκών και να αναφέρουμε τους σημαντικότερους: τους δημόσιους, τους εκκλησιαστικούς και τους ιδιωτικούς.

Δημόσιοι Φορείς

Το Ομοσπονδιακό Κράτος

Η σημαντικότερη από τις βιβλιοθήκες με φορέα το ομοσπονδιακό κράτος είναι η *Deutsche Nationalbibliothek (Η Εθνική Βιβλιοθήκη της Γερμανίας)* που ανήκει στην αρμοδιότητα του Εντεταλμένου της Ομοσπονδιακής Κυβέρνησης σε Θέματα Πολιτισμού και Media (BKM). Σημαντικές είναι όμως και βιβλιοθήκες όπως η *Bibliothek des Deutschen Bundestages (Βιβλιοθήκη του Γερμανικού Ομοσπονδιακού Κοινοβουλίου)* με 1,3 εκατ. τόμους, μια από τις μεγαλύτερες βιβλιοθήκες κοινοβουλίων στον κόσμο, οι βιβλιοθήκες των Ομοσπονδιακών Υπουργείων, των Ομοσπονδιακών Υπηρεσιών, των Ομοσπονδιακών Δικαστηρίων, των Ομοσπονδιακών Ερευνητικών Ιδρυμάτων καθώς και των δυο Ανώτατων Στρατιωτικών Σχολών στο Αμβούργο και το Neubiberg (περιοχή Μονάχου).

Επειδή όμως, όπως έχει ήδη επισημανθεί, αρμόδια για ζητήματα επιστήμης και παιδείας, πολιτισμού και τέχνης είναι αποκλειστικά τα ομόσπονδα κρατίδια, λίγες είναι οι περιπτώσεις όπου το ομοσπονδιακό κράτος εμφανίζεται ως φορέας βιβλιοθηκών.

Το ομοσπονδιακό κράτος συμμετέχει στη χρηματοδότηση μεμονωμένων βιβλιοθηκών και άλλων ιδρυμάτων με διαπεριφερειακή σημασία. Το ομοσπονδιακό κράτος και τα ομόσπονδα κρατίδια στηρίζουν από κοινού τα 80 μη πανεπιστημιακά Ερευνητικά Ινστιτούτα, τα οποία έχουν συγκροτήσει την *Wissenschaftsgemeinschaft Gottfried Wilhelm Leibniz (Εταιρεία Επιστημών Gottfried Wilhelm Leibniz)* και τα οποία διαθέτουν αντίστοιχες Ειδικές Βιβλιοθήκες. Βασικά ιδρύματα υποδομής στον τομέα της επιστήμης είναι οι *Κεντρικές Βιβλιοθήκες (Zentrale Fachbibliotheken)* για Ιατρική, Τεχνολογία και Οικονομία, γι' αυτό και σαφώς είναι μέλη της Εταιρείας Leibniz. Ομοσπονδία και ομόσπονδα κρατίδια χρηματοδοτούν από κοινού και τα μεγάλα Ερευνητικά Ιδρύματα που διατηρούν επίσης σημαντικές Ειδικές Βιβλιοθήκες, όπως: *Max-Planck-Gesellschaft (Εταιρεία Max-Planck)*, *Fraunhofer-Gesellschaft (Εταιρεία Fraunhofer)*, *Hermann von Helmholtz-Gemeinschaft Deutscher*

Forschungszentren (Εταιρεία Γερμανικών Ερευνητικών Κέντρων Hermann von Helmholtz).

Τα Ομόσπονδα Κρατίδια

Λόγω της καταχωρωμένης στο Σύνταγμα «πολιτιστικής τους κυριότητας» τα ομόσπονδα κρατίδια είναι οι σημαντικότεροι φορείς Επιστημονικών Βιβλιοθηκών στη Γερμανία. Αρμόδια τα ομόσπονδα κρατίδια είναι σχεδόν για όλα τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα και ως εκ τούτου και για τις βιβλιοθήκες τους καθώς και για τις Staatsbibliotheken, Landesbibliotheken, Regionalbibliotheken (Κρατικές Βιβλιοθήκες/Βιβλιοθήκες των Κρατιδίων, Περιφερειακές Βιβλιοθήκες). Θα πρέπει να αναφερθούν επίσης οι Βιβλιοθήκες των Τοπικών Κοινοβουλίων, των Δημοσίων Υπηρεσιών των Ομόσπονδων Κρατιδίων, των Ερευνητικών Ιδρυμάτων των Ομόσπονδων Κρατιδίων, των Κρατικών Αρχείων και των Μουσείων.

Οι Κοινότητες

Οι σημαντικότεροι φορείς των Δημοσίων Βιβλιοθηκών (Öffentliche Bibliotheken) είναι οι δήμοι και οι κοινότητες που στα πλαίσια της επίσης από το νόμο προβλεπόμενης τοπικής αυτοδιοίκησης μπορούν να κάνουν χρήση του δικαιώματός τους να συντηρούν Δημοτικές (Stadtbibliotheken) ή Κοινοτικές Βιβλιοθήκες (Gemeindebüchereien) και οι περισσότεροι δήμοι και κοινότητες κάνουν χρήση αυτού του δικαιώματος (μέριμνα για τη διατήρηση της πολιτιστικής τους ύπαρξης). Σε κάποια ομόσπονδα κρατίδια οι διοικητικές περιφέρειες Landkreise διατηρούν δικές τους κινητές βιβλιοθήκες, κεντρικές βιβλιοθήκες - (zentrale Kreisbibliotheken) ή βιβλιοθήκες που λειτουργούν συμπληρωματικά (Kreisergänzungsbibliotheken) καθώς και Υπηρεσίες/Κέντρα Βιβλιοθηκών (Büchereizentralen) από κοινού με τις κοινότητες/δήμους και το ομόσπονδο κρατίδιο ενώ σε κάποιες περιπτώσεις επιδοτούν τις δημοτικές και τις κοινοτικές βιβλιοθήκες.

Ιδρύματα Δημοσίου Δικαίου

Πολλά Ιδρύματα Δημοσίου Δικαίου είναι φορείς σημαντικών βιβλιοθηκών. Εδώ θα πρέπει να αναφερθούν κατά κύριο λόγο το Ίδρυμα *Stiftung Preußischer Kulturbesitz (Πολιτιστική Κληρονομιά του Πρωσικού Κράτους)* ως φορέας της Staatsbibliothek zu Berlin (Κρατική Βιβλιοθήκη του Βερολίνου) και το Ίδρυμα *Klassik Stiftung Weimar* ως φορέας της Herzogin Anna Amalia Bibliothek (Βιβλιοθήκη της Δούκισσας Anna Amalia). Άλλα Ιδρύματα Δημοσίου Δικαίου που διατηρούν δικές τους βιβλιοθήκες και εξαρτώνται από τις επιχορηγήσεις των οργανισμών της τοπικής αυτοδιοίκησης είναι τα Ιδρύματα *Franckesche Stiftungen* στη Halle με τη δική τους Κεντρική Βιβλιοθήκη (Hauptbibliothek) και το Ίδρυμα *Germanisches Nationalmuseum (Εθνικό Γερμανικό Μουσείο)* στη Νυρεμβέργη με τη σπουδαία Ειδική Βιβλιοθήκη του (Spezialbibliothek). Status Ιδρύματος έχουν η *Zentral- und Landesbibliothek Berlin (Κεντρική Βιβλιοθήκη και Βιβλιοθήκη του κρατιδίου του Βερολίνου)*, που συνενώνει την Berliner Stadtbibliothek (Δημοτική Βιβλιοθήκη του Βερολίνου), την Amerika-Gedenk-Bibliothek (AGB), τη Βιβλιοθήκη της Γερουσίας (Senatsbibliothek) και από

το 2007 και τη Γερμανική Κεντρική Βιβλιοθήκη Οικονομικών Επιστημών (*Deutsche Zentralbibliothek für Wirtschaftswissenschaften*).

Εκκλησιαστικοί Φορείς

Τόσο η Καθολική όσο και η Ευαγγελική Εκκλησία συντηρούν ένα μεγάλο αριθμό βιβλιοθηκών. Στον τύπο των *Ειδικών Βιβλιοθηκών (Spezialbibliotheken)* με αντικείμενο τις θεωρητικές επιστήμες ανήκουν οι Επισκοπικές Βιβλιοθήκες καθώς και οι Εκκλησιαστικές Βιβλιοθήκες των ομόσπονδων κρατιδίων, οι Βιβλιοθήκες των Ιερατικών Σχολών και άλλων εκκλησιαστικών οργανώσεων και ενώσεων. Στις επιστημονικές βιβλιοθήκες συγκαταλέγονται επίσης οι Βιβλιοθήκες των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων των Εκκλησιών, όπως π.χ. η Βιβλιοθήκη του Καθολικού Πανεπιστημίου στο Eichstätt. Μικρές Δημόσιες Βιβλιοθήκες (*Öffentliche Bibliotheken*), που λειτουργούν ως επί το πλείστον με επίτιμα στελέχη που εργάζονται αμισθί, διατηρούν οι Εκκλησίες σε ενοριακό επίπεδο. Σε αρκετές αγροτικές περιοχές λόγω έλλειψης κοινοτικών βιβλιοθηκών οι εκκλησιαστικές βιβλιοθήκες είναι εκείνες που αναλαμβάνουν την εξασφάλιση και διάθεση υλικού.

Foto S. 35 oben

Η *Zentralbibliothek der Katholischen Universität Eichstätt (Bayern)* (Κεντρική Βιβλιοθήκη του Καθολικού Πανεπιστημίου στο Eichstätt/Bayern) στεγάστηκε το 1987 σ' ένα νεότευκτο διαφανές κτίριο (κτισμένο στο όμορφο τοπίο της περιοχής Altmühl) που παίζει με τα σχήματα και τα χρώματα (Αρχιτέκτονας: Günter Behnisch) και που βραβεύτηκε για την ασυνήθιστη μορφή του καθώς και για τη έντονα βιωματική ατμόσφαιρα που δημιουργεί. Στη διάθεση των χρηστών βρίσκονται ατομικές θέσεις με Υ/Π (Carrels) που βοηθούν τη συγκεντρωμένη μελέτη, αλλά αφήνουν ανοιχτή τη θέα προς το ποτάμι.

Foto S. 35 unten

Στις ιδιωτικές βιβλιοθήκες συγκαταλέγεται και η *Fürst Thurn und Taxis Hofbibliothek in Regensburg* (Bayern) Επιστημονική Γενική Βιβλιοθήκη (*wissenschaftliche Universalbibliothek*) με 212.000 τόμους, 350 χειρόγραφα, 1.700 αρχέτυπα και άλλα έντυπα από τις αρχές της τυπογραφίας που είχε ανοίξει τις πόρτες της στο κοινό ήδη το 1782. Η μπαρόκ αίθουσά της με θόλο (1732) φέρει το όνομα του καλλιτέχνη που τη ζωγράφισε «Cosmas Damian Asam» και φιλοξενεί το ιστορικό υλικό της βιβλιοθήκης.

Ιδιωτικοί Φορείς

Οι ιδιωτικοί φορείς βιβλιοθηκών μπορεί να είναι εταιρείες και σύλλογοι, αλλά και ιδιώτες. Πολλές μεγάλες οικονομικές επιχειρήσεις διατηρούν για ερευνητικούς και αναπτυξιακούς σκοπούς δικές τους βιβλιοθήκες και υπηρεσίες πληροφόρησης, οι οποίες καλύπτουν τις ανάγκες των υπαλλήλων τους για εξειδικευμένες πληροφορίες και ειδική βιβλιογραφία, και στις οποίες δεν έχει συνήθως πρόσβαση το ευρύ κοινό. Στον τύπο των Ειδικών Επιστημονικών Βιβλιοθηκών (*wissenschaftliche Spezialbibliotheken*) συγκαταλέγονται και εκείνες οι βιβλιοθήκες που έχουν δημιουργηθεί από συλλόγους για οικονομικούς, επαγγελματικούς, επιστημονικούς ή ιδεολογικούς σκοπούς και για την υποστήριξη του έργου τους. Οι ιδιώτες ως κτήτορες μεγάλων βιβλιοθηκών με ελεύθερη πρόσβαση κοινού είναι πλέον κάτι το

σπάνιο στη Γερμανία. Οι περιπτώσεις που ιδιωτικές συλλογές παρέμειναν στην κατοχή των ευγενών αποτελούν εξαίρεση (Regensburg, Sigmaringen). Οι Δημόσιες Βιβλιοθήκες του Αμβούργου (*Öffentliche Bücherhallen* - HÖB) που ιδρύθηκαν το 1899 και έχουν φορέα ένα ίδρυμα ιδιωτικού δικαίου, θεωρούνται ως το μεγαλύτερο σύστημα βιβλιοθηκών που υφίσταται σε γερμανική μεγαλούπολη.

Η πολυμορφία των τύπων των βιβλιοθηκών

Οι διάφοροι τύποι των βιβλιοθηκών δεν διακρίνονται μόνον ως προς τους φορείς τους, τους δημόσιους χρηματοδότες ή τους ιδιώτες, αλλά και ως προς την ιστορική τους εξέλιξη, τον όγκο και τη σύνθεση του υλικού τους καθώς και ως προς τον κύκλο των χρηστών τους. Ένα ακόμα βασικό κριτήριο για τη διάκριση των τύπων των βιβλιοθηκών είναι και τα εκάστοτε μελήματα και λειτουργίες τους. Οι αλληλοεπικαλύψεις είναι πάρα πολλές, κυρίως στις περιπτώσεις βιβλιοθηκών που ο διπλός ρόλος και λειτουργία τους δηλώνεται ακόμα και στην ονομασία τους (π.χ. Stadt- und Landesbibliothek – Δημοτική Βιβλιοθήκη και Βιβλιοθήκη του Κρατιδίου). Κριτήριο για την ακόλουθη ταξινόμηση θ' αποτελέσει η εκάστοτε κύρια λειτουργία μιας βιβλιοθήκης.

Βιβλιοθήκες με εθνική σημασία

Εκτός από την Deutsche Nationalbibliothek (Εθνική Βιβλιοθήκη της Γερμανίας) υπάρχουν και άλλες μεγάλες βιβλιοθήκες εθνικής σημασίας που διαδραματίζουν σπουδαίο ρόλο στο χώρο των βιβλιοθηκών στη Γερμανία.

Die Deutsche Nationalbibliothek (Η Εθνική Βιβλιοθήκη της Γερμανίας)

Σε αντίθεση με πολλά άλλα κράτη Εθνική Βιβλιοθήκη δεν δημιουργήθηκε στη Γερμανία λόγω της διάσπασης της χώρας σε πολλές «επικράτειες» και των πολύχρονων εσωτερικών πολιτικών αντιθέσεων.

Η *Deutsche Bücherei* (Γερμανική Βιβλιοθήκη), που είχε ιδρυθεί το 1912 στη Λειψία από τον Γερμανικό Εκδοτικό και Βιβλιοεμπορικό Σύνδεσμο (*Börsenverein der Deutschen Buchhändler*) με την υποστήριξη του βασιλείου της Σαξωνίας, μετά τη διαίρεση της Γερμανίας, το 1945, δεν ήταν σε θέση ν' ανταποκριθεί στα καθήκοντα της συλλογής και οργάνωσης της εθνικής βιβλιογραφίας στο δυτικό κομμάτι της χώρας. Για το λόγο αυτό και με πρωτοβουλία εκδοτών και βιβλιοθηκονόμων ιδρύθηκε το 1946 στη Φραγκφούρτη/Μάιν η *Deutsche Bibliothek* (Γερμανική Βιβλιοθήκη). Μετά την επανένωση της Γερμανίας το 1990 οι δυο αυτοί θεσμοί συνενώθηκαν και ο νέος που προέκυψε έφερε την ονομασία *Die Deutsche Bibliothek-DDB* (Η Γερμανική Βιβλιοθήκη). Το 2006 η βιβλιοθήκη αυτή ανακηρύχτηκε δια νόμου σε *Εθνική Βιβλιοθήκη της Γερμανίας* (*Deutsche Nationalbibliothek*) και εκτελεί τα καθήκοντά της στις έδρες της: τη Λειψία, τη Φραγκφούρτη/Μάιν και το Βερολίνο, όπου βρίσκεται και το *Deutsches Musikarchiv – DMA* (Γερμανικό Μουσικό Αρχείο), το οποίο ιδρύθηκε το 1970. Μετά την ολοκλήρωση της επέκτασης της *Deutsche Bücherei* το DMA θα μεταφερθεί στη Λειψία.

Η Deutsche Nationalbibliothek είναι η μεγαλύτερη βιβλιοθήκη της Γερμανίας και διαθέτει συνολικά 22 εκατ. τεκμήρια, 13 εκατ. εξ' αυτών στη Λειψία, 9 εκατ. στη Φραγκφούρτη/Μάιν καθώς και πάνω από 1 εκατ. «μουσικών τεκμηρίων» (μουσικού υλικού και φορέων ήχου) στο Βερολίνο. Όπως ορίζει ο «νόμος για την Εθνική Βιβλιοθήκη της Γερμανίας» που τέθηκε σε ισχύ στις 29/6/2006, η βιβλιοθήκη αυτή έχει ως αποστολή της να συλλέξει (στο πρωτότυπο), να αρχειοθετήσει, να καταγράψει στους βιβλιογραφικούς πίνακες, να διασφαλίσει τη μακρόχρονη διατήρηση και διαθεσιμότητα

- όλων των μέσων που δημοσιεύτηκαν στη Γερμανία από το 1913 και μετά

- όλων των γερμανόγλωσσων μέσων, όλων των μεταφράσεων γερμανόγλωσσων δημοσιευμάτων προς άλλες γλώσσες, όλων των ξενόγλωσσων δημοσιευμάτων για τη Γερμανία που εκδόθηκαν στο εξωτερικό από το 1913 και μετά.

Κάθε εκδότης υποχρεούται δια νόμου να καταθέτει δυο αντίτυπα κάθε νέας κυκλοφορίας του, είτε σε χαρτί είναι αυτή είτε σε «μικροφόρμες» (μικροφίλμ κλπ.) είτε σε φορείς ήχου είτε σε οπτικοακουστικά μέσα είτε σε οποιαδήποτε άλλη μορφή. Σύμφωνα με τον νόμο υποχρεωτική είναι και η κατάθεση μέσων σε μη υλική μορφή, δηλαδή και των διαδικτυακών εκδόσεων. Οι νομικές προδιαγραφές καθορίζονται επακριβώς με τις διατάξεις περί της υποχρέωσης των τυπογράφων και εκδοτών προς κατάθεση αντιτύπων και τις κατευθυντήριες οδηγίες περί της συλλογής τους. Η σαφώς διατυπωμένη αποστολή συλλογής καθιστά την Deutsche Nationalbibliothek Γενική Βιβλιοθήκη (Universalbibliothek) για τον γερμανόφωνο χώρο, που σημαίνει ότι η Deutsche Nationalbibliothek συλλέγει και επεξεργάζεται βιβλιοθηκονομικά υλικό από όλα τα πεδία της γνώσης. Λόγω της λειτουργίας της ως αρχείου η Deutsche Nationalbibliothek δεν δανείζει το υλικό της, αλλά το διαθέτει για επιτόπια χρήση εντός του χώρου της.

Η Deutsche Nationalbibliothek δεν είναι μόνον η Κεντρική Αρχαική Βιβλιοθήκη και το Κεντρικό Μουσικό Αρχείο της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας, αλλά και το Κέντρο Εθνικής Βιβλιογραφίας. Για την εκπλήρωση αυτού του δεύτερου σκέλους της αποστολής της η Deutsche Nationalbibliothek επεξεργάζεται και εκδίδει τη Γερμανική Εθνική Βιβλιογραφία (Deutsche Nationalbibliographie - DNB) που υποδιαιρείται σε πολλές σειρές.

Tab. S. 37

Βιβλιοθήκη	Βιβλιακό υλικό (σε τόμους)	Δανεισμοί στο κατάστημα της βιβλιοθήκης (σε τεκμήρια)	Δαπάνες για αγορά υλικού και δέσιμο (σε ευρώ)	Ενεργοί χρήστες	Ώρες λειτουργίας την εβδομάδα	Δανεισμοί εξ' αποστάσεως/ Παραδόσεις τεκμηρίων
SBB, Berlin	10,25 εκατ.	1,47 εκατ.	10,61 εκατ.	57.450	70,0	78.800
DNB, Frankfurt a.M. Leipzig, Berlin	15,30 εκατ.	0,95 εκατ.	2,16 εκατ.	39.112	79,0	13.000
TIB, Hannover	2,55 εκατ.	0,65 εκατ.	8,76 εκατ.	11.530	57,5	491.000
ZBW, Kiel	2,71 εκατ.	0,14 εκατ.	1,44 εκατ.	7.025	50,0	76.000
ZBMED, Köln	1,40 εκατ.	0,57 εκατ.	4,80 εκατ.	6.000	73,0	484.000
BSB, München	9,10 εκατ.	1,61 εκατ.	11,19 εκατ.	44.039	74,0	505.700

Εθνικές Γενικές Βιβλιοθήκες και Κεντρικές Βιβλιοθήκες Ειδικών Επιστημονικών Κλάδων: Γενική Στατιστική 2005

(Πηγή: Γερμανική Στατιστική Βιβλιοθηκών (DBS) 2006. Κατάσταση από 31/12/2005)

Foto S. 37

Η βασική χρηστική επιφάνεια του νέου κτιρίου της *Deutsche Nationalbibliothek* στη *Φραγκφούρτη/Μάιν/Hessen*, το οποίο κατασκευάστηκε μέσα σε έξι μόνον χρόνια και εγκαινιάστηκε το 1997 (Αρχιτέκτονες: Arat, Kaiser, Kaiser), είναι 77.000 τετρ.μέτρα και προσφέρει χώρο για 18 εκατ. δημοσιεύματα. Με μια αναμενόμενη καθημερινή προσαύξηση του όγκου του υλικού κατά 1.000 περίπου τίτλους ο χώρος προβλέπεται να επαρκήσει ως το 2035. Οι χρήστες έχουν στη διάθεσή τους ένα αναγνωστήριο 3.200 τετρ.μέτρων με 350 θέσεις καθώς και 100.000 τόμους για επιτόπια χρήση.

Η βιβλιογραφική αναφορά αποτελεί με τη σειρά της αφητηρία πολλαπλών κεντρικών υπηρεσιών, από τις οποίες επωφελούνται οι εξωτερικοί χρήστες και καταναλωτές - κι όχι μόνο στη Γερμανία. Η διακίνηση των δεδομένων της γερμανικής εθνικής βιβλιογραφίας γίνεται μέσω διαφόρων μέσων-φορέων της πληροφορίας: τυπωμένο δελτίο με τον τίτλο, δισκέτα και CD-ROM, τράπεζα δεδομένων online BIBLIODATA, Server FTP και WWW, φορμά MAB, USMARC ή UNIMARC. Μέσω της υπηρεσίας CIP (Cataloguing in Publication), στην οποία συμμετέχουν 5.500 εκδοτικοί οίκοι με 50.000 τίτλους ετησίως, η *Deutsche Nationalbibliothek* ενημέρωνε από το 1974 εγκαίρως τόσο το βιβλιεμπόριο όσο και τις βιβλιοθήκες για τις νέες κυκλοφορίες. Το μέλημα αυτό ανέλαβε από το 2003 η «Υπηρεσία για τις Νέες Κυκλοφορίες» σε συνεργασία με την Υπηρεσία Marketing και Εκδόσεων του Βιβλιεμπορίου (MVB, GmbH) που εκδίδει και τον «Κατάλογο Διαθέσιμων Βιβλίων» (*Verzeichnis Lieferbarer Bücher - VLB*) σε έντυπη και ηλεκτρονική μορφή.

Ιδιαίτερη βαρύτητα δίνει η *Deutsche Nationalbibliothek* στα ντοκουμέντα των γερμανόφωνων αυτοεξόριστων κατά τη διάρκεια του εθνικοσοσιαλιστικού καθεστώτος στη Γερμανία από το 1933 ως το 1945. Η *Συλλογή Λογοτεχνία της Εξορίας* στη Λειψία και το *Γερμανικό Αρχείο της Εξορίας* της *Deutsche Nationalbibliothek* στη Φραγκφούρτη/Μάιν περιλαμβάνουν βιβλία, μπροσούρες, περιοδικά και κατάλοιπα κάποιων αυτοεξόριστων καθώς και τα αρχεία οργανώσεων στους τόπους της εξορίας.

Η Deutsche Bücherei στη Λειψία φιλοξενεί μια διεθνή ερευνητική βιβλιοθήκη για την τεκμηρίωση του Ολοκαυτώματος. Η βιβλιοθήκη *Anne-Frank-Shoah-Bibliothek* (Βιβλιοθήκη του Ολοκαυτώματος Anne Frank) έχει ως σκοπό της να συγκεντρώσει και να διαθέσει το υλικό που κυκλοφόρησε σε παγκόσμιο επίπεδο για τη δίωξη και τον αφανισμό των Εβραίων της Ευρώπης από το γερμανικό εθνικοσοσιαλιστικό καθεστώς. Στο φάσμα της συλλογής αυτής συγκαταλέγονται και δημοσιεύματα για λαούς και ομάδες που διώχθηκαν για εθνικούς, πολιτικούς, θρησκευτικούς και άλλους λόγους.

Κέντρο τεκμηρίωσης της κουλτούρας του βιβλίου είναι το *Γερμανικό Μουσείο Βιβλίου και Γραφής (Deutsches Buch- und Schriftmuseum)* στη Λειψία. Σε μια εποχή, όπου τα οπτικοακουστικά και ηλεκτρονικά μέσα ανταγωνίζονται το βιβλίο, η φύλαξη και διατήρηση πολύτιμων μαρτυριών και ντοκουμέντων για την κουλτούρα του βιβλίου και της γραφής είναι υψίστης σημασίας. Το Μουσείο αυτό που ιδρύθηκε το 1884, το παλαιότερο Μουσείο Βιβλίου στον κόσμο, παρουσιάζει το πλούσιο και πολύτιμο υλικό του, το οποίο μεταξύ άλλων περιλαμβάνει και τη μεγαλύτερη συλλογή υδατοσήμεων στον κόσμο, με ειδικές και μόνιμες εκθέσεις.

Foto S. 38

Το *Deutsches Musikarchiv Berlin – DMA* (Γερμανικό Μουσικό Αρχείο στο Βερολίνο), που ιδρύθηκε το 1970 και εντάχθηκε στην *Deutsche Nationalbibliothek Frankfurt am Main*, είναι η Κεντρική Συλλογή Μουσικού Υλικού και Φορέων Ήχου καθώς και το Κέντρο Πληροφόρησης για Βιβλιογραφία Μουσικού Υλικού της Γερμανίας. Το 1978 το DMA μετεγκαταστάθηκε στο κτίριο *Herrehaus Correns* («*Siemens-Villa*») στην περιοχή του Βερολίνου *Berlin-Lankwitz* και διαθέτει σήμερα 1 εκατ. τεκμήρια.

Το *Κέντρο Συντήρησης Βιβλίου (Zentrum für Bucherhaltung)* στη Λειψία, μέχρι το 1998 τμήμα της *Deutsche Bücherei*, είναι έκτοτε ανεξάρτητη εταιρεία περιορισμένης ευθύνης, η οποία ενασχολείται με τη συντήρηση και την αποκατάσταση του βιβλίου ως φυσικής υπόστασης. Δεκάδες χιλιάδες βιβλίων από τα μέσα του 19^{ου} αιώνα με πρώτη ύλη όχι τα ράκη υφασμάτων, αλλά τον ξυλοπολτό απειλούνται από την οξείδωση και τη φθορά. Η οξύτητα αφαιρείται με τη μέθοδο της αποξίνωσης και το χαρτί σταθεροποιείται. Οι μικροφωτογραφίες διασφαλίζουν εξάλλου τα κείμενα των βιβλίων που κινδυνεύουν να καταστραφούν.

Η *Deutsche Nationalbibliothek* συνεργάζεται με εθνικές και διεθνείς βιβλιοθηκονομικές υπηρεσίες και συμμετέχει σε εθνικά και διεθνή προγράμματα, όπως π.χ. στη δημιουργία κοινών κανόνων και προτύπων, στη συνεργατική διαχείριση αρχείων προκαθορισμένου μεγέθους ως τραπεζών δεδομένων, στην ανάπτυξη στρατηγικών και μεθόδων μαζικής αποξίνωσης, στον καθορισμό προτύπων μεταδεδομένων για τη βιβλιοθηκονομική οργάνωση και επεξεργασία ψηφιακών και ψηφιοποιημένων πηγών, στη λειτουργία Εθνικού Κέντρου ISSN στη Γερμανία.

Η Εθνική Βιβλιοθήκη της Γερμανίας διαφέρει από τις Εθνικές Βιβλιοθήκες πολλών άλλων χωρών ως προς την αποστολή συλλογής που περιορίζεται στη γερμανόγλωσσα βιβλιογραφία ενώ οι Εθνικές Βιβλιοθήκες συλλέγουν και τα σημαντικότερα ξενόγλωσσα δημοσιεύματα και γίνονται έτσι Γενικές Βιβλιοθήκες με αξιόλογο απόθεμα εθνικής και ξένης βιβλιογραφίας. Ένα τέτοιου είδους χρέος εκτελούν στη

Γερμανία κυρίως δυο σπουδαίες Γενικές Βιβλιοθήκες (Universalbibliotheken): Η Staatsbibliothek zu Berlin – Preußischer Kulturbesitz (Κρατική Βιβλιοθήκη του Βερολίνου – Πολιτιστική Κληρονομιά του Πρωσικού Κράτους), που ιδρύθηκε το 1661, και η Bayerische Staatsbibliothek in München (Κρατική Βιβλιοθήκη της Βαυαρίας στο Μόναχο) που ιδρύθηκε το 1558. Και οι δυο αυτές βιβλιοθήκες δημιουργήθηκαν από βιβλιοθήκες ηγεμονικών αυλών (Hofbibliotheken) κι έχουν αναλάβει πολλές διαπεριφερειακές αρμοδιότητες λόγω του ευρύτατου φάσματος των υπηρεσιών που προσφέρουν και λόγω του εξαίρετου υλικού τους. Ακριβώς γι' αυτό το πλούσιο γερμανικό και διεθνές ιστορικό υλικό τους, τις πολυάριθμες ειδικές συλλογές και τη συμμετοχή τους τόσο στο πρόγραμμα «Έδρες Ειδικών Συλλογών» της DFG (Γερμανική Εταιρεία Ερευνών) όσο και στη Συλλογή Γερμανικών Εντύπων μπορούν να χαρακτηριστούν ως Κεντρικές ή Εθνικές Γενικές Βιβλιοθήκες (zentrale/nationale Universalbibliotheken). Στον τομέα των εφαρμοσμένων επιστημών το έργο τους συμπληρώνεται από εκείνο των τριών Κεντρικών Βιβλιοθηκών Ειδικών Επιστημονικών Κλάδων (Zentrale Fachbibliotheken), στον τομέα της γερμανικής βιβλιογραφίας το έργο τους συνεπικουρείται από τις λοιπές βιβλιοθήκες της Κοινοπραξίας Συλλογή Γερμανικών Εντύπων (Arbeitsgemeinschaft Sammlung Deutscher Drucke).

Η Staatsbibliothek zu Berlin –Preußischer Kulturbesitz (Κρατική Βιβλιοθήκη του Βερολίνου – Πολιτιστική Κληρονομιά του Πρωσικού Κράτους)

Η SBB-PK συνεχίζει την παράδοση της Βιβλιοθήκης του Πρωσικού Κράτους (Preußische Staatsbibliothek) που πριν από τον Β' παγκόσμιο πόλεμο ήταν μια από τις μεγαλύτερες και σημαντικότερες Επιστημονικές Γενικές Βιβλιοθήκες της Ευρώπης. Οι συνέπειες του πολέμου όπως και η διαίρεση της Γερμανίας ανέκοψαν απότομα την ανάπτυξή της. Με τη γερμανική επανένωση δόθηκε τέλος στην ξέχωρη πορεία της Deutsche Staatsbibliothek (Γερμανική Κρατική Βιβλιοθήκη), που από κοινού με την Deutsche Bücherei στη Λειψία εκπληρούσε καθήκοντα Εθνικής Βιβλιοθήκης για την Α. Γερμανία, όπως και στην επίσης διαφορετική πορεία της Staatsbibliothek Preußischer Kulturbesitz που δημιουργήθηκε από το υλικό της πρώην Preußische Staatsbibliothek που είχε παραμείνει στη Δύση. Στα δυο της κτίρια, το ένα στην οδό Unter den Linden και το άλλο στην πλατεία Potsdamer Platz, η Staatsbibliothek στο επανενωμένο πια Βερολίνο προσπαθεί να ανακτήσει το παλιό της κύρος ως εξέχουσας ερευνητικής βιβλιοθήκης και να αναλάβει κεντρικές λειτουργίες στο δίκτυο των γερμανικών βιβλιοθηκών.

Foto S. 39

Το 1978, 33 χρόνια από το τέλος του Β' παγκοσμίου πολέμου, η τότε Staatsbibliothek Preußischer Kulturbesitz μπόρεσε να συγκεντρώσει το υλικό της κάτω από μια στέγη στο νέο της κτίριο (Αρχιτέκτων: Hans Scharoun) στην περιοχή Berlin-Tiergarten (στο τότε Δ. Βερολίνο), το σημερινό *Haus 2 der Staatsbibliothek zu Berlin – Preußischer Kulturbesitz* (Κτίριο 2 της Κρατικής Βιβλιοθήκης του Βερολίνου – Πολιτιστική Κληρονομιά του Πρωσικού Κράτους). Το Κτίριο 2 λειτουργεί ως κέντρο πληροφόρησης, ως δανειστική βιβλιοθήκη και προσφέρει τους χώρους της και για εργασία ενώ το Κτίριο 1 λειτουργεί ως ερευνητική βιβλιοθήκη και διαθέτει το υλικό του για επιτόπια μόνον χρήση.

Η βιβλιοθήκη αυτή έχει στην κατοχή της έναν εντυπωσιακό αριθμό εντύπων. Πάνω από 10 εκατ. βιβλία και περιοδικά από όλα τα πεδία της γνώσης, από όλες τις χώρες, τις εποχές και τις γλώσσες τίθενται εδώ στη διάθεση της επιστήμης. Πυρήνα του υλικού της αποτελούν η γραμματεία της Ανατολικής Ευρώπης, της Ανατολικής Ασίας και της Ανατολής γενικώς, δημόσια έγγραφα και εκδόσεις της Βουλής, δημοσιεύματα διεθνών οργανώσεων, περιοδικά και εφημερίδες καθώς και βιβλία για παιδιά και νέους. Διαθέτει επίσης 2,5 εκατ. microfiches και μικροφίλμ. Μεγάλης σπουδαιότητας είναι και οι ειδικές συλλογές της: Χειρόγραφα της Εσπερίας (μεταξύ άλλων 18.300 χειρόγραφα και 320.000 αυτόγραφα/ντοκουμένα πρωτότυπης γραφής), συλλογές μουσικολογικού περιεχομένου (μεταξύ άλλων 457.000 μουσικά έντυπα, 66.500 μουσικά χειρόγραφα/αυτόγραφα), χαρτογραφικές συλλογές (μεταξύ άλλων 1 εκατ. μεμονωμένους χάρτες) καθώς και συλλογές από την Ανατολή (41.600 χειρόγραφα). Εξαιρετικά μεγάλο είναι και το αρχείο εικαστικού υλικού που περιλαμβάνει 12 εκατ. φωτογραφίες, χαρακτηριστικά, φωτεινές διαφάνειες και άλλο οπτικό υλικό.

Στο σύστημα της διαπεριφερειακής διάθεσης υλικού και παροχής πληροφοριών η βιβλιοθήκη αυτή έχει αναλάβει πλήθος αρμοδιοτήτων. Στα πλαίσια της διαπεριφερειακής εξασφάλισης και διάθεσης υλικού που ενισχύεται από την DFG (Γερμανική Εταιρεία Ερευνών) έχει αναλάβει την επίβλεψη πολλών «Εδρών Ειδικών Συλλογών», μεταξύ αυτών κι εκείνης των Νομικών Επιστημών. Στο συνεργατικό πρόγραμμα πρόσκτησης υλικού « Συλλογή Γερμανικών Εντύπων» είναι υπεύθυνη για το χρονικό διάστημα 1871 – 1912. Συλλέγει γερμανικά και ξένα δημόσια έγγραφα καθώς και δημοσιεύματα διεθνών οργανώσεων.

Οι υπηρεσίες της στον τομέα της βιβλιογραφίας συνεχίζουν εν μέρει αντίστοιχες δραστηριότητες της Preussische Staatsbibliothek. Η SBB-PK συγκροτεί τον διεθνή κατάλογο των αρχετύπων (incunabel), συντηρεί το κεντρικό αρχείο των αυτόγραφων, το οποίο διαχειρίζεται εντωμεταξύ ηλεκτρονικά 1,2 εκατ. χειρόγραφα ντοκουμέντα, συμμετέχει σε πολλά άλλα προγράμματα βιβλιοθηκονομικής οργάνωσης και επεξεργασίας υλικού, π.χ. των γερμανικών εντύπων του 16^{ου} και 17^{ου} αιώνα κι έχει τη βιβλιοθηκονομική επίβλεψη της τράπεζας δεδομένων των περιοδικών. Τέλος θα πρέπει να αναφερθεί ότι η Staatsbibliothek zu Berlin παρέχει τις εθνικές υπηρεσίες των διεθνών αριθμοδοτήσεων βιβλίων (ISBN) και μουσικού υλικού (ISMN). Ο αριθμός ISBN ταυτοποιεί κάθε μη περιοδική έκδοση των εκδοτικών οίκων μέσω ενός κωδικοποιημένου συνδυασμού αριθμών. Πρόκειται για ένα αρχικά 10ψήφιο, από το 2007 υποχρεωτικά 13ψήφιο αριθμό που χρησιμοποιείται κυρίως στα οικονομικά συστήματα εμπορευμάτων. Τον χρησιμοποιούν όμως και οι περισσότερες βιβλιοθήκες στα συστήματα παραγγελιών και στην ταξινόμηση. Η αύξηση των ψηφίων ήταν απαραίτητη για να συμπεριληφθούν και νέοι εκδοτικοί οίκοι από την Ανατολική Ευρώπη και τον αγγλόφωνο χώρο. Ο ISBN είναι μέρος του European Article Number (EAN) που θα χρησιμοποιηθεί μελλοντικά και από τις ΗΠΑ. Η σειρά των ψηφίων «978» που τίθεται τώρα πια μπροστά από τον ISBN παραπέμπει σε εκδοτικά προϊόντα. Προσθέτοντας τον συνδυασμό «979» διπλασιάζεται ο διαθέσιμος αποθηκευτικός χώρος.

Η Bayerische Staatsbibliothek in München (Κρατική Βιβλιοθήκη της Βαυαρίας στο Μόναχο)

Έχοντας στην κατοχή της 9 εκατ. τόμους εθνικής και διεθνούς βιβλιογραφίας η Bayerische Staatsbibliothek στο Μόναχο είναι η δεύτερη κατά σειρά μεγαλύτερη Επιστημονική Γενική Βιβλιοθήκη της Γερμανίας και μια από τις σημαντικότερες συλλογές πηγών του κόσμου. Ταυτόχρονα είναι και η Κεντρική Βιβλιοθήκη του κρατιδίου της Βαυαρίας καθώς και η Ειδική Κρατική Υπηρεσία για όλα τα ζητήματα που αφορούν τις βιβλιοθήκες της Βαυαρίας. Από το 1663 στην BSB κατατίθενται τα υποχρεωτικά αντίτυπα κάθε έκδοσης που κυκλοφορεί στη Βαυαρία. Μετά την British Library και με 47.000 συνδρομές περιοδικών και εφημερίδων η BSB είναι η δεύτερη μεγαλύτερη βιβλιοθήκη περιοδικών στον κόσμο.

Foto S. 40

Η Bayerische Staatsbibliothek στο Μόναχο απέκτησε το πρώτο κατάδικο της κτίριο, σχεδιασμένο ειδικά από τον Friedrich von Gärtner, το 1843, το οποίο από την άποψη της λειτουργικότητας θεωρείτο στην εποχή της ανέγερσής του ως το καλύτερο κτίριο βιβλιοθήκης στη Γερμανία. Αλλά και η μνημειώδης εσωτερική σκάλα κέρδιζε τις εντυπώσεις. Το περιορισμένης χωρητικότητας κλειστό βιβλιοστάσιο έχει αναγκάσει την BSB, όπως και πολλές άλλες γερμανικές βιβλιοθήκες, να φυλάσσει ένα μεγάλο μέρος του υλικού της εκτός του χώρου της.

Ιδρυμένη το 1558 ως βιβλιοθήκη της ηγεμονικής αυλής (Hofbibliothek) των Wittelsbach, η Bayerische Staatsbibliothek, που φέρει το σημερινό της όνομα από το 1919, συγκεντρώνει δημοσιεύματα από όλες τις χώρες και όλους τους ειδικούς κλάδους. Ιδιαίτερες θεματικές ενότητες αποτελούν οι επιστήμες που ενασχολούνται με την αρχαιότητα, η Ιστορία, η Μουσική, ο ανατολικός και νοτιοανατολικός ευρωπαϊκός χώρος καθώς και η Ανατολή και η Ανατολική Ασία. Λόγω της παράδοσης και της ιστορικής της εξέλιξης η BSB έχει επίσης εξειδικευτεί και σε άλλους τομείς, όπως των χειρογράφων και των εντύπων που κυκλοφόρησαν πριν το 1700 καθώς και της ξενόγλωσσης βιβλιογραφίας της μεταπολεμικής περιόδου.

Η συλλογή των χειρογράφων που απαριθμεί 90.200 χειρόγραφα είναι μια από τις μεγαλύτερες στον κόσμο, όπως κι αυτή των αρχετύπων (19.900 τόμοι). Επειδή η βιβλιοθήκη αυτή κατέχει κορυφαία θέση στη συλλογή εντύπων που κυκλοφόρησαν στο γερμανόφωνο χώρο κατά τον 16^ο και 17^ο αιώνα, ανέλαβε το συντονιστικό ρόλο στα πλαίσια σχετικών προγραμμάτων βιβλιοθηκονομικής οργάνωσης και επεξεργασίας εθνικής βιβλιογραφίας καθώς και στο πρόγραμμα «Συλλογή Γερμανικών Εντύπων» (για το χρονικό διάστημα 1450 – 1600, έντυπο μουσικό υλικό ως το 1800). Στα πλαίσια του προγράμματος της DFG (Γερμανική Εταιρεία Ερευνών) «Έδρες Ειδικών Συλλογών» η βιβλιοθήκη αυτή έχει αναλάβει επίσης την ευθύνη αρκετών τομέων. Στον τομέα της πρόσκτησης υλικού έχει αναπτύξει έντονη δραστηριότητα σε διεθνές επίπεδο, τα τέσσερα πέμπτα του συνόλου των αγορών βιβλίων πραγματοποιείται στο εξωτερικό.

Όπως η Staatsbibliothek zu Berlin έτσι και η Bayerische Staatsbibliothek του Μονάχου συμμετέχει σε πολλά εθνικά και διεθνή προγράμματα συνεργασίας, διατηρεί σχέσεις συνεργασίας με διεθνείς επιτροπές, θεσμικά όργανα και βιβλιοθήκες άλλων χωρών. Με εφελθτήριο/αφετηρία την αντίληψη ότι η κληρονομιά του παρελθόντος στηρίζεται στο βιβλίο και ότι το βιβλίο θα συνεχίσει και στο μέλλον ν' αποτελεί θεμέλιο, αλλά και την αντίληψη ότι η παράλληλη ύπαρξη των ηλεκτρονικών

μέσων ανοίγει εντελώς νέους ορίζοντες, η BSB προσανατολίζει το έργο της αφενός στη διατήρηση του ιστορικού υλικού και αφετέρου στη χρήση μοντέρνων τεχνολογιών. Γι' αυτό και στην BSB λειτουργεί τόσο το Ινστιτούτο Αποκατάστασης Βιβλίων και Χειρογράφων όσο και το Κέντρο Ψηφιοποίησης του Μονάχου.

Foto S. 41

Η Deutsche Zentralbibliothek für Medizin in Köln und Bonn (Nordrhein-Westfalen) (Γερμανική Κεντρική Βιβλιοθήκη για Ιατρική στην Κολωνία και στη Βόννη), της οποίας οι πρόδρομοι χρονολογούνται από το 1908, είναι μια από τις μεγαλύτερες ειδικές για ιατρική βιβλιοθήκες στον κόσμο που λειτουργούσε πρώτα σε πολλούς ορόφους μιας κλινικής. Από το 1999 στεγάζεται πλέον σε δικό της κτίριο στο κέντρο των εγκαταστάσεων της πανεπιστημιακής κλινικής της Κολωνίας. Η βιβλιοθήκη του Τμήματος Τροφίμων, Περιβάλλοντος και Γεωργίας βρίσκεται στο κτίριο της πρώην Γερμανικής Κεντρικής Βιβλιοθήκης για Γεωπονία.

Die Zentralen Fachbibliotheken

(Οι Κεντρικές Βιβλιοθήκες Ειδικών Επιστημονικών Κλάδων)

Οι τρεις Κεντρικές Βιβλιοθήκες Ειδικών Επιστημονικών Κλάδων στο Αννόβερο, την Κολωνία και το Κίελο βρίσκονται στην υπηρεσία της διαπεριφερειακής διάθεσης υλικού στον τομέα των εφαρμοσμένων επιστημών. Το σημαντικό σε βάθος και εύρος έργο τους στους ειδικούς τομείς συμπληρώνει σε εθνικό επίπεδο το έργο της Εθνικής Βιβλιοθήκης της Γερμανίας και των δυο Κεντρικών Γενικών Βιβλιοθηκών στο Βερολίνο και το Μόναχο. Οι Κεντρικές Βιβλιοθήκες Ειδικών Επιστημονικών Κλάδων φροντίζουν να συγκεντρώνουν κατά το δυνατόν όλα τα σχετικά με τους τομείς τους δημοσιεύματα, συμπεριλαμβανομένων και εκείνων που κυκλοφορούν σε μη παραδοσιακά μέσα καθώς και των non-book-media, υπηρετώντας έτσι τους σκοπούς της πληροφόρησης και της τεκμηρίωσης ενώ δανείζουν το υλικό τους και εξ' αποστάσεως. Για τους λόγους αυτούς η χρηματοδότησή των Κεντρικών Βιβλιοθηκών Ειδικών Επιστημονικών Κλάδων συγκαταλέγεται στα «κοινά μελήματα» ομοσπονδιακού κράτους και ομόσπονδων κρατιδίων.

Η *Technische Informationsbibliothek* (TIB) στο Αννόβερο ιδρύθηκε το 1959 και είναι η Κεντρική Βιβλιοθήκη της Γερμανίας για όλους τους τομείς της Τεχνολογίας και των βασικών της επιστημών, κυρίως για Χημεία, Πληροφορική, Μαθηματικά, Φυσική και Αρχιτεκτονική. Ως κύριο μέλημά της θεωρεί το ν' ανταποκρίνεται στις επιθυμίες των χρηστών της και να παραδίδει το ζητούμενο υλικό στο συντομότερο κατά το δυνατόν χρονικό διάστημα. Προϋπόθεση γι' αυτό είναι να εξασφαλίζει και να ταξινομεί τη βιβλιογραφία που κυκλοφορεί για τις τεχνολογικές-φυσικές επιστήμες σ' ολόκληρο τον κόσμο, ακόμα κι αυτήν που δεν διακινείται στα βιβλιοπωλεία (γκρίζα βιβλιογραφία). Για την πραγματοποίηση του ευρύτατου έργου της η TIB έχει στη διάθεσή της 18.600 τρέχοντα ειδικά περιοδικά και 7 εκατ. τόμους, «μικροφόρμες» και CD-ROM, στα οποία περιέχονται αναφορές συνεδρίων, εκθέσεις ερευνών, ευρεσιτεχνίες, πρότυπα, διατριβές κ.άλ.

Η *Deutsche Zentralbibliothek für Medizin - ZBMED* ιδρύθηκε το 1969 στην Κολωνία και είναι η Γερμανική Κεντρική Βιβλιοθήκη για Ιατρική, Επιστήμες Υγείας, Τροφίμων, Περιβάλλοντος, Γεωργία, αλλά και τους διάφορους βασικούς και συγγενείς τομείς αυτών των επιστημών. Η ZBMED διαθέτει πάνω από 1,4 εκατ. Τόμους και 8.000 τρέχοντα περιοδικά και είναι η μεγαλύτερη βιβλιοθήκη για Ιατρική

της Ευρώπης και η δεύτερη μεγαλύτερη βιβλιοθήκη για Ιατρική στον κόσμο. Εκτός από τον κατάλογο online και μια τράπεζα δεδομένων Current Contents με βιβλιογραφία γερμανικών περιοδικών (CCMed) η ZBMED προσφέρει στους χρήστες της την Εικονική Ειδική Βιβλιοθήκη για Ιατρική (Virtuelle Fachbibliothek Medizin – MedPilot) που λειτουργεί σε συνεργασία με το Deutsches Institut für Medizinische Dokumentation und Information-DIMDI (Γερμανικό Ινστιτούτο Ιατρικής Τεκμηρίωσης και Πληροφόρησης) που εδρεύει επίσης στην Κολωνία. Η MedPilot δίνει τη δυνατότητα παράλληλης αναζήτησης σε πάνω από 40 τράπεζες δεδομένων με βιβλιογραφία και στοιχεία καθώς και σε καταλόγους και σε πίνακες με πρόσβαση online σε πρωτότυπα (εφόσον υπάρχουν τα δικαιώματα, ειδάλλως με τη διαδικασία pay per view). Η ZBMED υλοποιεί πρωτοποριακά προγράμματα, π.χ. στον τομέα της σημασιολογίας, της κατάρτισης πινάκων περιεχομένων και με την πύλη ανοιχτής πρόσβασης «German Medical Science» παρέχει αυτήν τη στιγμή πρόσβαση σε 13 ειδικά περιοδικά και σ' ένα μεγάλο αριθμό ιατρικών συνεδριακών ανακοινώσεων.

Η *Deutsche Zentralbibliothek für Wirtschaftswissenschaften - ZBW* (Γερμανική Κεντρική Βιβλιοθήκη για Οικονομικές Επιστήμες), Κέντρο Πληροφόρησης για την Οικονομία (Leibniz-Informationszentrum Wirtschaft) που λειτουργεί στο Αμβούργο και το Κίελο είναι η μεγαλύτερη Ειδική Βιβλιοθήκη για Οικονομικές Επιστήμες στον κόσμο. Μετά την ενοποίησή της με το Παγκόσμιο Αρχείο για Οικονομία στο Αμβούργο την 1^η Ιανουαρίου 2007, διαθέτει 4 εκατ. Τεκμήρια, μεταξύ αυτών εργασίες, στατιστικές, διδακτορικές διατριβές και πρακτικά συνεδρίων. Διαθέτει επίσης 24.500 συνδρομές έντυπων και ηλεκτρονικών περιοδικών και συλλέγει το υλικό της από τους τομείς Διοίκησης Επιχειρήσεων, Οικονομίας και Πρακτικής της Οικονομίας. Στον γενικό κατάλογο online ECONIS περιλαμβάνονται 3,4 εκατ. τίτλοι, μεταξύ αυτών άρθρα περιοδικών και βιβλία. Η ZBW διαθέτει το υλικό της στους χρήστες της σ' όλο τον κόσμο και με δανεισμό εξ' αποστάσεως και μέσω ηλεκτρονικής παραγγελίας και παράδοσης. Στις υπηρεσίες που προσφέρει συγκαταλέγεται επίσης η Εικονική Ειδική Βιβλιοθήκη EconBiz καθώς η υπηρεσία πληροφόρησης EconDesk.

Οι Βιβλιοθήκες των Ομόσπονδων Κρατιδίων (Landesbibliotheken) και άλλες Περιφερειακές Βιβλιοθήκες (Regionalbibliotheken)

Οι 40 Landesbibliotheken και Regionalbibliotheken τροφοδοτούν με υλικό μια περιοχή, μια περιφέρεια που μπορεί να περιλαμβάνει είτε ολόκληρη τη γεωγραφική έκταση ενός ομόσπονδου κρατιδίου είτε τμήμα της είτε μια διοικητική περιφέρεια Regierungsbezirk είτε μια πόλη (δήμο) και τα περίχωρά της. Οι βιβλιοθήκες αυτές δεν εξυπηρετούν εκπαιδευτικά ή άλλα ιδρύματα.

Foto S. 42

Η ιδρυμένη το 1972 *Landesbibliothek in Oldenburg* (Niedersachsen) είναι Επιστημονική Γενική Βιβλιοθήκη με περιφερειακή αποστολή. Απέκτησε τη σημερινή της στέγη το 1987 σ' ένα στρατόπεδο πεζικού κατόπιν επέκτασης και ανάπλασής του. Από το υλικό της, 735.000 τεκμήρια, επωφελείται και η ακαδημαϊκή κοινότητα του εγκαινιασμένου το 1974 Πανεπιστημίου του Oldenburg.

Οι Regionalbibliotheken διαφέρουν μεταξύ τους ως προς την ιστορία της ίδρυσής τους, το μέγεθος τους, τη θεματική σύνθεση του υλικού τους, τους φορείς τους,

ιδιαίτερος δε ως προς την ονομασία τους, γι' αυτό και σχηματίζουν μια φαινομενικά ετερογενή ομάδα βιβλιοθηκών. Επειδή ωστόσο ως προς την ουσία οι λειτουργίες τους είναι οι ίδιες, κατατάσσονται στον ίδιο τύπο βιβλιοθηκών. Εάν πρόκειται για καθαρά Landesbibliotheken ή Regionalbibliotheken φέρουν ως επί το πλείστον, όχι όμως υποχρεωτικά πάντα, την ονομασία: Landesbibliothek (Βιβλιοθήκη του Κρατιδίου) ή Staatliche Bibliothek (Κρατική Βιβλιοθήκη).

Πλήν κάποιων εξαιρέσεων αποστολή των Περιφερειακών Βιβλιοθηκών είναι να συγκεντρώνουν υλικό από όλους τους τομείς της γνώσης, αν και πολλές, λόγω της ιστορικής τους εξέλιξης, έχουν εξειδικευτεί στις θεωρητικές/κοινωνικές επιστήμες. Έτσι είναι σε θέση να τροφοδοτούν με επιστημονικό ή κάθε άλλου είδους υλικό την εμπίπτουσα στην ευθύνη τους περιοχή είτε δήμος είναι αυτή είτε μια διοικητική περιφέρεια είτε ένα ομόσπονδο κρατίδιο. Η κύρια ωστόσο υποχρέωσή τους είναι η κατά το δυνατόν πληρέστερη συλλογή, αρχειοθέτηση, επεξεργασία και διάθεση υλικού σχετικού με την συγκεκριμένη περιφέρεια. Ενώ στην Deutsche Nationalbibliothek κατατίθενται υποχρεωτικά τα δυο αντίτυπα κάθε παραγωγής στην επικράτεια του ομοσπονδιακού κράτους της Γερμανίας, στις βιβλιοθήκες με περιφερειακές αρμοδιότητες κατατίθενται υποχρεωτικά τα δυο αντίτυπα κάθε έκδοσης στην περιφέρειά τους ή στο ομόσπονδο κρατίδιο. Τη στιγμή αυτή οι βιβλιοθήκες στις οποίες κατατίθενται τα 2 υποχρεωτικά αντίτυπα προσπαθούν σε επίπεδο ομόσπονδων κρατιδίων να πετύχουν μια νομική ρύθμιση σχετικά με τη συλλογή και αρχειοθέτηση διαδικτυακών εκδόσεων και ιστοσελίδων.

Foto S. 43 oben

H Gottfried Wilhelm Leibniz Bibliothek - Niedersächsische Landesbibliothek in Hannover (Niedersachsen) (Βιβλιοθήκη του Κρατιδίου της Κάτω Σαξωνίας στο Αννόβερο) αποτελεί Κέντρο των έργων του μεγάλου λόγιου Gottfried Wilhelm Leibnitz, στα οποία συγκαταλέγεται και η κατασκευασμένη το 1695 από τον Leibniz αριθμομηχανή για τις τέσσερις βασικές αριθμητικές πράξεις, της οποίας οι κατασκευαστικές αρχές διατήρησαν την ισχύ τους μέχρι και τον 20^ο ακόμα αιώνα. Στην κληρονομιά που φυλάσσεται στη βιβλιοθήκη συγκαταλέγεται και η αλληλογραφία του Leibniz που περιλαμβάνει 15.000 επιστολές και προτάθηκε το 2006 για το πρόγραμμα της Unesco «Memory of the World».

Οι περισσότερες Περιφερειακές Βιβλιοθήκες κάνουν χρήση του δικαιώματός τους να λαμβάνουν δυο αντίτυπα κάθε έκδοσης στην περιφέρεια της αρμοδιότητάς τους (σύμφωνα με το νόμο περί της υποχρεωτικής κατάθεσης αντιτύπων) κι αυτό αποτελεί τη βάση για τη συγκρότηση και την τακτική έκδοση του συνόλου της βιβλιογραφίας του εκάστοτε κρατιδίου, σκοπός της οποίας είναι η τεκμηρίωση κάθε νέας κυκλοφορίας σχετικής με το κρατίδιο, τις περιφέρειες και τις κοινότητες του καθώς και με σημαντικές προσωπικότητες που έχουν συνδέσει το όνομά τους με το κρατίδιο. Η κυκλοφορία της βιβλιογραφίας σε έντυπη μέχρι πρότινος μορφή έχει εντωμεταξύ αντικατασταθεί από την τράπεζα δεδομένων της έκδοσης που ο ενδιαφερόμενος μπορεί ν' αναζητήσει στο διαδίκτυο. Οι βιβλιογραφίες των ομόσπονδων κρατιδίων καλύπτουν όλη την επικράτεια της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας.

Foto S.43 unten

H Staats- und Stadtbibliothek in Augsburg (Bayern) (Κρατική Βιβλιοθήκη της Βαυαρίας και Δημοτική Βιβλιοθήκη του Augsburg) που ιδρύθηκε το 1537 είναι αντιπροσωπευτικό δείγμα του τύπου «Επιστημονική Δημοτική Βιβλιοθήκη» (Wissenschaftliche Stadtbibliothek). Είναι η

βιβλιοθήκη στην οποία γίνεται η υποχρεωτική κατάθεση αντιτύπων κάθε κυκλοφορίας στη διοικητική περιφέρεια (Regierungsbezirk) Schwaben. Εκτελεί επίσης χρέη αρχαικής και περιφερειακής βιβλιοθήκης. Το κτίριο, στο οποίο στεγάστηκε το 1893 (σε στιλ νεο-μπαρόκ), με αυτοστηριζόμενα ράφια στο κλειστό βιβλιοστάσιο, θεωρήθηκε στην εποχή του πρότυπο βιβλιοθήκης.

Επεξεργασία και συντήρηση του ιστορικού υλικού, συλλογή και επεξεργασία της κληρονομιάς σημαντικών προσωπικοτήτων του κρατιδίου, συντήρηση λογοτεχνικών αρχείων, αλλά και έντονη δραστηριότητα στον τομέα των δημοσίων σχέσεων και των πολιτιστικών εκδηλώσεων (εκθέσεις, εκδηλώσεις λόγου, συναυλίες κλπ) είναι μερικά ακόμα από τα συνήθη χαρακτηριστικά μελήματα αυτών των βιβλιοθηκών. Οι Landesbibliotheken και οι Regionalbibliotheken στηρίζονται συχνά οικονομικά από εταιρείες μελών βιβλιοθηκών και συλλόγους είτε με την οικονομική συμμετοχή μέλους είτε/και με δωρεές. Έτσι καλύπτονται τομείς που δεν μπορεί να καλύψει ο προϋπολογισμός ή περιπτώσεις που απαιτούν γρήγορη μη γραφειοκρατική διευθέτηση.

Οι περισσότερες Landesbibliotheken ξεκίνησαν ως βιβλιοθήκες ηγεμονικών αυλών (Hofbibliotheken). Κάποιες οφείλουν τη δημιουργία τους στο ότι λειτούργησαν ως ντεπό για το υλικό των δημευμένων εκκλησιαστικών περιουσιών κατά την εποχή της εκκοσμίκευσης (Amberg, Bamberg, Passau, Regensburg). Όσον αφορά την ιστορική εξέλιξη της θεματικής του υλικού τους κάποιες άλλες πάλι είναι απόγονοι Γυμνασιακών Βιβλιοθηκών/Gymnasialbibliotheken (Coburg, Gotha). Λίγες είναι εκείνες που ιδρύθηκαν στον 20^ο αιώνα είτε από το κράτος είτε από νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου/όργανα τοπικής αυτοδιοίκησης (Aurich, Koblenz, Speyer). Οι *Επιστημονικές Δημοτικές Βιβλιοθήκες (Wissenschaftliche Stadtbibliotheken)*, των οποίων ο αριθμός έχει συρρικνωθεί σημαντικά, έχουν τις ρίζες τους σε βιβλιοθήκες Δημοτικών Αρχών (Ratsbibliotheken) ή σε ιστορικές Δημοτικές Βιβλιοθήκες (Lübeck, Nürnberg, Ulm). Κάποιες άλλες Landbibliotheken και Regionalbibliotheken ιδρύθηκαν κατά τον 20^ο αιώνα (ZLB Berlin, Dortmund) ενώ κάποιες μεμονωμένες συγκροτήθηκαν από διαλυμένες πανεπιστημιακές βιβλιοθήκες (Mainz, Trier).

Σε ορισμένα ομόσπονδα κρατίδια υπάρχουν αρκετές παλαιές, ιστορικές Landesbibliotheken και σε άλλα ούτε μια, γεγονός που έχει σχέση με την ιστορική εξέλιξη των γερμανικών χωρών-κρατιδίων. Εκεί όπου δεν υπάρχουν Landesbibliotheken τα αντίστοιχα καθήκοντα αναλαμβάνουν οι Πανεπιστημιακές Βιβλιοθήκες. Η διπλή λειτουργία τους εκφράζεται και στην ονομασία τους, π.χ. *Universitäts- und Landesbibliothek/Πανεπιστημιακή Βιβλιοθήκη και Βιβλιοθήκη των Κρατιδίων* (Bonn, Düsseldorf, Halle, Jena, Münster, Saarbrücken) ή *Staats- und Universitätsbibliothek/Κρατική και Πανεπιστημιακή Βιβλιοθήκη* (Bremen, Hamburg) ή *Landes- und Hochschulbibliothek* (Darmstadt) ή *Hochschul- und Landesbibliothek/Πανεπιστημιακή Βιβλιοθήκη και Βιβλιοθήκη του Κρατιδίου* (Fulda). Στο ομόσπονδο κρατίδιο Rheinland-Pfalz οι δυο Landesbibliotheken στις πόλεις Koblenz Spreyer συνενώθηκαν οργανωτικά με την Bibliotheca Bipontina (Zweibrücken) και με τις Υπηρεσίες Βιβλιοθηκών (Büchereistellen) στις πόλεις Neustadt/Weinstraße και Koblenz, δημιουργώντας ένα «Κέντρο Βιβλιοθηκών του Κρατιδίου» (Landesbibliothekszenrum) που δραστηριοποιείται σε όλα τα θεματικά πεδία.

Σε πολλά μέρη οι Landesbibliotheken συμβάλλουν στην εξασφάλιση υλικού για την έρευνα, τη διδασκαλία και τις σπουδές γενικότερα, καθότι είναι συνυφασμένες στον περιφερειακό και διαπεριφερειακό ιστό των επιστημονικών βιβλιοθηκών. Με το επιστημονικό υλικό τους συμμετέχουν στο σύστημα του διαδανεισμού και συγκεντρώνουν το ενδιαφέρον της έρευνας λόγω του ιστορικού υλικού τους και των ειδικών συλλογών τους. Ιδιαίτερα σε πόλεις με νεοϊδρυθέντα πανεπιστήμια (Augsburg, Bamberg, Trier) ή άλλα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (Zwickau) καθώς και σε πόλεις όπου τα πανεπιστήμια δημιουργήθηκαν από Ανώτατα Τεχνικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (Hannover, Karlsruhe, Stuttgart) οι Regionalbibliotheken παίζουν επικουρικό ρόλο στην εξασφάλιση πανεπιστημιακού υλικού για τις ανάγκες ορισμένων επιστημονικών κλάδων.

Ορισμένες από τις βιβλιοθήκες που ξεκίνησαν ως βιβλιοθήκες ηγεμονικών αυλών (Hofbibliotheken), και διαθέτουν γι' αυτόν ακριβώς το λόγο πολύτιμο ιστορικό βιβλιακό υλικό, έχουν εξειδικευτεί σε επιλεγμένους τομείς της ιστορίας των επιστημών και του πολιτισμού και αυτοκατανοούνται σήμερα ως *Ερευνητικές Βιβλιοθήκες (Forschungsbibliotheken)*, έχοντας αναπτύξει ένα εντελώς δικό τους, ξεχωριστό προφίλ. Η ένταξή τους στον εξωπανεπιστημιακό χώρο της έρευνας οφείλεται αφενός στο επιστημονικό τους έργο και αφετέρου στην υποστήριξη της έρευνας με επιμέλειες εκδόσεων, προσφορές υποτροφιών, διοργάνωση διεθνών συνεδρίων. Στη μικρή, αλλά σπουδαία αυτή ομάδα βιβλιοθηκών ανήκουν η *Herzog August Bibliothek* (Βιβλιοθήκη του Δούκα August) στο Wolfenbüttel, εξειδικευμένη στην ιστορία του ευρωπαϊκού πολιτισμού στις αρχές των νεότερων χρόνων, και η *Herzogin Anna Amalia Bibliothek* (Βιβλιοθήκη της Δούκισσας Anna Amalia) στη Βαϊμάρη, της οποίας το έργο είναι αφιερωμένο στην εποχή του γερμανικού κλασικισμού ως μιας από τις σημαντικότερες εποχές της γερμανικής γραμματείας. Και οι δυο αυτές βιβλιοθήκες έχουν στην κατοχή τους έξοχο ιστορικό υλικό, το οποίο, συστηματικά ταξιθετημένο και κατά το μεγαλύτερο μέρος ελεύθερα προσβάσιμο, τίθεται στη διάθεση των επιστημόνων για επιτόπια έρευνα. Οι δυο αυτές βιβλιοθήκες φροντίζουν επίσης να συμπληρώνουν και να εμπλουτίζουν το υλικό τους με τις τελευταίες εκδόσεις ειδικής βιβλιογραφίας.

Foto S. 44

Η *Bibliothek der Franckeschen Stiftungen Halle* (Sachsen-Anhalt) (Βιβλιοθήκη των Ιδρυμάτων Franckesche Stiftungen στη Halle) συστάθηκε ταυτόχρονα με την ίδρυση ενός Ορφανοτροφείου το 1698 και έχει δικό της κτίριο από το 1728. Τα βιβλία βρήκαν θέση στα ράφια που ήταν τοποθετημένα στο χώρο σαν σκηνικό θέατρο. Μετά την αναπαλαίωση, που ολοκληρώθηκε το 1998, το μπαρόκ σκηνικό της βιβλιοθήκης από τον 18^ο αιώνα ξαναβρήκε την αυθεντική του μορφή.

Η *Forschungsbibliothek Gotha* (Ερευνητική Βιβλιοθήκη της Gotha) συνδέεται οργανωτικά με την Πανεπιστημιακή Βιβλιοθήκη του Erfurt και διαθέτει ένα πλούσιο ιστορικό εγκυκλοπαιδικό υλικό, το οποίο όμως από το 1850 και μετά επικεντρώνεται στις θεωρητικές επιστήμες. Η *Hauptbibliothek der Franckeschen Stiftungen* (Η Κεντρική Βιβλιοθήκη των Ιδρυμάτων Franckeschen Stiftungen) στη Halle δεν προήλθε από κάποια Regionalbibliothek, αλλά ιδρύθηκε το 1698 για μορφωτικούς σκοπούς και θεωρείται ερευνητική στον τομέα της ιστορίας των εκκλησιών και της παιδείας των αρχών της νεότερης εποχής με αντίστοιχης θεματολογίας συλλογές.

Βιβλιοθήκες Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων

Τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα στη Γερμανία emπίπτουν κατά κανόνα στην αρμοδιότητα των ομόσπονδων κρατιδίων. Ανάλογα με τους τρεις τύπους των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων διαμορφώνονται και οι βιβλιοθήκες τους.

Στα 330 Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα λειτουργούν περίπου 3.600 βιβλιοθήκες (συμπεριλαμβανομένων και εκείνων των Ινστιτούτων) διαφορετικού μεγέθους και διαθέτουν στα 2 εκατ. των φοιτητών συνολικά 160 εκατ. βιβλία και 534.000 συνδρομές περιοδικών. Τα κονδύλια πρόσκτησης υλικού ανέρχονταν το 2005 σε πάνω από 200 εκατ. ευρώ.

Οι Βιβλιοθήκες των Πανεπιστημίων

Οι βιβλιοθήκες των πάνω των 80 Πανεπιστημίων και των ισότιμων Ανώτατων Σχολών βρίσκονται κατά κύριο λόγο στην υπηρεσία της πανεπιστημιακής κοινότητας, παρέχοντας υλικό σε όσους ανήκουν σ' αυτήν, από φοιτητές μέχρι Καθηγητές, για τις σπουδές, την έρευνα, τη διδασκαλία και τη μάθηση. Έτσι, ως προς τη λειτουργία τους, οι βιβλιοθήκες των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων συγκροτούν μια ομοιογενή ομάδα, παρόλο που διαφέρουν εν μέρει πολύ μεταξύ τους ως προς την «ηλικία» τους, τη θεματική σύνθεση και εξέλιξη του υλικού τους, τον αριθμό των χρηστών, ως προς το ύψος του προϋπολογισμού τους κλπ. Όλες οι Πανεπιστημιακές Βιβλιοθήκες μπορούν να χρησιμοποιηθούν για επιστημονικούς σκοπούς και από χρήστες που δεν ανήκουν στην πανεπιστημιακή κοινότητα. Κάποιες απ' αυτές έχουν αναλάβει και περιφερειακές αρμοδιότητες. Εκτός από την παραδοσιακή διάθεση του υλικού τους οι Πανεπιστημιακές Βιβλιοθήκες παρέχουν εδώ και καιρό και υπηρεσίες πληροφόρησης, καθώς και πρόσβαση σε τράπεζες δεδομένων και ηλεκτρονικών δημοσιευμάτων στα πλαίσια της Ψηφιακής Βιβλιοθήκης.

Foto S. 45

Η Βιβλιοθήκη του Ιστορικού Τμήματος, τμήμα της *Universitätsbibliothek München* (Bayern) (Πανεπιστημιακής Βιβλιοθήκης του Μονάχου), που ιδρύθηκε το 1999, συνενώνει κάτω από τη στέγη της το υλικό περισσότερων βιβλιοθηκών Ινστιτούτων που στεγαζόταν μέχρι τότε ξεχωριστά. Στους 4.000 φοιτητές και 180 διδάσκοντες των τομέων Ιστορίας, Αρχαιολογίας και Βυζαντινολογίας προσφέρει 325 θέσεις μελέτης καθώς και 240.000 ελεύθερα προσβάσιμους τόμους για την επιτόπια έρευνα.

Οι περισσότερες πανεπιστημιακές βιβλιοθήκες προσφέρουν στους χρήστες τους 1,5 με 2,5 εκατ. τόμους. Πολλές παλαιές, παραδοσιακές πανεπιστημιακές βιβλιοθήκες (Freiburg, Heidelberg, Jena, Tübingen) καθώς και η *Staats- und Universitätsbibliothek Hamburg* (Κρατική και Πανεπιστημιακή Βιβλιοθήκη του Αμβούργου), η οποία δημιουργήθηκε από την ιδρυθείσα το 1479 Δημοτική Βιβλιοθήκη, η επαναϊδρυθείσα το 1919 *Universitäts- und Stadtbibliothek Köln* (Πανεπιστημιακή και Δημοτική Βιβλιοθήκη της Κολωνίας), αλλά και κάποιες άλλες που ιδρύθηκαν κατά τη δεκαετία του 1960 (Bremen, Düsseldorf, Regensburg) διαθέτουν 2,5 μέχρι 3 εκατ. τόμους. Στις μεγαλύτερες βιβλιοθήκες με υλικό που αριθμεί 3 με 4 εκατ. τόμους συγκαταλέγονται οι εξής: *Bibliothek der Humboldt-Universität Berlin* (Βιβλιοθήκη του Πανεπιστημίου

Humboldt, Βερολίνο), η *Universitätsbibliothek Johann Christian Sencken Frankfurt am Main* και η *Staats- und Universitätsbibliothek Göttingen* (Κρατική και Πανεπιστημιακή Βιβλιοθήκη, Göttingen). Οι βιβλιοθήκες των μικρότερων Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων, κυρίως εκείνων με περιορισμένο πρόγραμμα σπουδών, διαθέτουν σαφώς λιγότερους από 1 εκατ. τόμους (Hildesheim, Koblenz/Landau, Lübeck). Οι συνδρομές περιοδικών των περισσότερων πανεπιστημιακών βιβλιοθηκών ανέρχονται στους 5.000 με 10.000 τίτλους. Στην αγορά έντυπων περιοδικών προστίθεται σήμερα, σε μεγάλη πλέον κλίμακα, και εκείνη των ηλεκτρονικών, τα οποία τίθενται στη διάθεση της πανεπιστημιακής κοινότητας στα πλαίσια εικονικών βιβλιοθηκών για περιοδικά.

Σε γενικές γραμμές αποστολή των πανεπιστημιακών βιβλιοθηκών είναι να συγκεντρώνουν τα πάντα, να λαμβάνουν δηλαδή υπ' όψιν τους κατά τον εμπλουτισμό του υλικού τους ακόμα και εκείνους τους επιστημονικούς κλάδους που δεν διδάσκονται στο συγκεκριμένο πανεπιστήμιο. Από τη δεκαετία του 1960 οι βιβλιοθήκες δημιούργησαν συλλογές διδακτικών συγγραμμάτων, στηρίζοντας έτσι με τις τελευταίες εκάστοτε εκδόσεις τις σπουδές των φοιτητών. Μια σειρά πανεπιστημιακών βιβλιοθηκών έχει τη μέριμνα μιας «Έδρας Ειδικής Συλλογής», ή και περισσότερων, και διαθέτει το προσκτηθέν με την επιχορήγηση της DFG (Γερμανικής Εταιρείας Ερευνών) υλικό στα πλαίσια του διαπεριφερειακού διαδανεισμού. Εξίσου σημαντικό όμως με το προσακτόμενο επίκαιρο υλικό είναι και το παλιό καθώς και οι ειδικές συλλογές των παλαιότερων, παραδοσιακών πανεπιστημιακών βιβλιοθηκών, υλικό στο οποίο περιλαμβάνονται και χειρόγραφα, κατάλοιπα, παλαιότυπα, χάρτες, μουσικό υλικό και πολλά πολλά άλλα. Εξαιρετικό είναι επίσης και το υλικό (νόρμες, ευρεσιτεχνίες) των βιβλιοθηκών των Ανώτατων Τεχνικών Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων (Technische Hochschulbibliotheken).

Foto S.46

Στο Πανεπιστήμιο της Χαϊδελβέργης (Baden-Württemberg), το παλαιότερο πανεπιστήμιο της Γερμανίας (έτος ίδρυσης 1386), υφίσταται το διπλό σύστημα βιβλιοθήκης με μια κεντρική Πανεπιστημιακή Βιβλιοθήκη και πάνω από 100 Βιβλιοθήκες Ινστιτούτων. Στους παγκόσμιας φήμης θησαυρούς της βιβλιοθήκης συγκαταλέγεται και το Μεγάλο Χειρόγραφο των Λήντερ, ο Κώδικας Manesse, με τη δημοφιλή μινιατούρα του Walther von der Vogelweide (Cod.Pal.germ.848, Fol.124r).

Η δομή των πανεπιστημιακών βιβλιοθηκών έχει να επιδείξει δυο βασικά σχήματα, τα οποία ονομάζονται συνήθως μονό και διπλό σύστημα βιβλιοθήκης – αυτό το δεύτερο τείνει σήμερα να καταργηθεί προς όφελος του μονού.

Στα παραδοσιακά πανεπιστήμια με *διπλό σύστημα βιβλιοθήκης* παράλληλα στην Κεντρική Πανεπιστημιακή Βιβλιοθήκη - που λειτουργεί και ως δανειστική βιβλιοθήκη, έχει όμως και κλειστό βιβλιοστάσιο, που διατηρεί συλλογή διδακτικών συγγραμμάτων και προσφέρει υπηρεσίες όπως τον εξ' αποστάσεως δανεισμό και την πληροφόρηση - υφίσταται κι ένας μικρός ή μεγάλος αριθμός αυτόνομων βιβλιοθηκών των διαφόρων τομέων, των Ινστιτούτων ή των Σχολών που είναι βιβλιοθήκες για την επιτόπια έρευνα με ελεύθερη πρόσβαση στο συστηματικά ταξινομημένο υλικό. Ενώ η Κεντρική Πανεπιστημιακή Βιβλιοθήκη φροντίζει για την πρόσκτηση υλικού που αφορά όλους τους επιστημονικούς κλάδους, οι βιβλιοθήκες των Ινστιτούτων, που διαθέτουν δικά τους κονδύλια, επικεντρώνονται στη βιβλιογραφία του κλάδου τους

και ιδιαίτερα στην πλήρως εξειδικευμένη βιβλιογραφία της σχετικής με τον κλάδο έρευνας. Για να εξισορροπηθούν τα μειονεκτήματα αυτού του διπλού συστήματος και να ενισχυθούν τα μέτρα συνεργασίας που έχουν ληφθεί κατόπιν συστάσεων της DFG (Γερμανικής Εταιρείας Ερευνών), δημιουργήθηκαν σε πολλά πανεπιστήμια συνεργατικά συστήματα βιβλιοθηκών. Η πρακτική εφαρμογή ωστόσο ενός ενιαίου συστήματος εξακολουθεί να παραμένει ένα δύσκολο ζήτημα ακόμα κι εκεί όπου η ανασύνταξη των πανεπιστημιακών κανονισμών ορίζει τον Διευθυντή της Κεντρικής Πανεπιστημιακής Βιβλιοθήκης Προϊστάμενο όλων των εργαζόμενων στο διπλό σύστημα και υπαγορεύει ένα ενιαίο. Η μεγάλη αύξηση των τιμών των περιοδικών, η διάθεση και η διαχείριση ηλεκτρονικών πηγών και οι ανάγκες εξειδικευμένου προσωπικού είναι οι παράγοντες που ευνοούν τις συγκεντρωτικές τάσεις που παρατηρούνται στις μέρες μας.

Στα Πανεπιστήμια που ιδρύθηκαν από τα τέλη της δεκαετίας του 1960 και μετά και στα οποία υφίσταται το ενιαίο σύστημα βιβλιοθηκών λειτουργεί μόνο μια βιβλιοθήκη που εκτελεί χρέη και Κεντρικής Βιβλιοθήκης και Βιβλιοθηκών Ινστιτούτων. Αυτή η ενιαία δομή βιβλιοθηκών, που είχε καθιερωθεί και στα πανεπιστήμια της Λαϊκής Δημοκρατίας της Γερμανίας και συνέχισε να ισχύει και μετά την επανένωση, δεν εφαρμόστηκε παντού εξαιτίας των κτιριακών προβλημάτων που δεν έπαψαν να υπάρχουν. Τα χαρακτηριστικά του ενιαίου συστήματος είναι η ενιαία διεύθυνση που ασκεί εποπτεία και είναι αρμόδια να κάνει υποδείξεις στο σύνολο του προσωπικού καθώς και η κατανομή των κονδυλίων πρόσκτησης υλικού από μια κεντρική υπηρεσία. Συνήθως υπάρχει και κεντρικό ενιαίο σύστημα βιβλιοθηκονομικής οργάνωσης και επεξεργασίας. Το υλικό, που εν μέρει δανείζεται, διατίθεται για την επιτόπια έρευνα, είναι συνήθως μοιρασμένο σε περισσότερες βιβλιοθήκες, σε κάποιες περιπτώσεις ωστόσο συγκεντρωμένο σε ένα χώρο - πάντα όμως συστηματικά ταξιθετημένο σε τμήματα ελεύθερης πρόσβασης.

Βιβλιοθήκες των Ανώτατων Ιδρυμάτων Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (Fachhochschulen) και άλλων Ανώτατων Σχολών

Τα Ανώτατα Ιδρύματα Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (Fachhochschulen) είναι ένας σχετικά νέος τύπος Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων, ο οποίος δημιουργήθηκε στη Δ. Γερμανία στη δεκαετία του 1970, στα νέα ομόσπονδα κρατίδια της πρώην Α. Γερμανίας μετά το 1990. Προήλθαν από πρώην Σχολές Μηχανικών και Ιδρύματα Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (Fachschulen) οικονομικών επαγγελμάτων, κοινωνικών λειτουργιών, καλλιτεχνικού σχεδιασμού/design και άλλους επαγγελματικούς τομείς. Σε αντίθεση με τα πανεπιστήμια σκοπός των Ανώτατων Ιδρυμάτων Επαγγελματικής Εκπαίδευσης δεν η επιστημονική/θεωρητική παιδεία. Σκοπός τους είναι η επαγγελματική κατάρτιση σε επιστημονική βάση, μέσω της προσανατολισμένης στην πρακτική εφαρμογή διδασκαλίας, έτσι ώστε οι απόφοιτοι να είναι σε θέση να ασκούν αυτόνομα το επάγγελμά τους.

Σε αντίθεση με τις πανεπιστημιακές βιβλιοθήκες οι 156 περίπου βιβλιοθήκες των Fachhochschulen δεν είναι Γενικές (Universalbibliotheken), αλλά Ειδικές Βιβλιοθήκες (Spezialbibliotheken) που επικεντρώνονται στους κλάδους που διδάσκονται στα Ιδρύματα στα οποία ανήκουν. Οι βιβλιοθήκες αυτές, σύμφωνα με την εκπαιδευτική αποστολή αυτών των Ιδρυμάτων, διαθέτουν κυρίως βασική βιβλιογραφία και διδακτικά συγγράμματα, συχνά σε μεγάλο αριθμό αντιτύπων. Οι

διαφορές των βιβλιοθηκών αυτών ως προς το μέγεθος είναι πολύ μεγάλες, καθότι σε κάποιες περιπτώσεις ένα Ανώτατο Ίδρυμα Επαγγελματικής Εκπαίδευσης συνενώνει περισσότερες Σχολές. Οι βιβλιοθήκες αυτών των Ανώτατων Ιδρυμάτων μετρούν πάνω από 250.000 τόμους και οι συνδρομές των περιοδικών φτάνουν στις χίλιες. Σε άλλες περιπτώσεις πάλι τα Ιδρύματα αυτά είναι σχετικά μικρά με περιορισμένο πρόγραμμα σπουδών και αντίστοιχα περιορισμένο είναι και το υλικό της βιβλιοθήκης τους.

Οι βιβλιοθήκες των Ανώτατων Σχολών Καλών Τεχνών και Μουσικής είναι μάλλον μικρές λόγω της μικρότερης ανάγκης για αναγνώσιμο υλικό και της δευτερεύουσας σημασίας τους στα καλλιτεχνικά και μουσικά προγράμματα σπουδών. Μεγάλη εξαίρεση στον τομέα αυτό αποτελεί η Βιβλιοθήκη του *Πανεπιστημίου Καλών Τεχνών στο Βερολίνο (Universität der Künste in Berlin)* με 290.000 τόμους. Βιβλιοθήκες διαθέτουν επίσης και η Ανώτατη Σχολή Διοίκησης, οι Επαγγελματικές Ακαδημίες (Berufsakademien) που έχουν καθιερωθεί σε κάποια ομόσπονδα κρατίδια και οι Ανώτατες Σχολές με ιδιωτικούς φορείς. Αυτόνομες Παιδαγωγικές Ακαδημίες με τις αντίστοιχες βιβλιοθήκες τους υπάρχουν σήμερα μόνον στο κρατίδιο Baden-Württemberg. Στα υπόλοιπα ομόσπονδα κρατίδια η εκπαίδευση των δασκάλων έχει ενσωματωθεί στα πανεπιστήμια ή οι Παιδαγωγικές Ακαδημίες έχουν διευρυνθεί και εξαλιχθεί σε Πανεπιστήμια.

Ειδικές Βιβλιοθήκες (Spezialbibliotheken) και Βιβλιοθήκες Ειδικών Τομέων (Fachbibliotheken)

Η μεγαλύτερη και ταυτόχρονα η πιο ετερογενής ομάδα στην κατηγορία των επιστημονικών βιβλιοθηκών διαμορφώνεται από τις 2.700 Ειδικές Βιβλιοθήκες (Spezialbibliotheken), στις οποίες συμπεριλαμβάνονται και δημόσιοι, εκκλησιαστικοί και ιδιωτικοί οργανισμοί. Κοινό γνώρισμα αυτών των βιβλιοθηκών είναι ο περιορισμός του υλικού τους σ' έναν ειδικό τομέα καθώς και το ότι ανήκουν σ' έναν οργανισμό, τον οποίο και εξυπηρετούν αποκλειστικά ή κατά κύριο λόγο. Η πρόσκτηση του υλικού τους καθορίζεται από τις εκάστοτε ανάγκες των εργαζόμενων στον οργανισμό και συμπεριλαμβάνει και τα δημοσιεύματα που κυκλοφορούν εκτός βιβλιοπωλείου. Πολύ μεγαλύτερο ρόλο απ' ό,τι οι μονογραφίες παίζουν στις Ειδικές Βιβλιοθήκες τα περιοδικά, τόσο τα έντυπα όσο και τα ηλεκτρονικά. Ιδιαίτερα στις Ειδικές Βιβλιοθήκες με κέντρο βάρους τις φυσικές επιστήμες και την τεχνολογία η διάθεση των πληροφοριών online παραγκωνίζει σταδιακά όλο και πιο πολύ την παραδοσιακή μορφή διάθεσης υλικού. Κάποιες βιβλιοθήκες επιχειρήσεων χρησιμοποιούν σήμερα αποκλειστικά, ή έστω κατά το πλείστον, ηλεκτρονικές πηγές πληροφόρησης. Σε πολλές περιπτώσεις βιβλιοθηκών η βιβλιοθηκονομική επεξεργασία δεν περιορίζεται στη βιβλιογραφική και τη θεματική επεξεργασία, όπως συνηθίζεται στις Επιστημονικές Γενικές Βιβλιοθήκες, αλλά προχωρά και στην τεκμηρίωση καθώς και στην παροχή υπηρεσιών που εξυπηρετούν εντελώς προσωπικές ανάγκες μεμονωμένων χρηστών. Οι Ειδικές Βιβλιοθήκες διαθέτουν το υλικό τους σε γενικές γραμμές αποκλειστικά για την επιτόπια έρευνα, αν και πολλές απ' αυτές συμμετέχουν στο διαδανεισμό εντός της γερμανικής επικράτειας. Επειδή κατά κανόνα οι βιβλιοθήκες αυτού του τύπου έχουν περιορισμένο και συγκεκριμένο κύκλο χρηστών, οι ανάγκες των οποίων για πληροφόρηση και υλικό είναι λίγο πολύ γνωστές, η συνείδηση της παροχής υπηρεσιών είναι ιδιαίτερα ανεπτυγμένη στις Ειδικές Βιβλιοθήκες.

Foto S. 48

Η Deutsche Zentralbibliothek für Wirtschaftswissenschaften in Kiel und Hamburg – ZBW (Schleswig-Holstein) (Γερμανική Κεντρική Βιβλιοθήκη Οικονομικών Επιστημών στο Kiel και Hamburg) διαθέτει 4 εκατ. τόμους και είναι η μεγαλύτερη Ειδική Βιβλιοθήκη για Οικονομικές Επιστήμες στον κόσμο. Το 2001 εγκαταστάθηκε σ' ένα επεκτεταμένο κτίριο κύριας χρηστικής επιφάνειας 6.400 τετρ.μέτρων (Αρχιτέκτων: Walter von Lom) που μαζί με το παλαιό κτίριο (κατασκευασμένο αρχές του 20^{ου} αιώνα) του Ινστιτούτου Παγκόσμιας Οικονομίας, πρώην Κέντρο Φιλοξενίας της Επιχείρησης Krupp, συγκρότησε στο περίφημο φιορδ του Κιέλου (Kieler Förde) ένα οικοδομικό σύμπλεγμα, στο οποίο στεγάζονται τα ερευνητικά τμήματα, η κυρίως βιβλιοθήκη και το κλειστό βιβλιοστάσιο.

Μια αρκετά ομοιογενή ομάδα σχηματίζουν οι 500 Βιβλιοθήκες των Κοινοβουλίων, των Δημοσίων Υπηρεσιών και των Δικαστηρίων. Οι βιβλιοθήκες αυτές, οι περισσότερες των οποίων δημιουργήθηκαν μετά το 1945, βρίσκονται στην υπηρεσία της δημόσιας διοίκησης και της δικαιοσύνης γι' αυτό και έχουν εξειδικευτεί στην πρόσκτηση νομικής και πολιτικής βιβλιογραφίας. Δημόσια έγγραφα και γκρίζα βιβλιογραφία συνθέτουν ένα μεγάλο μέρος των συλλογών τους. Και αυτές οι βιβλιοθήκες διαθέτουν το υλικό τους μόνο για επιτόπια έρευνα και δεν επιτρέπουν την πρόσβαση στο ευρύ κοινό ή μόνο σε περιορισμένο βαθμό.

Εκτός από τη Βιβλιοθήκη του Γερμανικού Ομοσπονδιακού Κοινοβουλίου (Βερολίνο), τις Βιβλιοθήκες των Κοινοβουλίων και των Κυβερνήσεων των Ομόσπονδων Κρατιδίων θα πρέπει να αναφέρουμε και τις Βιβλιοθήκες των Υπουργείων και των Ανώτατων Δημοσίων Υπηρεσιών του ομοσπονδιακού κράτους. Απόδειξη για το ότι οι βιβλιοθήκες αυτής της κατηγορίας μπορεί να διαθέτουν ένα μάλλον σεβαστό ως προς τον όγκο υλικό αποτελεί η *Βιβλιοθήκη της Γερουσίας του Βερολίνου (Senatsbibliothek)* που διαθέτει 466.000 τόμους και είναι σήμερα τμήμα της Zentral- und Landesbibliothek Berlin, η Βιβλιοθήκη του *Υπουργείου Εξωτερικών (Auswärtiges Amt)* στο Βερολίνο με 300.000 τόμους, 91.000 χάρτες και άτλαντες, η *Βιβλιοθήκη του Γερμανικού Κοινοβουλίου (Deutsches Parlament)* στο Μόναχο με 728.000 τόμους, συμπεριλαμβανομένων και των 46 εκατ. τεκμηρίων ευρεσιτεχνιών, και η Βιβλιοθήκη της *Ομοσπονδιακής Στατιστικής Υπηρεσίας (Statistisches Bundesamt)* στο Wiesbaden με 440.000 τόμους.

Ανάμεσα στις Βιβλιοθήκες των Δικαστηρίων των Ομόσπονδων Κρατιδίων ξεχωρίζουν εκείνες του *Ανώτατου Ομοσπονδιακού Δικαστηρίου (Bundesgerichtshof)* με 405.000 τόμους και του *Ομοσπονδιακού Συνταγματικού Δικαστηρίου (Bundesverfassungsgericht)* με 344.000 τόμους. Έδρα και των δυο είναι η Karlsruhe. Όπως σε όλες τις Ειδικές Βιβλιοθήκες έτσι και στις Βιβλιοθήκες των Δικαστηρίων σημαντικό ρόλο παίζουν όχι μόνον τα βιβλία και τα περιοδικά, οι «μικροφόρμες» και τα ηλεκτρονικά μέσα, αλλά και βιβλιογραφία από άλλους τομείς της γνώσης καθώς και κάθε άλλου τύπου μέσα. Η Βιβλιοθήκη του Ομοσπονδιακού Συνταγματικού Δικαστηρίου συντηρεί για παράδειγμα ένα αρχείο με 1,2 εκατ. τεκμηριωμένα αποκόμματα εφημερίδων.

Στις *Ειδικές Βιβλιοθήκες (Spezialbibliotheken)* με τη πιο στενή έννοια του όρου συγκαταλέγονται τόσο οι Βιβλιοθήκες των Ερευνητικών Ινστιτούτων του Ομοσπονδιακού Κράτους και των Ομόσπονδων Κρατιδίων, των Επιστημονικών Εταιρειών, των Αρχείων, των Μουσείων και των Κλινικών όσο και των Εκκλησιαστικών Οργανώσεων (νομικά πρόσωπα) και Ιδρυμάτων,

συμπεριλαμβανομένων και των μοναστηρίων, καθώς και οι Βιβλιοθήκες των Επιχειρήσεων, των Ενώσεων, των Συλλόγων και των Εταιρειών. Παρά τις διαφορές τους και τις ιδιαιτερότητες τους από περίπτωση σε περίπτωση μπορούμε να πούμε ότι κατά την επιλογή του υλικού τους επικεντρώνονται στον τομέα που υπηρετούν, ότι συγκεντρώνουν ένα μεγάλο μέρος γκριζας βιβλιογραφίας ή δημοσιευμάτων που δεν κυκλοφορούν με τον παραδοσιακό τρόπο, ότι χρησιμοποιούν κατά προτίμηση ηλεκτρονικά διαθέσιμες πηγές, ότι δίνουν ιδιαίτερη σημασία στη βιβλιοθηκονομική επεξεργασία, και κυρίως εκείνων των έργων που έχουν κυκλοφορήσει κατά μη παραδοσιακό τρόπο, ότι διαθέτουν το υλικό τους για επιτόπια χρήση και ότι έχουν παραιτηθεί της επί μακρόν αρχειοθέτησης πεπαλαιωμένων τίτλων που δεν χρησιμοποιούνται πια. Ο όγκος των συλλογών τους παρουσιάζει τεράστιες διαφορές και κυμαίνεται από πάνω από 1 εκατ. τόμους μέχρι και λίγες χιλιάδες τίτλους. Αναλόγως κυμαίνεται και ο αριθμός των εργαζομένων σ' αυτές. Δεν είναι λίγες οι Ειδικές Βιβλιοθήκες που αυτοχαρακτηρίζονται ως *One Person Libraries* – OPL.

Foto S.49

Η συλλογή αυτόγραφων/τεκμηρίων πρωτότυπης γραφής αποτελεί παράδοση σε πολλές Επιστημονικές Βιβλιοθήκες. Στην εικόνα βλέπουμε επιστολές των λογοτεχνών Friedrich Schiller, Franz Kafka και Günter Grass που βρίσκονται στην κατοχή του Γερμανικού Λογοτεχνικού Αρχείου στο Marbach/Neckar, Baden-Württemberg (*Deutsches Literaturarchiv in Marbach/Neckar, Baden-Württemberg*). Στόχος του Γερμανικού Λογοτεχνικού Αρχείου είναι να συλλέξει τα κείμενα και τα ντοκουμέντα της νεώτερης γερμανικής λογοτεχνίας σε συνεργασία με το Εθνικό Μουσείο Schiller (Schiller-Nationalmuseum) και το Μουσείο Λογοτεχνίας της Νεωτερικότητας (Literaturmuseum der Moderne). Τα Ινστιτούτα αυτά του Marbach είναι ταυτόχρονα Αρχείο, Βιβλιοθήκη και Μουσείο.

Μερικά παραδείγματα από το ευρύ φάσμα των Ειδικών Βιβλιοθηκών, το οποίο περιλαμβάνει όλους τους επιστημονικούς κλάδους: Μεγάλος είναι ο αριθμός των Ειδικών Βιβλιοθηκών που εξειδικεύονται στον τομέα των θεωρητικών και εφαρμοσμένων Φυσικών Επιστημών και της Τεχνολογίας. Ενδεικτικά αναφέρουμε τη Βιβλιοθήκη του Γερμανικού Μουσείου (*Deutsches Museum*) στο Μόναχο, Ειδική Βιβλιοθήκη για Φυσικές Επιστήμες, Τεχνολογία και την ιστορία τους (887.000 τόμοι), την *Kekulé-Bibliothek* της Bayer AG, μιας μεγάλης φαρμακευτικής εταιρείας στο Leverkusen (650.000 τόμοι), την *Κεντρική Βιβλιοθήκη του Ερευνητικού Κέντρου Jülich* (*Zentralbibliothek des Forschungszentrums Jülich GmbH*), εξειδικευμένης στις σύγχρονες τεχνολογίες (400.000 τόμοι, 280.000 αναφορές) και τη Βιβλιοθήκη της Γερμανικής Ακαδημίας των Ερευνητών της Φυσιολογίας *Leopoldina* (*Deutsche Akademie der Naturforscher Leopoldina*) στη Halle (261.000 τόμοι). Στον κλάδο της Ιατρικής αντιπροσωπευτικό παράδειγμα για τις Ειδικές Βιβλιοθήκες είναι η Κεντρική Βιβλιοθήκη (*Zentralbibliothek*) του Γερμανικού Κέντρου Αντικαρκινικής Έρευνας (*Deutsches Krebsforschungszentrum*) στη Χαϊδελβέργη (100.000 τεκμήρια) καθώς και η Κεντρική Ιατρική Βιβλιοθήκη της Πανεπιστημιακής Κλινικής στο *Hamburg-Eppendorf* (*Universitätsklinikum Hamburg-Eppendorf*) (262.000 τεκμήρια).

Οι Ειδικές Βιβλιοθήκες στον τομέα των θεωρητικών επιστημών, όπου οι ανάγκες για βιβλιογραφία είναι ιδιαίτερα μεγάλες, παίζουν έναν εξίσου σημαντικό ρόλο, στηρίζοντας την εξωπανεπιστημιακή έρευνα. Ως παράδειγμα αναφέρουμε τη Βιβλιοθήκη του Ιδρύματος *Friedrich Ebert* στη Βόννη που ως βιβλιοθήκη του προσκείμενου στο Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα Ιδρύματος εξειδικεύεται στην ιστορία αυτού του κόμματος και στην ιστορία του εργατικού κινήματος (590.000 τόμοι), τη Βιβλιοθήκη του *Ibero-Amerikanisches Institut* στο Βερολίνο (880.000 τόμοι), τη

Βιβλιοθήκη του Γερμανικού Εθνικού Μουσείου (*Germanisches Nationalmuseum*) στη Νυρεμβέργη, το πεδίο συλλογής της οποίας καλύπτει την ιστορία της τέχνης και του πολιτισμού (600.000 τόμοι), τη Βιβλιοθήκη της Υπηρεσίας Ερευνών της Στρατιωτικής Ιστορίας στο Potsdam (250.000 τεκμήρια). Ιδιαίτερη αναφορά θα πρέπει να γίνει στο Γερμανικό Λογοτεχνικό Αρχείο (*Deutsches Literaturarchiv*) στο Marbach/Neckar, το οποίο αποτελεί έδρα συλλογής της γερμανόγλωσσης λογοτεχνίας από το διαφωτισμό ως τις μέρες μας και είναι ταυτόχρονα Αρχείο και Βιβλιοθήκη (750.000 τόμοι, 1.200 κατάλοιπα συγγραφέων, 200.000 φωτογραφικά ντοκουμέντα).

Οι εκκλησιαστικοί φορείς κυριαρχούν όπως είναι φυσικό στον τομέα της Θρησκευσιολογίας και της Θεολογίας. Οι Ειδικές Βιβλιοθήκες στον τομέα αυτό βρίσκονται στην υπηρεσία της επιστημονικής έρευνας, συχνά όμως και της εκκλησιαστικής διοίκησης όπως και της εκπαίδευσης των Θεολόγων. Στα παραδείγματα καθολικών Ειδικών Βιβλιοθηκών συγκαταλέγονται οι Μοναστηριακές Βιβλιοθήκες (π.χ. του *Αβαείου των Βενεδικτίνων, Benediktinerabtei*, στο Beuron, 410.000 τόμοι) και οι Βιβλιοθήκες των Αρχιεπισκοπών (π.χ. της Κολωνίας, *Erzbischöfliche Diözesan- und Dombibliothek*, 462.000 τόμοι). Στα παραδείγματα των ευαγγελικών Ειδικών Βιβλιοθηκών συγκαταλέγονται εκείνες των Εκκλησιών των Ομόσπονδων Κρατών (*Nordelbische Kirchenbibliothek* στο Αμβούργο, 180.000 τόμοι). Φορέας της *Johannes a Lasco Bibliothek* στο Emden (98.000 τόμοι), μιας Ειδικής Βιβλιοθήκης για τον προτεσταντισμό της μεταρρύθμισης και την ιστορία των δογμάτων της νεώτερης εποχής, είναι ένα εκκλησιαστικό ίδρυμα αστικού δικαίου.

Φωτ.σελ.50

Η *Johannes a Lasco Bibliothek in Emden* (Niedersachsen), η παλαιότερη βιβλιοθήκη της Ostfriesland, αναπτύχθηκε από τη βιβλιοθήκη της τοπικής ευαγγελικής κοινότητας Emden. Το 1993 μετονομάστηκε, παίρνοντας το όνομα του Πολωνού μεταρρυθμιστή Jan Laski που κατείχε το αξίωμα του Πρώτου Αρμόδιου της Εκκλησίας της Ostfriesland. Το 1995 στεγάστηκε στη Μεγάλη Εκκλησία του Emden. Ως Επιστημονική Ειδική Βιβλιοθήκη, τόπος έρευνας και πολιτιστικό κέντρο είναι βιβλιοθήκη με διαπεριφερειακή σημασία. Το 2001 ανακηρύχθηκε από την DBV (Ομοσπονδία Γερμανικών Βιβλιοθηκών) σε «Βιβλιοθήκη της χρονιάς».

Σημαντικό ρόλο στον τομέα των Πολιτικών, Νομικών και Οικονομικών Επιστημών παίζουν οι Βιβλιοθήκες των Κοινοβουλίων, των Δημοσίων Υπηρεσιών και των Δικαστηρίων που ήδη αναφέρθηκαν. Έναν εξίσου σημαντικό όμως ρόλο παίζουν και τα διάφορα *Ινστιτούτα Max Planck* που έχουν εξειδικευθεί στις διάφορες κατηγορίες του Δικαίου και διατηρούν αντίστοιχες Ειδικές Βιβλιοθήκες. Έδρες τους είναι το Freiburg (350.000 τόμοι), η Φραγκφούρτη/Μάιν (270.000 τόμοι), το Αμβούργο (430.000 τόμοι), η Χαϊδελβέργη (532.000 τόμοι) και το Μόναχο, όπου έχουν την έδρα τους δυο εξ' αυτών (170.000 και 75.000 τόμοι). Ιδιαίτερα μεγάλη (1,2 εκατ. τόμοι) είναι η Βιβλιοθήκη του *Αρχείου Παγκόσμιας Οικονομίας του Αμβούργου (Hamburgisches Welt-Wirtschafts-Archiv - HWWA)* (από το 2007 τμήμα της ZBW) που συγκεντρώνει ειδική βιβλιογραφία οικονομικών και κοινωνικών επιστημών κι αποτελεί ντεπό διεθνών οργανισμών.

Κάποιες Ειδικές Βιβλιοθήκες έχουν την έδρα τους στο εξωτερικό, όπως π.χ. οι Βιβλιοθήκες του Γερμανικού Αρχαιολογικού Ινστιτούτου (*Deutsches Archäologisches Institut*) στην Αθήνα, τη Βαγδάτη, την Κωνσταντινούπολη, στο Κάιρο, στη Λισαβόνα, τη Μαδρίτη, τη Ρώμη και την Τεχεράνη, η Βιβλιοθήκη του *Ινστιτούτου Ιστορίας της Τέχνης (Kunsthistorisches Institut)* στη Φλωρεντία (221.000 τόμοι,

580.000 φωτογραφίες), η *Bibliotheca Hertziana* στη Ρώμη (254.000 τόμοι) καθώς και οι Βιβλιοθήκες του *Γερμανικού Ιστορικού Ινστιτούτου (Deutsches Historisches Institut)* στο Λονδίνο, το Παρίσι, στη Ρώμη, τη Βαρσοβία και την Ουάσινγκτον. Οι βιβλιοθήκες αυτές δραστηριοποιούνται στον τομέα της Αρχαιολογίας, της Ιστορίας, της Ιστορίας της Τέχνης καθώς και των Μελετών της Ανατολής ενώ ταυτόχρονα επιτελούν και σπουδαίο έργο στον τομέα των πολιτιστικών ανταλλαγών στη χώρα που τις φιλοξενεί. Λιγότερο ογκώδες (11.000 τόμοι) είναι το υλικό της Βιβλιοθήκης του Γερμανικού Ινστιτούτου Ιαπωνικών Μελετών στο Τόκιο.

Τα *Ινστιτούτα Goethe* διατηρούν επίσης Ειδικές Βιβλιοθήκες στο εξωτερικό. Με το βιβλιακό υλικό τους και άλλα μέσα σχετικά με τη Γερμανία απευθύνονται στο ευρύ κοινό της εκάστοτε χώρας που τις φιλοξενεί. Αυτές οι Βιβλιοθήκες συνεργάζονται στενά με το Τμήμα των Πολιτιστικών Εκδηλώσεων και με Γλωσσικό Τμήμα των Ινστιτούτων τους. Επειδή η αποστολή τους είναι η παροχή πληροφοριών για τη γερμανική επικαιρότητα, το υλικό τους προσαρμόζεται με αργό, αλλά σταθερό ρυθμό. Οι Βιβλιοθήκες αυτές δεν λειτουργούν ως αρχεία. Το υλικό των Βιβλιοθηκών των Ινστιτούτων Goethe ανέρχεται συνολικά στα 2 εκατ. βιβλία και άλλα μέσα.

Δημόσιες Βιβλιοθήκες (Öffentliche Bibliotheken)

Η Δημόσια Βιβλιοθήκη (Öffentliche Bibliothek-ÖB) είναι ο τύπος βιβλιοθήκης που συναντούμε πιο συχνά από κάθε άλλον στη Γερμανία: Έναντι των 3.050 Επιστημονικών Βιβλιοθηκών που βρίσκονται καταγεγραμμένες στην τράπεζα δεδομένων του Κέντρου Πανεπιστημιακών Βιβλιοθηκών (HBZ) στην Κολωνία (Landesbibliotheken, Βιβλιοθήκες Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων, Βιβλιοθήκες Υπηρεσιών και άλλες επιστημονικές Ειδικές Βιβλιοθήκες) ο αριθμός των καταγεγραμμένων Δημοσίων Βιβλιοθηκών (κεντρικά καταστήματα και υποκαταστήματα) όλων των φορέων ανέρχεται στις 11.300. Οι γερμανικές πόλεις, κοινότητες και τα διοικητικά διαμερίσματα (Kreise) συντηρούν σε 5.400 μέρη 6.500 Δημόσιες Βιβλιοθήκες (συμπεριλαμβανομένων των υποκαταστημάτων) και είναι πέραν αυτού και υπεύθυνοι φορείς άλλων 2.600 περίπου Σχολικών Βιβλιοθηκών/Κέντρων Πολυμέσων. Σε κάποια ομόσπονδα κρατίδια οι περιφέρειες Landkreise έχουν ιδρύσει τις δικές τους βιβλιοθήκες (ονομάζονται Kreisbibliotheken ή Kreis- und Stadtbibliotheken, συνολικά περίπου 40). Η Καθολική και η Ευαγγελική Εκκλησία διατηρούν επίσης σε επίπεδο ενοριών Δημόσιες Βιβλιοθήκες (συνολικά 4.800). Εάν προσθέσει κανείς όλες τις καταγεγραμμένες διευθύνσεις βιβλιοθηκών με δημόσιο ή εκκλησιαστικό ή ιδιωτικό φορέα – συμπεριλαμβανομένων των κινητών, μουσικών, νοσοκομειακών, σχολικών βιβλιοθηκών, αλλά και εκείνων των ιδιωτικών επιχειρήσεων, των φυλακών, των βιβλιοθηκών για τυφλούς καθώς των Artotheken μαζί με τα υποκαταστήματά τους – προκύπτει ο αριθμός των 17.000 καταγεγραμμένων καταστημάτων βιβλιοθηκών στη Γερμανία (με έμμισθα πλήρους απασχόλησης ή επίτιμα/άμισθα στελέχη) που συγκαταλέγονται στην κατηγορία των Δημοσίων Βιβλιοθηκών.

Θα πρέπει να σημειωθεί όμως ότι ο αριθμός των όντως καταγεγραμμένων από τη Γερμανική Στατιστική Βιβλιοθηκών είναι μικρότερος, επειδή δεν έχουν καταθέσει όλες οι βιβλιοθήκες τα στοιχεία τους. Στην παρούσα μελέτη δημοσιεύονται μόνον τα στοιχεία των βιβλιοθηκών που τα έχουν καταθέσει – 10.600 καταστήματα Δημοσίων

Βιβλιοθηκών. Στο υλικό αυτών των βιβλιοθηκών συγκαταλέγονται συνολικά πάνω από 125 εκατ. τεκμήρια ενώ οι δανεισμοί το 2005 έφτασαν τα 356 εκατομμύρια.

Κοινοτικές Δημόσιες Βιβλιοθήκες (Kommunale Öffentliche Bibliotheken)

Τα 4.000 καταστήματα βιβλιοθηκών - που λειτουργούν με έμμισθα στελέχη και τα 2.500 καταστήματα βιβλιοθηκών (συμπεριλαμβανομένων και των υποκαταστημάτων) που λειτουργούν με επίτιμα/άμισθα στελέχη, με κοινοτικό φορέα, και που σε κάποια μέρη φέρουν την ονομασία Δημοτική ή Κοινοτική Βιβλιοθήκη (Stadt- oder Gemeindebücherei), κατά κανόνα ωστόσο η ονομασία τους είναι Δημοτική Βιβλιοθήκη (Stadtbibliothek) – έχουν αναλάβει να θέτουν στη διάθεση του πληθυσμού βιβλία και άλλα μέσα. Οι βιβλιοθήκες αυτές έχουν δημιουργήσει ένα σχετικά πυκνό δίκτυο, με αρκετά ωστόσο κενά στις αγροτικές περιοχές, το οποίο αποδυναμώνεται σταδιακά εξαιτίας των οικονομικών προβλημάτων των δημόσιων φορέων: Επειδή η συντήρηση της Δημόσιας Βιβλιοθήκης συγκαταλέγεται στα προαιρετικά μέληματα των κοινοτήτων, Κοινοτικές Βιβλιοθήκες διατηρεί μόνο το ήμισυ (ή κάτι περισσότερο) των γερμανικών κοινοτήτων. Κάποια λίγα ομόσπονδα κρατίδια δίνουν επιχορηγήσεις για την ίδρυση και τη συντήρηση Δημοτικών ή Κοινοτικών Βιβλιοθηκών ή για τον εμπλουτισμό του υλικού τους (βιβλία ή άλλα μέσα), στα περισσότερα κρατίδια το οικονομικό βάρος φέρουν αποκλειστικά οι κοινότητες.

Foto S. 51

Στις κτιριακές εγκαταστάσεις ενός πρώην σφαγείου στην περιοχή Landau (Rheinland-Pfalz) δημιουργήθηκε το 1998 μια μοντέρνα *Δημοτική Βιβλιοθήκη (Stadtbibliothek)* με 65.000 μέσα. Ατσάλι, γυαλί, ξύλο, τούβλα και ψαμμόλιθος είναι τα υλικά που χρησιμοποιήθηκαν γι' αυτήν τη βιβλιοθήκη που βασίζεται στην ιδέα ενός τρίκλιτου οικήματος μέσα στο ίδιο το οίκημα. Όπως συνηθίζεται εντωμεταξύ σε πολλές δημόσιες βιβλιοθήκες λειτουργεί και εδώ Cafe, όπου μπορεί κανείς να διαβάσει, αλλά και ως τόπος συνάντησης και επικοινωνίας.

Οι δημόσιες βιβλιοθήκες (Öffentliche Bibliotheken), ανεξάρτητα από το φορέα τους, επιτελούν ένα σημαντικό έργο, στηρίζοντας τον πληθυσμό της χώρας στη χρήση του δικαιώματος όλων των πολιτών «να αντλούν ανεμπόδιστα πληροφορίες και γνώσεις από γενικώς προσβάσιμες πηγές» (παρ.1, άρθρο 5 του Συντάγματος). Οι δημόσιες βιβλιοθήκες είναι εκείνες που ανοίγουν το δρόμο για τη συμμετοχή των πολιτών στην πολιτιστική και κοινωνική ζωή, κάνοντας έτσι πράξη το αίτημα που διατύπωσε η IFLA το 1994 στο «Public Library Manifesto» της. Παρέχοντας τις υπηρεσίες της και διαθέτοντας το υλικό και τα μέσα, η δημόσια βιβλιοθήκη διαδραματίζει βασικό ρόλο στην παιδεία. Ταυτόχρονα συμβάλλει ουσιαστικά στην ικανοποίηση του αιτήματος των ίσων ευκαιριών.

Foto S. 52

Η νέα *Zentralbibliothek der Stadt- und Landesbibliothek Dortmund* (Nordrhein-Westfalen) (*Κεντρική Βιβλιοθήκη της Δημοτικής Βιβλιοθήκης και Βιβλιοθήκης του κρατιδίου Nordrhein-Westfalen στο Dortmund*), που εγκαινιάστηκε το 1999, έχει σχεδιαστεί με πολεοδομική άποψη. Μπροστά στο επίμηκες πέτρινο κεντρικό κτίριο βρίσκεται ο τομέας της ελεύθερης πρόσβασης, ένας φωτεινός χώρος σε σχήμα ημικυκλίου (ροτόντα) με βασικό υλικό το γυαλί. Το υλικό της βιβλιοθήκης αυτής, που έχει επίσης μια μεγάλη Μουσική Βιβλιοθήκη, Τμήμα Έργων Τέχνης (Artothek) καθώς και ένα Τμήμα Χειρογράφων, περιλαμβάνει 900.000 μέσα.

Οι δημόσιες βιβλιοθήκες δεν συμβάλλουν μόνον στην πληροφόρηση και την εγκυκλοπαιδική μόρφωση, αλλά και στην επαγγελματική εκπαίδευση, επιμόρφωση και συνεχιζόμενη εκπαίδευση, στη συνετή διαμόρφωση του ελεύθερου χρόνου και ιδιαίτερα στην προώθηση του διαβάσματος. Η μετάδοση καλύτερης και πληρέστερης γνώσης των μέσων και της διαχείρισης της πληροφορίας, η ψηφιακή και η πληροφοριακή παιδεία, παίζει έναν ολοένα και πιο σημαντικό ρόλο στην κοινωνία της πληροφορίας. Παράλληλα όμως η δημόσια βιβλιοθήκη έχει γίνει και τόπος επικοινωνίας και συνάντησης και εξελίσσεται επίσης όλο και πιο πολύ σε κέντρο κάθε είδους εκδηλώσεων.

Το υλικό των δημοσίων βιβλιοθηκών περιλαμβάνει βιβλία απ' όλους τους τομείς της γνώσης, εν μέρει και επιστημονικά έργα, ειδικά βιβλία για την επαγγελματική κατάρτιση, κάθε είδους λεξικά και εγκυκλοπαίδειες, περιοδικά και εφημερίδες, λογοτεχνία, λογοτεχνία για παιδιά και εφήβους καθώς και υλικό που προορίζεται για συγκεκριμένες ομάδες του πληθυσμού, όπως π.χ. βιβλία στις γλώσσες των μεγαλύτερων ομάδων αλλοδαπών που ζουν στη Γερμανία (στην τούρκικη, νεοελληνική, ρωσική γλώσσα κλπ). Από τη δεκαετία του 1970 στο έντυπο υλικό των δημοσίων βιβλιοθηκών έχουν προστεθεί πρώτα απ' όλα οπτικοακουστικά μέσα (βίντεο, κασέτες με μουσική και λόγο) και παιχνίδια, κατόπιν, στη δεκαετία του 1990, ηλεκτρονικά και ψηφιακά μέσα (CD, CD-ROM, DVD) καθώς και ηλεκτρονικοί υπολογιστές και πρόσβαση στο διαδίκτυο. Επίσης, δεν είναι λίγες οι δημοτικές βιβλιοθήκες των μεγάλων και λιγότερο μεγάλων πόλεων που έχουν εμπλουτίσει το υλικό τους και με έργα εικαστικής τέχνης (τμήματα Artothek, Grafothek) καθώς και με παρτιτούρες και μουσικό υλικό (Μουσικές Βιβλιοθήκες).

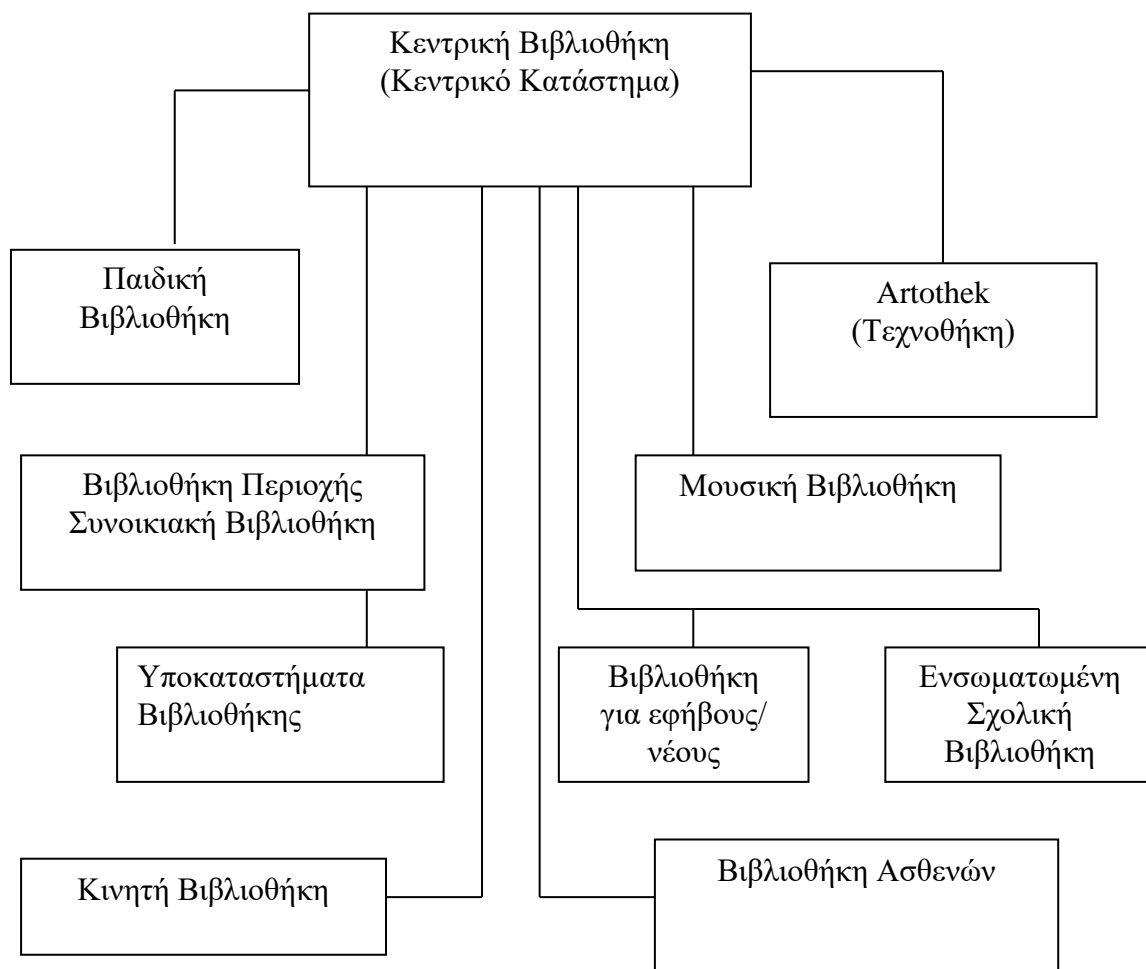
Ο όγκος του υλικού των δημοσίων βιβλιοθηκών διαφέρει πολύ από ομόσπονδο κρατίδιο σε ομόσπονδο κρατίδιο και κυμαίνεται από 2.000 μέσα (βιβλιοθήκες μικρών κοινοτήτων που λειτουργούν συνήθως με επίτιμα στελέχη που εργάζονται αμισθί) μέχρι 1 ως 3 εκατ. στα ευρύτερα ανεπτυγμένα συστήματα βιβλιοθηκών των μεγαλουπόλεων (Berlin, Bremen, Duisburg, Frankfurt am Main, Hamburg, Hannover, Köln, Lübeck, München κ.ά.). Οι περισσότερες βιβλιοθήκες των μεγάλων πόλεων (πάνω από 100.000 κάτοικοι) διαθέτουν στους χρήστες τους 150.000 ως 1 εκατ. μέσα. Η αναλογία που συστήνουν τα προγράμματα βιβλιοθηκών, 2 τεκμήρια ανά κάτοικο, επιτυγχάνεται μόνον από μια μικρή μερίδα βιβλιοθηκών. Το 2005 οι φορείς των δημοσίων βιβλιοθηκών διέθεσαν κατά μέσο όρο 1,09 ευρώ κατά κεφαλή (το 2001 ήταν ακόμα 1,2 ευρώ) για την πρόσκτηση υλικού (βιβλία και άλλα μέσα).

Οι ώρες λειτουργίας διαφέρουν επίσης από βιβλιοθήκη σε βιβλιοθήκη: Οι βιβλιοθήκες των κοινοτήτων (σε τόπους με 1.000 - 3.000 κατοίκους) – ως επί το πλείστον με προσωπικό επίτιμα στελέχη που εργάζονται αμισθί ή/και υπαλλήλους που η δουλειά τους στη βιβλιοθήκη αποτελεί παράλληλη απασχόληση - λειτουργούν συνήθως δυο μέρες την εβδομάδα και συνολικά 4 με 8 ώρες. Οι βιβλιοθήκες των πόλεων με 10.000 ως 50.000 κατοίκους, των οποίων το προσωπικό είναι έμμισθοι υπάλληλοι πλήρους απασχόλησης, μοιράζουν το ωράριο των 10 με 25 ωρών την εβδομάδα κατά κανόνα σε 3 με 4 μέρες. Οι περισσότερες βιβλιοθήκες των μεγάλων πόλεων λειτουργούν από Δευτέρα ως Σάββατο με ένα ωράριο που ξεπερνά κατά μέσο όρο τις 40 ώρες την εβδομάδα. Οι κοινοτικές δημόσιες βιβλιοθήκες παραμένουν

κλειστές την Κυριακή. Εξαιρέση εδώ αποτελεί ένας μεγάλος αριθμός βιβλιοθηκών με εκκλησιαστικό φορέα.

Foto S. 53

Στη Γερμανία λειτουργούν 120 Artotheken/Grafotheken, των οποίων φορείς είναι οι Δημόσιες Βιβλιοθήκες, τα Λαϊκά Πανεπιστήμια ή κάποιος Καλλιτεχνικός Σύλλογος. Στους σκοπούς που υπηρετούν δεν περιλαμβάνεται απλώς ο δανεισμός πινάκων και άλλων έργων τέχνης, αλλά και οι συναντήσεις με σύγχρονους καλλιτέχνες και η γνωριμία του πληθυσμού με την τέχνη του Σήμερα. Μια Artothek έχει κατά μέσο όρο στην κατοχή της 1.500 με 2.500 δανειζόμενα έργα, τα οποία είναι ως επί το πλείστον αναπαραγωγές. Ο αριθμός των πρωτοτύπων είναι περιορισμένος. Στη φωτογραφία απεικονίζεται η Arthothek της *Stadt- und Landesbibliothek Potsdam (Brandenburg)* (Δημοτική Βιβλιοθήκη και Βιβλιοθήκη του κρατιδίου του Brandenburg στο Potsdam).

Μοντέλο ενός πλήρως ανεπτυγμένου συστήματος βιβλιοθηκών στις μεγαλουπόλεις

Χαρακτηριστικό γνώρισμα της δημόσιας βιβλιοθήκης (Öffentliche Bibliothek-ÖB) είναι η ελεύθερη πρόσβαση στο υλικό που είναι ταξιθετημένο έτσι που να απευθύνεται σε συγκεκριμένες ομάδες χρηστών, αλλά και συστηματικά. Η δημόσια βιβλιοθήκη θέλει να χρησιμοποιείται από το σύνολο του πληθυσμού και διαθέτει πλούσιο υλικό (βιβλιακό και μη) που καλύπτει τις ανάγκες των χρηστών. Οι προσφορές της ανταποκρίνονται επίσης με συνέπεια στις ειδικές ανάγκες συγκεκριμένων ομάδων χρηστών, περιλαμβάνουν ολοένα και πιο πολλές υπηρεσίες πληροφόρησης. Κατά την πρόσκτηση του υλικού της η δημόσια βιβλιοθήκη προσανατολίζεται στη ζήτηση και αποσύρει τίτλους που δεν χρησιμοποιούνται πια και κυρίως τα πολλαπλά αντίτυπα. Μόνον μερικές βιβλιοθήκες των μεγάλων πόλεων καθώς και οι επιστημονικές δημοτικές βιβλιοθήκες λειτουργούν και ως αρχεία παλαιού υλικού και ειδικών συλλογών και διαθέτουν και μεγάλα κλειστά βιβλιοστάσια.

Οι δημόσιες βιβλιοθήκες μεγάλων πόλεων συγκροτούν συνήθως ένα σύστημα βιβλιοθηκών με Κεντρική Βιβλιοθήκη/Κεντρικό Κατάστημα και πολλά υποκαταστήματα στις συνοικίες, στο οποίο μπορεί να συμπεριλαμβάνονται ειδικές

βιβλιοθήκες ή υπηρεσίες (είτε σε ξεχωριστό χώρο είτε ενσωματωμένες στο ίδιο κτίριο), όπως είναι οι Βιβλιοθήκες για Παιδιά και Νέους, οι ενσωματωμένες Σχολικές ως υποκαταστήματα, οι Μουσικές, τα Τμήματα Πολυμέσων (Mediothek), οι Artotheken (Τεχνοθήκες) και οι Κινητές Βιβλιοθήκες. Σε κάποια μέρη στο σύστημα συμπεριλαμβάνονται και βιβλιοθήκες ασθενών ή και βιβλιοθήκες σε σωφρονιστικά ιδρύματα.

Οι Κινητές Βιβλιοθήκες («Λεωφορεία Βιβλίων»), που στις τακτικές περιόδους τους μεταφέρουν 3.000 με 6.000 μέσα, δεν εξυπηρετούν μόνον τις προαστιακές περιφέρειες των μεγάλων πόλεων, αλλά και τις αραιοκατοικημένες περιοχές της υπαίθρου. Σήμερα λειτουργούν στη Γερμανία 91 κινητές βιβλιοθήκες με 110 οχήματα που καλύπτουν την έλλειψη καταστημάτων βιβλιοθηκών στις εκάστοτε περιοχές ή συμπληρώνουν τις υπηρεσίες αυτών που υπάρχουν. Ο αριθμός των χρηστών τους έχει παραμείνει εδώ και χρόνια σταθερά υψηλός ενώ ο αριθμός των οχημάτων έχει σημειώσει συνεχή μείωση (το 1995 υπήρχαν ακόμα 150 οχήματα). Οι κινητές βιβλιοθήκες συμβάλλουν πολύ ενεργά, όπως και οι άλλες, στην προώθηση του διαβάσματος, διοργανώνοντας εισηγήσεις για τη λειτουργία και τη χρήση των βιβλιοθηκών και «ώρες μελέτης», που στηρίζουν κάποια σχολικά μαθήματα, προγράμματα ειδικών θεματικών για παιδικούς σταθμούς και σχολεία. Το «Λεωφορείο», που σταματά στην κανονισμένη ημέρα και ώρα μπροστά στον παιδικό σταθμό ή στο σχολείο, γίνεται ο τόπος όπου οι νεαροί χρήστες αντλούν γνώσεις, αλλά και παίζουν, ζωγραφίζουν, λένε ιστορίες και ακούν να τους διαβάζουν ιστορίες. Έτσι τα παιδιά και οι έφηβοι έρχονται σε επαφή με τη λογοτεχνία, παρακινούνται να διαβάζουν, να αναζητούν πληροφορίες και ν' απολαμβάνουν τη χρήση της βιβλιοθήκης.

Foto S. 54

Χρήση των Κινητών Βιβλιοθηκών, που ονομάζονται και «Αυτοκίνητες Βιβλιοθήκες» ή «Λεωφορεία Βιβλίων», κάνει το 3% των μεγαλουπόλεων. Τα ειδικά διαμορφωμένα λεωφορεία ή φορτηγά έχουν εντωμεταξύ εξοπλιστεί με εγκαταστάσεις επεξεργασίας ηλεκτρονικών δεδομένων για την αναζήτηση και παραγγελία υλικού. Στις φωτογραφίες η Κινητή Βιβλιοθήκη («Λεωφορείο Βιβλίων») της Stadtbibliothek Koblenz (Rheinland-Pfalz), αριστερά, και της Δημοτικής Βιβλιοθήκης της Karlsruhe (Bücherbus der Stadtbibliothek Karlsruhe, Baden-Württemberg), δεξιά.

Tab. S. 55

Ομόσπονδο Κρατίδιο	Κάτοικοι την 1/1/2005	Αριθμός των βιβλιοθηκών που έχουν καταγραφεί (καταστήματα)	Σύνολο του υλικού (σε τεκμήρια)	Σύνολο των δανεισμών κατά το συγκεκριμένο έτος	Δαπάνες για την αγορά υλικού (σε ευρώ)	Εκδηλώσεις, εκθέσεις, ξεναγήσεις	Επισκέψεις που δέχτηκαν οι βιβλιοθήκες στους χώρους τους
Baden-Württemberg	10.717.419	1.191	16.574.000	58.512.000	14.830.000	32.460	18.145.000
Bayern	12.443.893	2.083	21.916.000	61.767.000	15.345.000	33.050	25.114.000
Berlin	3.387.828	77	3.238.000	12.637.000	2.085.000	17.470	5.921.000
Brandenburg	2.567.704	285	4.809.000	9.641.000	1.777.000	9.090	2.849.000
Bremen	663.213	22	727.000	4.427.000	826.000	3.010	1.751.000
Hamburg	1.734.830	44	1.707.000	11.599.000	2.551.000	4.820	4.520.000
Hessen	6.097.765	829	7.384.000	17.951.000	5.334.000	14.930	5.743.000
Mecklenburg-Vorpommern	1.719.653	175	3.110.000	6.694.000	1.658.000	6.160	2.550.000
Niedersachsen	8.000.909	1.086	10.672.000	29.353.000	7.037.000	26.100	9.102.000
Nordrhein-Westfalen	18.075.352	2.114	26.280.000	74.840.000	21.575.000	47.070	27.929.000
Rheinland-Pfalz	4.061.105	798	5.105.000	11.043.000	3.137.000	11.010	2.953.000
Saarland	1.056.417	115	758.000	1.681.000	535.000	1.480	590.000
Sachsen	4.296.284	673	8.555.000	22.040.000	4.309.000	14.700	6.887.000
Sachsen-Anhalt	2.494.437	346	4.622.000	8.368.000	1.383.000	8.630	2.740.000
Schleswig-Holstein	2.828.760	173	4.965.000	16.117.000	4.756.000	6.260	2.766.000
Thüringen	2.355.280	328	4.658.000	8.585.000	1.605.000	7.160	3.045.000
Συνολικά στην Ομ.Δημ. της Γερμανίας	82.500.849	10.339	125.080.000	355.255.000	88.724.000	243.380	122.607.000

Γενική Στατιστική Δημοσίων Βιβλιοθηκών 2005 (κοινοτικών, εκκλησιαστικών, και εκείνων με έμμισθα και εκείνων με επίτιμα στελέχη): Ο στατιστικός πίνακας κατά ομόσπονδο κρατίδιο περιλαμβάνει τα στοιχεία που έχουν καταγραφεί.

Πηγή: Γερμανική Στατιστική Βιβλιοθηκών (DBS) 2005

4.000 κοινοτικές βιβλιοθήκες των δήμων και κοινοτήτων (συμπεριλαμβανομένων και των υποκαταστημάτων τους) λειτουργούν με έμμισθους υπαλλήλους πλήρους απασχόλησης ενώ 7.300 δημόσιες βιβλιοθήκες (εκ των οποίων οι 2.500 έχουν κοινοτικό και οι 4.800 εκκλησιαστικό φορέα) λειτουργούν με επίτιμα στελέχη που εργάζονται αμισθί. Σύμφωνα με εκτιμήσεις των επαγγελματιών ενώσεων ο αριθμός των εργαζομένων αμισθί σε μικρές βιβλιοθήκες με κοινοτικό και εκκλησιαστικό φορέα ανέρχεται στις 25.000 ενώ ο αριθμός των εργαζομένων στις βιβλιοθήκες που λειτουργούν με έμμισθους υπαλλήλους πλήρους απασχόλησης ανέρχεται στις 11.725, όπου ο αριθμός εκείνων που απασχολούνται είτε βάσει συλλογικής σύμβασης είτε ως δημόσιοι υπάλληλοι ανέρχεται στις 14.000. Το 80% του υλικού των 125 εκατ. τεκμηρίων διατίθεται σε βιβλιοθήκες με έμμισθο προσωπικό πλήρους απασχόλησης, στις οποίες και πραγματοποιούνται περίπου 295 εκατ. δανεισμοί, δηλαδή το 83% των 355 εκατ. δανεισμών που γίνονται στη Γερμανία ετησίως. Σύμφωνα με την DBS (Στατιστική Γερμανικών Βιβλιοθηκών) το 2005 έχουν δαπανηθεί 89 εκατ. ευρώ (το 2001 ήταν 92 εκατ. ευρώ) για αγορά βιβλίων και άλλων μέσων, όπου το μερίδιο των βιβλιοθηκών με επίτιμο/άμισθο προσωπικό ήταν το 15% των συνολικών δαπανών.

Συνολικά το 2005 όλοι οι φορείς των δημοσίων βιβλιοθηκών έχουν δαπανήσει για προσωπικό και υλικό 791 εκατ. ευρώ, εκ των οποίων τα 500 εκατ. ευρώ ήταν το κόστος προσωπικού. Στη Γερμανία στη διάθεση του κάθε κάτοικου βρίσκονται 1,6 τεκμήρια, το σύνολο των 15 εκατ. τεκμηρίων διατίθεται 1,8 φορές. Το σύνολο των δανεισμών, 355 εκατ. Τεκμήρια, σημαίνει ότι το 2005 κάθε κάτοικος της Γερμανίας δανείστηκε κατά μέσο όρο 3,3 τεκμήρια.

Foto S. 57

Το Κέντρο Βιβλιοθηκών *Rheinland-Pfalz* (*Landesbibliothekszentrum Rheinland-Pfalz*), το οποίο επανιδρύθηκε το 2004 με τη συγχώνευση πέντε οργανισμών (*Rheinische Landesbibliothek Koblenz, Pfälzische Landesbibliothek Speyer, Bibliotheca Bipontina Zweibrücken, Büchereistellen Koblenz und Neustadt/Weinstr*), εκδίδει από το 2005 το περιφερειακό περιοδικό «*bibliotheken heute*» (Οι βιβλιοθήκες σήμερα). Στη φωτογραφία το εξώφυλλο του περιοδικού με το σημερινό κτίριο της βιβλιοθήκης *Bibliotheca Bipontina* στο *Zweibrücken* (*Rheinland-Pfalz*), της οποίας η ίδρυση χρονολογείται στον 16^ο αιώνα. Το σπάνιο υλικό της περιλαμβάνει 12.000 τόμους, τεκμήρια πρωτότυπης γραφής και αρχέτυπα. Εδώ και δεκαετίες η βιβλιοθήκη αυτή και το *Helmholtz-Gymnasium* αποτελούν κτιριακά μια ενότητα.

Ειδικές Κρατικές Υπηρεσίες για Δημόσιες Βιβλιοθήκες

Τα ομόσπονδα κρατίδια έχουν δημιουργήσει Ειδικές Κρατικές Υπηρεσίες για Δημόσιες Βιβλιοθήκες (*Staatliche Fachstellen für Öffentliche Bibliotheken*), αρμόδιες για μια συγκεκριμένη περιφέρεια ή για όλο το κρατίδιο, αποστολή των οποίων είναι η προώθηση των βιβλιοθηκών, προσφέροντας ενημέρωση και συμβουλευτικές υπηρεσίες. Οι Υπηρεσίες αυτές ονομάζονται επίσης Κρατικές Υπηρεσίες Βιβλιοθηκών (*Staatliche Büchereistellen*), Κέντρα Βιβλιοθηκών (*Büchereizentralen*) ή Συμβουλευτικά Κέντρα για Δημόσιες Βιβλιοθήκες (*Beratungsstellen für Öffentliche Büchereien*) ή Ειδικές Υπηρεσίες (*Landesfachstellen*). Οι πρώτες αυτών των Υπηρεσιών ιδρύθηκαν πριν από τον Α΄ παγκόσμιο πόλεμο, οι περισσότερες όμως μετά το 1949. Η συντήρηση κοινοτικών βιβλιοθηκών είναι μεν υπόθεση που εμπίπτει στην αρμοδιότητα των κοινοτήτων, τα ομόσπονδα κρατίδια ωστόσο, ως οι αρμόδιες για τον πολιτισμό και την παιδεία αρχές, έχουν την υποχρέωση να μοιράζονται την ευθύνη της δημιουργίας και ανάπτυξης ενός λειτουργικού και αποτελεσματικού δικτύου Δημοσίων Υπηρεσιών Πληροφόρησης.

Μέλημα αυτών των 29 συνολικά Κρατικών Υπηρεσιών για Δημόσιες Βιβλιοθήκες που λειτουργούν στη Γερμανία είναι να στηρίζουν τις κοινότητες στο έργο δημιουργίας βιβλιοθηκών που να ανταποκρίνονται στις γενικές προδιαγραφές και στο έργο ανάπτυξης και οργάνωσης αποδοτικών συστημάτων βιβλιοθηκών, καθώς επίσης και να συμβουλεύουν τις κρατικές και κοινοτικές υπηρεσίες σε ζητήματα δημοσίων βιβλιοθηκών και ανάλογα με τις ανάγκες να προσφέρουν και πρακτική βοήθεια. Καθήκον τους είναι να ενθαρρύνουν την ίδρυση νέων βιβλιοθηκών και τη διεύρυνση των ήδη υφισταμένων, να συμβάλουν στη δημιουργία κινητών βιβλιοθηκών και στο σχεδιασμό κτιρίων, να προωθήσουν τη χρήση νέων μέσων και τεχνολογιών και να στηρίζουν το έργο των βιβλιοθηκών στους τομείς των δημοσίων σχέσεων, της επιμόρφωσης του προσωπικού, της προώθησης του διαβάσματος και της λογοτεχνίας καθώς και σε πολλούς άλλους. Ταυτόχρονα έχουν και την αποστολή να διοχετεύσουν

και να εδραιώσουν στην πολιτική και κοινωνική συνείδηση το ότι στη σύγχρονη κοινωνία της πληροφορίας οι δημόσιες βιβλιοθήκες αποτελούν αναγκαιότητα.

Η εξισορρόπηση των διαφορών μεταξύ των περιφερειών και η γεφύρωση του χάσματος μεταξύ αστικού κέντρου και υπαίθρου, το οποίο συχνά συνεπάγεται μειονεκτήματα για τον πληθυσμό της υπαίθρου ως προς τις ευκαιρίες πληροφόρησης και εφοδιασμού με σύγχρονα μέσα συνθέτουν τον πυρήνα του έργου που έχουν κληθεί να επιτελέσουν οι Υπηρεσίες αυτές. Από την παροχή υπηρεσιών τους, που διαφέρουν από κρατίδιο σε κρατίδιο, επωφελούνται κυρίως οι δημόσιες βιβλιοθήκες των μικρών σε γενικές γραμμές κοινοτήτων, οι σχολικές βιβλιοθήκες καθώς και οι φορείς βιβλιοθηκών.

Το 1952 οι Κρατικές Υπηρεσίες για Δημόσιες Βιβλιοθήκες ίδρυσαν μια κοινοπραξία που από το 2007 φέρει την ονομασία «Ειδικό Συνέδριο των Ειδικών Υπηρεσιών για Δημόσιες Βιβλιοθήκες στη Γερμανία» (Fachkonferenz der Bibliotheksfachstellen in Deutschland) που είναι και το βασικότερο όργανο σε ομοσπονδιακό επίπεδο και αυτοκατανοείται ως φόρουμ διαπεριφερειακής ανταλλαγής εμπειριών και εκπροσωπεί κοινά συμφέροντα. Εκτός από τη διοργάνωση της ετήσιας ημερίδας, η οποία ονομάζεται επίσης «Ειδικό Συνέδριο» και η οποία έχει τεθεί στην υπηρεσία της επιμόρφωσης και του συντονισμού εφαρμογής νέων μέτρων και πραγματοποίησης προγραμμάτων, ο «Server» των Ειδικών αυτών Υπηρεσιών, που λειτουργεί στο διαδίκτυο από το 2002, δίνει με την προβολή σημαντικών ντοκουμέντων περαιτέρω δυνατότητες σφαιρικής ενημέρωσης για ειδικά ζητήματα βιβλιοθηκών και Ειδικών Κρατικών Υπηρεσιών. Λόγω έλλειψης κεντρικής υπηρεσίας συντονισμού στο χώρο των δημοσίων βιβλιοθηκών οι Υπηρεσίες αυτές και οι παροχές τους αποκτούν εθνική σημασία.

Οι Δημόσιες Βιβλιοθήκες των Εκκλησιών

Από τις 12.446 κοινότητες της Γερμανίας το 2006 οι 11.360 διέθεταν δημόσια βιβλιοθήκη ή περισσότερες βιβλιοθήκες με υποκαταστήματα εφόσον επρόκειτο για σύστημα βιβλιοθηκών, και από αυτές τις βιβλιοθήκες οι 6.500 είχαν κοινοτικό φορέα, οι 3.875 είχαν φορέα την Καθολική Εκκλησία, οι 940 την Ευαγγελική και 150 βιβλιοθήκες άλλους φορείς. Ο αριθμός των βιβλιοθηκών των εκκλησιών είναι μεν αρκετά υψηλός, οι κοινοτικές όμως προηγούνται κατά πολύ όσον αφορά τον όγκο του υλικού τους, τον προϋπολογισμό πρόσκτησης υλικού και τον αριθμό των δανεισμών - πόσο μάλλον όσον αφορά τις ώρες λειτουργίας και το κόστος προσωπικού. Όσον αφορά όμως τη διάθεση υλικού και την προώθηση του διαβάσματος κυρίως στα παιδιά και τους εφήβους και προπάντων σε κοινότητες που δεν υπάρχουν κοινοτικές βιβλιοθήκες, οι βιβλιοθήκες των εκκλησιών παίζουν σημαντικό ρόλο.

Οι Εκκλησιαστικές Δημόσιες Βιβλιοθήκες χρηματοδοτούνται κατά κανόνα από τις καθολικές ή ευαγγελικές ενορίες. Η ενασχόληση της Καθολικής Εκκλησίας με το βιβλίο και η δράση της σ' αυτόν τον τομέα έχει άμεση σχέση με το Σύλλογο *Borromäusverein* (στη Βαυαρία με τον Σύλλογο *St. Michaelsbund*), που ιδρύθηκε το 1844 και που μεταξύ άλλων είναι φορέας μιας Υπηρεσίας Μέσων και Επιμέλειας στη Βόννη. Μέχρι το τέλος του 2003 ήταν επίσης φορέας μιας Ανώτατης Επαγγελματικής Σχολής για Βιβλιοθηκονομία του Δημοσίου Τομέα καθώς και μιας Κεντρικής Βιβλιοθήκης που χρειάστηκε να κλείσουν λόγω έλλειψης οικονομικών πόρων. Η

κεντρική οργάνωση των βιβλιοθηκών της Ευαγγελικής Εκκλησίας είναι η *Ομοσπονδία Γερμανικών Ευαγγελικών Βιβλιοθηκών (Deutscher Verband evangelischer Büchereien e.V. - DVeB)* στο Göttingen. Για τη στήριξη και προώθηση των βιβλιοθηκών των ενοριών τους οι Εκκλησίες, όπως και τα ομόσπονδα κρατίδια, έχουν ιδρύσει Ειδικές Υπηρεσίες Βιβλιοθηκών που λειτουργούν σε επίπεδο Επισκοπών για την Καθολική Εκκλησία ή σε επίπεδο Εκκλησιών των Κρατιδίων (Landeskirchen) για την Ευαγγελική Εκκλησία. Οι 18 Ειδικές Υπηρεσίες της Καθολικής Εκκλησίας και οι 12 της Ευαγγελικής συνεργάζονται και συντονίζουν το έργο τους στη δική τους κοινοπραξία που ονομάζεται επίσης «Ειδικό Συνέδριο».

Foto S. 58

Μια βίβλα, μετά από μετατροπές, σε συνδυασμό με ένα ιδιαίτερα εντυπωσιακό νεόδμητο κτίριο από μπετόν και γυαλί στέγασε τη *Δημοτική Βιβλιοθήκη του Westerstede (Stadtbücherei Westerstede, Niedersachsen)*, της οποίας η συγκρότηση ολοκληρώθηκε το 1995. Στα 550 τετρ. μέτρα διατίθενται 250.000 μέσα. Ο φάρος και η σχεδία στο Τμήμα της Παιδικής Βιβλιοθήκης παραπέμπουν σε μοτίβα της Βόρειας Θάλασσας.

Ειδικοί Τομείς των Δημόσιων Βιβλιοθηκών

Βιβλιοθήκες για Παιδιά και Νέους

Λόγω της μεγάλης κοινωνικής και εκπαιδευτικής σημασίας του έργου των βιβλιοθηκών για παιδιά και εφήβους (προώθηση του διαβάσματος, διάδοση της λογοτεχνίας, γνώση και διαχείριση των μέσων – για να αναφέρουμε μόνον κάποιες λέξεις-κλειδιά) οι δημόσιες βιβλιοθήκες δίνουν ιδιαίτερη προσοχή στην ομάδα αυτή των χρηστών. Παιδιά και έφηβοι μέχρι 14 χρονών χρησιμοποιούν όσο καμιά άλλη πληθυσμιακή ομάδα τη βιβλιοθήκη και βρίσκουν σε πολλές πόλεις τη δική τους Παιδική και Εφηβική Βιβλιοθήκη ή τουλάχιστον μια αναλόγως διαμορφωμένη ζώνη μέσα στη δημόσια βιβλιοθήκη.

Foto S. 59

Η Παιδική Βιβλιοθήκη (12.000 μέσα) της *Δημοτικής Βιβλιοθήκης του Bernburg/Saale (Stadtbibliothek Bernburg/Saale, Sachsen-Anhalt)*, η οποία ολοκληρώθηκε το 2000, διαμορφώθηκε ως ζώνη αναγνωστικής περιπέτειας με πολλή φαντασία και αγάπη για τη λεπτομέρεια. Οι μοκέτες φέρουν το σήμα της βιβλιοθήκης. Το συνολικό υλικό ανέρχεται στα 65.000 περίπου τεκμήρια.

Εδώ και πολύ καιρό το βλέμμα των βιβλιοθηκών έχει στραφεί στην ηλικιακή ομάδα που περιλαμβάνει παιδιά από 4 ως 12 χρόνων και την παρακολουθεί. Γι' αυτήν την ηλικιακή ομάδα δημιουργούνται ειδικές Παιδικές Βιβλιοθήκες ή ειδικά Τμήματα για Παιδιά εντός των δημοσίων βιβλιοθηκών. Ενώ αρχικά ήταν οι ενσωματωμένες βιβλιοθήκες για παιδιά και νέους που προσέφεραν βιβλία και μέσα για εφήβους μέχρι 15 χρονών, η τάση τα τελευταία χρόνια είναι η δημιουργία ξεχωριστών βιβλιοθηκών ή ξεχωριστών ζωνών για παιδιά και εφήβους. Οι νεαροί επισκέπτες αυτών των βιβλιοθηκών ή ζωνών εντός άλλων βιβλιοθηκών έχουν ελεύθερη πρόσβαση σε βιβλία, περιοδικά, σε όλο και πιο πολλά οπτικοακουστικά και ψηφιακά μέσα κάθε είδους, σε επιτραπέζια παιχνίδια καθώς και σε υπολογιστή με πρόσβαση στο

διαδίκτυο για παιχνίδι, μάθηση, πληροφόρηση. Ένα μεγάλο μέρος του προγράμματος και των δημοσίων σχέσεων των βιβλιοθηκών είναι πλέον αφιερωμένο σε δράσεις και εκδηλώσεις για παιδιά και εφήβους.

Παρά το ευρύ φάσμα των προσφορών τους οι δημόσιες βιβλιοθήκες δυσκολεύονται σήμερα να κερδίσουν τους νέους ως χρήστες για μεγάλο χρονικό διάστημα. Για να προσελκύσουν τους νέους οι βιβλιοθήκες ποντάρουν σε εκδηλώσεις και προσφορές μέσων που ανταποκρίνονται στην ηλικιακή αυτή ομάδα καθώς και σε ελκυστικά διαμορφωμένο περιβάλλον για πρόσβαση στο διαδίκτυο με cool design και έντονα εντυπωσιακά χρώματα. Στους νέους αυτής της ηλικίας παρέχεται επίσης η δυνατότητα να συμμετάσχουν στην επιλογή των μέσων και τη διαμόρφωση της βιβλιοθήκης, προσδοκώντας έτσι ότι θα ξυπνήσει και πάλι το ενδιαφέρον τους για τη βιβλιοθήκη.

Σχολικές Βιβλιοθήκες

Η εκπαιδευτική αποστολή των δημοσίων βιβλιοθηκών αποτυπώνεται ιδιαίτερα ξεκάθαρα στη συνεργασία με τα σχολεία ή τις σχολικές βιβλιοθήκες. Στην κατηγορία των σχολικών βιβλιοθηκών υπάγεται αφενός η βιβλιοθήκη που ανήκει στο εκάστοτε σχολείο και που ονομάζεται συχνά και Mediothek και αφενός εκείνη που είναι ενσωματωμένη ως παράρτημα μέσα στο σύστημα μιας δημοτικής βιβλιοθήκης. Ο αριθμός των σχολικών βιβλιοθηκών που ανήκουν σε σχολεία είναι μεγαλύτερος από εκείνο των ενσωματωμένων σε σύστημα βιβλιοθηκών. Σε αντίθεση όμως με το δεύτερο αυτό τύπο, βιβλιοθήκες των σχολείων λειτουργούν σπάνια με έμμισθο πλήρους απασχόλησης ή εξειδικευμένο προσωπικό. Οι βιβλιοθήκες των σχολείων προσφέρουν σε εκπαιδευτικούς και μαθητές τα κατάλληλα για το μάθημα βιβλία και άλλα μέσα, διαθέτουν όμως και προσφιλή για τα παιδιά και τους νέους λογοτεχνικά αναγνώσματα καθώς και έντυπα και ψηφιακά εγκυκλοπαιδικά εγχειρίδια. Στόχος των σχολικών βιβλιοθηκών δεν είναι μόνον ν' αποτελέσουν τόπο μάθησης που διδάσκει στρατηγικές για την απόκτηση πληροφοριών και τόπο πληροφοριακής παιδείας, αλλά να συμβάλουν και στην προώθηση του διαβάσματος και να προφέρουν και τη χαρά του διαβάσματος.

Παρόλο που η σπουδαιότητα των σχολικών βιβλιοθηκών για το εκπαιδευτικό σύστημα έχει πλήρως αναγνωριστεί και τονίστηκε ιδιαίτερα το 2000 και από το μανιφέστο της UNESCO «Διδάσκοντας και μαθαίνοντας με τη Σχολική Βιβλιοθήκη», η εγκαθίδρυση, ο εξοπλισμός και η στελέχωση των σχολικών βιβλιοθηκών με εξειδικευμένο προσωπικό εξακολουθούν να χωλαίνουν σε πολλά σχολεία της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας. Ακόμα κι αν το σχολείο έχει βιβλιοθήκη, αυτή δεν ανταποκρίνεται συνήθως στα ισχύοντα διεθνή πρότυπα. Σύμφωνα με εκτιμήσεις, μόνον το 15% των 40.000 σχολείων στη Γερμανία διαθέτουν κατάλληλη σχολική βιβλιοθήκη, δηλαδή γύρω στα 2.600 σχολεία. Οι βασικοί λόγοι γι' αυτό βρίσκονται στην έλλειψη εκπαιδευτικής πολιτικής, θεσμικών και νομικών προδιαγραφών καθώς και στο ότι παραμένει αδιευκρίνιστο το ποιοι είναι αρμόδιοι για τις σχολικές βιβλιοθήκες.

Ιδιαίτερα κρίσιμη φαίνεται να είναι η κατάσταση στα σχολεία της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (Grundschulen, Hauptschulen, Realschulen). Τα λιγότερα διαθέτουν βιβλιοθήκη είτε δική τους είτε ενσωματωμένη σε σύστημα

βιβλιοθηκών. Για επαρκή αριθμό βιβλιοθηκών θα μπορούσαμε να μιλήσουμε μόνο για τα Γυμνάσια/Λύκεια (Gymnasien). Στο ύψος των προδιαγραφών ως προς την επάρκεια του χώρου και τον εξοπλισμό με νέα μέσα ανταποκρίνονται μόνο λίγες περιπτώσεις νεότευκτων Γυμνασίων/Λυκείων, Ενιαίων Σχολείων (Gesamtschulen) και ολοήμερων σχολείων. Λαμβάνοντας υπ' όψιν τα διόλου ευχάριστα αποτελέσματα των γερμανών μαθητών ως προς τις επιδόσεις τους σε διεθνή σύγκριση (PISA 2000 – *Programme for International Student Assessment* – Διοργάνωση: OECD), αποδείχτηκε σαφώς η παραμέληση των σχολικών βιβλιοθηκών από τους πολιτικά υπεύθυνους του γερμανικού εκπαιδευτικού συστήματος. Εντωμεταξύ όμως γίνονται και εδώ αισθητές κάποιες αλλαγές.

Foto S. 60

Η Internationale Jugendbibliothek Schloss Blutenburg (IJB) in München (Διεθνής Βιβλιοθήκη για Νέους, Πύργος Blutenburg) στο Μόναχο, που ιδρύθηκε το 1948, είναι ένα μοναδικό Κέντρο Μελετών και Πληροφόρησης, το οποίο προσφέρει και υποτροφίες και πρόγραμμα πολιτιστικών εκδηλώσεων. Το υλικό του περιλαμβάνει γύρω στις 520.000 βιβλία για παιδιά και νέους καθώς και άλλα μέσα σε πάνω από 100 γλώσσες. Πολλές περιοδικές εκδόσεις («IJB-Report», «IJB-Bulletin», «The White Ravens») και οι κατάλογοι «Βραβευμένα παιδικά βιβλία» και «Τα καλύτερα των καλύτερων» τεκμηριώνουν την παγκόσμια παραγωγή βιβλίων και μέσων για παιδιά και νέους.

Οι τοπικές δημόσιες βιβλιοθήκες στα ομόσπονδα κρατίδια συμμετέχουν στη φροντίδα και εποπτεία του 1/3 των σχολικών βιβλιοθηκών, ως ενσωματωμένων υποκαταστημάτων τους με πρόσβαση κοινού, ενταγμένων σε σχολικά κέντρα. Την ευθύνη ωστόσο και το οικονομικό κόστος για τα 2/3 και πάνω των σχολικών βιβλιοθηκών φέρουν αποκλειστικά τα σχολεία και ο κοινοτικός τους φορέας. Πολλές είναι οι μορφές συνεργασίας που πραγματοποιούνται εντωμεταξύ μεταξύ δημοτικής βιβλιοθήκης, σχολείου και σχολικής βιβλιοθήκης, όπως αποδείχτηκε με το πρόγραμμά του Ιδρύματος Bertelsmann «Βιβλιοθήκη και Σχολείο», το οποίο διήρκησε αρκετά χρόνια. Σε πολλές μεγαλουπόλεις έχουν δημιουργηθεί Θέσεις Εργασίας για τη Στελέχωση Σχολικών Βιβλιοθηκών είτε ως θέσεις σε Τμήματα των Βιβλιοθηκών των μεγαλουπόλεων, είτε ως θέσεις που έχουν δημιουργήσει οι Κρατικές Υπηρεσίες Βιβλιοθηκών (Flensburg, Frankfurt am Main, Hamburg, Wiesbaden). Καθώς ο ρόλος του διαδικτύου και των ψηφιακών μέσων στο μάθημα γίνεται ολοένα και πιο σημαντικός, αναπτύσσεται μια ολοένα και πιο στενή συνεργασία με τα Κέντρα Δανεισμού και Διακίνησης Οπτικού Υλικού των περιφερειών και των πόλεων καθώς και με τα Κέντρα Πολυμέσων των ομόσπονδων κρατιδίων.

Ειδικά ενισχυτικά προγράμματα που χρηματοδοτούνται εν μέρει από το ομοσπονδιακό κράτος και εν μέρει από χορηγίες οικονομικών επιχειρήσεων έχουν επιταχύνει τη διαδικασία εξοπλισμού των σχολείων και των σχολικών βιβλιοθηκών με υπολογιστές και πρόσβαση στο διαδίκτυο. Μετά το 2002, από τότε που τα ομόσπονδα κρατίδια μπόρεσαν με επιχορηγήσεις της ομοσπονδίας να προωθήσουν τη δημιουργία των ολοήμερων σχολείων, θέτοντας έτσι στο επίκεντρο και τις σχολικές βιβλιοθήκες με στόχο την προώθηση του διαβάσματος, έχει γίνει αισθητή κάποια

πρόοδος και στον τομέα των σχολικών βιβλιοθηκών. Οι τοπικές οργανώσεις της Ομοσπονδίας Γερμανικών Βιβλιοθηκών (DBV) έχουν εντωμεταξύ πετύχει, βάσει συμφωνιών εργασίας με τα Υπουργεία Παιδείας/Πολιτισμού σε 9 ομόσπονδα κρατίδια, να θέσουν τη συνεργασία μεταξύ δημόσιας βιβλιοθήκης και (ολοήμερου) σχολείου σε μια πιο δεσμευτική βάση, προάγοντας έτσι και την πολιτική συζήτηση για τη σημασία του έργου των βιβλιοθηκών, αλλά και του διαβάσματος και της ψηφιακής-πληροφοριακής παιδείας. Θετικό αντίκτυπο είχαν τα 6 δις. ευρώ που διέθεσε η ομοσπονδία από το 2004 ως το 2007 στα ομόσπονδα κρατίδια μέσω του προγράμματος «Πρωτοβουλία Μόρφωση και Φροντίδα» (Initiative Bildung und Betreuung – IZBB). Ωστόσο, πολλοί ειδικοί καταγγέλλουν ότι η αναθεώρηση του Συντάγματος από το 2006 θα καταστήσει τέτοιου είδους προγράμματα που στηρίζουν τα ομόσπονδα κρατίδια και τις κοινότητες ανεπίτρεπτα.

Foto S. 61

Το δημόσιο σχολείο *Friedrich-Spee-Gymnasium* της πόλης *Trier* (Rheinland-Pfalz), με 900 μαθητές, είναι το μοναδικό σχολείο που καθιέρωσε μια βαθμίδα που συνενώνει *Gymnasium* και *Realschule*. Οι μαθητές και του ενός και του άλλου τύπου σχολείου εξακολουθούν και στο 5^ο και στο 6^ο έτος φοίτησης να κάνουν μαζί μάθημα και διδάσκονται από εκπαιδευτικούς και των δυο σχολικών τύπων. Λειτουργεί και ως ολοήμερο σχολείο και έχει τη δική του σχολική βιβλιοθήκη που το 2006 διαμορφώθηκε εκ νέου με τη συμβολή των ίδιων των μαθητών και ενός ομοσπονδιακού προγράμματος και επεκτάθηκε και κατά μια «μεγάλη γωνιά για διάβασμα». Η σχολική βιβλιοθήκη είναι ιδιαίτερα για τους μαθητές του ολοήμερου σχολείου ένα σπουδαίο σημείο αναφοράς. Στη βιβλιοθήκη αυτού του σχολείου έχουν βρει στέγη και μια «Λέσχη Βιβλίου» και μια «Κριτική Επιτροπή Βιβλίων για Νέους».

Το έργο των βιβλιοθηκών για ιδιαίτερες ομάδες χρηστών

Το έργο των βιβλιοθηκών για ιδιαίτερες ομάδες χρηστών, το οποίο αποκαλείται από πολλούς και *Κοινωνικό Έργο των Βιβλιοθηκών* απευθύνεται με ξεχωριστές προσφορές και υπηρεσίες σε ανθρώπους με ειδικές ανάγκες και σε ανθρώπους που βρίσκονται σε μια ιδιαίτερη κοινωνική κατάσταση ή ιδιαίτερη φάση της ζωής τους. Το κοινωνικό έργο των βιβλιοθηκών υπάγεται σ' εκείνους τους τομείς της βιβλιοθηκονομικής δραστηριότητας που από τις αρχές της δεκαετίας του 1990 έχουν πληγεί ιδιαίτερα από τις περικοπές των δημόσιων και εκκλησιαστικών φορέων. Χάρη στο έδαφος που έχουν κερδίσει τα πολυπολιτισμικά και δημογραφικά ζητήματα στην πολιτική, ο τομέας αυτός φαίνεται να αποκτά εδώ και λίγο καιρό και πάλι σημασία. Ειδικοί ζητούν να ενισχυθεί αυτό το έργο, που βρίσκει ολοένα και πιο ευρεία κοινωνική και πολιτική αποδοχή, με καλύτερη χρηματοδότηση σ' ολόκληρη την επικράτεια. Η «Υπηρεσία σε ρόδες» είχε στην αρχή και κυριολεκτική σημασία καθώς έφερνε τα βιβλία στο σπίτι των ατόμων με ειδικές ανάγκες ή στη νοσοκομειακή κλίνη των ασθενών. Στη συνέχεια η υπηρεσία αυτή έφτασε μέχρι τους τρόφιμους σωφρονιστικών ιδρυμάτων και απέκτησε ευρύτερη σημασία όπως και ευρύτερο πεδίο δράσης: Στους ανθρώπους που ζουν κάτω από ιδιαίτερες συνθήκες, και στους οποίους παρέχονται οι συγκεκριμένες αυτές υπηρεσίες των βιβλιοθηκών, συγκαταλέγονται οι ηλικιωμένοι, οι κοινωνικά μειονεκτούντες καθώς και ομάδες με μεταναστευτικό υπόβαθρο.

Στη διάθεση των περίπου 140.000 ανθρώπων που έχουν χάσει την όρασή τους βρίσκονται στη Γερμανία 12 περίπου Ειδικές Βιβλιοθήκες για Τυφλούς που είναι οργανωμένες ως σύλλογοι ιδιωτικού δικαίου. Το συνολικό υλικό τους περιλαμβάνει γύρω στα 200.000 ομιλούντα βιβλία (κασέτες ή CD) και 150.000 βιβλία, περιοδικά και παρτιτούρες στο σύστημα Braille. Ο τρόπος δανεισμού για τυφλούς παραμένει η δωρεάν αποστολή με το ταχυδρομείο. Στις υπηρεσίες των ειδικών αυτών βιβλιοθηκών προστίθενται και εκείνες των εκκλησιαστικών οργανώσεων, εκείνες του τομέα για τυφλούς των βιβλιοθηκών των μεγαλουπόλεων καθώς και η δυνατότητα συμπληρωματικών υπηρεσιών όπως π.χ. η ψηφιακή μετατροπή κειμένου σε φωνή (στη Deutsche Nationalbibliothek).

Το 2005 λειτούργησαν στη Γερμανία 2.150 νοσοκομεία και κλινικές, εκ των οποίων το 36% περίπου με κρατικό φορέα, το 38% με φορέα κάποιο κοινωφελές ίδρυμα και το 26% με φορέα κάποια ιδιωτική επιχείρηση. Εξ' αυτών, βάσει στοιχείων της DBS, τα 254 (δηλαδή περίπου το 8%) διατηρούν Βιβλιοθήκες Ασθενών, οι οποίες προσφέρουν τόσο στους ασθενείς κατά τη διάρκεια της νοσηλείας τους όσο και στο νοσοκομειακό προσωπικό βιβλία και άλλα μέσα. Το υλικό τους, κατά μέσο όρο 6.000 με 8.000 τεκμήρια, όπως και η παροχή υπηρεσιών του προσωπικού αυτών των βιβλιοθηκών, συμβάλλει στη γενική βελτίωση της κατάστασης του ασθενούς που αντιμετωπίζεται ως ολότητα, καλύπτει τις ανάγκες για πληροφόρηση σχετικά με την εκάστοτε ασθένεια και βοηθά στην ταχύτερη ανάρρωση. Λαμβάνοντας υπ' όψιν τα νομικά μέτρα που έχουν ληφθεί για τη διασφάλιση και πιστοποίηση της ποιότητας των νοσοκομείων, οι βιβλιοθήκες των ασθενών αυτοκατανοούνται ως βασικό κριτήριο ποιότητας.

Οι Βιβλιοθήκες Ασθενών, που ανήκουν όλες ανεξαιρέτως στον τομέα των δημόσιων βιβλιοθηκών, δεν έχουν καμιά σχέση με τις Ειδικές Ιατρικές Βιβλιοθήκες των κλινικών που λειτουργούν για το ιατρικό και νοσηλευτικό προσωπικό και είναι Ειδικές Επιστημονικές Βιβλιοθήκες. Για τις βιβλιοθήκες αυτές έχουν τεθεί το 2004 οι «Προδιαγραφές για Βιβλιοθήκες των Νοσοκομείων στη Γερμανία», στις οποίες καθορίζεται η αποστολή τους, αλλά και ο εξοπλισμός τους, τα οικονομικά μέσα και το προσωπικό τους, καθώς και άλλοι οικονομικοί πόροι.

Οι Βιβλιοθήκες των Φυλακών είναι μικρές βιβλιοθήκες με υλικό που περιλαμβάνει κατά μέσο όρο 2.500 τεκμήρια και λειτουργούν στα σωφρονιστικά ιδρύματα, τα οποία εμπίπτουν στην αρμοδιότητα των ομόσπονδων κρατιδίων. Στόχος αυτών των βιβλιοθηκών στο πλαίσιο της επανακοινωνικοποίησης των φυλακισμένων είναι να συμβάλουν στην αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου τους και μετά την απόλυσή τους να τους στηρίξουν κατά την επανένταξή τους στο χώρο της εργασίας και της καθημερινότητας.

Άλλες βιβλιοθήκες

Εκτός από τις ήδη αναφερθείσες υπάρχουν και άλλες βιβλιοθήκες που ως προς τη λειτουργία τους μπορούν μεν να συγκριθούν με τις δημόσιες βιβλιοθήκες, διαφέρουν ωστόσο απ' αυτές γιατί είναι ανοιχτές μόνο σ' έναν περιορισμένο κύκλο χρηστών. Ο γερμανικός στρατός (Bundeswehr) για παράδειγμα εκτός από τις Ειδικές Στρατιωτικές Βιβλιοθήκες (militärische Fachbibliotheken) διατηρεί και πολλές μικρότερες Βιβλιοθήκες Στρατιωτικών Μονάδων (Truppenbibliotheken) που

βρίσκονται στην υπηρεσία της εκπαίδευσης και της ψυχαγωγίας των στρατιωτών, γι' αυτό και διαθέτουν πολλά ακουστικά μέσα και DVD.

Στις *Βιβλιοθήκες Εργοστασίων (Werkbibliotheken)*, των οποίων ο αριθμός μειώνεται σ' ολόκληρη τη Γερμανία, (σήμερα έχουν απομείνει 25), πρόσβαση έχει μόνον το προσωπικό των επιχειρήσεων. Οι βιβλιοθήκες αυτές προσφέρουν υπηρεσίες στον τομέα της πληροφόρησης, της επαγγελματικής κατάρτισης και επιμόρφωσης, της συνεχιζόμενης εκπαίδευσης εν γένει και της διαμόρφωσης ελεύθερου χρόνου και διαφέρουν πολύ από τις Ιδίες των Επιχειρήσεων Ειδικές Βιβλιοθήκες (*Firmeneigene Fachbibliotheken*) που έχουν τεθεί στην υπηρεσία της έρευνας και της ανάπτυξης και ανήκουν στον τύπο της Ειδικής Βιβλιοθήκης (*Spezialbibliothek*).

Foto S. 62

Όπως και πολλές άλλες δημόσιες βιβλιοθήκες έτσι και η Κεντρική Βιβλιοθήκη της *Δημοτικής Βιβλιοθήκης της Βρέμης (Zentralbibliothek der Stadtbibliothek Bremen)* διαμόρφωσε διαφορετικές ζώνες για ιδιαίτερες ομάδες χρηστών. Η Νεανική Βιβλιοθήκη «Teen-Spirit» διαμορφώθηκε με τη συμβολή των ίδιων των νέων, κομμένη και ραμμένη στα μέτρα τους. Με το ξεχωριστό σύστημα ραφιών της εκz και τα «κουλ» έπιπλα διαμορφώθηκε ένα περιβάλλον που σε καλεί να το επισκεφτείς, να δεις τι γίνεται εκεί στους 8 υπολογιστές με πρόσβαση στο διαδίκτυο, ή να παίζεις με must ηλεκτρονικά παιχνίδια – για τη συγκεκριμένη δραστηριότητα διατίθενται 11 υπολογιστές.

Ιδρύματα τεκμηρίωσης

Με το πρόγραμμα της Ομοσπονδιακής Κυβέρνησης για την Προώθηση της Πληροφορίας και της Τεκμηρίωσης 1974-1977 (Programm der Bundesregierung zur Förderung von Information und Dokumentation - IuD) ξεκίνησε στη Γερμανία για πρώτη φορά μια βάσει συγκεκριμένου σχεδίου ανάπτυξη ενός δικτύου Ιδρυμάτων για την Πληροφορία και την Τεκμηρίωση. Επειδή η ειδική πληροφορία θεωρείται γενικώς κλάδος της οικονομίας που πρέπει να αποκτήσει κύρος στην αγορά, τα προγράμματα IuD, τόσο το πρώτο όσο κι αυτά που ακολούθησαν - κι ίσως αυτά σε μεγαλύτερο βαθμό - θεωρήθηκαν περισσότερο ως συμβολή στην ανάπτυξη της οικονομίας και λιγότερο ως συμβολή στην ανάπτυξη της επιστήμης. Γι' αυτούς τους λόγους στο επίκεντρο αυτών των προγραμμάτων βρισκόταν εξαρχής ο τομέας των φυσικών και τεχνολογικών επιστημών.

Το σπουδαιότερο αποτέλεσμα του προγράμματος IuD, το οποίο άγγιξε και τις βιβλιοθήκες, ήταν η δημιουργία των Συστημάτων Ειδικής Πληροφορίας (FIS), αποτελούμενων από Κέντρα Ειδικής Πληροφορίας (*Fachinformationszentren - FIZ*), που συστάθηκαν με τη συνένωση ήδη υφιστάμενων ιδρυμάτων. Η δημιουργία τραπεζών δεδομένων ειδικών τομέων και η τεκμηρίωση ολοένα και περισσότερων διαθέσιμων τίτλων αύξησαν τη ζήτηση ειδικής βιβλιογραφίας και ιδιαίτερα άρθρων περιοδικών. Η διάθεση των πιστοποιημένων από τα Κέντρα Ειδικής Πληροφορίας τεκμηρίων ενέπνευσε αρχικά στην αρμοδιότητα των Κεντρικών Βιβλιοθηκών Ειδικών Επιστημονικών Κλάδων, σήμερα, με τη χρήση ηλεκτρονικών μέσων, διεκπεραιώνεται εν μέρει απευθείας από τα ίδια Κέντρα. Επειδή η ειδική πληροφορία είναι ένα προϊόν, όλες οι υπηρεσίες, από την αναζήτηση ως την παράδοση του τεκμηρίου παρέχονται επί πληρωμή.

Σημείο συνάντησης των ειδικών της πληροφορίας σε βιβλιοθήκες και υπηρεσίες τεκμηρίωσης αποτελεί η Γερμανική Εταιρεία για την Επιστήμη της Πληροφορίας και την Πρακτική Εφαρμογή της Πληροφορίας, αναγνωρισμένο σωματείο (Deutsche Gesellschaft für Informationswissenschaft und Informationspraxis e.V. – DGI) που ιδρύθηκε το 1948 ως σύνδεσμος και που καταδεικνύει με το έργο της τις προοπτικές της παροχής υπηρεσιών στο χώρο της πληροφόρησης καθώς και νέους ορίζοντες στη διαχείριση της γνώσης.

Πρότυπο στον τομέα αυτό αποτελεί το *Κέντρο Ειδικής Πληροφορίας της Karlsruhe (Fachinformationszentrum Karlsruhe GmbH)*, που ιδρύθηκε το 1977, υπηρεσία κοινής ωφέλειας, η οποία ανέλαβε την υποχρέωση να διαθέτει στην επιστημονική έρευνα και στην έρευνα της οικονομίας ειδικές πληροφορίες υψηλής ποιότητας και με τη μορφή που θα επέτρεπε τη γρήγορη αξιοποίησή τους. Κύριο πεδίο δράσης του Κέντρου της Karlsruhe από το 1983 είναι το *STN International (Scientific and Technical Information Network)*, την ευρωπαϊκή έδρα του οποίου και φιλοξενεί. Το STN International είναι μια από τις κορυφαίες υπηρεσίες online για επιστημονικές-τεχνικές τράπεζες δεδομένων: 210 τράπεζες δεδομένων με 350 εκατ. τεκμήρια διατίθενται online. Το φάσμα των πληροφοριών περιλαμβάνει όλους τους τομείς των φυσικών επιστημών και της τεχνολογίας καθώς και πληροφορίες για ευρεσιτεχνίες σε διεθνές επίπεδο. Σε συνεργασία με τις βιβλιοθήκες, μεταξύ αυτών και οι Γερμανικές Κεντρικές Βιβλιοθήκες Ειδικών Επιστημονικών Κλάδων, το Κέντρο της Karlsruhe προμηθεύει τους χρήστες του με τις απαιτούμενες πρωτογενείς πηγές.

Με την ίδρυση των «Συνδέσμων Πληροφορίας» έγινε στην αρχή του 21^{ου} αιώνα μια ακόμα προσπάθεια για την καλύτερη συνεργασία κυρίως μεταξύ των Κέντρων Ειδικής Πληροφορίας και των Κεντρικών Βιβλιοθηκών Ειδικών Επιστημονικών Κλάδων (Zentrale Fachbibliotheken). Η πρωτοβουλία ξεκίνησε από τις «Θέσεις για μια στρατηγική» του BMBF (Ομοσπονδιακό Υπουργείο Παιδείας και Έρευνας) που δημοσιεύθηκαν το 2002 με τίτλο «Δικτυώνοντας την Πληροφορία – Ενεργοποιώντας τη Γνώση». Με αυτούς τους «Συνδέσμους Πληροφορίας» συμπράττουν πάροχοι τραπεζών δεδομένων, βιβλιοθήκες και ερευνητικά ιδρύματα συγκεκριμένων επιστημονικών πεδίων με σκοπό την από κοινού ανάπτυξη και την παροχή υπηρεσιών, όπως προμήθεια με βιβλιογραφία και πληροφορίες για το συγκεκριμένο επιστημονικό πεδίο. Ως πάροχοι της επιστημονικής πληροφορίας σε πλήρες κείμενο, εξασφαλίζοντας ακόμα και τις πληροφορίες εμπορικών εκδόσεων, οι Σύνδεσμοι Πληροφορίας προσφέρουν στους πελάτες τους τη δυνατότητα να παραγγείλουν υλικό per subscription ή να χρησιμοποιούν τη διαδικασία pay per view.

Μέχρι σήμερα, εκτός από το Κέντρο FIZ της Karlsruhe και το ήδη αναφερθέν DIMDI (Köln) έχει δημιουργηθεί και μια σειρά άλλων Κέντρων Ειδικής Πληροφορίας και Τεκμηρίωσης, π.χ. Τεχνολογίας (Frankfurt am Main), Χημείας (Berlin), Χωροταξίας και Αρχιτεκτονικής (Stuttgart), Γεωργίας (Bonn), Δικαίου και Ψυχολογίας (αμφότερα στη Saarbrücken), που από κοινού με τις Εικονικές Ειδικές Βιβλιοθήκες και την Ηλεκτρονική Βιβλιοθήκη Περιοδικών συνθέτουν στην Πύλη Vascoda, ως συντονιστική υπηρεσία, τον πυρήνα μια εθνικής επιστημονικής πύλης.

4 ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ ΚΑΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΕΣ ΕΝΩΣΕΙΣ

Οργάνωση και Οργανώσεις του βιβλιοθηκονομικού κλάδου

Επαγγέλματα του βιβλιοθηκονομικού κλάδου

Οι βιβλιοθηκονόμοι είναι οι ειδήμονες στον τομέα της παροχής αποθηκευμένων πληροφοριών κάθε είδους και της διαχείρισης της σημαντικής πρώτης ύλης «γνώση», ανεξάρτητα από το αν εργάζονται σε πανεπιστημιακή ή σχολική βιβλιοθήκη ή στην ειδική βιβλιοθήκη κάποιας οικονομικής επιχείρησης. Το πεδίο δράσης τους, δηλ. η συλλογή, η διαχείριση, η επεξεργασία, η εξασφάλιση και διάθεση βιβλίων και άλλων μέσων, τους καθιστά βασικούς εξειδικευμένους εταίρους στον κόσμο των μέσων και της πληροφορίας. Οι βιβλιοθηκονόμοι είναι ήδη σήμερα οι πλοηγοί στα δίκτυα των δεδομένων - πόσο μάλλον στο μέλλον. Οι βιβλιοθηκονόμοι είναι εκείνοι που εξασφαλίζουν και επεξεργάζονται ηλεκτρονικές πληροφορίες και διασφαλίζουν την ποιότητα και την πιστότητά τους.

Οι απαιτήσεις και οι αξιώσεις από τις βιβλιοθήκες στη Γερμανία έχουν αυξηθεί κι έχουν πάρει άλλες μορφές, διευρύνοντας έτσι πολύ και το φάσμα του βιβλιοθηκονομικού έργου – κι αυτό όχι μόνο εξαιτίας της ραγδαίας εξέλιξης της τεχνολογίας της πληροφόρησης και της επικοινωνίας. Οι προσδοκίες και οι απαιτήσεις των σημερινών χρηστών της βιβλιοθήκης ως προς τη διάθεση των μέσων και ως προς τις υπηρεσίες ενημέρωσης και πληροφόρησης, διαφέρουν αισθητά από τις αναζητήσεις και τις ανάγκες των ανθρώπων πριν από 20 ή 30 χρόνια. Η στάση αυτή των σημερινών χρηστών που προσδοκούν και αξιώνουν απορρέει σίγουρα και από την αναπτυγμένη δημοκρατική συνείδηση των πολιτών που δικαιωματικά απαιτούν και αξιώνουν από τη σημερινή βιβλιοθήκη ευγενική και επαγγελματική εξυπηρέτηση καθώς και εκείνο το περιβάλλον και εκείνον τον εξοπλισμό που ν' ανταποκρίνεται στις σύγχρονες απαιτήσεις.

Τα επαγγέλματα στον τομέα της πληροφορίας και πληροφόρησης, του βιβλίου και των σύγχρονων μέσων έχουν αποκτήσει τις τελευταίες δεκαετίες μεγαλύτερη σημασία και εύρος. Στους βιβλιοθηκονόμους έχουν προστεθεί οι τεκμηριωτές, οι αρχειονόμοι, τα ειδικευμένα στελέχη για την παροχή υπηρεσιών στον τομέα των μέσων και της πληροφόρησης καθώς και οι *Information Broker* – επαγγέλματα του κλάδου της πληροφορίας, των οποίων οι τομείς δραστηριοτήτων εφάπτονται όλο και πιο πολύ, ακόμα κι αν οι διαφορές εξακολουθούν να υπάρχουν: Ενώ οι *Information Broker* δουλεύουν με το «Προϊόν Πληροφορία» και την εξασφαλίζουν μέσα από τα δίκτυα δεδομένων για εμπορικούς σκοπούς, οι τεκμηριωτές στις υπηρεσίες τεκμηρίωσης φροντίζουν για την όσο το δυνατόν καλύτερη επεξεργασία καθώς και για την επικαιρότητα των πληροφοριών για δεδομένα της οικονομίας, της έρευνας και της τεχνολογίας. Οι αρχειονόμοι, που εργάζονται συνήθως στα κοινοτικά και κρατικά αρχεία, ασχολούνται με τη διασφάλιση και επεξεργασία ντοκουμέντων και πηγών του παρελθόντος και του παρόντος ενώ οι ανήκοντες στα ειδικευμένα στελέχη για την παροχή υπηρεσιών στον τομέα των μέσων και της πληροφόρησης εργάζονται ως βοηθοί/επιμελητές (*Assistenten*) σε βιβλιοθήκες, φωτογραφικά πρακτορεία, αρχεία και υπηρεσίες τεκμηρίωσης. Μεταξύ αυτών των τεσσάρων επαγγελματικών κλάδων

οι βιβλιοθηκονόμοι και πρόσφατα και οι Informationswirte (επιστήμονες της πληροφορίας/πληροφοριολόγοι), με πτυχία Bachelor και Master, συνθέτουν με τη δουλειά τους στους διάφορους τύπους βιβλιοθηκών και στις παροχές διάφορων υπηρεσιών τον απολύτως απαραίτητο συνδετικό κρίκο.

Στο ευρύτερο περιβάλλον των βιβλιοθηκών και παρόμοιων υπηρεσιών εργάζονται σήμερα σ' όλη τη Γερμανία πάνω από 20.000 έμμισθα στελέχη πλήρους απασχόλησης με ολοκληρωμένη επαγγελματική εκπαίδευση. Στον αριθμό αυτό προστίθενται και 40.000 άτομα που εργάζονται ως επίτιμα ή ως έμμισθα στελέχη παράλληλης απασχόλησης σε μικρότερες δημόσιες και σχολικές βιβλιοθήκες με κοινοτικό ή εκκλησιαστικό φορέα και που αποκτούν τις πρακτικές δεξιότητες που απαιτούνται για την οργάνωση των βιβλιοθηκών, συμμετέχοντας σε ειδικά επιμορφωτικά και άλλα εκπαιδευτικά σεμινάρια που προσφέρουν οι Ειδικές Υπηρεσίες για Βιβλιοθήκες των ομόσπονδων κρατιδίων και οι Εκκλησίες.

Στη συνάρτηση των επαγγελματιών βιβλιοθηκονόμου/Informationswirt (επιστήμονα της πληροφορίας/πληροφοριολόγου) – τεκμηριωτή - αρχειονόμου πραγματώνεται ένας ολοένα και μεγαλύτερος καταμερισμός αρμοδιοτήτων και καθηκόντων που εξελίσσεται σε απόλυτη εξειδίκευση. Η εξέλιξη αυτή διακρίνεται καλύτερα στη Γερμανία απ' ό,τι στις αγγλοσαξωνικές χώρες που προσανατολίζονται περισσότερο στην πράξη. Καθοριστικό ρόλο στη «διάσπαση» των τριών επαγγελματιών σε πολλές επαγγελματικές οργανώσεις και ομαδοποιήσεις παίζει μάλλον και η ιστορία της χώρας που ήταν ανέκαθεν διαχωρισμένη σε πολλές «επικράτειες» και «κρατίδια», όπως ίσως και η επίσης στην ιστορία αναγόμενη γερμανική ιδιοσυγκρασία που έχει την τάση ή την επιθυμία για αποκέντρωση, κι ίσως ακόμα και για διαχωρισμό – μια βασική αρχή που στα πλαίσια του γερμανικού ομοσπονδιακού συστήματος είχε σίγουρα πολλά θετικά αποτελέσματα, σε πολλούς άλλους όμως τομείς αυτή η αρχή του «τοπικισμού», των «μικροπολιτειών», είχε και τις αρνητικές της συνέπειες.

Η ραγδαία εξέλιξη της τεχνολογίας της πληροφορίας και της επικοινωνίας καθώς και η μετεξέλιξη της κοινωνίας σε κοινωνία της πληροφορίας και της παροχής υπηρεσιών έχουν επιφέρει ευρύτερες αλλαγές και στο τοπίο του βιβλιοθηκονομικού επαγγελματικού κλάδου, κι όχι μόνο στη Γερμανία. Η εξέλιξη συμβαδίζει με την αισθητή προσέγγιση συγγενών ή αρχικά αλλού ενταγμένων επαγγελματιών και δημιουργεί νέους τομείς απασχόλησης, όπως π.χ. της Ηλεκτρονικής Δημοσίευσης, της Βιομηχανίας των Πολυμέσων και του Πολιτισμού ή και του Mediendesign.

Σε γενικές γραμμές η γερμανική αγορά εργασίας προσφέρει στους ειδικούς της πληροφορίας καλές και ολοένα και πιο πολλές ευκαιρίες, εφόσον οι αναζητούντες εργασία είναι ευέλικτοι, αποδοτικοί και πρόθυμοι να μετακινηθούν, τόσο γεωγραφικά όσο και σε διάφορους εργασιακούς τομείς. Σημαντικό επίσης είναι να μπορούν να προσφέρουν στο χώρο εργασίας τους την πείρα που έχουν αποκομίσει από πρακτική εξάσκηση, από προγράμματα που έχουν αναπτύξει οι ίδιοι ή από εργασιακή δραστηριότητα κατά τη διάρκεια των σπουδών τους, να μπορούν να ανταποκρίνονται στις σύγχρονες μορφές εργασιακών συμβάσεων και πάνω απ' όλα να διαθέτουν γνώσεις στη χρήση και διαχείριση τραπεζών δεδομένων, των διαδικτυακών τεχνολογιών και των συστημάτων ψηφιακής αρχειοθέτησης. Ωστόσο, οι προγνώσεις σχετικά με τον υπάρχοντα αριθμό των θέσεων των ειδικών της πληροφορίας στην αγορά εργασίας έχουν αποδειχτεί ιδιαίτερα ανακριβείς.

Της αμοιβαίας αυτής προσέγγισης και σύγκλισης των διαφόρων επαγγελματιών της πληροφορίας, που γίνεται εμφανής και στον τομέα της επαγγελματικής εκπαίδευσης, προηγήθηκε στη Γερμανία ένα αρκετά μεγάλο χρονικό διάστημα, όπου κυριάρχησε ο καθοριζόμενος από τη γερμανική ιστορική παράδοση *διαχωρισμός* μεταξύ δημόσιας και επιστημονικής βιβλιοθήκης, αλλά και μεταξύ βιβλιοθηκονομικού και τεκμηριωτικού έργου και που καθόριζε το τοπίο των βιβλιοθηκών για ολόκληρες δεκαετίες. Τα πολλά όρια και τα πολλά μικρά, σε ακόμα μικρότερα διαχωρισμένα, πεδία χαρακτηρίζαν και το τοπίο του προσωπικού των βιβλιοθηκών.

Αναζητώντας τα αίτια που προκάλεσαν την ανάγκη διαχωρισμού, διαπιστώνουμε ότι δεν έγκεινται τόσο στη συγκεκριμένη διαμόρφωση του τοπίου των βιβλιοθηκών όσο στο γερμανικό εργατικό Δίκαιο που καθόριζε και τη σταδιοδρομία των υπαλλήλων που υπηρετούσαν στο δημόσιο τομέα. Από τα τέλη του 19^{ου} αιώνα, από τότε δηλαδή που για την υπηρεσία στον τομέα των επιστημονικών βιβλιοθηκών ίσχυσε ό,τι και για την υπηρεσία στο δημόσιο, η ιεραρχία και οι σχετικοί κανονισμοί οδήγησαν στη διαμόρφωση ισχυρής συνείδησης κοινωνικής θέσης που επέβαλε και τη σχετική ανάγκη του διαχωρισμού.

Από τον 21^ο αιώνα η διάκριση των κατηγοριών αρχίζει να ξεθωριάζει και συνεχίζει να ξεθωριάζει όλο και πιο πολύ χάριν μιας άλλης διαφοροποίησης των βιβλιοθηκών και του προσωπικού τους βάσει μιας τάξης μεγεθών, ομάδων χρηστών, ποιοτικού επιπέδου ή και βάσει των δεδομένων αποδοτικότητας των βιβλιοθηκών και του πλήθους των υπηρεσιών που προσφέρει. Μελλοντικά, το ζητούμενο στους συσχετισμούς των επαγγελματιών και των κατευθύνσεων στην επαγγελματική εξειδίκευση θα είναι η καθιέρωση κοινών για όλα τα επαγγέλματα προσόντων-κλειδιών, δεξιοτήτων και ικανοτήτων που θα απαιτούνται από όλους όσους βρίσκονται στην υπηρεσία των βιβλιοθηκών.

Σε βιβλιοθήκες με δημόσιο φορέα οι ανήκοντες στο εξειδικευμένο προσωπικό με βιβλιοθηκονομική εκπαίδευση είναι είτε «απασχολούμενοι στο δημόσιο» (οι πάλαι ποτέ «υπάλληλοι» ή «εργάτες») είτε δημόσιοι υπάλληλοι. Η μισθοδοσία των βιβλιοθηκονόμων που είναι δημόσιοι υπάλληλοι ρυθμίζεται από τη σχετική νομοθεσία του ομοσπονδιακού κράτους ή του εκάστοτε ομόσπονδου κρατιδίου. Οι «απασχολούμενοι» αμείβονται βάσει ιδιωτικού δικαίου. Γι' αυτούς ίσχυε μέχρι πρότινος η συλλογική σύμβαση εργασίας όπως αυτή είχε προκύψει από τις διαπραγματεύσεις μεταξύ συνδικάτων και δημοσίων εργοδοτών (Bundesangestelltentarif - BAT). Η συλλογική αυτή σύμβαση αντικαταστάθηκε σταδιακά μέχρι το τέλος του 2006 και στις κοινότητες/δήμους και σε επίπεδο ομοσπονδίας από τη «Συλλογική Σύμβαση Δημοσίου» (Tarifvertrag Öffentlicher Dienst – TvöD) και σε επίπεδο ομόσπονδων κρατιδίων από τη «Συλλογική Σύμβαση των Ομόσπονδων Κρατιδίων» (Tarifvertrag der Länder, TV-L).

Foto S. 65

Ένα από τα κύρια καθήκοντα ενός υπαλλήλου εξειδικευμένου στην παροχή υπηρεσιών στον τομέα των μέσων και της πληροφορίας (FAMI) είναι η παράδοση του υλικού στον χρήστη καθώς και η παραλαβή του κατά την επιστροφή του υλικού. Στη φωτογραφία ο μοντέρνος χώρος δανεισμού στο κεντρικό κατάστημα των Δημοτικών Βιβλιοθηκών του Düsseldorf (Nordrhein-Westfalen) (*Stadtbüchereien Düsseldorf*). Στο χώρο δανεισμού συμπεριλαμβάνονται συχνά και η υπηρεσία πληροφόρησης, η συμβουλευτική υπηρεσία, η υποδοχή και η εξυπηρέτηση των

χρηστών. Οι υπηρεσίες αυτές εκτελούνται εν μέρει από τους FAMI, αλλά και από το εξειδικευμένο βιβλιοθηκονομικό προσωπικό, εφόσον πρόκειται για πιο περίπλοκα ζητήματα.

Στο δημόσιο τομέα οι δημόσιοι υπάλληλοι και αντιστοίχως και οι «απασχολούμενοι του δημοσίου» κατατάσσονται σε τέσσερις διαφορετικές βαθμίδες ιεραρχίας: *την κατώτερη, τη μεσαία, την ανώτερη και την ανώτατη*. Σύμφωνα με τις βαθμίδες αυτές διαμορφώνονται και τα μισθολογικά κλιμάκια και οι αμοιβές του προσωπικού των βιβλιοθηκών. Καθοριστικό ρόλο στην ιεραρχική και μισθολογική αντίστοιχα κατάταξη παίζουν η προκατάρτιση, η εκπαίδευση και οι αρμοδιότητες. Τα ίδια περίπου ισχύουν και για το εξειδικευμένο προσωπικό με εργοδότη τις Εκκλησίες. Διαφορετικά είναι τα πράγματα για το εξειδικευμένο προσωπικό που εργάζεται σε οικονομικές επιχειρήσεις. Στον τομέα αυτό ισχύουν κατά κανόνα συμβάσεις ιδιωτικού δικαίου και διευθετούνται σε ατομικό επίπεδο – σπανίως προσαρμόζεται ο μισθός στις συλλογικές συμβάσεις του δημοσίου τομέα.

Ιστορία της εκπαίδευσης στον κλάδο της βιβλιοθηκονομίας

Εδώ και δυο δεκαετίες η εκπαίδευση στο επάγγελμα του βιβλιοθηκονόμου καθώς σε όλα τα άλλα συγγενή επαγγέλματα υφίσταται διαρκώς αλλαγές και η παρουσίαση μιας συνολικής και πιστής εικόνας των πραγμάτων σ' αυτόν τον τομέα θα ήταν ανέφικτη στα πλαίσια αυτής της μελέτης. Οι συνεχείς αλλαγές εκφράζουν αφενός την πολιτική βούληση για προσαρμογή στις τελευταίες πάντα εξελίξεις, ιδιαίτερα σ' αυτές που αφορούν ολόκληρο τον ευρωπαϊκό χώρο, και για εκσυγχρονισμό των περιεχομένων της εκπαίδευσης, αφετέρου αποδεικνύουν την ανασφάλεια των φορέων των πολιτικών αποφάσεων, που πιεζόμενοι από την ανάγκη μείωσης των δαπανών στο μίνιμουμ, βλέπουν τη συγχώνευση οργανισμών και εκπαιδευτικών ιδρυμάτων ως τη μοναδική λύση όλων των προβλημάτων.

Η επαγγελματική εκπαίδευση του βιβλιοθηκονόμου στη Γερμανία καθιερώθηκε επισήμως στα τέλη του 19^{ου} αιώνα. Το 1893 διάταγμα της πρωσικής κυβέρνησης επέβαλε την επαγγελματική εκπαίδευση του βιβλιοθηκονόμου και διατύπωσε τα περιεχόμενά της: Απόφοιτοι πανεπιστημίων που στόχευαν στην άσκηση του επαγγέλματος του βιβλιοθηκονόμου θα έπρεπε να ολοκληρώσουν μεταπτυχιακή εκπαίδευση. Σ' αυτό το διάταγμα, όπως και στο διάταγμα της βαυαρικής κυβέρνησης από το 1905, ανάγεται και η πρακτική του ασκούμενου (Referendarausbildung) βιβλιοθηκονόμου με επιστημονική κατάρτιση (wissenschaftlicher Bibliothekar) και δημοσιούπαλληλική ιδιότητα που ήταν για δεκαετίες ολόκληρες η συνήθης εκπαιδευτική οδός. Σε κάποια ομόσπονδα κρατίδια ισχύει μέχρι και σήμερα. Η εκπαίδευση στα βιβλιοθηκονομικά επαγγέλματα, στην οποία στηρίζονται και τα περισσότερα προγράμματα σπουδών των Ανώτατων Ιδρυμάτων Επαγγελματικής Εκπαίδευσης, ξεκίνησε το 1914 με την ίδρυση της πρώτης Σχολής για Βιβλιοθήκες (Bibliotheksschule) στη Λειψία.

Μετά τον Β' παγκόσμιο πόλεμο, λόγω της διαίρεσης της Γερμανίας σε δυο κράτη, η βιβλιοθηκονομική εκπαίδευση στη Γερμανία εμφανίζει μεγάλη ανομοιομορφία, και ιδιαίτερα στη Δ. Γερμανία, όπου επηρεάστηκε και καθορίστηκε σημαντικά από τη

δομή του ομοσπονδιακού συστήματος και το διαχωρισμό μεταξύ Δημόσιας και Επιστημονικής Βιβλιοθήκης. Μετά την επανένωση η αναμόρφωση της βιβλιοθηκονομικής εκπαίδευσης και των προγραμμάτων σπουδών συνέχιζε να παρουσιάζει διαφορές που καθορίζουν μέχρι και σήμερα την πολυμορφία του τοπίου. Ωστόσο η βιβλιοθηκονομική εκπαίδευση εμπεριέχει στον πυρήνα της έναν κοινό κανόνα ενιαίων γνωσιακών και μαθησιακών πεδίων: Στα βασικά αντικείμενα σπουδών συγκαταλέγονται κυρίως η διοίκηση επιχειρήσεων, το μάρκετινγκ και η διαχείριση βιβλιοθηκών, η διαχείριση τραπεζών δεδομένων και διαδικτύου, στρατηγικές αναζήτησης, τεχνολογία της πληροφορίας και της επικοινωνίας, παροχή υπηρεσιών με προσανατολισμό στον πελάτη καθώς και γνώση της αγοράς της βιβλιογραφίας και των μέσων. Επίσης, ένα από τα βασικά χαρακτηριστικά της βιβλιοθηκονομικής εκπαίδευσης σ' όλα τα προγράμματα σπουδών και της επαγγελματικής κατάρτισης είναι ότι παρέμεινε προσανατολισμένη στην πράξη.

Η βιβλιοθηκονομική εκπαίδευση Σπουδές και Εκπαιδευτικά Ιδρύματα

Στα πλαίσια της πρακτικής λειτουργίας των περισσότερων Επιστημονικών και μεγαλύτερων Δημοσίων Βιβλιοθηκών συναντούμε 4 βαθμίδες, στις οποίες κατατάσσεται το προσωπικό σύμφωνα με την επαγγελματική του κατάρτιση και σύμφωνα με συγκεκριμένα καθήκοντα που εκτελεί: Εκτός από τον «βιβλιοθηκονόμο με πτυχίο πανεπιστημίου» (Wissenschaftlicher Bibliothekar) (ανώτατη βαθμίδα ιεραρχίας /Master/ κλίμακα 1) και τον «διπλωματούχο βιβλιοθηκονόμο/διπλωματούχο πληροφοριολόγο» (Diplom-Bibliothekar/Diplom-Informationswirt) με σπουδές σε Ανώτατο Ίδρυμα Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (Fachhochschule) (ανώτερη βαθμίδα ιεραρχίας/ Bachelor/ κλίμακα 2) στις βιβλιοθήκες εργάζονται «ειδικευμένα στελέχη για παροχή υπηρεσιών στον τομέα των μέσων και της πληροφόρησης» ή «βοηθού/επιμελητές βιβλιοθήκης/Assistent» (μεσαία βαθμίδα ιεραρχίας/FAMI/ κλίμακα 3) καθώς και «προσωπικό βιβλιοθήκης» (κατώτερη βαθμίδα ιεραρχίας/ κλίμακα 4) που έχει αποκτήσει τις δεξιότητές του στον βιβλιοθηκονομικό τομέα μέσω της απασχόλησής του στη βιβλιοθήκη.

Στην *ανώτατη βαθμίδα (επιστημονικό επίπεδο)* κατατάσσονται κυρίως εκείνα τα στελέχη των βιβλιοθηκών που έχουν ολοκληρώσει πανεπιστημιακές σπουδές. Αυτά τα στελέχη έχουν ολοκληρώσει κατά κανόνα και κάποια επιπλέον ειδική επαγγελματική εκπαίδευση μετά τις πανεπιστημιακές τους σπουδές. Για την συμπληρωματική αυτή κατάρτιση απαιτείται μια περαιτέρω φοίτηση διάρκειας 4 εξαμήνων ή μια διετούς διάρκειας επαγγελματική εκπαίδευση εν μέρει ως εκπαίδευση συνδυασμένη με την ανάλογη εργασία σε υπηρεσία (πρακτική ασκούμενου με το status του δημοσίου υπαλλήλου), εν μέρει ως ελεύθερη φοίτηση (με το status του φοιτητή). Οι συμπληρωματικές σπουδές ή η συμπληρωματική επαγγελματική κατάρτιση χωρίζονται σε δυο μέρη, το θεωρητικό και πρακτικό: Το πρακτικό πραγματοποιείται σε επιστημονικές βιβλιοθήκες που προβλέπουν σχετικές θέσεις εκπαίδευσης (Ausbildungsbibliotheken), το θεωρητικό σε Ανώτατο Εκπαιδευτικό Ίδρυμα (Hochschule). Η εκπαίδευση ολοκληρώνεται με τις εξετάσεις που απαιτούνται για τη σταδιοδρομία του δημοσίου υπαλλήλου (Staatsexamen), οι εναλλακτικές συμπληρωματικές σπουδές ολοκληρώνονται μέχρι τώρα με την απόκτηση των πτυχίων/ακαδημαϊκών τίτλων σπουδών «Wissenschaftlicher Bibliothekar», «Magister Artium (M.A.)» και από το ακαδημαϊκό έτος 2007/2008 θα

ολοκληρώνονται κατά κανόνα με το «Master of Library and Information Science (MLIS)».

Οι χαρακτηριστικές αρμοδιότητες των ενταγμένων στην ανώτατη βαθμίδα στελεχών μιας επιστημονικής βιβλιοθήκης είναι η επιλογή υλικού, η θεματική επεξεργασία και ταξινόμηση ειδικής βιβλιογραφίας όπως και υπηρεσίες πληροφόρησης, ο συντονισμός εσωτερικής οργάνωσης και λειτουργίας της βιβλιοθήκης με την οργάνωση και λειτουργία της προς τα έξω καθώς και καθήκοντα προγραμματισμού και συνεργασιών στον τομέα των νέων τεχνολογιών της πληροφορίας. Όλες αυτές οι δραστηριότητες διεξάγονται σε διευθυντικό επίπεδο.

Βιβλιοθηκονομικές σπουδές για την απόκτηση του *διπλώματος του βιβλιοθηκονόμου (Diplom-Bibliothekar)* ή του *πληροφοριολόγου (Diplom-Informationswirt)* προσφέρουν σήμερα τα Ανώτατα Ιδρύματα Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (Fachhochschulen). Οι Σχολές για Βιβλιοθήκες (Bibliotheksschulen) εξελίχθηκαν σιγά σιγά σε αυτόνομα Ανώτατα Ιδρύματα Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και είναι σήμερα Τομείς μεγαλύτερων Ανώτατων Ιδρυμάτων Επαγγελματικής Εκπαίδευσης με αντίστοιχα προγράμματα σπουδών και επαγγελματικές κατευθύνσεις. Από το 2007 έχουν αρχίσει να επικρατούν νέα πανευρωπαϊκά προγράμματα σπουδών που ολοκληρώνονται με «Bachelor» και «Master». Ενώ η φοίτηση διαρκούσε μέχρι τώρα 7 ή 8 εξάμηνα και περιλάμβανε διαφορετικής διάρκειας περιόδους πρακτικής εξάσκησης σε διάφορους τομείς ή συγκεκριμένα εξάμηνα πρακτικής εξάσκησης, το νέο πρόγραμμα σπουδών Bachelor διαρκεί βασικά έξι εξάμηνα και το πρόγραμμα σπουδών Master απαιτεί τέσσερα εξάμηνα επιπλέον. Σε σύγκριση με τα πανεπιστημιακά προγράμματα σπουδών ο προσανατολισμός στην πράξη θα παίξει και στο Bachelor σημαντικό ρόλο, αν και μέχρι τώρα δεν έχει βρεθεί ικανοποιητική λύση ως προς την ενσωμάτωση της πρακτικής στον κανονισμό σπουδών των Ανώτατων Σχολών Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (Fachhochschulen). Στο δημόσιο τομέα, είτε σε επίπεδο ομοσπονδίας είτε σε επίπεδο ομόσπονδων κρατιδίων είτε σε επίπεδο κοινοτήτων, βιβλιοθηκονόμοι με δίπλωμα ή Bachelor κατατάσσονται στην ανώτερη βαθμίδα της ιεραρχίας.

Παραδείγματα αρμοδιοτήτων σε σύγκριση

Πανεπιστημιακές Σπουδές

Ανώτατη Βαθμίδα (Master)

- 1. Διακίνηση διατιθέμενου υλικού/πληροφόρηση:**
Πληροφορίες και γνωμοδότηση για επιστημονικά θέματα
- 2. Προβολή του έργου της βιβλιοθήκης/Δημόσιες Σχέσεις:**
Επιστημονικές εκθέσεις, προγραμματισμός και σχεδιασμός πολιτιστικής διαχείρισης
- 3. Εμπλουτισμός και πρόσκτηση υλικού:**
Σχεδιασμός εμπλουτισμού του υλικού, υπεύθυνος εμπλουτισμού του υλικού, επιμέλεια, υπεύθυνος προϋπολογισμού για την πρόσκτηση του υλικού

**Σπουδές σε Ανώτατη Σχολή
Επαγγελματικής Εκπαίδευσης**

Ανώτερη Βαθμίδα (Bachelor)

- 1. Διακίνηση διατιθέμενου υλικού/πληροφόρηση:**
Έρευνα σε εγκυκλοπαιδικά λεξικά, τράπεζες και δίκτυα δεδομένων
- 2. Προβολή του έργου της βιβλιοθήκης/Δημόσιες Σχέσεις:**
Εισηγήσεις επί ειδικών θεμάτων, οργάνωση βιβλιογραφικών υπηρεσιών
- 3. Εμπλουτισμός υλικού, πρόσκτηση υλικού:**
Συντονισμός, διαπραγματεύσεις, συμφωνίες

Επαγγελματική Εκπαίδευση

Μεσαία Βαθμίδα (FAMI)

- 1. Διακίνηση διατιθέμενου υλικού/πληροφόρηση:**
Τεκμηρίωση, εντοπισμός υλικού
- 2. Προβολή του έργου της βιβλιοθήκης/Δημόσιες Σχέσεις:**
Εκπαίδευση υπαλλήλων της βιβλιοθήκης, ξεναγήσεις σχολείων
- 3. Εμπλουτισμός υλικού, πρόσκτηση υλικού:**
Απογραφές, διεκπεραίωση πληρωμών, οικονομική διαχείριση

**Προσωπικό που
εκπαιδεύτηκε
μέσω της εργασίας του**

Κατώτερη Βαθμίδα

- 1. Διακίνηση διατιθέμενου υλικού/πληροφόρηση:**
Διεκπεραίωση του δανεισμού, αποστολή αντιγράφων
- 2. Προβολή του έργου της βιβλιοθήκης/Δημόσιες Σχέσεις:**
Παραγωγή και προβολή διαφημιστικών, φωτοτυπίες
- 3. Εμπλουτισμός υλικού, πρόσκτηση υλικού:**
Στατιστικές, παραλαβή υλικού, διεκπεραίωση παραγγελιών, εργασίες κλητήρα

Περιγραφή τριών τομέων αρμοδιοτήτων/καθηκόντων του προσωπικού βιβλιοθηκών βάσει της επαγγελματικής τους κατάρτισης/σπουδών και βάσει της κατάταξης στην αντίστοιχη βαθμίδα της ιεραρχίας, παίρνοντας ως παράδειγμα την Επιστημονική Βιβλιοθήκη ή/και τη Βιβλιοθήκη μιας μεγαλούπολης.

Ειδικευμένα στελέχη για παροχή υπηρεσιών στον τομέα των μέσων και της πληροφόρησης εκπαιδεύονται στα πλαίσια του διπολικού συστήματος επαγγελματικής εκπαίδευσης για τρία χρόνια σε Υπηρεσίες Πληροφόρησης και Τεκμηρίωσης και σε όλους τους τομείς καθηκόντων που αναλαμβάνουν οι επιμελητές/βοηθοί βιβλιοθηκών. Στα πλαίσια της σταδιοδρομίας των δημοσίων υπαλλήλων κατατάσσονται στη μεσαία βαθμίδα. Το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό αυτού του επαγγέλματος, που ως τομέας επαγγελματικής εκπαίδευσης δημιουργήθηκε το 1999, είναι ότι περιλαμβάνει πέντε διαφορετικές ειδικές κατευθύνσεις: Αυτά τα ειδικευμένα στελέχη μπορούν βάσει της κατάρτισής τους να εργαστούν όχι μόνον σε βιβλιοθήκες, αλλά και σε αρχεία, σε υπηρεσίες πληροφόρησης και τεκμηρίωσης, σε φωτογραφικά πρακτορεία και σε κέντρα ιατρικής τεκμηρίωσης. Συμβουλευτικό και συντονιστικό ρόλο έχουν αναλάβει οι Επιτροπές Επαγγελματικής Κατάρτισης του βιομηχανικού και εμπορικού επιμελητηρίου (Industrie- und Handelskammer - IHK) και οι Αρμόδιες Υπηρεσίες ή τα Προεδρεία των Διοικήσεων των Περιφερειών (Bezirksregierungen) των ομόσπονδων κρατιδίων. Ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα πλαίσιο σε ομοσπονδιακό επίπεδο καθώς και το εκπαιδευτικό πρόγραμμα των επιχειρήσεων καθορίζουν την πορεία, τους στόχους και τα περιεχόμενα της εκπαίδευσης τόσο στο εκπαιδευτικό ίδρυμα όσο και στην επιχείρηση. Οι προϋποθέσεις για την πρόσβαση σ' αυτόν τον επαγγελματικό κλάδο δεν είναι επακριβώς καθορισμένες, κατά κανόνα όμως όσοι στοχεύουν σ' αυτόν έχουν αποφοιτήσει από το σχολείο δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης Realschule και διαθέτουν το σχετικό αποδεικτικό «Mittlere Reife».

Foto S. 68

Θέσεις μελέτης με σύγχρονο εξοπλισμό σε βιβλιοθήκες Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων και Ανώτατων Σχολών Επαγγελματικής Εκπαίδευσης στηρίζουν τους φοιτητές στις σπουδές τους και στηρίζουν με το βιβλιακό και μη υλικό τους επαγγελματική εκπαίδευση και θεωρητικές σπουδές. Στη φωτογραφία το προσφιλές για τους φοιτητές αναγνωστήριο-κέντρο πολυμέσων της *Deutsche Nationalbibliothek in Frankfurt am Main (Hessen)* με σύγχρονο εξοπλισμό και με ένα σύστημα διάθεσης πολυμέσων που υποστηρίζει την καταγραφή, διαχείριση, έρευνα και παρουσίαση ηλεκτρονικών δημοσιεύσεων.

Τα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα είναι είτε

- *Επαγγελματικές Σχολές (Berufsschulen)* που εκπαιδεύουν τους ειδικούς, οι οποίοι θα καταταγούν αργότερα στη μεσαία ή ανώτερη βαθμίδα της ιεραρχίας ή ειδικευμένα στελέχη που θα επιλέξουν τη βιβλιοθήκη ως χώρο άσκησης του επαγγέλματός τους είτε

- *Τομείς Βιβλιοθηκονομίας και Επιστήμης της Πληροφορίας ή Επικοινωνιολογίας σε δημόσια Ανώτατα Ιδρύματα ή σε Ανώτατες Σχολές Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (Fachhochschulen)*

ή

Πανεπιστήμια που διαθέτουν προγράμματα σπουδών στον κλάδο της βιβλιοθηκονομίας. Τέτοιο πρόγραμμα σπουδών υπάρχει μόνον στο Πανεπιστήμιο Humboldt του Βερολίνου και δη στο Ινστιτούτο Βιβλιοθηκονομίας με δυνατότητα μεταπτυχιακών σπουδών εξ' αποστάσεως, αλλά και πρόγραμμα σπουδών Bachelor.

Σπουδές για βιβλιοθηκονομικά επαγγέλματα σε Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα και Ανώτατες Σχολές Επαγγελματικής Εκπαίδευσης προσφέρονται σήμερα στη Γερμανία σε 9 πόλεις (βλ. το σχετικό διάγραμμα)

Abb. S. 69

		Πτυχία:
Berlin	Humboldt-Universität zu Berlin Institut für Bibliothekswissenschaft (Ινστιτούτο Βιβλιοθηκονομίας)	Wissenschaftlicher Bibliothekar Bachelor (BA) Master και Magister Artium (MA) Διδακτορική διατριβή
Darmstadt	Fachhochschule Darmstadt Τμήμα: Επιστήμη της Πληροφορίας και Διαχείριση της Γνώσης (Information Science&Engineering)	Bachelor of engineering (BA) Master of engineering (MA)
Hamburg	Hochschule für Angewandte Wissenschaften Hamburg Τμήμα: Design, Medien und Information	Diplom Bibliothekar (FH) Diplom-Dokumentar (Medien/FH)
Hannover	Fachhochschule Hannover Τμήμα: Πληροφορία και Επικοινωνία (Informations- und Kommunikationswesen)	Bachelor IM (BIM – Informationsmanagement)
Köln	Fachhochschule Köln: Τμήμα Επιστήμη της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας (Informations- und Kommunikationswissenschaften) Ινστιτούτο Επιστημών της Πληροφορίας (Institut für Informationswissenschaften)	Diplom-Bibliothekar (FH) Diplom-Informationswirt (FH) Bachelor Online-Redakteur (BA) Master of Library and Information Science (MLIS)
Leipzig	Hochschule für Technik, Wirtschaft und Kultur (HTWK) (AEI για Τεχνολογία, Οικονομία και Πολιτισμό) Τμήμα: Medien	Diplom-Bibliothekar (FH)
München	Fachhochschule für öffentliche Verwaltung und Rechtspflege (Δημόσιας Διοίκησης και Λειτουργίας της Δικαιοσύνης) Τμήμα Αρχείων και Βιβλιοθηκών (Archiv- und Bibliothekswesen)	Diplom-Bibliothekar (FH) για Επιστημονικές Βιβλιοθήκες Diplom-Archivar (FH)
Potsdam	Fachhochschule Potsdam Τμήμα: Επιστήμες της Πληροφορίας (Informationswissenschaften)	Diplom-Bibliothekar (FH) Diplom-Archivar (FH) Diplom-Dokumentar (FH) Bachelor (BA)
Stuttgart	Hochschule der Medien (HdM) AEI των Μέσων Τμήμα: Πληροφορία και Επικοινωνία (Information und Kommunikation)	Diplom-Bibliothekar (FH) Diplom Informationswirt (FH) Bachelor / Master of Information and Communication (για Διαχείριση Βιβλιοθηκών και Διαχείριση της Πληροφορίας)

Εκπαιδευτικά Ιδρύματα Βιβλιοθηκονομικών Σπουδών στη Γερμανία
(FH= Fachhochschule= Ανώτατη Σχολή Επαγγελματικής Εκπαίδευσης)

Επιμόρφωση και συνεχιζόμενη εκπαίδευση για το προσωπικό των βιβλιοθηκών

Για να μπορέσει το προσωπικό των βιβλιοθηκών ν' ανταποκριθεί στις αυξημένες απαιτήσεις στον τομέα Βιβλιοθήκη και Πληροφόρηση είναι απαραίτητη η τακτική και θεματικά οργανωμένη επιμόρφωση και συνεχιζόμενη εκπαίδευσή του στο πνεύμα της *δια βίου μάθησης*. Η επιμόρφωση στην περίπτωση του προσωπικού περιλαμβάνει κυρίως την οργάνωση δράσεων σχετικών με την ανάπτυξη δεξιοτήτων στα πλαίσια της εξέλιξης του προσωπικού, η οποία και αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της διαχείρισης βιβλιοθηκών.

Στη Γερμανία υπάρχει ένας μεγάλος αριθμός διαφορετικών οργανισμών και οργανώσεων που προσφέρουν επιμόρφωση και συνεχιζόμενη εκπαίδευση στον τομέα των βιβλιοθηκών και είναι κυρίως:

- Οι οργανώσεις DBV, BIB VDB και οι τοπικές οργανώσεις ή ομάδες τους στα ομόσπονδα κρατίδια
- Τα κέντρα περιφερειακών δικτύων βιβλιοθηκών, οι κρατικές και οι πανεπιστημιακές βιβλιοθήκες και οι βιβλιοθήκες των κρατιδίων (Staatsbibliotheken, Universitätsbibliotheken, Landesbibliotheken)
- Τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα και οι Ανώτατες Σχολές Επαγγελματικής Εκπαίδευσης με προγράμματα σπουδών για βιβλιοθηκονομία
- Κρατικές και εκκλησιαστικές Ειδικές Υπηρεσίες Βιβλιοθηκών
- Οι Δημοτικές Βιβλιοθήκες των μεγαλουπόλεων
- Τα Υπουργεία και οι Δημόσιες Υπηρεσίες
- Τα βιομηχανικά και εμπορικά επιμελητήρια (για την απόκτηση της επάρκειας του εκπαιδευτή/Ausbildereignung)
- Η υπηρεσία ekz-Bibliotheksservice GmbH
- Οικονομικές επιχειρήσεις, ιδρύματα, οργανώσεις ιδιωτικού δικαίου, σύλλογοι και ενώσεις του εκπαιδευτικού και πολιτιστικού τομέα.

Υπάρχει μια τεράστια και πολύπλευρη προσφορά 800 επιμορφωτικών προγραμμάτων το χρόνο. Μετά την οριστική διάλυση του Γερμανικού Ινστιτούτου Βιβλιοθηκών (Deutsches Bibliotheksinstitut) το 2002 η έλλειψη κεντρικής συντονιστικής υπηρεσίας των προγραμμάτων αυτών καθώς και μιας σχετικής τράπεζας δεδομένων σε ομοσπονδιακό επίπεδο είναι ιδιαίτερα αισθητή. Τέλη του 2005 η Ανώτατη Σχολή Εφαρμοσμένων Επιστημών του Αμβούργου (Hochschule für Angewandte Wissenschaften in Hamburg) υπό την αιγίδα του KNB (Δίκτυο Αρμοδιοτήτων Βιβλιοθηκών) κατάφερε να δημιουργήσει την πύλη για επιμορφωτικά προγράμματα «Η γνώση μας πάει παραπέρα» (Wissen-bringt-weiter), η οποία ενημερώνει εντωμεταξύ τακτικά για ένα μεγάλο αριθμό επιμορφωτικών προγραμμάτων (γύρω στα 150 το χρόνο) που απευθύνονται στο προσωπικό των βιβλιοθηκών.

Για να ανταποκριθεί στις εθνικές και διεθνείς προδιαγραφές ως προς μια αποτελεσματική, επαγγελματικά οργανωμένη επιμόρφωση και συνεχιζόμενη εκπαίδευση που θα προσφέρει στους συμμετέχοντες και δυνατότητες επαγγελματικής ανέλιξης, η τότε BDB (Ομοσπονδιακή Ένωση Γερμανικών Συλλόγων Βιβλιοθηκονόμων) ίδρυσε το 2000 μια «Υπηρεσία Πιστοποίησης/Αναγνώρισης Συμμετοχής σε Επιμορφωτικά Προγράμματα» και ανέθεσε σε μια ομάδα ειδικών το σχεδιασμό γενικώς αναγνωρισμένων επιμορφωτικών προγραμμάτων. Έτσι από τις αρχές του 2002, και με το χαρακτηριστικό σήμα «IQ 2000» (Initiative

Qualifizierung), κάποια κέντρα περιφερειακών δικτύων βιβλιοθηκών Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα, Ανώτατες Σχολές Επαγγελματικής Εκπαίδευσης καθώς και βιβλιοθήκες Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων προσφέρουν προγράμματα επαγγελματικής επιμόρφωσης με αναγνωρισμένα πιστοποιητικά συμμετοχής. Αναφέρουμε εδώ ενδεικτικά το πρόγραμμα «Διαχείριση Βιβλιοθήκης» (Bibliotheksmanagement) του Ελεύθερου Πανεπιστημίου του Βερολίνου καθώς το πρόγραμμα συνεχιζόμενης εκπαίδευσης Master «Διαχείριση της πληροφορίας και της γνώσης» (Informations- und Wissensmanagement) που προσφέρεται έναντι διδάκτρων στο Τμήμα Πληροφορία και Επικοινωνία (Informations- und Kommunikationswesen) της Ανώτατης Επαγγελματικής Σχολής του Αννοβέρου (Fachhochschule Hannover) για αποφοίτους με Bachelor ή Diplom.

Συνεργασία των βιβλιοθηκών σε επίπεδο θεσμικών οργάνων και επαγγελματικών οργανώσεων

Το ευρύ φάσμα αυτόνομων βιβλιοθηκών με πολλούς διαφορετικούς φορείς οφείλεται στην αυτονομία των ομόσπονδων κρατιδίων στον τομέα παιδείας-πολιτισμού και στη δομή της Γερμανίας ως ομοσπονδιακού κράτους. Η πολυμορφία αυτή προσφέρει και στις βιβλιοθήκες ανάλογες δυνατότητες να εξελιχθούν με το δικό τους τρόπο και να χαράξουν τη δική τους δημιουργική πορεία. Η εξατομίκευση ωστόσο τροφοδοτεί και τον κίνδυνο της διάσπασης – κι επειδή καμιά βιβλιοθήκη δεν μπορεί να επιτελέσει το έργο της πλήρως, στηριζόμενη αποκλειστικά στις δικές της δυνάμεις, οι συνεργασίες και η δημιουργία θεσμών με κεντρικές αρμοδιότητες και παροχές υπηρεσιών παίζουν σημαντικό ρόλο. Σκοπός αυτών των συνεργασιών και των κεντρικών υπηρεσιών δεν είναι απλώς και μόνο να αποφευχθεί η διπλή δουλειά ή να βελτιωθεί η αποδοτικότητα των βιβλιοθηκών. Πρωταρχικός στόχος είναι ν' αντιμετωπιστεί ο ακόμα υφιστάμενος κατακερματισμός με τη λήψη κατάλληλων μέτρων σε σχέση με τις πολιτικές, τις στρατηγικές και τις οργανωτικές δομές των βιβλιοθηκών.

Η δημιουργία διαφόρων βιβλιοθηκονομικών οργανώσεων, θεσμών και συλλόγων διαπεριφερειακής σημασίας και εμβέλειας που διαμόρφωσαν μια «οντότητα βιβλιοθηκών» και δεν έπαψαν να της δίνουν διαρκώς νέα ερεθίσματα για περαιτέρω ανάπτυξη, ξεκίνησε από τις αρχές του 20^{ου} αιώνα. Κάποιοι από τους θεσμούς αυτούς έχουν ήδη μια μακρά παράδοση πίσω τους.

Το ότι η συνεργασία στον βιβλιοθηκονομικό τομέα δεν οργανώνεται ούτε καθοδηγείται από το κράτος έχει και πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα. Η συνεργασία πραγματοποιείται κυρίως σε επίπεδο ενώσεων και συλλόγων που είναι οργανωμένοι βάσει ιδιωτικού δικαίου και διακρίνονται σε δυο τύπους, σε *Συλλόγους Προσωπικού/Προσώπων* και σε *Ενώσεις Θεσμών/Υπηρεσιών*. Στους βιβλιοθηκονομικούς Συλλόγους Προσωπικού/Προσώπων έχουν οργανωθεί βιβλιοθηκονόμοι και άλλοι υπάλληλοι βιβλιοθηκών για την προάσπιση των επαγγελματικών τους συμφερόντων. Οι οργανώσεις αυτές αποτελούν ταυτόχρονα και φόρουμ συζήτησης ειδικών θεμάτων και όργανα κοινής εκπροσώπησης προς τα έξω, στην ευρεία δημοσιότητα. Στις Ενώσεις Θεσμών/Υπηρεσιών έχουν συγκεντρωθεί και οργανωθεί βιβλιοθήκες, βιβλιοθηκονομικές υπηρεσίες και φορείς βιβλιοθηκών με σκοπό να προάγουν το κοινό έργο των βιβλιοθηκών, να σχεδιάσουν και να καθορίσουν κοινά πρότυπα και να εδραιώσουν με πολιτικές τη θέση της βιβλιοθήκης στην πολιτική και την κοινωνία.

Οι απόπειρες που έγιναν στα μέσα της δεκαετίας 1990 για τη συνένωση των τεσσάρων τότε, δυο σήμερα βιβλιοθηκονομικών συλλόγων BIB (Berufsverband Information Bibliothek/Επαγγελματικός Σύλλογος Πληροφόρηση Βιβλιοθήκη) και VDB (Verein Deutscher Bibliothekare/Σύλλογος Γερμανών Βιβλιοθηκονόμων) με την DBV (Deutscher Bibliotheksverband/Ομοσπονδία Γερμανικών Βιβλιοθηκών) σε μια ενιαία γερμανική οργάνωση δεν σημείωσαν επιτυχία. Η δημιουργία ωστόσο μιας οργανωτικής δομής όπως τη συναντούμε στην Ελβετία, τη Μ. Βρετανία, στις ΗΠΑ ή σε διεθνές επίπεδο στην IFLA εξακολουθεί ν' αποτελεί για πολλούς ειδικούς έναν από τους μακροπρόθεσμους στόχους των βιβλιοθηκονομικών οργανώσεων στη Γερμανία.

Οι σημαντικότερες οργανώσεις σήμερα είναι εκείνοι οι σύλλογοι, οι θεσμοί, οι υπηρεσίες και τα ιδρύματα που έχουν συνενωθεί στην κεντρική οργάνωση *Βιβλιοθήκη & Πληροφόρηση Γερμανία (αναγνωρισμένο σωματείο) (Bibliothek & Information Deutschland e.V.) (BID)*. Εκτός από τους οργανωμένους σε συλλόγους θεσμούς στην προώθηση του έργου των βιβλιοθηκών συμμετέχουν τον τελευταίο καιρό όλο και πιο πολύ ιδρύματα και οργανισμοί ιδιωτικού δικαίου όπως για παράδειγμα το Ίδρυμα Bertelsmann (Bertelsmann Stiftung), η ekz-Bibliotheksservice GmbH και το Goethe-Institut.

Logo BID S. 71

Η Κεντρική Οργάνωση Bibliothek & Information Deutschland e.v. (BID) Βιβλιοθήκη & Πληροφόρηση Γερμανία (αναγνωρισμένο σωματείο)

Οι προϋποθέσεις ως προς μια ενιαία πολιτική των βιβλιοθηκών για μια πιο στενή συνεργασία μεταξύ τους και για μια κοινή δυναμική εκπροσώπηση στη δημοσιότητα δημιουργήθηκαν για πρώτη φορά στη Γερμανία στη δεκαετία του 1960 και 1970 με την ίδρυση του *Συνεδρίου Γερμανικών Βιβλιοθηκών (Deutsche Bibliothekskonferenz - DBK)* το 1963 καθώς και με το σχεδιασμό του «*Προγράμματος Βιβλιοθηκών '73*». Για την ενίσχυση της προβολής προς τα έξω ιδρύθηκε το Σεπτέμβριο του 1989 η *Ομοσπονδιακή Ένωση Γερμανικών Συλλόγων Βιβλιοθηκονόμων (Bundesvereinigung Deutscher Bibliotheksverbände e.V. –BDB)* που διαδέχτηκε το Συνέδριο Γερμανικών Βιβλιοθηκών. Από το 2004, τότε που η Γερμανική Εταιρεία για την Επιστήμη της Πληροφορίας και την Πρακτική Εφαρμογή της Πληροφορίας (Deutsche Gesellschaft für Informationswissenschaft und Informationspraxis – DGI) έγινε μέλος στην BDB η κεντρική οργάνωση ονομάζεται *Bibliothek & Information Deutschland e.V. (BID) (Βιβλιοθήκη & Πληροφόρηση Γερμανία)*.

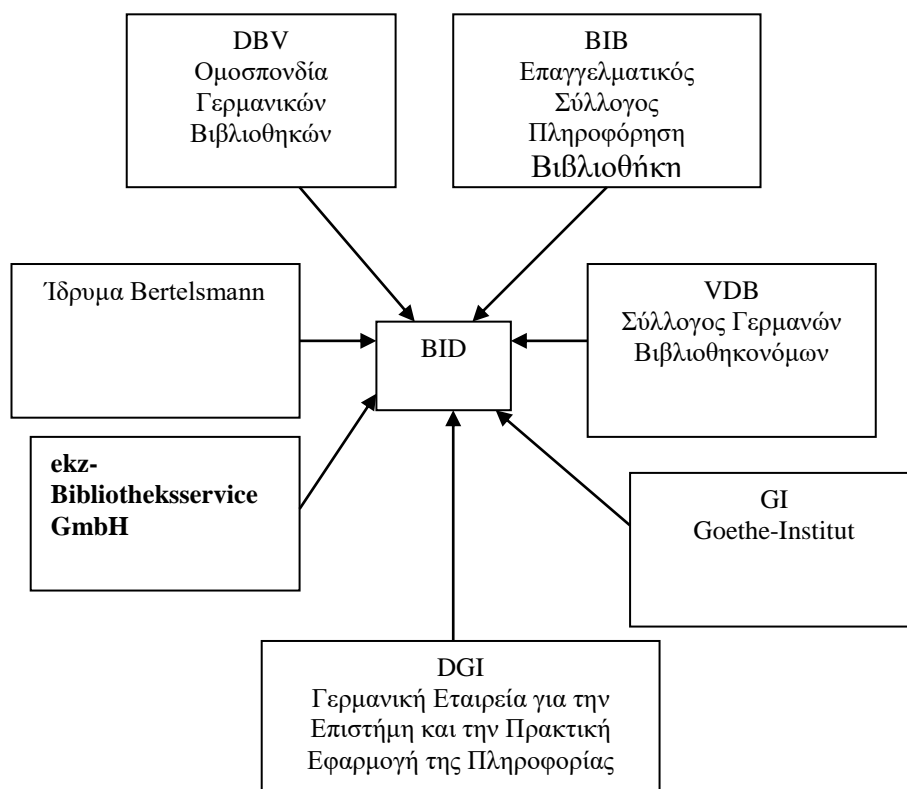
Η BID είναι η κεντρική οργάνωση των τριών ενώσεων θεσμών και προσωπικού από το χώρο των βιβλιοθηκών, μιας ένωσης από το χώρο της πληροφορίας, της υπηρεσίας ekz καθώς και δυο ακόμα σημαντικών οργανισμών που προωθούν τον πολιτισμό στη Γερμανία. Ως αναγνωρισμένο, κοινωφελές σωματείο η BID εκπροσωπεί τα συμφέροντα όλων των μελών της σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο καθώς και σε διεθνή όργανα του κλάδου. Στόχος της είναι η προώθηση και η ακόμα μεγαλύτερη ανάπτυξη της παροχής υπηρεσιών και των καινοτομιών στην κτήση και διάθεση πληροφοριών μέσω των βιβλιοθηκών και άλλων οργανισμών από το χώρο της πληροφορίας και της πληροφόρησης ως εγγύηση της δημοκρατικής διάθεσης της

πληροφορίας και της γνώσης. Έδρα της BID είναι το Βερολίνο. Όργανα του συλλόγου είναι η συνέλευση των μελών, το διοικητικό συμβούλιο και το γραφείο εκπροσώπου, το οποίο κατά τη διάρκεια της τριετούς θητείας του εκπροσωπεί το σύνολο των οργανώσεων του βιβλιοθηκονομικού επαγγελματικού κλάδου. Το ΔΣ μπορεί να ορίσει προσωρινές ομάδες εργασίας και μόνιμες επιτροπές. Η BID είναι μέλος του *European Bureau of Library, Information and Documentation Associations* (EBLIDA).

Ιδιαίτερη βαρύτητα δίνει η BID στο έργο της στο εξωτερικό, το οποίο ενισχύεται οικονομικά από τις επιχορηγήσεις του Υπουργείου Εξωτερικών (Βερολίνο) και του Εντεταλμένου της Ομοσπονδιακής Κυβέρνησης σε Θέματα Πολιτισμού και Μέσων (BKM). Η υποοργάνωση της BID *Bibliothek & Information International* (BII) έχει αναλάβει κατ' εντολή της κεντρικής οργάνωσης να συντονίζει το διεθνές Know-how-Transfer στο χώρο των βιβλιοθηκών και της πληροφόρησης και, σε συνεργασία με το Goethe-Institut, να προωθεί τις διεθνείς επαφές και ανταλλαγές με εκπαιδευτικά ταξίδια για αλλοδαπούς και γερμανούς βιβλιοθηκονόμους.

Από το 1996 η BID από κοινού με το Γερμανικό Λογοτεχνικό Συνέδριο (*Deutsche Literaturkonferenz*) απονέμει κατά την Ημέρα των Βιβλιοθηκών (24^η Οκτωβρίου) στη μνήμη του ιδρυτή της πρώτης Δημόσιας Βιβλιοθήκης στη Γερμανία, που λειτούργησε στο Grobenhain (κοντά στη Δρέσδη), την τιμητική διάκριση *Karl-Preusker-Medaille* σε προσωπικότητες της χώρας που έχουν προσφέρει ιδιαίτερες υπηρεσίες στο χώρο των δημοσίων βιβλιοθηκών.

Abb. S. 71

Μέλη της κεντρικής οργάνωσης Βιβλιοθήκη & Πληροφόρηση (BID)

Δημοσιογραφικό όργανο της BID είναι το μηνιαίο περιοδικό Bibliotheksdienst (Υπηρεσία Βιβλιοθηκών). Η BID διοργανώνει κάθε τρία χρόνια το *Γερμανικό Συνέδριο Βιβλιοθηκών (Deutscher Bibliothekskongress)* που είναι η μεγαλύτερη ημερίδα του βιβλιοθηκονομικού κλάδου στη Γερμανία. Από το 2004 το συνέδριο αυτό πραγματοποιείται στη Λειψία, λίγο πριν την έκθεση βιβλίου που διοργανώνεται εκεί.

Deutscher Bibliotheksverband e.V. (DBV) Η Ομοσπονδία Γερμανικών Βιβλιοθηκών

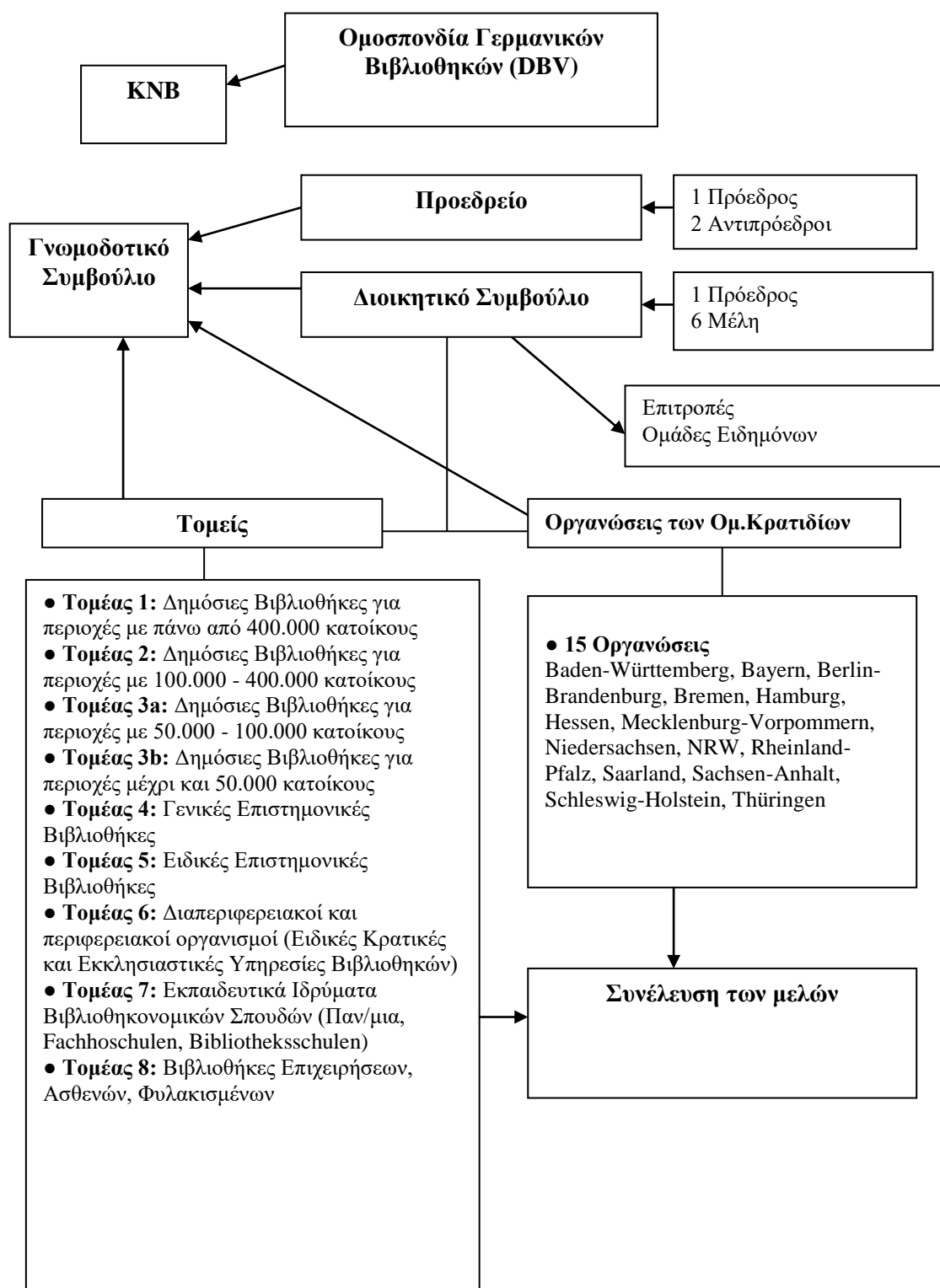
Η ιστορία της *Ομοσπονδίας Γερμανικών Βιβλιοθηκών* ξεκίνησε το 1949 στο δυτικό κομμάτι της διαιρεμένης Γερμανίας. Στην πρώην Λαϊκή Δημοκρατία της Γερμανίας ιδρύθηκε το 1964 ένας ξεχωριστός σύλλογος Γερμανικών Βιβλιοθηκών (Bibliotheksverband - BV) που συνένωσε τις βιβλιοθήκες που λειτουργούσαν με υπαλλήλους πλήρους απασχόλησης καθώς και ειδικούς οργανισμούς και ιδρύματα από τον τομέα της πληροφόρησης και της τεκμηρίωσης και που μέχρι το 1990 ονομαζόταν *Σύλλογος Βιβλιοθηκών της Λαϊκής Δημοκρατίας της Γερμανίας (Bibliotheksverband der Deutschen Demokratischen Republik)*.

Μετά την επανένωση των Γερμανιών ο δυτικογερμανικός και ανατολικογερμανικός σύλλογος συγχωνεύτηκαν, σχηματίζοντας τη σημερινή *Ομοσπονδία Γερμανικών Βιβλιοθηκών*. Αυτή η νέα οργάνωση που περιλαμβάνει όλους τους τύπους βιβλιοθηκών έχει σήμερα 2.000 περίπου μέλη. Η τακτική συνέλευση των μελών του είναι ανοιχτή σε όλες τις βιβλιοθήκες που διευθύνονται από υπαλλήλους πλήρους απασχόλησης, στις κρατικές και εκκλησιαστικές Ειδικές Υπηρεσίες καθώς και σε άλλους οργανισμούς του χώρου των βιβλιοθηκών και της τεκμηρίωσης.

Η DBV έχει θέσει ως στόχο της να προωθήσει την ανάπτυξη των γερμανικών βιβλιοθηκών και τη συνεργασία μεταξύ βιβλιοθηκών και άλλων οργανισμών του βιβλιοθηκονομικού κλάδου, διατυπώνοντας πολιτικά αιτήματα για την αναβάθμισή τους και παίρνοντας θέση σε βασικά ζητήματα του κλάδου με αποτιμήσεις και προτάσεις. Οι σημαντικότεροι τομείς του φάσματος των μελημάτων της είναι:

- Επεξεργασία ενιαίων, αποτελεσματικών λύσεων για βιβλιοθηκονομικά ζητήματα και συμβολή στην έγκριση και πραγματοποίησή τους
- Δημόσια προβολή των στόχων και των λειτουργιών των βιβλιοθηκών, αλλά και των ελλείψεων και προβλημάτων τους
- Δημιουργία λόμπυ και επαφές με Κοινοβούλια και Υπουργεία σε ομοσπονδιακό επίπεδο και σε επίπεδο ομόσπονδων κρατιδίων, επαφές με κορυφαίες ενώσεις σε επίπεδο κοινοτήτων και επαφές με όργανα τοπικής αυτοδιοίκησης
- Πρωτοβουλίες για ειδικές έρευνες σε συνεργασία με κεντρικούς βιβλιοθηκονομικούς οργανισμούς και παρακολούθηση της διεξαγωγής τους
- Επεξεργασία μέτρων προώθησης και ανάπτυξης από κοινού με τη Γερμανική Εταιρεία Ερευνών και τη Σύνοδο των Υπουργών Πολιτισμού/Παιδείας των Ομόσπονδων Κρατιδίων (Kultusministerkonferenz der Länder – KMK)
- Οργάνωση και πραγματοποίηση εκδηλώσεων πληροφόρησης και επιμόρφωσης
- Βελτίωση των συνθηκών ευρωπαϊκής και διεθνούς συνεργασίας στον τομέα των βιβλιοθηκών και αξιοποίηση των εμπειριών άλλων χωρών στο έργο των γερμανικών βιβλιοθηκών.

Tab. S. 72

Όργανα της DBV και η διάρθρωσή της σε τομείς και τοπικές οργανώσεις

Logo dbv S. 73

Foto S. 73

Η Δημοτική Βιβλιοθήκη «Heinrich Heine» στο Halberstadt (Sachsen-Anhalt) (Stadtbibliothek Heinrich Heine Halberstadt) στεγάστηκε το 2000 σε μια εκκλησία της 600 χρόνων αυλής Petershof και ανακηρύχθηκε από την DBV την ίδια αμέσως χρονιά σε «Βιβλιοθήκη της Χρονιάς». Στα 1.770 τετρ.μέτρα διατίθενται 88.000 μέσα. Οι πολύ μεγάλου ύψους χώροι της έδωσαν τη δυνατότητα κατασκευής χαμηλότερων ενδιάμεσων ορόφων, έτσι ώστε να επιτευχθεί η διεύρυνση της χρηστικής επιφάνειας.

Από το 2003, και αφού είχε σταματήσει οριστικά η λειτουργία του Γερμανικού Ινστιτούτου Βιβλιοθηκών η DBV ανέλαβε το έργο των ειδικών και θεματικών Επιτροπών, των ομάδων ειδημόνων και των ομάδων εργασίας – έργο που είχε επίσης ανασταλεί για λίγο καιρό. Οι συμμετέχοντες είναι επίτιμα στελέχη και προέρχονται όλοι ανεξαιρέτως από το χώρο των βιβλιοθηκών. Τρεις Επιτροπές (Παροχή Υπηρεσιών, Διαχείριση, Δίκαιο), τέσσερις Ομάδες Ειδημόνων (Πρόσκτηση και Διάθεση Υλικού, Βιβλιοθήκη και Σχολείο, Βιβλιοθήκες για Παιδιά και Εφήβους, Διαπολιτισμική Δραστηριότητα Βιβλιοθηκών) και έξι Ομάδες Εργασίας (Βιβλιοθήκες Ανώτατων Σχολών Επαγγελματικής Εκπαίδευσης, Περιφερειακές Βιβλιοθήκες, Τεκμήρια Πρωτότυπης Γραφής και Παλαιά Έντυπα, Βιβλιοθήκες Ειδικών Συλλογών, Βιβλιοθήκες Φυλακών, Συνεργασία στην Επιμέλεια) επεξεργάζονται και επιμελούνται βασικά ζητήματα, πληροφορούν και συμβουλεύουν το ειδικό κοινό με εργαστήρια, διαλέξεις και δημοσιεύσεις.

Δυο μέλη της DBV θα πρέπει να αναφερθούν ιδιαίτερος, καθότι είχαν ιδρυθεί πριν από την DBV:

Ο Σύνδεσμος Βιβλιοθηκών του Κρατιδίου της Βόρειας Ρηνανίας-Βεστφαλίας (Verband der Bibliotheken des Landes Nordrhein-Westfalen e.V. – VBNW), που ιδρύθηκε το 1948 και εκπροσωπεί επιστημονικές και δημόσιες βιβλιοθήκες, συγκαταλέγεται στην ομάδα των τοπικών οργανώσεων/συνδέσμων των 15 ομόσπονδων κρατιδίων. Περιλαμβάνει 330 μέλη και εκδίδει το ειδικό περιοδικό «Pro Libris», το οποίο χαίρει ιδιαίτερης εκτίμησης σ' ολόκληρη τη Γερμανία.

Μέλος στον τομέα 5 της DBV είναι η Κοινοπραξία των Ειδικών Βιβλιοθηκών (Arbeitsgemeinschaft der Spezialbibliotheken e.V. – AspB) που ιδρύθηκε το 1946 και μέλη της (πάνω από 650 σήμερα) μπορούν να είναι και οργανισμοί και πρόσωπα. Στόχος της είναι να προωθήσει τη συνεργασία μεταξύ των ειδικών βιβλιοθηκών, να εκπροσωπήσει τα συμφέροντα του ειδικού αυτού τύπου βιβλιοθηκών στη δημοσιότητα, να συμβάλει στην ανταλλαγή επαγγελματικών εμπειριών και στην εμπάθυνση των εξειδικευμένων γνώσεων. Τους σκοπούς αυτούς υπηρετούν μεταξύ άλλων και οι Ημερίδες της που διοργανώνονται κάθε δυο χρόνια και των οποίων τα συμπεράσματα δημοσιεύονται.

Με παρότρυνση της DBV ιδρύθηκε το 2002 η Γερμανική Πρωτοβουλία για Δίκτυα Πληροφορίας (Deutsche Initiative für Netzwerkinformation e.V.- DINI), στην οποία προσχώρησαν ως συνεργάτες τα Κέντρα για την Επικοινωνία και την Αξιοποίηση της Πληροφορίας στην Εκπαίδευση και στην Έρευνα (Zentren für Kommunikation und Informationsverarbeitung in Lehre und Forschung – ZKI), η Κοινοπραξία των Κέντρων Πολυμέσων των Γερμανικών Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων (Arbeitsgemeinschaft der Medienzentren der deutschen Hochschulen – AMH) και η

Πρωτοβουλία Πληροφόρηση και Επικοινωνία «IuK-Initiative». Στόχος αυτής της οργάνωσης, που στηρίζεται από την Γερμανική Εταιρεία Ερευνών (DFG) με κονδύλια για συγκεκριμένα εγχειρήματα, είναι να συμβάλει στη βελτίωση των υπηρεσιών πληροφόρησης και επικοινωνίας και να στηρίζει τη δημιουργία της απαραίτητης γι' αυτό υποδομής στα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα και στις Εταιρείες Ειδικών Επιστημονικών Κλάδων σε περιφερειακό και διαπεριφερειακό επίπεδο με τις σχετικές προδιαγραφές, προτάσεις και προγράμματα.

Logo knb S. 74

Για την αποτελεσματική προβολή των βιβλιοθηκών στη δημόσια ζωή καθώς και για τη διασφάλιση του διαφωτιστικού ρόλου και έργου τους, η DBV καθιέρωσε το 1987 το ετήσιο Βραβείο Δημοσιογραφίας *Helmut Sontag*, το οποίο προσφέρει 2.500 ευρώ και προσελκύει το ενδιαφέρον του τύπου και των ΜΜΕ, στρέφοντας την προσοχή τους στα των γερμανικών βιβλιοθηκών. (Ο Helmut Sontag διετέλεσε Πρόεδρος της DBV από το 1983 ως το 1986). Με το βραβείο αυτό τιμώνται αρθρογράφοι και δημοσιογράφοι που στήριξαν τις βιβλιοθήκες με το έργο τους (με μεμονωμένα άρθρα ή διάφορα ρεπορτάζ που διακρίθηκαν για τη συνέπεια και τον επαγγελματισμό τους) στα έντυπα μέσα, στο ραδιόφωνο ή την τηλεόραση ή ακόμα και στο διαδίκτυο.

Στο σημαντικό ρόλο που παίζει η DBV στο λόμπυ των βιβλιοθηκών στηρίζεται από τις τοπικές οργανώσεις της. Πολλά ερεθίσματα, όπως για παράδειγμα τα βραβεία για περιφερειακές βιβλιοθήκες, οι διάφορες Ημέρες Βιβλιοθηκών, ενέργειες για τη διασφάλιση της ύπαρξης των βιβλιοθηκών και των Ειδικών Υπηρεσιών ή οι πρωτοβουλίες για τη νομοθεσία περί βιβλιοθηκών ξεκινούσαν και εξακολουθούν να ξεκινούν από τα διοικητικά συμβούλια των τοπικών ενώσεων στα ομόσπονδα κρατίδια.

Με το εγχείρημά τους *Deutsche Internet-Bibliothek (DIB)* η DBV, το Ίδρυμα Bertelsmann και τα *SISIS Informationssysteme GmbH* έβαλαν το 2003 στο διαδίκτυο έναν σχολιασμένο κατάλογο με link, συμπεριλαμβανομένης και μιας υπηρεσίας πληροφοριών μέσω E-Mail σε ομοσπονδιακό επίπεδο. Σ' αυτό το συνεργατικό σύστημα πληροφόρησης συμμετέχουν σήμερα πάνω από 90 Δημόσιες και Επιστημονικές Βιβλιοθήκες της Γερμανίας, της Αυστρίας και της Ελβετίας.

Η DBV, με την οικονομική υποστήριξη και τη συνεργασία του Ιδρύματος *ZEIT-Stiftung Ebelin und Gerd Bucerius*, κατάφερε να απονείμει για πρώτη φορά το 2000 τη διάκριση «*Βιβλιοθήκη της Χρονιάς*» σε ομοσπονδιακό επίπεδο. Το μοναδικό αυτό εθνικό βραβείο βιβλιοθηκών που συνοδεύεται και από το χρηματικό ποσό των 30.000 ευρώ τιμά πρότυπα βιβλιοθηκών όλων των τύπων και στόχος του είναι να παρακινήσει τις βιβλιοθήκες σε ευγενή άμιλλα ως προς την ποιότητα, τη δημιουργικότητα και την καινοτομία. Η βιβλιοθήκη της εκάστοτε χρονιάς επιλέγεται από ανεξάρτητη κριτική επιτροπή, η οποία μεταξύ άλλων αποτελείται και από μέλη της Ομοσπονδιακής Κυβέρνησης, της Συνόδου των Υπουργών Παιδείας/Πολιτισμού των Ομόσπονδων Κρατιδίων, του Συμβουλίου Γερμανικών Πόλεων/Δήμων (*Deutscher Städtetag*), του Ιδρύματος ZEIT και της DBV. Το βραβείο απονέμεται την 24^η Οκτωβρίου, «*Ημέρα Βιβλιοθήκης*». Για το 2008 η Ημέρα αυτή έχει προγραμματιστεί να αξιοποιηθεί για μια δυναμική προβολή της σημασίας των βιβλιοθηκών στην ευρύτερη δημοσιότητα, για πρώτη φορά με τη μορφή μιας

καμπάνιας σε ομοσπονδιακό επίπεδο, με εκδηλώσεις που θα πραγματοποιηθούν σε χιλιάδες οργανισμούς.

Το Δίκτυο Αρμοδιοτήτων Βιβλιοθηκών (*Kompetenznetzwerk für Bibliotheken – KNB*), το οποίο ιδρύθηκε με απόφαση της Συνόδου των Υπουργών Πολιτισμού/Παιδείας των Ομόσπονδων Κρατιδίων (ΚΜΚ) και χρηματοδοτείται από τα ομόσπονδα κρατίδια, υπάγεται άμεσα στην DBV και εκτελεί τοπικά ένα μεγάλο μέρος διαπεριφερειακών εργασιών που έχουν κριθεί ως απολύτως απαραίτητες. Διευθύνεται από ένα «ρυθμιστικό όργανο», το οποίο απαρτίζεται από εκπροσώπους διαφόρων βιβλιοθηκονομικών οργανισμών και μια έμμισθη πλήρους απασχόλησης «συντονίστρια». Έτσι, για παράδειγμα, η *Στατιστική Γερμανικών Βιβλιοθηκών (Deutsche Bibliotheksstatistik – DBS)* αποτελεί ευθύνη του Κέντρου Βιβλιοθηκών Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων στην Κολωνία (Nordrhein-Westfalen) ενώ υπεύθυνη για τη διεθνή συνεργασία είναι η DBV και η Staatsbibliothek zu Berlin. Η εκπροσώπηση σε διεθνείς οργανισμούς τυποποίησης γίνεται από το Ινστιτούτο DIN και την Deutsche Nationalbibliothek μέσω της *Επιτροπής Τυποποίησης Βιβλιοθήκη και Τεκμηρίωση (Normenausschuss Bibliotheks- und Dokumentationswesen – NABD)*. Το 2005 υπό τον συντονισμό του KNB ανέλαβαν διάφοροι οργανισμοί-μέλη την κατάρτιση του *Index των Βιβλιοθηκών (BIX)* ως Bench-marking-System για Δημόσιες και Επιστημονικές Βιβλιοθήκες σε ομοσπονδιακό επίπεδο. Από τα τέλη του 2006 υπάρχει στο διαδίκτυο μια ιστοσελίδα που δημιούργησε η DBV στο πλαίσιο του KNB και με τη συνεργασία των μελών του. Η ιστοσελίδα αυτή συντηρείται με πόρους της DFG και αποτελεί ενότητα της *Εικονικής Ειδικής Βιβλιοθήκης για Επιστήμη της Βιβλιοθήκης, του Βιβλίου και της Πληροφορίας (Virtuelle Fachbibliothek Bibliotheks-, Buch- und Informationswissenschaft – ViFaBBI)*. Το KNB λειτουργεί έκτοτε και ως κεντρική υπηρεσία παροχής πληροφοριών για την επικαιρότητα στο χώρο των γερμανικών βιβλιοθηκών.

Berufsverband Information Bibliothek e.V. – (BIB) **Επαγγελματικός Σύλλογος Πληροφόρηση Βιβλιοθήκη**

Ο *Επαγγελματικός Σύλλογος Πληροφόρηση Βιβλιοθήκη (BIB)* δημιουργήθηκε το 2000 με τη συνένωση των τότε ανεξάρτητων συλλόγων: *Σύλλογο των Βιβλιοθηκονόμων και Βοηθών/Επιμελητών (Verein der Bibliothekare und Assistenten e.V. – vba)* και *Σύλλογο των Διπλ.Βιβλιοθηκονόμων των Επιστημονικών Βιβλιοθηκών (Verein der Diplom-Bibliothekare an wissenschaftlichen Bibliotheken e.V. – VdDB)* που είχε ιδρυθεί το 1948. Ο vba είχε δημιουργηθεί το 1997 από τη συγχώνευση του *Συλλόγου των Βιβλιοθηκονόμων Δημοσίων Βιβλιοθηκών (Verein der Bibliothekare an Öffentlichen Bibliotheken e.V. – VBB, ιδρυμένου το 1949)* με τον Ομοσπονδιακό *Σύλλογο των Επιμελητών/Επιμελητριών Βιβλιοθηκών και άλλων Υπαλλήλων Βιβλιοθηκών (Bundesverein der Bibliotheksassistent/innen und Assistenten und anderer Mitarbeiter/innen an Bibliotheken e.V. – BBA, ιδρυμένου το 1987)*.

Ο BIB περιλαμβάνει σήμερα 6.300 μέλη και είναι ο μεγαλύτερος των δυο Συλλόγων Προσωπικού/Προσώπων του επαγγελματικού κλάδου της βιβλιοθηκονομίας. Αν και δεν αυτοκατανοείται ως συνδικαλιστική οργάνωση επίκεντρο του έργου του είναι τα επαγγελματικά συμφέροντα των μελών του: Αναβάθμιση, εκσυγχρονισμός, ενιαία εκπαίδευση, σχεδιασμός μιας μοντέρνας εικόνας του επαγγέλματος με στόχο να γίνει πραγματικότητα, μισθοδοσία, αμοιβή ανάλογη με την επαγγελματική κατάρτιση,

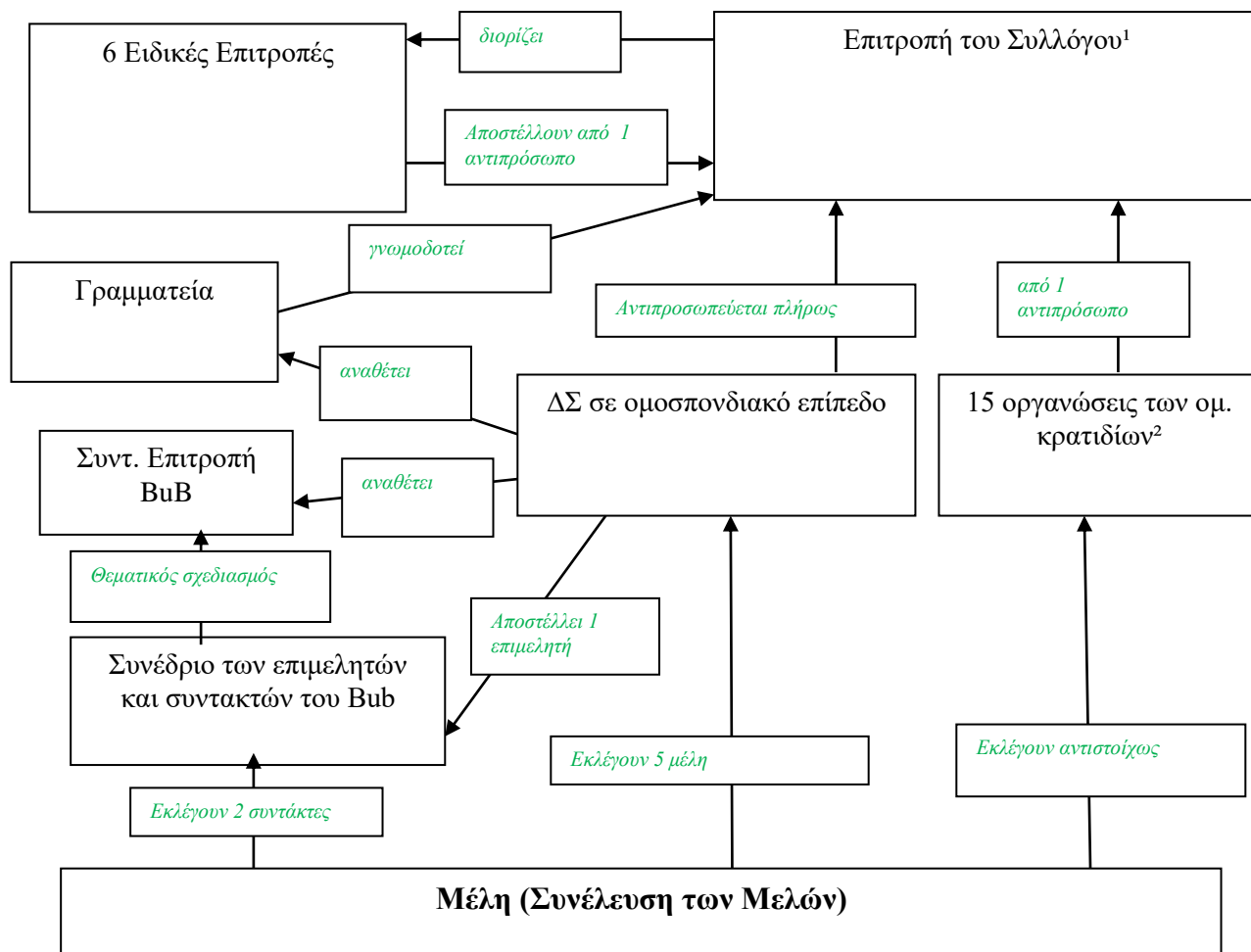
ζητήματα κατάταξης στις ρυθμιζόμενες από συλλογικές συμβάσεις εργασίας κατηγορίες μισθού καθώς και ειδίκευση και κατάρτιση του προσωπικού με τη λήψη ειδικών μέτρων σχετικών με την επιμόρφωση είναι τα ζητήματα, στα οποία ο σύλλογος προσπαθεί να δώσει λύσεις. Με τα πολυάριθμα επιμορφωτικά του προγράμματα, τα οποία οργανώνονται ως επί το πλείστον από τις τοπικές οργανώσεις των ομόσπονδων κρατιδίων, ο BIB συμβάλλει ουσιαστικά στην ειδίκευση και κατάρτιση του προσωπικού των βιβλιοθηκών. Από το 2006 ο BIB διαθέτει μια σχετική τράπεζα δεδομένων (DAPS), η οποία περιλαμβάνει: Οργανισμούς εκπαίδευσης και πρακτικής άσκησης, Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα και Επαγγελματικές Σχολές που προσφέρουν και διοργανώνουν προγράμματα, τα οποία απευθύνονται ειδικά σε όσους μόλις ξεκινούν την επαγγελματική τους ζωή, σε όσους αναζητούν θέση εργασίας στο βιβλιοθηκονομικό τομέα, σε όσους ενδιαφέρονται για σπουδές, σε εκπαιδευόμενους, σε φοιτητές, σε βιβλιοθήκες που διαθέτουν θέσεις για εκπαιδευόμενους και ασκούμενους καθώς και σε βιβλιοθήκες που θέλουν να δημιουργήσουν θέσεις για πρακτική άσκηση.

Ο BIB επεξεργάζεται επίσης θέματα προγραμματισμού και οργανωτικής δομής των βιβλιοθηκών, δραστηριοποιείται στον τομέα των εθνικών και διεθνών επαφών, ενασχολείται επίσης με ζητήματα διαχείρισης καθώς και με το συντονισμό της *Γερμανικής Ημερίδας Βιβλιοθηκονόμων (Deutscher Bibliothekartag)* που οργανώνεται από κοινού με το Σύλλογο Γερμανών Βιβλιοθηκονόμων (Verein Deutscher Bibliothekare – VDB) και που μετά το Γερμανικό Συνέδριο Βιβλιοθηκών (Deutscher Bibliothekskongress) είναι η δεύτερη μεγαλύτερη διοργάνωση του κλάδου στη Γερμανία. Ο BIB δεν δραστηριοποιείται μόνο σε εθνικό, αλλά και σε ευρωπαϊκό επίπεδο και συνεργάζεται στενά με οργανισμούς άλλων χωρών καθώς και διεθνείς οργανισμούς (BII, EBLIDA, IFLA). Στο πλαίσιο των διεθνών επαφών έχει συνάψει συμφωνίες συνεργασίας με επαγγελματικές ενώσεις στην Ιταλία, Αυστρία και Ελβετία για τη σειρά συνεδρίων «Η μαθητιώσα βιβλιοθήκη» (Die Lernende Bibliothek).

Το πενταμελές ομοσπονδιακό Δ.Σ. του BIB συνεπικουρείται από την επιτροπή του συλλόγου, η οποία συγκροτείται από εκπροσώπους των 15 οργανώσεων σε επίπεδο ομόσπονδων κρατιδίων, του διοικητικού συμβουλίου και των 5 επιτροπών. Για σημαντικές αλλαγές στο καταστατικό απαιτείται απαρτία των τριών τετάρτων. Η Γραμματεία του συλλόγου λειτουργεί με έμμισθα στελέχη πλήρους απασχόλησης και βρίσκεται στο Reutlingen.

Logo BIB S. 75

Abb. S. 76

¹ Συμμετέχουν επίσης αντιπρόσωποι του BIB στην Βιβλιοθήκη & Πληροφόρηση International (με δικαίωμα ψήφου) καθώς και ο εντεταλμένος του σωματείου στο BuB (χωρίς δικαίωμα ψήφου). Δικαίωμα ψήφου δεν έχει ούτε ο γραμματέας της Επιτροπής του Συλλόγου.
² Οργανώσεις του BIB υπάρχουν σε όλα τα ομόσπονδα κρατίδια. Τα κρατίδια Niedersachsen και Bremen αποτελούν μια ομάδα. Στις εκλογές των ΔΣ των κρατιδίων δικαίωμα ψήφου έχουν μόνον τα μέλη της οργάνωσης του εκάστοτε κρατιδίου. Ο αριθμός των μελών των Δ.Σ. ρυθμίζεται ανάλογα με τον αριθμό των μελών στο εκάστοτε κρατίδιο.

Check lists που δημοσιεύει ο BIB για πολλούς τομείς της διαχείρισης και διάφορα ζητήματα της λειτουργίας των βιβλιοθηκών αποτελούν σημαντική βοήθεια στην άσκηση του επαγγέλματος. Σημαντικές εκδόσεις των τελευταίων χρόνων:

- «Arbeitsvorgänge in wissenschaftlichen Bibliotheken: Beschreibung und Bewertung nach dem Bundes-Angestellentarifvertrag/BAT» (2000)
 (Απασχόληση σε Επιστημονικές Βιβλιοθήκες: Περιγραφή και αξιολόγηση βάσει της ομοσπονδιακής συλλογικής σύμβασης εργασίας για υπαλλήλους που απασχολούνται στο δημόσιο τομέα με σύμβαση εργασίας ιδιωτικού δικαίου)
- «Allgemeine Systematik für öffentliche Bibliotheken (ASB)» (1999)
 (Γενική ταξινόμηση Δημοσίων Βιβλιοθηκών)
- «Arbeitsvorgänge in öffentlichen Bibliotheken: Beschreibung und Bewertung nach dem Bundes-Angestellentarifvertrag/(BAT)» (1999)

(Απασχόληση σε Δημόσιες Βιβλιοθήκες: Περιγραφή και αξιολόγηση βάσει της ομοσπονδιακής συλλογικής σύμβασης εργασίας για υπαλλήλους που απασχολούνται στο δημόσιο τομέα με σύμβαση εργασίας ιδιωτικού δικαίου)

- Bub-Dossier «Bibliothek 2007» (2005/2006)

- «One-Person Librarians' Flaschenpost». Μέχρι τώρα έχουν εκδοθεί: 1 (1998) – 9 (2006)

- «Check lists» της επιτροπής OPL. Μέχρι τώρα έχουν εκδοθεί: 1 (2003) – 16 (2006)

Ο BIB εκδίδει κάθε 2 χρόνια την «Επετηρίδα των Δημοσίων Βιβλιοθηκών» (Jahrbuch der Öffentlichen Bibliotheken) και το ειδικό βιβλιοθηκονομικό περιοδικό «BuB: Forum für Bibliothek und Information» με τη μεγαλύτερη στο είδος του κυκλοφορία στη Γερμανία (κυκλοφορεί σε 9.000 αντίτυπα), το οποίο εκδίδεται από το 1949.

Verein Deutscher Bibliothekare e.V. – (VDB)

Ο Σύλλογος Γερμανών Βιβλιοθηκονόμων

Ο Σύλλογος Γερμανών Βιβλιοθηκονόμων (*Verein Deutscher Bibliothekare e.V. – VDB*), που ιδρύθηκε το 1990, αποτελεί την επαγγελματική οργάνωση των βιβλιοθηκονόμων με πτυχίο πανεπιστημίου (*Wissenschaftliche Bibliothekare*) που κατατάσσονται στην ανώτατη βαθμίδα της ιεραρχίας και έχει σήμερα 1.600 μέλη. Στόχος του είναι να διατηρεί τη συνοχή στις σχέσεις των βιβλιοθηκονόμων με πτυχίο πανεπιστημίου και να προασπίζει τα επαγγελματικά τους συμφέροντα, να υπηρετεί την ανταλλαγή και τη διεύρυνση των εξειδικευμένων γνώσεων και να προωθεί το επιστημονικό έργο της βιβλιοθηκονομίας. Διακλαδώνεται σε τοπικές οργανώσεις σε επίπεδο ομόσπονδων κρατιδίων και έχει τέσσερις *Επιτροπές*: Επιτροπή για την επαγγελματική εξειδίκευση/κατάρτιση, Επιτροπή για νομικά ζητήματα, Επιτροπή για το έργο ειδικών τομέων και (σε συνεργασία με τον BIB) Επιτροπή για διαχείριση και επιχειρησιακή ρύθμιση.

Μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του 1970 ο VDB ήταν υπεύθυνος για το χειρισμό των ειδικών βιβλιοθηκονομικών ζητημάτων στη Γερμανία, τον οποίο ανέλαβε κατόπιν η DBV (Ομοσπονδία Γερμανικών Βιβλιοθηκών) ή/και το DBI (Γερμανικό Ινστιτούτο Βιβλιοθηκών) και ο VDB εξελίχθηκε σε καθαρά επαγγελματικό σύλλογο. Ένας από τους βασικούς στόχους του έργου του συλλόγου είναι η επαγγελματική κατάρτιση της νέας γενιάς βιβλιοθηκονόμων. Ο VDB έχει τοποθετηθεί πολλές φορές στο ζήτημα της πρακτικής και θεωρητικής εκπαίδευσης και έχει δημοσιεύσει τις προτάσεις του.

Logo vdB S. 77

Δημοσιογραφικό όργανο του συλλόγου είναι το «Περιοδικό για Βιβλιοθήκες και Βιβλιογραφία» (*Zeitschrift für Bibliotheken und Bibliographie – ZfBB*). Η πιο σημαντική του έκδοση είναι η «Επετηρίδα των Γερμανικών Βιβλιοθηκών» που εκδίδεται κάθε 2 χρόνια (εκδόθηκε για πρώτη φορά το 1902) και που περιλαμβάνει ένα μέρος με στατιστικά στοιχεία επιστημονικών βιβλιοθηκών και ένα μέρος με στοιχεία προσώπων, το οποίο αποτελεί ταυτόχρονα και κατάσταση μελών. Δυο φορές το χρόνο κυκλοφορούν ως έντυπο και σε ηλεκτρονική μορφή στην ιστοσελίδα του VDB οι «Ανακοινώσεις του VDB» με πληροφορίες από την επικαιρότητα της ζωής του συλλόγου.

Ο VDB οργανώνει από τις αρχές του 20^{ου} αιώνα την ετήσια *Γερμανική Ημερίδα Βιβλιοθηκονόμων (Deutscher Bibliothekstag)* - κύρια συνάντηση του κλάδου σε εναλλαγή αυτήν τη στιγμή με το *Γερμανικό Συνέδριο Βιβλιοθηκών (Deutscher Bibliothekskongress)* της BID που πραγματοποιείται κάθε τρία χρόνια - από το 1952 σε συνεργασία με τον VdDB (Σύλλογο των Διπλ. Βιβλιοθηκονόμων που απασχολούνται σε επιστημονικές βιβλιοθήκες), από το 2001 από κοινού με τον BIB. Οι σημαντικότερες ανακοινώσεις της Ημερίδας δημοσιεύονται στο διαδίκτυο και στις ειδικές εκδόσεις του ZfBB που κυκλοφορούν ως σειρά παράλληλα με το περιοδικό.

Logo ekz S. 77

Η Υπηρεσία για Βιβλιοθήκες ekz-bibliotheksservice GmbH, Reutlingen

Εξέχουσα θέση μεταξύ των κεντρικών υπηρεσιών στο χώρο των βιβλιοθηκών στη Γερμανία κατέχει η υπηρεσία *ekz-bibliotheksservice GmbH (ekz)* που ιδρύθηκε το 1947 και εδρεύει στο Reutlingen. Η ekz αποτελεί ιδιαίζουσα περίπτωση: Είναι οικονομική επιχείρηση για βιβλιοθήκες και λειτουργεί ως εταιρεία περιορισμένης ευθύνης. Οι 48 εταίροι είναι ωστόσο, αποκλειστικά σχεδόν, οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης και οργανισμοί δημοσίου δικαίου: των ομόσπονδων κρατιδίων, των δήμων και των διοικητικών περιφερειών Landkreise. Η ekz είναι ιδρυτικό μέλος της BID και απασχολεί αυτήν τη στιγμή περίπου 240 υπαλλήλους.

Η ekz συμβάλλει στην ανάπτυξη των βιβλιοθηκών με την πώληση ειδικών προϊόντων και την παροχή υπηρεσιών απαραίτητων για τον εμπλουτισμό, την επεξεργασία και τη συντήρηση του υλικού των βιβλιοθηκών, τον εξοπλισμό και την οργάνωσή τους. Για μεγάλο χρονικό διάστημα, πολλών δεκαετιών, η ekz απευθυνόταν με τις προσφορές της κυρίως σε δημόσιες βιβλιοθήκες της Γερμανίας. Εδώ και αρκετά χρόνια όμως σημειώνονται αλλαγές: Η επιχείρηση αυτή που ξεκίνησε ως οίκος του βιβλίου και των επίπλων έχει εξελιχθεί σήμερα, στις αρχές του 21^{ου} αιώνα, σε ευρωπαϊκής εμβέλειας εμπορικό πάροχο υπηρεσιών με το ευρύ φάσμα των προσφορών του να περιλαμβάνει πλήθος μέσων και υπηρεσιών (εξοπλισμό, σέρβις, συμβουλευτικές υπηρεσίες) για κάθε τύπο βιβλιοθήκης. Η ekz είναι σήμερα μια από τις κορυφαίες επιχειρήσεις στην αγορά των βιβλιοθηκών και των μέσων στην Κεντρική Ευρώπη. Με υπηρεσίες όπως π.χ. χορηγία εκδηλώσεων, προσφορές στον τομέα της επιμόρφωσης και της επαγγελματικής κατάρτισης προσωπικού βιβλιοθηκών η ekz ανταποκρίθηκε στις σύγχρονες απαιτήσεις και κατέκτησε νέους τομείς στην αγορά.

Η επιχείρηση στοχεύει στην ολοκληρωμένη προσφορά που ν' ανταποκρίνεται πλήρως στις ανάγκες της βιβλιοθήκης και που μπορεί να είναι μια αρμονική σύνθεση των μεμονωμένων προϊόντων της. Η ekz φιγουράρει όλο και πιο πολύ και ως κέντρο δεδομένων για δημόσιες βιβλιοθήκες, προσφέροντας υπηρεσίες στον τομέα της βιβλιογραφίας και της θεματικής επεξεργασίας. Η υπηρεσία παραγγελιών online επιταχύνει την παράδοση των διατιθέμενων μέσων. Στην homepage της ekz στο διαδίκτυο μπορεί να βρει κανείς όλα της τα προϊόντα έτσι ώστε η αναζήτηση και η παραγγελία, αλλά και η επαφή και η πληροφόρηση να γίνεται δια της ηλεκτρονικής οδού. Η ekz συμβάλλει επίσης στις «Υπηρεσίες Επιμέλειας» (Lektoratsdienste) (ID-Informationsdienste-Υπηρεσίες Πληροφόρησης κ.ά.) στα πλαίσια της Συνεργασίας

των Βιβλιοθηκών στην Επιμέλεια (Lektoratskooperation), της οποίας φορείς είναι η ekz η DBV (Ομοσπονδία Γερμανικών Βιβλιοθηκών) και ο BIB (Επαγγελματικός Σύλλογος Πληροφόρηση Βιβλιοθήκη) σε συνεργατική βάση.

Τα τελευταία χρόνια η ekz δεν έχει εξοπλίσει μόνον πολλές δημόσιες βιβλιοθήκες, αλλά και αρκετές επιστημονικές. Ένα από τα σημαντικά εγχειρήματα της ekz ήταν και ο εξοπλισμός του τομέα ελεύθερης πρόσβασης της Deutsche Nationalbibliothek στη Φραγκφούρτη/Μάιν καθώς και πολλά άλλα σε διάφορες ευρωπαϊκές χώρες.

Αξιοσημείωτο επίτευγμα των «ολοκληρωμένων προσφορών» της ekz είναι η *Βιβλιοθήκη ΕΠΕ*, μιας βιβλιοθήκης δηλαδή που θα λειτουργεί ως εταιρεία περιορισμένης ευθύνης με εταίρους τον φορέα της βιβλιοθήκης και την ekz. Μέχρι στιγμής τη δυνατότητα αυτήν την έχουν εκμεταλλευτεί δυο κοινότητες: Από το 1996 και για 8 χρόνια λειτούργησε μια τέτοια βιβλιοθήκη στο Schriesheim (Baden-Württemberg) και από το 1999 λειτουργεί στο Siegburg (Nordrhein-Westfalen). Εκτός από τις δυο αυτές περιπτώσεις το πολλά υποσχόμενο αυτό μοντέλο δεν βρήκε άλλη εφαρμογή.

Foto S. 78

Στις σημαντικότερες υπηρεσίες της η ekz-bibliotheksservice GmbH, Reutlingen (Baden-Württemberg), που αποτελούν τώρα πια παράδοση, συγκαταλέγονται οι προσφορές βιβλιοδεσίας, πλαστικοποίησης, ειδικής βιβλιοδεσίας για Paperbacks. Η ειδικά για την ekz σχεδιασμένη και κατασκευασμένη αυτόματη μηχανή συσκευασίας σε πλαστική μεμβράνη, μοναδική στο είδος της, εκσυγχρονίστηκε και βελτιώθηκε στα τέλη του 2005. Οι δυνατότητές της ανταποκρίνονται σε χιλιάδες βιβλία τη μέρα.

Η ekz βαδίζει σε νέα μονοπάτια υλοποιώντας αρχικά από κοινού με το Ίδρυμα Bertelsmann προγράμματα e-Learning. Το 2000 σχεδιάστηκε για πρώτη φορά ειδικά για εργαζόμενους σε βιβλιοθήκες μια σειρά μαθημάτων «αυτοδιδασκαλίας» online με το όνομα «bibweb». Τα τέσσερα «τμήματα» που πραγματοποιήθηκαν μέχρι σήμερα και ολοκληρώθηκαν με την παροχή πιστοποιητικού, τα παρακολούθησαν χιλιάδες ειδικευμένων υπαλλήλων. Εκτός από το τμήμα «internettrainig», αποτελούμενο από τρεις ενότητες, η πρωτοποριακή αυτή προσφορά περιλαμβάνει και τα νέα τμήματα: «Focus: Νεολαία: Προσφορές βιβλιοθηκών για νέους», Focus: Παιδί: Το έργο των βιβλιοθηκών για παιδιά μέχρι 8 χρονών».

Το 2005 η ekz ίδρυσε τη θυγατρική επιχείρηση DiViBib GmbH (Ψηφιακή Εικονική Βιβλιοθήκη) στο Wiesbaden με σκοπό τη μεταφορά του επιχειρησιακού μοντέλου της Δημόσιας Βιβλιοθήκης στον ψηφιακό κόσμο του διαδικτύου και την παροχή υπηρεσιών online. Μέσω της Ψηφιακής Εικονικής αυτής βιβλιοθήκης οι χρήστες των Δημοσίων Βιβλιοθηκών μπορούν να δανειστούν ηλεκτρονικά και ομιλούντα βιβλία καθώς και μουσική. Μια ακόμα θυγατρική επιχείρηση της ekz και της B.O.N.D. Bibliothekssoftware GmbH (Böhl-Iggelheim) στο χώρο της τεχνολογίας για βιβλιοθήκες είναι η φίρμα *Easy Check GmbH* που από το 2006 προσφέρει ολοκληρωμένες λύσεις RFID (Radio Frequency Identification).

Logo S. 79

Bertelsmann Stiftung, Gütersloh **Το Ίδρυμα Bertelsmann, Gütersloh**

Το Ίδρυμα Bertelsmann (Bertelsmann Stiftung) ιδρύθηκε το 1977 και συνεχίζει να εργάζεται για το κοινό καλό στο πνεύμα της παράδοσης του ιδρυτή της Reinhard Mohn. Το Ίδρυμα Bertelsmann δραστηριοποιείται στους τομείς «Πολιτισμός/Παιδεία», «Οικονομία και Κοινωνικά Θέματα», «Διεθνής Επικοινωνία» και «Υγεία». Τα αρμόδια κέντρα «Ανάπτυξη Ιδρυμάτων», «Πολιτισμός», «Επιχειρηματικός Πολιτισμός» καθώς και «Κοινότητες και Περιφέρειες» ενισχύουν το επιχειρησιακό έργο του και εκτελούν συντονιστικά καθήκοντα. Το Ίδρυμα χαίρει ιδιαίτερης εκτίμησης στους φορείς λήψης αποφάσεων στην πολιτική και τη διοίκηση, στην οικονομία και την κοινωνία, και εκτός γερμανικών συνόρων, ως «Εργαστήριο Μεταρρυθμίσεων» προσανατολισμένο στην πράξη και ως κινητήρια δύναμη για τον εκσυγχρονισμό κράτους και διοίκησης. Το έργο του Ιδρύματος διέπεται από τις βασικές αρχές του προσανατολισμού στην πράξη και στον καταναλωτή, της καινοτομίας, της αειφορίας, της αξιολόγησης, του συνεργάζεσθαι και συνεργείν.

Από την ίδρυσή του το Ίδρυμα βρίσκεται στο πλευρό των δημοσίων βιβλιοθηκών, αναπτύσσοντας και δοκιμάζοντας μαζί τους τρόπους αντιμετώπισης των κοινωνικών προκλήσεων του μέλλοντος. Από την αρχή όμως του 2007 έχει αποσυρθεί από τον τομέα στήριξης των βιβλιοθηκών.

Το Ίδρυμα Bertelsmann, θέλοντας να δώσει χαρακτήρα μοντέλου στις στρατηγικές, είχε δώσει ιδιαίτερη βαρύτητα στην πρακτική εφαρμογή των εγχειρημάτων που είχε επεξεργαστεί και διοργανώσει από κοινού με συνεργάτες του στη Γερμανία και άλλες χώρες (π.χ. Ισπανία, Αίγυπτο, Πολωνία). Καινοτόμοι μέθοδοι, γνώσεις και εμπειρίες χωρών με κορυφαίο σύστημα βιβλιοθηκών είχαν συγκεντρωθεί σ' ένα διεθνές δίκτυο με σκοπό την ανταλλαγή και την περαιτέρω ανάπτυξη με την εφαρμογή στρατηγικών επίλυσης ζητημάτων από άλλους τομείς της οικονομίας και της αγοράς που προωθούσαν και το επιχειρηματικό σκέπτεσθαι και πράττειν και στον τομέα των βιβλιοθηκών.

Foto S. 79

Η Stadtbibliothek Gütersloh (Nordrhein-Westfalen) (Δημοτική Βιβλιοθήκη Gütersloh), εκ νέου συγκροτημένη το 1982 με την οικονομική υποστήριξη του Ιδρύματος Bertelsmann, ήταν η πρώτη δημόσια βιβλιοθήκη που λειτούργησε ως εταιρεία περιορισμένης ευθύνης. Στην πόλη ανήκει το 51%. Στα 2.500 περίπου τετρ.μέτρα της βιβλιοθήκης διατίθενται 110.000 μέσα. Στο κέντρο της τριόροφης βιβλιοθήκης, ακριβώς πίσω από το γραφείο δανεισμού λειτουργεί για τους χρήστες Café.

Ένα μεγάλο μέρος των πολλών προγραμμάτων για βιβλιοθήκες που δοκιμάστηκαν με επιτυχία και στην πράξη, έχουν αναλάβει να συνεχίσουν οι πάλαι ποτέ συνεργάτες του Ιδρύματος. Τα προγράμματα αυτά είχαν ασχοληθεί με ζητήματα όπως είναι για παράδειγμα ο συνεπής προσανατολισμός στον καταναλωτή/χρήστη, μοντέρνες μορφές παρουσίασης και διαρρύθμισης/διαμόρφωσης χώρου, συστηματική προώθηση του διαβάσματος, συνεργασία με σχολεία ή στρατηγικές για την αποτελεσματική διαχείριση και οργάνωση βιβλιοθηκών. Σύμφωνα με ένα από τα αξιώματα του Ιδρύματος μια σύγχρονη βιβλιοθήκη πρέπει να είναι ευέλικτη στους χειρισμούς της, να βάζει στόχους ως προς τις ομάδες χρηστών, στις οποίες απευθύνεται, να είναι στραμμένη προς το μέλλον, να λειτουργεί με διαφάνεια προς τα έξω και να είναι αξιολογήσιμη ως προς την αποδοτικότητά της. Το μακρόχρονο εγχείρημα του Ιδρύματος «BIX – Bibliotheksindex», κατά το οποίο συγκρίσεις

επιχειρησιακών στοιχείων βάσει ranking χρησιμεύουν ως γενικό πλαίσιο προσανατολισμού και προσδιορισμού του ίδιου στίγματος και ως βάση αποφάσεων για μια αποτελεσματικότερη διαχείριση Δημοσίων και Επιστημονικών Βιβλιοθηκών, έχει αναλάβει από το 2006 να συνεχίσει η DBV σε συνεργασία με το HBZ της Κολωνίας.

Από κοινού με την εκz το Ίδρυμα Bertelsmann σχεδίασε το πρόγραμμα «bibweb-Internettraining» για βιβλιοθήκες (βασισμένο σε τρεις αλληλένδετες ενότητες), πρόγραμμα επαγγελματικής κατάρτισης και επιμόρφωσης για υπαλλήλους βιβλιοθηκών, ούτως ώστε να αποκτήσουν εκείνες τις γνώσεις και ν' αναπτύξουν εκείνες τις δεξιότητες που απαιτούνται για να γίνουν οι πλοηγοί στον απέραντο κόσμο των πληροφοριών και των δεδομένων. Κάποιες περαιτέρω ενότητες αυτού του προγράμματος-εργαλείου για την κατάρτιση και επιμόρφωση του προσωπικού των βιβλιοθηκών έχει αναπτύξει εντωμεταξύ και η εκz. Το εγχείρημα «Bibliothek 2007» που είχε ξεκινήσει σε συνεργασία με την BID και πραγματοποιήθηκε από το 2002 έως το 2005 είχε ως αποτέλεσμα τη διατύπωση θέσεων στρατηγικής με διάφορα αιτήματα προς τους πολιτικούς φορείς λήψης αποφάσεων στην ομοσπονδία και στα ομόσπονδα κρατίδια. Τη συνέχισή του ανέλαβε το 2005 η κεντρική βιβλιοθηκονομική οργάνωση. Στους άμεσα ενδιαφερόμενους κύκλους υπήρξαν διάφορες και διαφορετικές αντιδράσεις. Στο χώρο της πολιτικής το εγχείρημα «Bibliothek 2007» έτυχε σε γενικές γραμμές θετικής υποδοχής. Τη στιγμή αυτή ωστόσο δεν διαφαίνονται ακόμα τα πραγματικά αποτελέσματα αυτών των θέσεων στρατηγικής – πόσο μάλλον που μετά την αναθεώρηση του Συντάγματος έχουν διαμορφωθεί νέες πολιτικές προϋποθέσεις που δεν ήταν δυνατόν να προβλεφτούν και να ληφθούν υπ' όψιν τον καιρό που συντάσσονταν οι συγκεκριμένες θέσεις.

Goethe-Institut e.V. München

Το *Goethe-Institut* (GI), αναγνωρισμένο σωματείο, επιτελεί κατ' εντολή του γερμανικού ομοσπονδιακού κράτους έργο εξωτερικής πολιτιστικής πολιτικής, το οποίο περιλαμβάνει τρεις βασικούς στόχους: Προώθηση των διεθνών πολιτιστικών ανταλλαγών, διάδοση της γερμανικής γλώσσας και προβολή μιας συνολικής εικόνας της Γερμανίας στο εξωτερικό μέσω πληροφοριών για την πολιτιστική, κοινωνική και πολιτική ζωή της χώρας.

Το *Goethe-Institut*, με έδρα το Μόναχο (και κεντρικό επίσης κατάστημα στο Βερολίνο), δεν είναι κρατικός οργανισμός, αλλά αναγνωρισμένο σωματείο που επιχορηγείται από το κράτος βάσει σύμβασης με το Υπουργείο Εξωτερικών. Ιδρύθηκε το 1951. Από το 2001, όπου και συγχωνεύθηκε με τον οργανισμό *Inter Nationes* (ιδρύθηκε το 1952) είναι ο μεγαλύτερος οργανισμός-πρεσβευτής της γερμανικής εξωτερικής πολιτιστικής πολιτικής κι απασχολεί 3.000 περίπου υπαλλήλους στον κόσμο.

Σήμερα λειτουργούν 142 Ινστιτούτα Goethe σε 81 χώρες του κόσμου. Τα GI διοργανώνουν πολιτιστικά προγράμματα, προσφέρουν τμήματα εκμάθησης της γερμανικής γλώσσας, στηρίζουν καθηγητές, πανεπιστήμια και δημόσιες υπηρεσίες στο έργο διάδοσης της γερμανικής γλώσσας και ενημερώνουν για τη γερμανική επικαιρότητα. Τα 13 Ινστιτούτα Goethe που λειτουργούν στη Γερμανία προσφέρουν στους αλλοδαπούς σπουδαστές τους, που ξεπερνούν τις 22.000 το χρόνο, τμήματα

εκμάθησης της γερμανικής με σύγχρονες μεθόδους. Το Goethe-Institut θέτει στη διάθεση των ενδιαφερομένων σ' όλον τον κόσμο διεθνή πολιτιστικά περιοδικά, βιβλία, πληροφοριακό υλικό για τη Γερμανία, ταινίες μυθοπλασίας και ντοκιμαντέρ καθώς και πλούσιο πληροφοριακό υλικό και υπηρεσίες online. Πάνω από 1.500 συνεργάτες του Ινστιτούτου απ' όλες τις χώρες του κόσμου κι απ' όλους τους τομείς του πολιτισμού και των media επισκέπτονται κάθε χρόνο τη Γερμανία στα πλαίσια των ειδικών εκπαιδευτικών ταξιδιών που προσφέρει το Ινστιτούτο.

Logo S. 80

Τα τελευταία χρόνια το Goethe-Institut δίνει ιδιαίτερη σημασία στο έργο της βιβλιοθήκης και στον τομέα της πληροφόρησης με στόχο την προώθηση του διαλόγου μεταξύ των ειδικών για διάφορα προγράμματα, μεθόδους και πρακτικές της διαχείρισης της πληροφορίας και της γνώσης, της οργάνωσης βιβλιοθηκών, της εκπαίδευσης και επιμόρφωσης σε διεθνές επίπεδο. Τα σημαντικότερα μελήματα του τομέα Πληροφόρηση και Βιβλιοθήκη των Ινστιτούτων Goethe είναι:

- *Συνεργασία μεταξύ των βιβλιοθηκών*: Προσφέροντας δυνατότητες ουσιαστικής ανταλλαγής στους τομείς του βιβλίου και των μέσων, οι 93 αυτήν τη στιγμή βιβλιοθήκες και κέντρα πληροφόρησης των Ινστιτούτων Goethe διοργανώνουν από κοινού με οργανισμούς και φορείς της χώρας που τα φιλοξενεί ειδικά συνέδρια, εργαστήρια, εκπαιδευτικά ταξίδια, εκδηλώσεις στον τομέα της επαγγελματικής κατάρτισης και επιμόρφωσης κλπ.
- *Προώθηση της λογοτεχνίας – Επιχορήγηση μεταφράσεων*: Τα Ινστιτούτα Goethe φροντίζουν για τη διάδοση της γερμανόφωνης λογοτεχνίας στο εξωτερικό, επιχορηγούν τις μεταφράσεις λογοτεχνικών και άλλων έργων σε άλλες γλώσσες και συνεργάζονται στενά με τον τύπο, τους εκδοτικούς οίκους, τα βιβλιοπωλεία και τις βιβλιοθήκες της χώρας που τα φιλοξενεί.
- *Εξειδικευμένη και ποιοτική πληροφόρηση*: Η ενημέρωση για εξελίξεις, γεγονότα, δημοσιεύματα καθώς και η επεξεργασία πολύμορφων προγραμμάτων παροχής πληροφοριών για τη γερμανική κουλτούρα και επικαιρότητα με τη βοήθεια των πολυμέσων αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι του έργου του GI στον τομέα της πληροφόρησης.
- *Διαχείριση της πληροφορίας*: Στις βιβλιοθήκες ή στα κέντρα πληροφόρησης των GI του εξωτερικού, αλλά και σε βιβλιοθήκες της εκάστοτε χώρας (λειτουργούν για παράδειγμα πάνω από 55 γερμανικά «αναγνωστήρια» στον κόσμο), με τις οποίες αυτά συνεργάζονται, γίνονται προσφορές υψηλών αξιώσεων ως προς τα σύγχρονα μέσα, οι οποίες καλύπτουν τις εκάστοτε ανάγκες του τόπου και παρέχονται πιστοποιημένης ποιότητας πληροφορίες. Τα 55 γερμανικά «αναγνωστήρια/βιβλιοθήκες» είναι ενσωματωμένα στη δομή των βιβλιοθηκών του εκάστοτε τόπου. Αυτό σημαίνει ότι η «φιλοξενούσα» βιβλιοθήκη διαθέτει του κατάλληλους χώρους, την απαιτούμενη για τη λειτουργία υποδομή καθώς και το εξειδικευμένο γερμανόφωνο προσωπικό ενώ το Goethe-Institut φροντίζει για την εξασφάλιση του απαιτούμενου υλικού (μέσα), για τον τεχνικό εξοπλισμό (μηχανήματα/συσσκευές) καθώς και για την επιμόρφωση του προσωπικού.

Deutsche Gesellschaft für Informationswissenschaft und Informationspraxis e.V. (DGI)

**(Γερμανική Εταιρεία για την Επιστήμη της Πληροφορίας και την Πρακτική
Εφαρμογή της Πληροφορίας, αναγνωρισμένο σωματείο)**

Η Γερμανική Εταιρεία για την Επιστήμη της Πληροφορίας και την Πρακτική Εφαρμογή της Πληροφορίας που ιδρύθηκε το 1948 ως Γερμανική Εταιρεία για την Τεκμηρίωση, είναι επιστημονική εταιρεία (επαγγελματικός σύλλογος επιστημόνων) που έχει ως σκοπό της την προώθηση της έρευνας, της θεωρίας και της πράξης στον τομέα της πληροφόρησης και της τεκμηρίωσης με έδρα τη Φραγκφούρτη/Μάιν. Αναπτύσσει τις σχετικές με το αντικείμενό της βάσεις και μεθόδους, συνεργάζεται με εθνικούς και διεθνείς οργανισμούς και σχολείται με τις δυνατότητες εφαρμογής των νέων τεχνολογιών καθώς και με τα σχετικά νομικά ζητήματα. Όργανο του συλλόγου είναι το περιοδικό «Information – Wissenschaft und Praxis» (Πληροφορία: Επιστήμη και Πράξη). Συνεργάτες της DGI: Strategiekreis – i-12 (Κύκλος Στρατηγική), Gemeinsame Initiative der wissenschaftlichen Fachgesellschaften in Deutschland – IuK (Κοινή Πρωτοβουλία των Εταιρειών Ειδικών Επιστημονικών Κλάδων), Ένωση Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων για την Επιστήμη της Πληροφορίας (Hochschulverband Informationswissenschaft – HI), Έκθεση Βιβλίου της Φραγκφούρτη/Μάιν και European Council of Information Associations (ECIA).

Οι *Ετήσιες Ημερίδες της DGI (Jahresfachtagungen)* – οι πρώην Deutsche Dokumentartage (Ημέρες Γερμανικής Τεκμηρίωσης) - καταδεικνύουν το εύρος των περιεχομένων και την πολυμορφία του επαγγελματικού κλάδου της τεκμηρίωσης και ενασχολούνται, μεταξύ άλλων, με τις τελευταίες τεχνολογικές εξελίξεις, με ζητήματα διαχείρισης καθώς και με την αγορά στον τομέα της πληροφόρησης και της τεκμηρίωσης και τις ευκαιρίες που αυτή προσφέρει. Το συνέδριο που πραγματοποιήθηκε για πρώτη φορά το 2000 (συνδιοργάνωση DGI και BDB) ως 90^η Ημερίδα των Βιβλιοθηκονόμων και 52^η Διοργάνωση των Ημερών Τεκμηρίωσης με θέμα «Πληροφορία και Δημοσιότητα» κατέδειξε πόσο συγκλίνουν ήδη σήμερα τα μελήματα και οι στόχοι των δυο αυτών οργανώσεων – φυσική συνέπεια η προσχώρηση της DGI το 2004 στην κεντρική οργάνωση BID. Τα συνέδρια στη Λειψία που διοργανώνονται έκτοτε κάθε τρία χρόνια προσφέρουν σε βιβλιοθηκονόμους και τεκμηριωτές την κατάλληλη πλατφόρμα για δημιουργική σύμπραξη.

Logo S. 81

Διεθνής συνεργασία

Απαραίτητη προϋπόθεση για τη θετική εξέλιξη των βιβλιοθηκών στη Γερμανία αποτελεί η στενή συνεργασία σε όσο το δυνατόν περισσότερα επίπεδα με θεσμούς και οργανισμούς από τον τομέα της πληροφόρησης και της τεκμηρίωσης. Η συνεργασία αυτή επεκτείνεται και σε διεθνές επίπεδο. Στις θέσεις «Καθ' οδόν προς την παγκόσμια κοινωνία της γνώσης» (Auf dem Weg zur globalen Wissensgesellschaft) που δημοσιεύτηκαν το 2005, η BID, ως συντονίζουσα αρχή, είχε διατυπώσει τους στόχους και τις προϋποθέσεις πλαίσιο, τα βασικά σημεία και την οργανωτική δομή της διεθνούς συνεργασίας, όπου η κεντρική οργάνωση βρίσκεται στο επίκεντρο ενός δικτύου οργανώσεων, ενώσεων, επιτροπών,

βιβλιοθηκών και θεματικών. Το έργο των γερμανικών βιβλιοθηκών, έχοντας υποστηριχτεί και από το Συνέδριο της IFLA το 2003 στο Βερολίνο, έχει εντωμεταξύ διευρυνθεί σημαντικά. Στυλοβάτες του έργου αυτού είναι η BI-International ως υποοργάνωση της BID, το Goethe-Institut, το Δίκτυο Αρμοδιοτήτων/Διεθνής Τομέας στην DBV και η Εθνική Επιτροπή στην IFLA.

Από τα τέλη του 20^{ου} αιώνα και στα πλαίσια των πολιτικών εξελίξεων στην Ευρώπη πολλές αρμοδιότητες σχετικές με τις γερμανικές βιβλιοθήκες μετατέθηκαν σε ευρωπαϊκούς οργανισμούς και φορείς. Ζητήματα σχετικά με τα πνευματικά δικαιώματα, το δανεισμό, τη φορολογία υπόκεινται σήμερα στην ευρωπαϊκή νομοθεσία. Αλλά και άλλα ζητήματα όπως ο διαδανεισμός σε διεθνές επίπεδο, η δημιουργία κονσορτίων, ο τεχνολογικός εξοπλισμός έχουν λάβει πανευρωπαϊκές διαστάσεις. Ακόμα τώρα δεν διαφαίνονται οι συνέπειες της απελευθέρωσης των αγορών στην οποία αποσκοπούν οι διαπραγματεύσεις GATS (General agreement on Trade in services) της παγκόσμιας οργάνωσης εμπορίου WTO.

Εν όψει της ηλεκτρονικής διαδικτύωσης και της προοδευτικής ενσωμάτωσης έρευνας και διάδοσης της πληροφορίας οι γερμανικές βιβλιοθήκες – όπως και εκείνες άλλων χωρών – εξαρτώνται από τη διεθνή συνεργασία. Στην *Παγκόσμια Σύνοδο Κορυφής για την Πληροφόρηση* (WSIS) το 2003 στη Γενεύη και το 2005 στην Τύνιδα τέθηκε για πρώτη φορά ως θέμα η παγκόσμια κοινωνία της πληροφορίας ενώ συζητήθηκε και ο ρόλος των βιβλιοθηκών.

Logo S. 82

Οι γερμανικοί σύλλογοι και οργανώσεις του βιβλιοθηκονομικού τομέα είναι μέλη της *Διεθνούς Ομοσπονδίας Βιβλιοθηκονομικών Ενώσεων και Οργανισμών IFLA* (International Federation of Library Associations and Institutions) που ιδρύθηκε το 1927 στη Γλασκώβη και έχει τη μόνιμη έδρα της (Headquarters) στη Χάγη (Ολλανδία). Το ετήσιο συνέδριο της IFLA πραγματοποιείται σε διάφορες χώρες του κόσμου. Μετά τον Gustav Hoffmann που διετέλεσε πρόεδρος της IFLA από το 1958 έως το 1963 και τον Hans-Peter Geh που άσκησε τα ίδια καθήκοντα από το 1985 έως το 1991, το 2007 ανέλαβε η Claudia Lux την προεδρία της IFLA. Είναι η τρίτη φορά στα χρονικά της IFLA που ο πρόεδρος της προέρχεται από τη Γερμανία.

Για το συντονισμό των συνεργασιών από γερμανικής πλευράς ιδρύθηκε το 1974 η *Εθνική Επιτροπή IFLA (IFLA-Nationalkomitee)* (η Γραμματεία βρίσκεται στην ομοσπονδιακή ένωση της DBV), στην οποία συμμετέχουν σήμερα οργανώσεις-μέλη της BID, η Κοινοπραξία των Ειδικών Βιβλιοθηκών (ASpB), η Deutsche Nationalbibliothek, οι Βιβλιοθήκες του Βερολίνου και του Μονάχου (Staatsbibliotheken in Berlin und München), η Βιβλιοθήκη του Κρατιδίου της Σαξωνίας-Κρατική και Πανεπιστημιακή Βιβλιοθήκη στη Δρέσδη (Sächsische Landesbibliothek-Staats- und Universitätsbibliothek Dresden) και η Γερμανική Εταιρεία Ερευνών (Deutsche Forschungsgemeinschaft - DFG), η οποία και στηρίζει οικονομικά τη συμμετοχή των γερμανικών ενώσεων-μελών στην IFLA.

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο οι γερμανικές βιβλιοθηκονομικές οργανώσεις είναι μέλη του EBLIDA (*European Bureau of Library, Information and Documentation Associations*) που ιδρύθηκε το 1991 στη Χάγη και εκπροσωπεί τα συμφέροντα του χώρου των βιβλιοθηκών και της πληροφόρησης στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, στην

Ευρωπαϊκή Επιτροπή και στο Συμβούλιο της Ευρώπης. Στόχος του EBLIDA είναι η δημιουργία ενός λόμπυ για την πολιτική του βιβλιοθηκονομικού τομέα μέσω της ανταλλαγής πληροφοριών, της ανελλιπούς ενημέρωσης και συνεχούς επικοινωνίας με εκπροσώπους και βουλευτές της *Ευρωπαϊκής Ένωσης* (EU).

Οι επαφές του EBLIDA είναι ιδιαίτερα σημαντικές, κυρίως όσον αφορά τροποποιήσεις νόμων στα πλαίσια της ΕΕ που αργότερα θα ισχύσουν σε όλα τα κράτη-μέλη της ΕΕ. Επίκεντρο των δραστηριοτήτων του EBLIDA των τελευταίων χρόνων ήταν οι τοποθετήσεις του στην πρόταση οδηγίας για την παροχή υπηρεσιών, για την εναρμόνιση του δικαίου πνευματικής ιδιοκτησίας και την ψηφιοποίηση. Οι δυνατότητες στήριξης που προσφέρει η ΕΕ, και που καλύπτουν ολοένα και πιο πολύ και τον τομέα των βιβλιοθηκών, στοχεύουν στη διατήρηση της πολιτισμικής πολυμορφίας, στην προστασία και διατήρηση της εθνικής ταυτότητας των χωρών-μελών και στην προώθηση προγραμμάτων ψηφιοποίησης. Το πρόγραμμα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τις βιβλιοθήκες, με το οποίο επιχορηγήθηκαν προηγμένες τεχνολογίες, συνεχίζεται από το 2007 μέχρι το 2013 με το 7^ο ερευνητικό πρόγραμμα-πλαίσιο για τις τεχνολογίες πληροφόρησης και επικοινωνίας και για τη δια βίου μάθηση. Στα προγράμματα της ΕΕ εκτός από τα γνωστά «Cornelius» (Σχολική Εκπαίδευση), «Erasmus» (Πανεπιστημιακή Εκπαίδευση), «Leonardo da Vinci» (Επαγγελματική Εκπαίδευση) και «Grundtvig» (Επιμόρφωση Ενηλίκων) περιλαμβάνεται και ένα συνδυαστικό πρόγραμμα καθώς και το «Jean Monnet» (ευρωπαϊκή ενοποίηση).

Σε ευρωπαϊκό επίσης επίπεδο στο CENL (*Conference of European National Librarians*) συνεργάζονται και διάφορες Εθνικές Βιβλιοθήκες. Ως ένα από τα σημαντικότερα αποτελέσματα αυτής της συνεργασίας θα πρέπει να θεωρηθεί η «Ευρωπαϊκή Ψηφιακή Βιβλιοθήκη», ένα από τα βασικά εγχειρήματα στο πλαίσιο της πρωτοβουλίας «i2010» ως μέρος της γενικής στρατηγικής για την προώθηση της ψηφιακής οικονομίας. Το πρόγραμμα «Η Μνήμη της Ευρώπης» καθιστά δυνατή την πρόσβαση στο υλικό όλων των Εθνικών Βιβλιοθηκών των ευρωπαϊκών χωρών, αλλά και των Αρχείων και των Μουσείων, των οποίων οι πηγές και τα τεκμήρια συγκαταλέγονται στην ευρωπαϊκή πολιτιστική κληρονομιά.

Η LIBER (*Ligue des Bibliothèques européennes de recherche*) είναι μια Διεθνής Ένωση Επιστημονικών Βιβλιοθηκών, η οποία ιδρύθηκε το 1971 υπό την αιγίδα του Συμβουλίου της Ευρώπης, και στην οποία συμμετέχουν ως μέλη πολλές κρατικές βιβλιοθήκες και βιβλιοθήκες Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων της Γερμανίας. Η LIBER γνωμοδοτεί στο Συμβούλιο της Ευρώπης και μέλημά της είναι να βοηθήσει τις επιστημονικές βιβλιοθήκες της Ευρώπης να δημιουργήσουν ένα δίκτυο που να λειτουργεί πέρα από σύνορα για να διασφαλιστεί η διατήρηση της ευρωπαϊκής πολιτιστικής κληρονομιάς, να βελτιωθεί και να διευρυνθεί η πρόσβαση σε υλικό ευρωπαϊκών βιβλιοθηκών και να δημιουργηθούν στην Ευρώπη πληροφοριακά δίκτυα υψηλής απόδοσης.

Το 2002 ιδρύθηκε από εθνικές οργανώσεις διαχείρισης βιβλιοθηκών της Ευρώπης η οργάνωση NAPLE (*National Authorities on Public Libraries in Europe*) με σκοπό την προώθηση στρατηγικών εξελίξεων στις Δημόσιες Βιβλιοθήκες της Ευρώπης σε πολιτικό και διοικητικό επίπεδο.

Στόχος της ομάδας εργασίας της *Πύλης για Ευρωπαϊκά Θέματα Βιβλιοθηκών, Αρχείων, Μουσείων και Συντήρησης Μνημείων* (EUBAM), στην οποία συμμετέχουν η

Σύνοδος των Υπουργών Πολιτισμού/Παιδείας, τα ομοσπονδιακά υπουργεία, και τα υπουργεία των ομόσπονδων κρατιδίων, η DFG καθώς και ειδήμονες από το χώρο των Βιβλιοθηκών, των Αρχείων, των Μουσείων και της Συντήρησης Μνημείων, είναι μεταξύ άλλων να προωθήσει μέσω της ψηφιοποίησης την πρόσβαση στα πολιτιστικά και επιστημονικά περιεχόμενα. Το σημαντικότερο εγχείρημα της EUBAM την εποχή αυτή είναι η δημιουργία μια ευρωπαϊκής πύλης με την ονομασία «Michael+» (Multilingual Inventory of Cultural Heritage in Europe), η οποία θα συνενώνει πάνω από 12 εθνικές πύλες.

Foto S. 83

Το νέο κτίριο της Φιλολογικής Βιβλιοθήκης του Ελεύθερου Πανεπιστημίου του Βερολίνου (*Philologische Bibliothek der Freien Universität Berlin*), το οποίο εγκαινιάστηκε το Σεπτέμβριο του 2005, σχεδίασε ο Βρετανός αρχιτέκτονας Sir Norman Foster, γνωστός για τα εντυπωσιακά του κτίρια. Λόγω του περιεχομένου και της φόρμας του το κτίριο ονομάστηκε και «The Berlin Brain». Το κτίριο τιμήθηκε το 2006 και με το Βραβείο Αρχιτεκτονικής της πόλης του Βερολίνου, το οποίο απονέμεται κάθε δυο χρόνια. Το οβάλ αυτό κτίριο συνενώνει 11 βιβλιοθήκες Ινστιτούτων και Τομέων που μέχρι τότε λειτουργούσαν με ανεπάρκεια χώρου και προσωπικού. Ο τομέας ελεύθερης πρόσβασης μπορεί να φιλοξενήσει μέχρι και 800.000 τόμους και οι θέσεις μελέτης των χρηστών φτάνουν τις 640.

5 Η ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΤΩΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΩΝ

Παροχή υπηρεσιών σε τοπικό, περιφερειακό και εθνικό επίπεδο μέσω συνεργασιών

Η στενή και επιτυχής συνεργασία μεταξύ των γερμανικών βιβλιοθηκών δεν είναι φαινόμενο των τελευταίων χρόνων. Είναι μια τακτική που εφαρμόζεται από τις αρχές ακόμα του 20^{ου} αιώνα, αρχικά κυρίως στην Πρωσία, και κατόπιν σ' όλη την επικράτεια του γερμανικού ράιχ. Η οικονομική δυσχέρεια ως συνέπεια του πρώτου παγκοσμίου πολέμου καθώς και οι ανυπολόγιστες απώλειες του δευτέρου οδήγησαν τους βιβλιοθηκονόμους στην αναζήτηση δυνατοτήτων συνεργασίας. Στην προσπάθεια ωστόσο καθορισμού της περαιτέρω εξέλιξης του θεσμού των βιβλιοθηκών μέσω ορθολογικών μεθόδων, ούτως ώστε να υπάρξει και ο κατάλληλος προγραμματισμός, οδήγησαν οι απαιτήσεις ως προς την αποτελεσματικότητα της διάθεσης του υλικού και της παροχής πληροφοριών - απαιτήσεις που αυξήθηκαν ραγδαία στη δεκαετία του 1960 κατά την εποχή που η μόρφωση/παιδεία εξελίχθηκε σε ευρύτατα διαδεδομένο αίτημα και δη όλων των κοινωνικών στρωμάτων. Νέα ερεθίσματα και νέα ώθηση στις συνεργασίες έδωσαν τέλος η χρήση της ηλεκτρονικής επεξεργασίας δεδομένων όπως και η ανάπτυξη ηλεκτρονικών δικτύων, σταθεροποιώντας έτσι την ήδη χαραγμένη πορεία προς την εποχή της ψηφιακής βιβλιοθήκης.

Οι βάσεις της συνεργασίας

Το 1964 το *Επιστημονικό Συμβούλιο (Wissenschaftsrat)*, υψηλού κύρους συμβουλευτική επιτροπή στον τομέα της επιστήμης, της έρευνας και της τεχνολογίας, εξέδωσε «Προτάσεις/Συστάσεις για την Ανάπτυξη των Επιστημονικών Βιβλιοθηκών». Περιεχόμενο αυτών των προτάσεων/συστάσεων ήταν βασικές σκέψεις σχετικά με τη δομή των επιστημονικών βιβλιοθηκών στην τότε Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας, αλλά και συγκεκριμένες υποδείξεις πρακτικής φύσης για 82 βιβλιοθήκες καθώς και μοντέλα προϋπολογισμού για βιβλιοθήκες Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων (Hochschulen). Εκτός αυτού παρότρυναν την πραγματοποίηση σημαντικών εγχειρημάτων όπως π.χ. τη δημιουργία συλλογών συγγραμμάτων διδασκαλίας στις βιβλιοθήκες των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων καθώς και την καθιέρωση συλλογικών καταλόγων για το σύνολο των διατιθέμενων σ' ένα πανεπιστήμιο τίτλων.

Οι προτάσεις του Επιστημονικού Συμβουλίου έδωσαν επίσης τα ερεθίσματα για την ανάπτυξη προγραμματικών σχεδίων και μεμονωμένων εργαλείων (π.χ. μοντέλα προϋπολογισμού, προσωπικού ή απαιτούμενης επιφάνειας).

Foto. S. 84

Το 1992 η *Niedersächsische Staats- und Universitätsbibliothek Göttingen* (Κρατική Βιβλιοθήκη του κρατιδίου Niedersachsen και Πανεπιστημιακή Βιβλιοθήκη στο Göttingen) στεγάστηκε σ' ένα μοντέρνο κτίριο (Αρχιτέκτονες: Gerber und Partner) που της έδωσε τη δυνατότητα να θέσει στη διάθεση του κοινού 1, 5 εκ. τόμους από τα 4,5 εκ. τόμους που διαθέτει συνολικά. Η βιβλιοθήκη αυτή έχει αναλάβει αρκετά διαπεριφερειακά καθήκοντα. Είναι π.χ. υπεύθυνη για 20 ειδικές συλλογές και εξελίσσεται σε ψηφιακή βιβλιοθήκη. Λόγω του ασυνήθιστου έργου της ανακηρύχθηκε από την DBV το 2002 σε «Βιβλιοθήκη της Χρονιάς».

Λόγω έλλειψης κεντρικής υπηρεσίας, αρμόδιας για όλες τις γερμανικές βιβλιοθήκες, το *Συνέδριο Γερμανικών Βιβλιοθηκών (Deutsche Bibliothekskonferenz)*, η τότε κεντρική οργάνωση των επιστημονικών και δημόσιων βιβλιοθηκών, ανέλαβε την πρωτοβουλία να επεξεργαστεί ένα σχέδιο ως προς τη δομή των γερμανικών βιβλιοθηκών, το *Bibliotheksplan '73 (Πρόγραμμα Βιβλιοθηκών '73)*. Σύμφωνα με τον υπότιτλό του, στόχος του ήταν «ο σχεδιασμός ενός ενιαίου δικτύου βιβλιοθηκών για την Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας». Το σχέδιο αυτό βασιζόταν στην πεποίθηση ότι οι «διαρκώς αυξανόμενες απαιτήσεις σε όλους τους τομείς της μόρφωσης, της επαγγελματικής εκπαίδευσης και επιμόρφωσης, της έρευνας και της διδασκαλίας» μπορούν ν' αντιμετωπιστούν μόνον «αν η βιβλιογραφία, η οποία θα είναι και στο μέλλον η βάση της μάθησης, και τα μέσα πληροφόρησης είναι προσβάσιμα για όλους και σε όλους τους τόπους». Το συμπέρασμα ήταν: Ο σκοπός αυτός θα μπορούσε να επιτευχθεί μόνον στα πλαίσια ενός ενιαίου ιστού βιβλιοθηκών και μόνον με τη συμβολή όλων των βιβλιοθηκών. Το Πρόγραμμα Βιβλιοθηκών 73 αναπτύχθηκε σε συνεργασία με το Γερμανικό Συμβούλιο Δήμων/Πόλεων (*Deutscher Städtetag*).

Σημερινή βάση της συνεργασίας των βιβλιοθηκών αποτελεί το πρόγραμμα *Βιβλιοθήκες '93 (Bibliotheken 93)*, θέσεις που συνέταξαν βιβλιοθηκονόμοι απ' όλη τη Γερμανία και τις οποίες παρουσίασε το 1993 η *Bundesvereinigung Deutscher Bibliotheksverbände (Ομοσπονδιακή Ένωση Γερμανικών Συλλόγων Βιβλιοθηκονόμων)*. Οι θέσεις αυτές αναφέρονται σε κάθε τύπο βιβλιοθήκης και υπερβαίνουν ως προς το σκεπτικό τους οριστικά πλέον τον παραδοσιακό διαχωρισμό των βιβλιοθηκών σε δυο κατηγορίες, τις επιστημονικές και τις δημόσιες. Όπως και το «Πρόγραμμα Βιβλιοθηκών '73» έτσι κι αυτό του 1993 τοποθετεί βιβλιοθήκες διαφορετικού τύπου και διαφορετικού μεγέθους στον δικό τους εκάστοτε τόπο στο δίκτυο του γενικού συστήματος διάθεσης υλικού. Από την κατάταξη αυτή προκύπτει το φάσμα των μελημάτων μιας βιβλιοθήκης που με τη σειρά τους απαιτούν τον απαραίτητο για την εκπλήρωσή τους εξοπλισμό. Λύσεις για γενικά, κοινά ζητήματα θα δίνονται από κεντρικές υπηρεσίες ή στους κόλπους ενός δικτύου, δηλαδή από κοινού, με τη συνεργασία.

Foto S. 85

Ενώ το *Haus 1* της *Staatsbibliothek zu Berlin – Preussischer Kulturbesitz (Κτίριο 1 της Κρατικής Βιβλιοθήκης του Βερολίνου – Πολιτιστική Κληρονομιά του Πρωσικού Κράτους)* διαμορφώνεται ως ιστορική ερευνητική βιβλιοθήκη με εκδόσεις μέχρι το 1955 το *Haus 2 (Κτίριο 2)* στην πλατεία *Potsdamer Platz* λειτουργεί ως δανειστική βιβλιοθήκη και υπηρεσία πληροφόρησης για έργα από το 1956 και μετά. Το μεγάλο αναγνωστήριο, διαμορφωμένο σε τέσσερα επίπεδα, διαθέτει 90.000 τόμους και 600 θέσεις μελέτης και συμπληρώνεται από τέσσερα ειδικά αναγνωστήρια: **Χειρογράφων, Χαρτών, Ανατολικής Ευρώπης, Ανατολής/Ανατολικής Ασίας. Οι χρήστες της είναι κυρίως φοιτητές.**

Το αποκεντρωτικό σύστημα βάσει του οποίου είναι οργανωμένος ο θεσμός των γερμανικών βιβλιοθηκών, η πληθώρα των διαφορετικών φορέων και τύπων βιβλιοθηκών, οι ιδιαίτερες πολιτικές-διοικητικές συνθήκες του ομοσπονδιακού κράτους καθώς και η έλλειψη κεντρικής υπηρεσίας προγραμματισμού και συντονισμού σε ομοσπονδιακό/εθνικό επίπεδο πρόβαλαν την αναγκαιότητα κοινής δράσης - και κάτι περισσότερο: η *συνεργασία* εξελίχθηκε σε θεσμικό στοιχείο των γερμανικών βιβλιοθηκών, γεγονός που αποδεικνύεται τόσο από το μεγάλο αριθμό των κοινών εγχειρημάτων όσο και από το πλήθος των βιβλιοθηκονομικών ενώσεων και διοργανώσεων. Αποδεικνύεται επίσης ότι η ιδιαίτερη οργανωτική δομή του

θεσμού των γερμανικών βιβλιοθηκών όχι μόνον δεν αποτελεί απαραίτητα μειονέκτημα, αλλά ότι ο καταμερισμός αρμοδιοτήτων και η προγραμματισμένη συνεργασία έχουν τελικά να επιδείξουν εντυπωσιακά αποτελέσματα. Η συνεργασία ωστόσο δεν μπορεί να υποκαταστήσει τους οικονομικούς πόρους ούτε και να καλύψει το κενό που δημιουργεί η έλλειψη κεντρικής συντονιστικής υπηρεσίας.

Η τακτική της συνεργασίας προσφέρεται για την επίλυση δυο κατηγοριών ζητημάτων: Είτε για την επίλυση ζητημάτων εθνικής σημασίας, τα οποία λόγω των διαστάσεων, των στόχων ή της φύσης τους, αντιμετωπίζονται αποτελεσματικά μόνον με τον καταμερισμό των εργασιών/αρμοδιοτήτων, είτε για την επίλυση ζητημάτων που προκύπτουν ξανά και ξανά, και αφορούν πολλές βιβλιοθήκες, και κατά την αντιμετώπισή τους από μια κεντρική υπηρεσία ή κατά την από κοινού αντιμετώπισή τους επιτυγχάνεται η επίλυσή τους μέσω ορθολογικών μεθόδων. Η συνεργασία πραγματοποιείται τόσο σε τοπικά, περιφερειακά ή εθνικά πλαίσια όσο και σε ευρωπαϊκά ή διεθνή. Πολλές γερμανικές βιβλιοθήκες συμμετέχουν σε εγχειρήματα και οργανώσεις που υπερβαίνουν γεωγραφικά σύνορα, όπως για παράδειγμα στο γεωγραφικό χώρο της Βαλτικής (*Bibliotheca Baltica*), των Άλπεων (*ARGE Alp*), του Άνω Ρήνου (*EUCOR*) ή του Μεύση – Ρήνου *EUREGIO* και συνεργάζονται με διεθνείς οργανώσεις και επιτροπές, συγκεκριμένα με διακλαδώσεις της IFLA. Οι γερμανικές βιβλιοθήκες συμμετέχουν επίσης σε πρωτοβουλίες και προγράμματα στήριξης της Ευρωπαϊκής Ένωσης και σε δραστηριότητες της UNESCO. Ακολούθως θα αναφερθούν παραδείγματα διαπεριφερειακών συνεργασιών εξαιρετικής σημασίας στους τομείς της πρόσκτησης υλικού, της βιβλιοθηκονομικής επεξεργασίας και της χρήσης.

Foto S. 86

Αυστηρή και ταυτόχρονα με έντονο το στοιχείο της διαχρονικότητας είναι η αρχιτεκτονική του νέου κτιρίου της *Badische Landesbibliothek in Karlsruhe* (Βιβλιοθήκη του Κρατιδίου της Βάδης-Βυρτεμβέργης στην Karlsruhe) (Αρχιτέκτων: Oswald Mathias Ungers) που ολοκληρώθηκε το 1991. Γεωμετρικό επίκεντρο του κτιρίου το κεντρικό αναγνωστήριο, του οποίου ο θόλος θυμίζει τα αναγνωστήρια του 19^{ου} αιώνα. Στα πλαίσια του προγράμματος *EUCOR* η *Badische Landesbibliothek* συνεργάζεται με άλλες επιστημονικές βιβλιοθήκες στο γεωγραφικό χώρο του Άνω Ρήνου (και στις δυο του όχθες).

Συνεργασία στον τομέα της πρόσκτησης υλικού

Οι επιστημονικές βιβλιοθήκες (*Wissenschaftliche Bibliotheken*) συνεργάζονται στενά στον τομέα της πρόσκτησης υλικού εδώ και δεκαετίες. Οι δημόσιες επίσης βιβλιοθήκες ανέπτυξαν μεμονωμένα μοντέλα συνεργασίας στον τομέα αυτό. Οι μεγάλες δημοτικές για παράδειγμα βιβλιοθήκες του κρατιδίου *Nordrhein-Westfalen* έκλεισαν συμφωνίες για Έδρες Ειδικών Συλλογών που έχρηζαν ιδιαίτερα μεγάλης φροντίδας και που στηρίχτηκαν με οικονομικά μέσα του κρατιδίου. Τα εγχειρήματα που περιγράφονται παρακάτω αποβλέπουν στον εμπλουτισμό του υλικού. Όλο και πιο πολλά ωστόσο κονδύλια διατίθενται για την εξασφάλιση των δικαιωμάτων χρήσης. Όπως συνηθίζεται διεθνώς οι γερμανικές βιβλιοθήκες συνενώθηκαν σε κονσόρτια με σκοπό την από κοινού εξασφάλιση δικαιωμάτων για τα ηλεκτρονικά μέσα. Οι συμβάσεις των κονσορτίων δίνουν τη δυνατότητα διεύρυνσης της προσφοράς, κυρίως όσον αφορά τα πολύ ακριβά ψηφιακά προϊόντα, χωρίς να επιβαρύνεται πολύ το κονδύλι των αγορών.

Η Γερμανική Εταιρεία Ερευνών (Deutsche Forschungsgemeinschaft) και το Πρόγραμμα Δημιουργίας Εδρών Ειδικών Συλλογών

Η Γερμανική Εταιρεία Ερευνών (DFG) είναι η κεντρική αυτοδιοικούμενη υπηρεσία των Επιστημών για την Προώθηση της Έρευνας στα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα και στα Ερευνητικά Ινστιτούτα που χρηματοδοτούνται από το δημόσιο. Υπηρετεί όλους τους κλάδους της επιστήμης, στηρίζοντας οικονομικά ερευνητικά προγράμματα και προωθώντας τη συνεργασία των ερευνητών. Συνεχίζοντας την παράδοση της *Notgemeinschaft der Deutschen Wissenschaft (Εταιρεία Εκτάκτου Ανάγκης για τη Γερμανική Επιστήμη)*, που είχε ιδρυθεί το 1920, επανασυστάθηκε το 1949. Για την πραγματοποίηση των σκοπών της ενισχύεται οικονομικά από την ομοσπονδία και τα ομόσπονδα κρατίδια καθώς επίσης, σε μικρότερη κλίμακα, και από ιδιώτες. Οι κρατικές επιχορηγήσεις είναι νομικά κατοχυρωμένες στις *Συμβάσεις-Πλαίσιο για την Προώθηση της Έρευνας* από το 1975 βάσει του άρθρου 91b του Συντάγματος.

Επειδή οι βιβλιοθήκες είναι βασικοί θεσμοί υποδομής για την έρευνα, η DFG στηρίζει οικονομικά τις επιστημονικές βιβλιοθήκες, π.χ. το 2005 με 34,3 εκ. ευρώ. Τα μέτρα στήριξης επικεντρώνονται σε προγράμματα που ξεπερνούν τα σύνορα των περιφερειών και αφορούν τους ακόλουθους τομείς: Διαπεριφερειακή διάθεση ειδικής βιβλιογραφίας τόσο σε έντυπο υλικό – με την εξασφάλιση δικαιωμάτων σε εθνικό επίπεδο για τράπεζες δεδομένων, συλλογές κειμένων και αρχεία περιοδικών – όσο και σε ηλεκτρονικό υλικό, μέσω των βιβλιοθηκών που έχουν την επιμέλεια και φροντίδα ειδικών συλλογών καθώς και μέσω ειδικών βιβλιοθηκών (*Spezialbibliotheken*) στα πλαίσια ενός δικτύου εικονικών βιβλιοθηκών ειδικών επιστημονικών κλάδων (*Fachbibliotheken*). - Νέες μορφές και νέες διαδικασίες εκδόσεων, συμπεριλαμβανομένης και της μακροχρόνιας διαθεσιμότητας ψηφιακών ντοκουμέντων. Ανάπτυξη πρότυπων προγραμμάτων παροχής υπηρεσιών και υποδομής της πληροφόρησης καθώς και θεματικά προσανατολισμένα δίκτυα στα Ανώτατα Εκπαιδευτικά και Επιστημονικά Ιδρύματα. Διατήρηση της πολιτιστικής παράδοσης μέσω ψηφιοποίησης του υλικού για το οποίο δεν υπήρξαν ποτέ ή έχουν λήξει τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας και βιβλιοθηκονομική επεξεργασία παλαιού και πολύτιμου υλικού καθώς και δημιουργία ειδικών θεματικών πυλών.

Πυρήνα του έργου της DFG στην προώθηση των βιβλιοθηκών αποτελεί το σύστημα εξασφάλισης και διάθεσης υλικού, στο οποίο συμμετέχουν σήμερα τρεις τύποι βιβλιοθηκών: Οι Γενικές Βιβλιοθήκες (*Universalbibliotheken*) με Έδρες Ειδικών Συλλογών, οι Ειδικές Επιστημονικές Βιβλιοθήκες (*wissenschaftliche Spezialbibliotheken*), οι Κεντρικές Βιβλιοθήκες Ειδικών Επιστημονικών Κλάδων (*Zentrale Fachbibliotheken*). Συνεχίζοντας παλαιότερες παραδόσεις που ανάγονται στον 19^ο αιώνα, η DFG ανέπτυξε το 1949 το πρόγραμμα δημιουργίας *Εδρών Ειδικών Συλλογών* για τις επιστημονικές βιβλιοθήκες της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας. Σκοπός του ήταν, στα δύσκολα χρόνια της ανοικοδόμησης που ακολούθησαν τον Β΄ παγκόσμιο πόλεμο, να εξασφαλιστεί και να διατίθεται στη Γερμανία ένα τουλάχιστον αντίτυπο των ξένων επιστημονικών εκδόσεων. Με τον καιρό το σχέδιο αυτό εξελίχθηκε σε πραγματικό σύστημα εξασφάλισης/διάθεσης επιστημονικού υλικού σ' όλη την επικράτεια, υπηρετώντας έτσι την επιστήμη και την έρευνα.

Foto S. 87

Η *Sächsische Landesbibliothek – Staats- und Universitätsbibliothek Dresden* (Βιβλιοθήκη του Κρατιδίου της Σαξωνίας – Κρατική και Πανεπιστημιακή Βιβλιοθήκη στη Δρέσδη) συνένωσε το 2002 στο νεότευκτο κτίριο της τις διάφορες διασκορπισμένες υπηρεσίες της, συμπεριλαμβανομένων των ειδικών συλλογών, της συλλογής συγγραμμάτων διδασκαλίας, της *Deutsche Fotothek* και αρκετών παραρτημάτων, συγκεντρώνοντας έτσι κάτω από την ίδια στέγη 6 εκατ. μέσα (Σχεδιασμός: Ortner und Ortner). Στη διάθεση των χρηστών βρίσκονται 900 θέσεις, 250 εξ' αυτών στο μεγάλο αναγνώστηριο. Το 1993 η *Sächsische Landesbibliothek* συμπεριλήφθηκε στο πρόγραμμα ειδικών συλλογών της DFG με την ειδική συλλογή «Σύγχρονη Τέχνη από το 1945 και μετά».

Βάσει καθορισμένων μελημάτων πάνω από 23 ανταγωνιστικές, κρατικές, πανεπιστημιακές και ειδικές βιβλιοθήκες είναι φορείς ενός συνεργατικού σχήματος 100 Εδρών Ειδικών Συλλογών που ορίζονται είτε ως προς τον ειδικό επιστημονικό κλάδο είτε ως προς την περιφέρεια. Μετά την επανένωση, με τη δημιουργία νέων Εδρών Ειδικών Συλλογών ή τη μετάθεσή τους, στο εφαρμοζόμενο μέχρι τότε μόνον στη Δ. Γερμανία πρόγραμμα συμπεριλήφθηκαν και τα νέα κρατίδια της πρώην Α. Γερμανίας. Μέλημα των *Βιβλιοθηκών με Έδρες Ειδικών Συλλογών* είναι να συγκροτήσουν συστηματικά ειδικές συλλογές και με την οικονομική υποστήριξη της DFG να διαθέσουν το υλικό τους προς χρήση σ' όλη τη γερμανική επικράτεια. Η εντολή δημιουργίας συλλογής έχει γενικό χαρακτήρα, περιλαμβάνει δηλαδή και όλα τα μέσα-φορείς πληροφοριών. Οι βιβλιοθήκες που συμμετέχουν στο πρόγραμμα Εδρών Ειδικών Συλλογών καλούνται να ενσωματώνουν στο προφίλ της συλλογής και ψηφιακές δημοσιεύσεις, πράγμα που συμβαίνει από το 2004 με την εξασφάλιση δικαιωμάτων εθνικής χρήσης, ούτως ώστε η αποτελεσματικότητα του συστήματος αυτού να είναι εξασφαλισμένη και στο μέλλον. Επειδή το πρόγραμμα αυτό δεν είναι προσανατολισμένο απλώς και μόνο στη ζήτηση βιβλιογραφίας για τη σύγχρονη έρευνα, αλλά φροντίζει και για τις αναμενόμενες μελλοντικές ανάγκες, θα πρέπει να βρεθεί μια λύση για τη μακροχρόνια διαθεσιμότητα ψηφιακού υλικού.

Ποιες Έδρες Ειδικών Συλλογών έχουν εγκαθιδρυθεί από την DFG και ποια βιβλιοθήκη έχει αναλάβει την ευθύνη της διαχείρισης/μέριμνας της εκάστοτε συλλογής ή ποιες εικονικές ειδικές βιβλιοθήκες έχουν ήδη δημιουργηθεί, αναφέρεται σε διάφορους καταλόγους και όσοι ενδιαφέρονται για τέτοιου είδους πληροφορίες μπορούν να τις βρουν μέσω διαφόρων δημοσιευμάτων, αλλά και μέσω ενός διαδικτυακού πληροφοριακού συστήματος. Ενώ οι μεγάλοι επιστημονικοί κλάδοι της Ιατρικής, των Φυσικών Επιστημών, της Τεχνολογίας και των Οικονομικών Επιστημών καλύπτονται από τις Κεντρικές Βιβλιοθήκες Ειδικών Επιστημονικών Κλάδων (*Zentrale Fachbibliotheken*), οι υπόλοιπες Έδρες Ειδικών Συλλογών είναι μοιρασμένες σε πολλές Γενικές και Ειδικές Επιστημονικές Βιβλιοθήκες (*wissenschaftliche Universalbibliotheken/Spezialbibliotheken*). Οι συλλογές αυτές αφορούν είτε μεμονωμένους επιστημονικούς κλάδους (π.χ. Βοτανική, Δασολογία, Ψυχολογία, Θεολογία κλπ) είτε μεμονωμένες γλωσσικά, πολιτισμικά ή γεωγραφικά καθοριζόμενες περιοχές της γης (Η Αφρική νότια της Σαχάρας, Γλώσσες και πολιτισμοί των Ινδιάνων και των Εσκιμώων, Νότια Ασία, Ωκεανία).

Foto S. 88

Την ιστορική αίθουσα της *Universitätsbibliothek Tübingen* (Baden-Württemberg) (*Πανεπιστημιακή Βιβλιοθήκη του Tübingen*), κατασκευασμένης το 1912 (Αρχιτέκτον: Paul

Bonatz), κοσμεί μια μεγάλων διαστάσεων τοιχογραφία που απεικονίζει την αντιπαράθεση του παρόντος με τη σοφία του παρελθόντος. Η βιβλιοθήκη του ιδρυμένου το 1477 Πανεπιστημίου του Tübingen, τμήμα του διπλού συστήματος βιβλιοθήκης, έχει στα πλαίσια του προγράμματος Εδρών Ειδικών Συλλογών της DFG την ευθύνη πολλών μεγάλων ειδικών συλλογών, μεταξύ αυτών και εκείνη της Θεολογίας.

Οι τίτλοι που έχουν προσκτηθεί για τη διαπεριφερειακή διάθεση καταγράφονται στους αλφαβητικούς και θεματικούς καταλόγους και συμπεριλαμβάνονται στους τοπικούς καταλόγους των βιβλιοθηκών καθώς και στις περιφερειακές και διαπεριφερειακές τράπεζες δεδομένων των δικτύων βιβλιοθηκών. Μπορούν επίσης να γνωστοποιηθούν στους ενδιαφερόμενους επιστήμονες μέσω των ειδικών δημοσιεύσεων (καταστάσεις νέων προσκτήσεων, ειδικές υπηρεσίες για περιεχόμενα περιοδικών κλπ) που διατίθενται και κατά τον παραδοσιακό τρόπο, αλλά και ηλεκτρονικά. Ενώ παλιότερα η διάθεση γινόταν στα πλαίσια του διαδανεισμού σε ομοσπονδιακό επίπεδο, όλες οι βιβλιοθήκες με Έδρες Ειδικών Συλλογών όπως και οι Κεντρικές Βιβλιοθήκες Ειδικών Επιστημονικών Κλάδων χρησιμοποιούν σήμερα την υπηρεσία ηλεκτρονικής παράδοσης τεκμηρίων *subito*. Στη βελτίωση των συνθηκών διάθεσης του υλικού των ειδικών συλλογών συμβάλλει και η ψηφιοποίηση αυτών των πηγών, στην οποία θα δοθεί μελλοντικά προτεραιότητα.

Με την οικονομική υποστήριξη της DFG οι βιβλιοθήκες που συμμετέχουν στο πρόγραμμα Εδρών Ειδικών Συλλογών εξελίσσονται από το 1998 σε «Εικονικές Ειδικές Βιβλιοθήκες». Οι Εικονικές Ειδικές Βιβλιοθήκες καθιστούν δυνατή την πρόσβαση στο έντυπο υλικό καθώς και σε ελεγμένες ως προς την ποιότητα πηγές του διαδικτύου σχετικά με τον εκάστοτε επιστημονικό κλάδο. Η Κεντρική Πύλη *Vascoda*, στην οποία διασυνδέονται όλες οι Εικονικές Ειδικές Βιβλιοθήκες καθώς και τα συνεργαζόμενα δίκτυα παροχής πληροφοριών, τα οποία στηρίζονται οικονομικά από το Ομοσπονδιακό Υπουργείο Παιδείας και Έρευνας (Bundesministerium für Bildung und Forschung-BMBF), καθιστά δυνατή την παράλληλη αναζήτηση σε όλα τα επιστημονικά πεδία. Από το 2005 η *Vascoda* είναι αναγνωρισμένο σωματείο με πάνω από 30 συνεργαζόμενα μέλη από το χώρο των βιβλιοθηκών και των οργανισμών εξειδικευμένης πληροφόρησης.

Η συλλογή γερμανικών εντύπων

Ενώ σε άλλες χώρες οι γενικές συλλογές της εθνικής τους βιβλιογραφίας βρίσκονται στις μεγάλες Εθνικές Βιβλιοθήκες, κεντρική αρχαιακή βιβλιοθήκη για το σύνολο της έντυπης παραγωγής της απέκτησε η Γερμανία μόνον το 1912 με την ίδρυση της Γερμανικής Βιβλιοθήκης (Deutsche Bücherei). Το μέλημα της συστηματικής συμπλήρωσης της γραπτής κληρονομιάς που κυκλοφόρησε στο γερμανόφωνο χώρο από την αρχή της βιβλιοτυπογραφίας μέχρι το 1912, αλλά που μόνον ανεπαρκώς καταγράφηκε από τις βιβλιοθήκες, ανέλαβαν από το 1989 – τα πέντε πρώτα χρόνια με τη γενναιόδωρη οικονομική υποστήριξη του Ιδρύματος Volkswagen (12,5 εκατ. ευρώ) - οι βιβλιοθήκες που συγκρότησαν την *Κοινοπραξία Συλλογής Γερμανικών Εντύπων*. Η Deutsche Nationalbibliothek συνεχίζει τη συμπλήρωση της Συλλογής Γερμανικών Εντύπων, που είχε αρχίσει η Deutsche Bücherei, από το 1913 και μετά με τη βάση νόμου υποχρεωτική κατάθεση αντιτύπων. Έτσι δημιουργείται μια εικονική εθνική βιβλιοθήκη, της οποίας η βιβλιογραφία τείνει σταδιακά να συμπληρωθεί στο ακέραιο.

Ο καταμερισμός εργασίας μεταξύ των βιβλιοθηκών που συμμετέχουν σ' αυτό το έργο έχει χρονολογική βάση. Την ενασχόληση με το εκάστοτε χρονικό διάστημα έχουν αναλάβει εκείνες οι βιβλιοθήκες που διέθεταν ήδη ένα εξαιρετικά ογκώδες υλικό για μια συγκεκριμένη εποχή. Οι έξι βιβλιοθήκες της Κοινοπραξίας Συλλογή Γερμανικών Εντύπων είναι υπεύθυνες για τα εξής χρονικά διαστήματα:

1450-1600: Bayerische Staatsbibliothek
München (Κρατική Βιβλιοθήκη της Βαυαρίας, Μόναχο)

1601-1700: Herzog August Bibliothek
Wolfenbüttel (Βιβλιοθήκη Δούκα August, Wolfenbüttel)

1701-1800: Niedersächsische Staats- und Universitätsbibliothek
Göttingen (Κρατική και Πανεπιστημιακή Βιβλιοθήκη της Κάτω Σαξωνίας, Göttingen)

1801-1870: Johann Christian Senckenberg Universitätsbibliothek in Frankfurt am Main
(Πανεπιστημιακή Βιβλιοθήκη Johann Christian Senckenberg στη Φραγκφούρτη/Μάιν)

1871-1912: Staatsbibliothek zu Berlin – Preußischer Kulturbesitz (Κρατική Βιβλιοθήκη, Βερολίνο – Πολιτιστική Κληρονομιά του Πρωσικού Κράτους)

Από το 1913 και μετά: Deutsche Nationalbibliothek (Εθνική Βιβλιοθήκη της Γερμανίας)

Foto S. 89

Η Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel (Niedersachsen) (Βιβλιοθήκη του Δούκα August στο Wolfenbüttel) που ιδρύθηκε το 1572 ως ηγεμονική βιβλιοθήκη, μια από τις μεγαλύτερες ευρωπαϊκές συλλογές βιβλίων κατά τον 17^ο αιώνα, είναι σήμερα τόπος έρευνας και μελέτης της ιστορίας του ευρωπαϊκού πολιτισμού. Ο πυρήνας του υλικού περιλαμβάνει 135.000 τίτλους και στεγάζεται στη μουσειακή αίθουσα Augusteerhalle της Bibliotheca Augusta (κατασκευασμένη στα χρόνια 1884-1887), στο κεντρικό κτίριο της βιβλιοθήκης.

Κάθε μια από τις αναδρομικά συλλέγουσες βιβλιοθήκες εξασφαλίζει όλα τα έντυπα που κυκλοφόρησαν στο γερμανόφωνο χώρο και όλα τα έντυπα που κυκλοφόρησαν σε γερμανική γλώσσα κατά το χρονικό διάστημα της δικής της αρμοδιότητας, ανεξάρτητα από τον τόπο έκδοσής τους. Κατά προτεραιότητα αγοράζονται εκείνα τα έντυπα που δεν υπάρχουν σε κάποια δημόσια γερμανική βιβλιοθήκη. Όλα τα έντυπα που εξασφαλίζονται στα πλαίσια αυτού του προγράμματος καταγράφονται στους καταλόγους των διαπεριφερειακών τραπεζών δεδομένων και είναι προσβάσιμα για ολόκληρο τον κόσμο μέσω διαδικτύου. Σε πολλές περιπτώσεις τα ιστορικά έντυπα χρειάζονται ιδιαίτερη συντήρηση. Η διασφάλισή τους εξασφαλίζεται μέσω της φωτογράφισης και όλο και πιο συχνά μέσω της ψηφιοποίησης.

Παρόλο που από το 1990 έχουν προσκτηθεί πάνω από 100.000 πρωτότυπα και πάνω από 40.000 «μικροφόρμες», η ανάπτυξη αυτής της *εικονικής Εθνικής Βιβλιοθήκης* βρίσκεται ακόμα στην αρχή μιας μακράς πορείας. Κανείς δεν μπορεί να ξέρει πόσα

βιβλία έχουν κυκλοφορήσει στη Γερμανία από την αρχή της τυπογραφίας. Σύμφωνα με εκτιμήσεις θα χρειαστούν ακόμα πολλές δεκαετίες συλλογής - με τα σημερινά πάντα δεδομένα. Βάσει αυτών των δεδομένων η Συλλογή Γερμανικών Εντύπων αποτελεί εγχείρημα με χρονοδιάγραμμα ενός αιώνα.

Η συνεργασία στον τομέα της επιμέλειας (Lektoratskooperation - LK)

Απαραίτητη βοήθεια για τις δημόσιες βιβλιοθήκες στην πολιτική του εμπλουτισμού του υλικού τους είναι η *συνεργασία στην επιμέλεια (Lektoratskooperation – LK)* που άρχισε το 1976. Η συνεργασία στην επιμέλεια στοχεύει στην αποφυγή πολλαπλής δουλειάς κατά την επιλογή του προς προσακτηση υλικού και των οπτικοακουστικών μέσων. Βασικός σκοπός της είναι να διευκολύνει τις δημόσιες βιβλιοθήκες στο έργο της επιλογής ενώπιον των 80.000 μέσων που κυκλοφορούν ετησίως στη Γερμανία και ταυτόχρονα να προσφέρει μια βάση για τις παραγγελίες.

Η συνεργασία στην επιμέλεια συνδυάζει τα πλεονεκτήματα μιας έρευνας της τοπικής αγοράς με την αποτελεσματικότητα ενός κεντρικά οργανωμένου συστήματος κριτικής και αξιολόγησης. Στο πρόγραμμα της συνεργασίας στην επιμέλεια συμμετέχουν η DBV (Ομοσπονδία Γερμανικών Βιβλιοθηκών) με 75 επιμελητές από 60 περίπου βιβλιοθήκες και βιβλιοθηκονομικούς οργανισμούς, ο BIB (Επαγγελματικός Σύλλογος Πληροφόρηση Βιβλιοθήκη) με 250 κριτικούς και η ekz-bibliotheksservice GmbH ως κεντρική υπηρεσία συντονισμού και διανομής με μια πολυμελή επιτροπή.

Η συνεργασία στην επιμέλεια με τη στενή της έννοια αφορά αποκλειστικά την ειδική βιβλιογραφία. Για τη λογοτεχνία, την παιδική και εφηβική λογοτεχνία, τους φορείς ήχου καθώς και τα οπτικοακουστικά μέσα (ομιλούντα βιβλία, CD, CD-ROM, DVD) υπεύθυνη είναι η επιτροπή της ekz (έρευνα αγοράς) και ο Επαγγελματικός Σύλλογος Πληροφόρηση Βιβλιοθήκη (BIB) με τους κριτικούς του (αξιολόγηση). Μέλημα των επιμελητών της LK είναι να φιλτράρουν, να ξεχωρίζουν από το πλήθος των νέων εκδόσεων εκείνους τους τίτλους που παρουσιάζουν ενδιαφέρον για τις δημόσιες βιβλιοθήκες και ν' αποφασίζουν αν θα τους αξιολογήσουν οι ίδιοι, δηλ. αν θα τους σχολιάσουν ή αν θα τους προτείνουν στους κριτικούς του BIB για μια εκτενέστερη πρόσληψη και κριτική. Τη βάση μιας σειράς με κριτικές και αξιολογήσεις, που συγκροτεί και εκδίδει η ekz, αποτελούν τόσο οι αναφορές των επιμελητών, όσο και τα αποτελέσματα της αξιολόγησης.

Foto S. 91

Στο πρόγραμμα συνεργασίας στην επιμέλεια (Lektoratskooperation-LK) για τον εμπλουτισμό του υλικού συμμετέχουν ιδιαίτερα ενεργά με τους επιμελητές τους κυρίως οι βιβλιοθήκες των μεγάλων πόλεων (πάνω από 100.000 κάτοικοι) που είναι μέλη της DBV (τομέας 1 και 2). Στα πλαίσια του προγράμματος LK η *Stadtbibliothek Würzburg (Bayern) (Δημοτική Βιβλιοθήκη του Würzburg)*, Βιβλιοθήκη της χρονιάς 2003, της οποίας οι χώροι επεκτάθηκαν το 2001, έχει την ευθύνη κάποιων τομέων του γνωστικού αντικειμένου της Γεωγραφίας.

Οι βιβλιοθήκες μπορούν να γίνουν συνδρομητές αυτών των εκδόσεων, καταβάλλοντας υποχρεωτικά το κόστος της συνδρομής. Σε εβδομαδιαία βάση κυκλοφορεί η *Υπηρεσία Πληροφόρηση (Informationsdienst – ID)* με πλήρη και επί μέρους στοιχεία ή επιλογή αυτών. Οι εκδόσεις αυτές διαφέρουν μεταξύ τους ως προς

τον αριθμό των αναφερόμενων τίτλων. Η «Μεγάλη Έκδοση» (Große Ausgabe) της ID με 14.000 τίτλους ετησίως απευθύνεται στα συστήματα βιβλιοθηκών των μεγαλουπόλεων καθώς και σε μεγάλες βιβλιοθήκες μεγάλων πόλεων. Η έκδοση «Basis-Ausgabe» της ID (10.000 τίτλοι ετησίως) απευθύνεται στις βιβλιοθήκες μικρότερων πόλεων (10.000 – 50.000 κάτοικοι) με αναλόγως μικρότερο προϋπολογισμό πρόσκτησης υλικού και προσφέρει τις ίδιες πληροφορίες με τη μηνιαία έκδοση «Κριτική και Σχόλια» (BA. Besprechungen und Annotationen) που κυκλοφορεί παράλληλα από την ekz. 6.000 τίτλους το χρόνο περιλαμβάνει η έκδοση με επιλογές «Auswahlausgabe» της ID. Η μηνιαία έκδοση «ID 3.000» με 3.000 επιλεγμένες αξιολογήσεις απευθύνεται σε δημόσιες βιβλιοθήκες μικρών πόλεων και κοινοτήτων (κάτω από 10.000 κάτοικοι). Για non-book-media κυκλοφορεί ξεχωριστά η μηνιαία έκδοση «Medien-Info» με 3.000 τίτλους ετησίως. Από το 2007 κυκλοφορεί σε δυο τεύχη το χρόνο η έκδοση «BibTipp» με λίστα προτάσεων, η οποία διανέμεται και από τις Ειδικές Κρατικές Υπηρεσίες Βιβλιοθηκών και η οποία με τις 1.500 αξιολογήσεις της βοηθά τις μικρότερες δημόσιες βιβλιοθήκες με προσωπικό που συχνά εργάζεται αμισθί να εμπλουτίσουν το υλικό τους. Τη χρήση και αξιοποίηση των κεντρικών υπηρεσιών της ekz - ως απόρροιας της LK - στο συνεχή εμπλουτισμό του υλικού σε τοπικό επίπεδο διευκολύνουν και οι προσφορές «Standing Order» που περιλαμβάνουν διάφορες οικονομικές προσφορές και είναι θεματικά ταξινομημένες.

Οι δημόσιες βιβλιοθήκες έχουν να κερδίσουν πολλά από τη συνδρομή των υπηρεσιών πληροφόρησης της ekz. Από τη μια τους παρέχονται προτάσεις και πληροφορίες για τον εμπλουτισμό του υλικού τους. Από την άλλη μπορούν να κάνουν χρήση του έργου που έχουν ήδη επιτελέσει άλλοι: π.χ. της βιβλιογραφικής και θεματικής επεξεργασίας της Deutsche Nationalbibliothek καθώς και των σημειογραφιών των τεσσάρων πιο διαδεδομένων συστημάτων ταξινόμησης στις δημόσιες βιβλιοθήκες. Το αναμφίβολα υψηλών αξιώσεων αυτό σύστημα με τους εντατικοποιημένους εργασιακούς ρυθμούς λειτουργεί εντωμεταξύ, χάριν της ευρύτερης χρήσης μοντέρνων τεχνολογιών, με εντυπωσιακή ταχύτητα και οργάνωση και προσφέρει με τις κριτικές του την πλέον επίκαιρη ενημέρωση.

Η συνεργασία στον τομέα της βιβλιοθηκονομικής επεξεργασίας

Η συνεργασία στον τομέα της βιβλιοθηκονομικής επεξεργασίας και η χρήση κεντρικών υπηρεσιών στην καταλογογράφηση και τη θεματική επεξεργασία προϋποθέτει ότι οι συμμετέχουσες βιβλιοθήκες διαχειρίζονται τους καταλόγους τους βάσει των ίδιων κανόνων. Αυτοί είναι οι: *Κανόνες για την Αλφαβητική Καταλογογράφηση (Regeln für die Alphabetische Katalogisierung-RAK)*, που χρησιμοποιούνται ευρύτατα τόσο από τις επιστημονικές όσο και από τις δημόσιες βιβλιοθήκες της Γερμανίας, και οι *Κανόνες για τους Θεματικούς Καταλόγους (Regeln für den Schlagwortkatalog-RSWK)*, τους οποίους ακολουθούν πολλές επιστημονικές βιβλιοθήκες. Η εφαρμογή τους στηρίζεται από διάφορα αρχεία νόρμες όπως είναι το *Κοινό Σωματειακό Αρχείο (Gemeinsame Körperschaftsdatei-GKD)* (1 εκατ. εγγραφές), το *Αρχείο Ονομάτων Προσώπων (Personennamendatei-PND)* (2,8 εκατ. εγγραφές) και το *Αρχείο Λέξεων-Κλειδιών (Schlagwortnormdatei-SWD)* (0,5 εγγραφές). Η ανάπτυξη κοινών κανόνων καθώς και η δημιουργία και συντήρηση μεγάλων πρότυπων αρχείων αποτελούν προϋπόθεση και ταυτόχρονα παράδειγμα επιτυχούς συνεργασίας μεταξύ των γερμανικών βιβλιοθηκών.

Παρόλο που η υιοθέτηση και χρήση της «ήδη από άλλους διεκπεραιωμένης εργασίας» ήταν βασικά εφικτή και εφαρμοζόταν και κατά τον παραδοσιακό τρόπο εργασίας, τα πλεονεκτήματά της φάνηκαν μόνον κατά τη χρήση της αλφαβητικής και θεματικής επεξεργασίας δεδομένων. Ο τύπος *Maschineller Austauschformat für Bibliotheken-MAB* (Φορμά Αυτόματης Μετατροπής για Βιβλιοθήκες) που ανέπτυξε βασικά η Deutsche Nationalbibliothek στη Φραγκφούρτη/Μάιν δημιούργησε στη δεκαετία του 1980 τις προϋποθέσεις για την αμοιβαία χρήση μηχαναγνώσιμων δεδομένων καταλόγων.

Ο σημαντικότερος πάροχος βιβλιογραφικών υπηρεσιών είναι η Deutsche Nationalbibliothek που διακινεί πάνω από 16 εκατ. εγγραφές ετησίως. Όλες οι εγγραφές τίτλων που γίνονται προς το παρόν ακόμα σύμφωνα με τους κανόνες RAK-WB (Κανόνες Αλφαβητικής Καταλογογράφησης για Επιστημονικές Βιβλιοθήκες) και που συμπεριλαμβάνονται στις σειρές της γερμανικής εθνικής βιβλιογραφίας διατίθενται και σε παραδοσιακή και σε ηλεκτρονική μορφή. Από το 1986 οι εγγραφές των θεματικά επεξεργασμένων νέων εκδόσεων περιλαμβάνουν και τις λέξεις-κλειδιά ή αλυσίδες αυτών, όπως διαμορφώνονται βάσει των RSWK. Ως πρόσθετο εργαλείο της βιβλιοθηκονομικής επεξεργασίας έχει προγραμματιστεί και η εφαρμογή της δεκαδικής ταξινόμης *Dewey Decimal Classification* (DDC). Βιβλιοθήκες που επιθυμούν να μετατρέψουν τις παραδοσιακές κάρτες των καταλόγων τους σε μηχαναγνώσιμη μορφή για να συμπεριλάβουν και το παλαιότερο υλικό τους στους καταλόγους online, μπορούν να χρησιμοποιήσουν για τους γερμανικούς τίτλους τα δεδομένα της Γερμανικής Εθνικής Βιβλιογραφίας που έχουν δημοσιευτεί σε CD-ROM και DVD και έχουν μετατραπεί αναδρομικά (μέχρι το 1945) σε ηλεκτρονική μορφή.

Τέλη του 2001 η επιτροπή προτυποποίησης που εδρεύει στη σημερινή Deutsche Nationalbibliothek (η τότε Die Deutsche Bibliothek) εισηγήθηκε την αντικατάσταση του γερμανικού MAB από το αμερικάνικο MARC καθώς και την αντικατάσταση των γερμανικών κανόνων RAK από τους *Anglo-American Cataloguing Rules-AACR2* – εισήγηση που ξεσήκωσε θύελλα αντιδράσεων στους κόλπους των γερμανικών βιβλιοθηκών. Μετά την εξέταση της σύντομα κατόπιν ολοκληρωθείσας μελέτης περί του υλοποιήσιμου αυτού του εγχειρήματος, όλες οι γερμανικές βιβλιοθήκες θα περάσουν σταδιακά στο *MARC 21*. Οι πάροχοι software για βιβλιοθήκες καλούνται να προσαρμόσουν τα προγράμματά τους στη νέα δομή δεδομένων. Όσον αφορά την καθιέρωση των AACR2 δεν έχει παρθεί ακόμα οριστική απόφαση, καθότι η ανάγκη σχετικής εκπαίδευσης που φαίνεται ότι θα προκύψει δεν θα έχει διόλου ευκαταφρόνητες διαστάσεις.

Τα συστήματα περιφερειακών δικτύων

Με βασικό γνώμονα την ιδέα της υιοθέτησης και χρήσης της ήδη διεκπεραιωμένης βιβλιογραφικής επεξεργασίας στην καταλογογράφηση νέων αποκτημάτων άλλων βιβλιοθηκών, δημιουργήθηκαν στη δεκαετία του 1970 τα συστήματα περιφερειακών δικτύων. Η συνεργατική βιβλιοθηκονομική επεξεργασία που εφαρμοζόταν αρχικά στην αλφαβητική επεκτάθηκε αργότερα και στη θεματική, συμβάλλοντας σημαντικά στην ορθολογική οργάνωση της επεξεργασίας βιβλίων. Δημιούργησε επίσης μεγάλες τράπεζες βιβλιογραφικών δεδομένων που εξελίχθηκαν σε απαραίτητα εργαλεία για την έρευνα και τη διαχείριση του διαδανεισμού.

Τα Δίκτυα Βιβλιοθηκών που δημιουργήθηκαν στην αρχή σε περιφερειακό επίπεδο εξελίχθηκαν με την πάροδο του χρόνου σε θεσμούς σε επίπεδο ομόσπονδων κρατιδίων. Ενώ αρχικά στο προσκήνιο βρισκόταν η δημιουργία μιας τράπεζας βιβλιογραφικών δεδομένων σε συνεργατική βάση τα δίκτυα αυτά, αναλαμβάνοντας περαιτέρω καθήκοντα και διευρύνοντας τις παροχές υπηρεσιών τους, εξελίχθηκαν σε ανταγωνιστές στην αγορά της τεχνολογίας της πληροφόρησης. Η διάθεση ενός *Κεντρικού Καταλόγου* ως ευρετήριο μονογραφιών για παλαιότερο υλικό της περιφέρειας ή η μετατροπή των καταλόγων σε μηχαναγνώσιμη μορφή (*αναδρομική μετατροπή*), ο σχεδιασμός και η διαχείριση της ηλεκτρονικής επεξεργασίας δεδομένων ενός περιφερειακού δικτύου, η δημιουργία νέων συστημάτων διάθεσης ντοκουμέντων, η δημιουργία ψηφιακών βιβλιοθηκών, η συγκρότηση ενός ευρύτερου προγράμματος επιμόρφωσης είναι μερικά μόνο παραδείγματα για τα μελήματα αυτών των δικτύων. Η βασικότερη ωστόσο εργασία τους είναι η συντήρηση ενός υπολογιστικού κέντρου βιβλιοθηκών, το οποίο έχει την ευθύνη του συλλογικού καταλόγου online των δικτύων, που χρησιμοποιείται από τα μέλη ως κεντρικό εργαλείο καταλογογράφησης και έρευνας, και το οποίο προμηθεύει με δεδομένα τα τοπικά συστήματα.

Οι περισσότερες επιστημονικές βιβλιοθήκες συμμετέχουν σήμερα σε κάποιο από τα έξι συστήματα περιφερειακών δικτύων, τα οποία, όπως διαφαίνεται, θα πυκνώσουν ακόμα περισσότερο. Για ποια κρατίδια είναι αρμόδια τα δίκτυα αυτά απεικονίζει η ακόλουθη παράσταση.

Συστήματα περιφερειακών δικτύων βιβλιοθηκών στη Γερμανία Κατάσταση: 2006

Πράσινο:

Gemeinsamer Bibliotheksverbund, Göttingen (GBV)

Συμμετέχουν: Bremen, Hamburg, Mecklenburg-Vorpommern, Niedersachsen, Sachsen-Anhalt, Schleswig-Holstein, Thüringen,

Περιλαμβάνει: 394 συνεργαζόμενες βιβλιοθήκες, 26 εκατ. τίτλους με 53 εκατ. πηγές ανεύρεσης του υλικού

Κίτρινο:

Kooperativer Bibliotheksverbund Berlin-Brandenburg, Berlin (KOBV)

Περιλαμβάνει: 385 συνεργαζόμενες βιβλιοθήκες, 10 εκατ. τίτλους με 35 εκατ. πηγές ανεύρεσης του υλικού

Σκούρο κόκκινο:

Nordrhein-Westfälischer Bibliotheksverbund (NRW-BV),

Hochschulbibliothekszentrum des Landes NRW, Köln (HBZ)

Συμμετέχουν: NRW, Rheinland-Pfalz (χωρίς την περιοχή Rheinhessen-Pfalz)

Περιλαμβάνει: 1.197 συνεργαζόμενες βιβλιοθήκες, 12 εκατ. τίτλους με 30 εκατ. πηγές ανεύρεσης του υλικού

Ανοιχτό πράσινο:

Hessisches Bibliotheks-Informationssystem, Frankfurt am Main (HeBIS)

Συμμετέχουν: Hessen και Rheinland-Pfalz
Περιλαμβάνει: 639 συνεργαζόμενες βιβλιοθήκες, 6 εκατ. τίτλους με 9 εκατ. πηγές
ανεύρεσης του υλικού

Γκρι:

Südwestdeutscher Bibliotheksverbund (SWB)

Bibliotheksservice-Zentrum Baden-Württemberg, Konstanz (BSZ)

Συμμετέχουν: Baden-Württemberg, Saarland, Sachsen (Sächsischer
Bibliotheksverbund)

Περιλαμβάνει: 1.054 συνεργαζόμενες βιβλιοθήκες, 12 εκατ. τίτλους με 46 εκατ.
πηγές ανεύρεσης του υλικού

Ανοιχτό κόκκινο:

Bibliotheksverbund Bayern (BVB), BSB München

Περιλαμβάνει: 115 συνεργαζόμενες βιβλιοθήκες, 14 εκατ. τίτλους με 27 εκατ. πηγές
ανεύρεσης του υλικού

Τα υπολογιστικά κέντρα των δικτύων χρησιμοποιούν διάφορα λογισμικά για βιβλιοθηκονομικά προγράμματα. Στα Κεντρικά του GBV χρησιμοποιήθηκε από την αρχή το βιβλιοθηκονομικό σύστημα PICA που εισήχθη από τις Κάτω Χώρες. Από το 2005 χρησιμοποιεί και το BSZ στο νοτιοδυτικογερμανικό δίκτυο βιβλιοθηκών το λογισμικό OCLC PICA. Τα τρία δίκτυα HBZ, KOBV, BVB χρησιμοποιούν το επίσης ευρύτατα διεθνώς διαδεδομένο σύστημα ALEPH. Η συνεργασία των συστημάτων δικτύων πραγματοποιείται σε μια κοινοπραξία, της οποίας η Γραμματεία εδρεύει στη Deutsche Nationalbibliothek.

Για ν' αντιμετωπίσει τα μειονεκτήματα των περιορισμένων στα σύνορα των περιφερειών καταλόγων μονογραφιών και άλλων μη περιοδικών εκδόσεων το Γερμανικό Ινστιτούτο Βιβλιοθηκών στο Βερολίνο (Deutsches Bibliotheksinstitut in Berlin) συγκέντρωσε από το 1983 ως το 1997 τα δεδομένα των δικτύων βιβλιοθηκών καθώς και άλλων μεμονωμένων βιβλιοθηκών σε μια τράπεζα δεδομένων που κυκλοφόρησε σε microfiche με την ονομασία *Verbundkatalog Maschinenlesbarer Katalogdaten Deutscher Bibliotheken-VK* (*Συλλογικός Κατάλογος Μηχανικώς Αναγνώσιμων Δεδομένων Καταλόγων Γερμανικών Βιβλιοθηκών*), διατέθηκε αργότερα ως τράπεζα δεδομένων online και αποτελεί χρήσιμο εργαλείο στη ρύθμιση και την ταχύτερη διεκπεραίωσή του διαδανεισμού.

Ο VK αντικαστάθηκε εδώ και καιρό πια από νέες τεχνολογικές λύσεις. Ο *Εικονικός Κατάλογος της Karlsruhe – KVK* συνενώνει τις περιφερειακές τράπεζες δεδομένων των δικτύων, οι οποίες χρησιμοποιούν διαφορετικά λογισμικά βιβλιοθηκονομικών προγραμμάτων, σ' έναν εικονικό συλλογικό κατάλογο, όπου η πρόσβαση σε πολλούς καταλόγους βιβλιοθηκών όπως και σε βιβλιοεμπορικούς καταλόγους WWW με πάνω από 100 εκατ. τίτλους σ' όλον τον κόσμο γίνεται με μια μόνο αναζήτηση. Ο KVK αποτελεί από το 1996 ένα από τα σημαντικότερα εργαλεία αναζήτησης στη Γερμανία και δέχεται πάνω από 1,5 εκατ. επισκέψεις χρηστών το μήνα. Η Πανεπιστημιακή Βιβλιοθήκη της Karlsruhe έχει δημιουργήσει εντωμεταξύ κι άλλους πολλούς εικονικούς καταλόγους που βασίζονται στο σκεπτικό και στην τεχνολογία του KVK και αφορούν μεμονωμένες περιοχές (π.χ. Rheinland-Pfalz), ειδικούς τομείς (π.χ. Orientalia) ή βιβλιογραφικό υλικό (π.χ. βιβλιογραφίες κρατιδίων) ή μέσα (π.χ.

βίντεο). Παρόμοια εργαλεία έρευνας αναπτύσσονται σε ολοένα μεγαλύτερη κλίμακα και διατίθενται και από τα συστήματα περιφερειακών δικτύων βιβλιοθηκών σε συνάρτηση με τη δημιουργία ψηφιακών βιβλιοθηκών, πυλών και συστημάτων παραγγελιών online σε επίπεδο δικτύων.

Ευρύτατα χρησιμοποιείται εντωμεταξύ και η *Ψηφιακή Βιβλιοθήκη NRW (DigiBib)*, την οποία δημιούργησε το HBZ στην Κολωνία και στην οποία μπορούν να συμμετέχουν και οργανισμοί δημοσίου δικαίου της Γερμανίας, της Αυστρίας, του γερμανόφωνου χώρου της Ελβετίας και του Λουξεμβούργου. Η DigiBib μέσω ενός κοινού πεδίου αναζήτησης δίνει στους χρήστες τη δυνατότητα παράλληλης αναζήτησης σ' ένα μεγάλο αριθμό πληροφοριακών πηγών, μεταξύ αυτών σε πάνω από 300 καταλόγους βιβλιοθηκών, σε server με πλήρες κείμενο, σε μηχανές αναζήτησης και τράπεζες δεδομένων με βιβλιογραφία από όλο τον κόσμο. Η ένδειξη αναφέρει αν το κείμενο που έχει βρεθεί είναι διαθέσιμο online ή αποστέλλεται ηλεκτρονικώς ως doc, αν είναι διαθέσιμο σε κάποια βιβλιοθήκη ή σε κάποιο online-bookshop. Σε περίπτωση αρνητικής ένδειξης ειδικά links οδηγούν σε τράπεζες δεδομένων online ή σε τράπεζες δεδομένων, σε CD-ROM (π.χ. λεξικά, ειδικές τράπεζες δεδομένων) ή σε υψηλής ποιότητας ιστοσελίδες. Για μέλη πανεπιστημιακών κοινοτήτων και εγγεγραμμένους χρήστες βιβλιοθηκών η πρόσβαση στην DigiBib, για την οποία απαιτείται λογαριασμός χρήστη (εξουσιοδότηση), γίνεται από το εσωτερικό δίκτυο μιας βιβλιοθήκης-μέλους και δίνει τη δυνατότητα δωρεάν πρόσβασης σε τράπεζες δεδομένων και πλήρη κείμενα. Επισκέπτες απ' όλο τον κόσμο μπορούν να έχουν πρόσβαση σε τράπεζες δεδομένων και σε πλήρη κείμενα που διατίθενται δωρεάν. Το HBZ δίνει επίσης τη δυνατότητα αναζήτησης στο συνολικό υλικό των βιβλιοθηκών του γερμανόφωνου χώρου μέσω ενός καταλόγου ονόματι «των τριών χωρών». Αυτήν την εποχή έχουν συμπεριληφθεί και 31 εκατ. πηγές ανεύρεσης υλικού από τα κρατίδια Nordrhein-Westfalen/Rheinland-Pfalz, Bayern, από τη Βόρεια και Κεντρική Γερμανία καθώς και την Αυστρία.

Abb. S. 94

Η αναζήτηση στον Εικονικό Κατάλογο της Karlsruhe μπορεί να γίνει πλην της γερμανικής και σε τέσσερις ακόμα γλώσσες.
<http://www.ubka.uni-karlsruhe.de/kvk.html>

Η ιστοσελίδα της Ψηφιακής Βιβλιοθήκης NRW δίνει τη δυνατότητα απλής και σύνθετης αναζήτησης.
<http://www.digibib.net>

Η τράπεζα δεδομένων για περιοδικά

Ενώ η καταλογογράφηση των μονογραφιών στα δίκτυα βιβλιοθηκών γίνεται σε τοπικό επίπεδο, για τα περιοδικά έχει εγκαθιδρυθεί από την αρχή ένα κεντρικό σύστημα για όλη την επικράτεια της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας, η *τράπεζα δεδομένων για περιοδικά (Zeitschriftendatenbank-ZDB)*. Αναπτύχθηκε με την οικονομική υποστήριξη της DFG με τη μορφή ενός συνεργατικού συστήματος,

στο οποίο οι βιβλιοθήκες που συμμετέχουν εισάγουν τίτλο και έδρα των περιοδικών. Χάρη στη βιβλιογραφική της ποιότητα η ZDB απέκτησε χαρακτήρα προτύπου στη βιβλιοθηκονομική επεξεργασία περιοδικών. Το σύστημα του καταμερισμού εργασιών, δηλ. θεματικής και τεχνικής επιμέλειας, σε δυο διαφορετικούς οργανισμούς εξακολουθεί να εφαρμόζεται μέχρι σήμερα. Μοναδικός φορέας της ZDB μετά την αποχώρηση του DBI (Γερμανικό Ινστιτούτο Βιβλιοθηκών, Βερολίνο) στα τέλη του 1999 είναι η Staatsbibliothek zu Berlin – Preussischer Kulturbesitz. Η ευθύνη της φροντίδας και συντήρησης του συστήματος πέρασε από το DBI στην Deutsche Nationalbibliothek. Η ZDB χρησιμοποιεί επίσης το σύστημα PICA.

4.300 οργανισμοί συμμετέχουν εντωμεταξύ στην ανάπτυξη και επέκταση της ZDB. 150 βιβλιοθήκες, που θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν ως μεγάλες, καταλογογραφούν τα περιοδικά, τις περιοδικές εκδόσεις και τις εφημερίδες απευθείας στην ZDB. Οι υπόλοιπες βιβλιοθήκες δηλώνουν τους τίτλους τους μέσω των μεγαλύτερων βιβλιοθηκών ή με τη βοήθεια της κεντρικής υπηρεσίας. Εκείνη είναι που φροντίζει για τη συνοχή των δεδομένων και την αποφυγή διπλοκαταχωρήσεων. Τα δεδομένα επιστρέφουν στα δίκτυα βιβλιοθηκών, ούτως ώστε να μην τεκμηριώνονται μόνον κεντρικά στην ZDB, αλλά και στις περιφερειακές τράπεζες δεδομένων των δικτύων και στους τοπικούς καταλόγους online. Εκτός αυτού η υπηρεσία διάθεσης τεκμηρίων subito τροφοδοτείται τακτικά από την ZDB με τα τελευταία δεδομένα.

Η ZDB περιλαμβάνει σήμερα περίπου 1,2 εκατ. τίτλους περιοδικών, από τους οποίους οι 400.000 περίπου αφορούν τρέχοντα περιοδικά και περίπου 6 εκατ. πηγές ανεύρεσης 4.300 γερμανικών βιβλιοθηκών. Η ZDB έχει δυο μορφές: OPAC (αφορά την καθημερινή επικαιρότητα) και CD-ROM (ως έκδοση που κυκλοφορεί δυο φορές το χρόνο). Επειδή το μεγαλύτερο μέρος των βιβλιοθηκών των ινστιτούτων και άλλων ειδικών βιβλιοθηκών δεν δανείζει τα περιοδικά του που συμπεριλαμβάνονται στην ZDB, το υλικό αυτό φέρει ιδιαίτερο μαρκάρισμα. Οι περίπου 400 βιβλιοθήκες που συμμετέχουν στο διαδανεισμό διαθέτουν πάνω από το 95% των τίτλων που αναφέρονται στην ZDB.

Το θεμέλιο λίθο για το μέλλον της ZDB έθεσε το διαδίκτυο. Η ZDB επεξεργάζεται και άλλες παροχές υπηρεσιών όπως είναι ο συνυπολογισμός του παράγοντα της παραγγελίας και η διασύνδεση της τράπεζας δεδομένων με τράπεζες δεδομένων των περιεχομένων των περιοδικών. Η Deutsche Nationalbibliothek που μέχρι τώρα καταλογογραφούσε τα περιοδικά που εκδίδονται στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας ανεξάρτητα από την ZDB συμμετέχει στην ZDB από το 2007. Προβλέπεται επίσης να συμπεριληφθούν και γερμανικά ή γερμανόγλωσσα περιοδικά βιβλιοθηκών του εξωτερικού. Η ZDB έχει αρχίσει να συμπεριλαμβάνει γερμανικά ή γερμανόγλωσσα περιοδικά από βιβλιοθήκες του εξωτερικού καθώς και ηλεκτρονικά περιοδικά. Στον τομέα αυτό συνεργάζεται με τη *Βιβλιοθήκη Ηλεκτρονικών Περιοδικών (Elektronische Zeitschriften-Bibliothek – EZB)*, μιας υπηρεσίας που δημιούργησε η Πανεπιστημιακή Βιβλιοθήκη του Regensburg για την αποτελεσματική χρήση επιστημονικών περιοδικών σε πλήρες κείμενο στο διαδίκτυο. 400 περίπου βιβλιοθήκες και ερευνητικά ιδρύματα προσφέρουν στους χρήστες τους πρόσβαση στην EZB που περιλαμβάνει πάνω από 28.000 τίτλους από όλους τους επιστημονικούς κλάδους.

Κατάλογοι παλαιοτύπων

Επειδή μέχρι και τον 20^ο αιώνα δεν υπήρχε Εθνική Βιβλιοθήκη στη Γερμανία, δεν υπήρχε μέχρι τότε και εθνική βιβλιογραφία ως τεκμηρίωση όλων των εκδοθέντων στη χώρα εντύπων από την εφεύρεση της τυπογραφίας και μετά. Η αναδρομική συγκρότηση της εθνικής βιβλιογραφίας δεν είχε τεθεί και ποτέ ως θέμα. Ως υποκατάστατο μπορούν να θεωρηθούν κάποια βιβλιογραφικά εγχειρήματα διαπεριφερειακής βαρύτητας και σημασίας με αντικείμενο την παραγωγή συγκεκριμένων αιώνων, τα οποία στηρίχτηκαν στο ιστορικό υλικό επιλεγμένων βιβλιοθηκών. Η Staatsbibliothek zu Berlin επεξεργάζεται τον συγκροτημένο το 1904 Γενικό Κατάλογο Αρχετύπων (*Gesamtkatalog der Wiegendrucke – GW*), τη μοναδική πλήρη βιβλιογραφία αρχετύπων που βάσει τεκμηριωμένων αντιτύπων σε βιβλιοθήκες όλου του κόσμου πληροί ταυτόχρονα και το ρόλο καταλόγου ενώ η Bayerische Staatsbibliothek διαθέτει από το 1988 τη γερμανική υπηρεσία του *Incunabula Short Title Catalogue – ISTC*, διεθνούς τράπεζας δεδομένων incunabula, για την οποία είναι υπεύθυνη η British Library του Λονδίνου. Ο κατάλογος των αρχετύπων που διατίθενται σε γερμανικές συλλογές, ο οποίος περιλαμβάνει και ψηφιακές εικόνες από σημαντικές σελίδες-κλειδιά, είναι διαθέσιμος ως τράπεζα δεδομένων σε CD-ROM.

Η βιβλιογραφική τεκμηρίωση των εντύπων που ανάγονται στους αιώνες που ακολούθησαν την εποχή της απαρχής της τυπογραφίας κατορθώνεται μόνο με τη συνεργασία. Ο *Κατάλογος των Εντύπων που Εκδόθηκαν στο Γερμανόφωνο Χώρο κατά τον XVI Αιώνα (Verzeichnis der im deutschen Sprachbereich erschienenen Drucke des XVI. Jahrhunderts – VD 16)* είναι μια βιβλιογραφία που εξέδωσε η Bayerische Staatsbibliothek σε συνεργασία με την Herzog August Bibliothek in Wolfenbüttel το 1993 και που έχει εντωμεταξύ ολοκληρωθεί. Από στοιχεία άλλων βιβλιοθηκών και από κάποιες βιβλιογραφίες συγκροτήθηκε ένας κατάλογος 75.000 περίπου εντύπων. Στη δεύτερη φάση εργασίας 30 γερμανικές βιβλιοθήκες ανέφεραν τίτλους που δεν συμπεριλαμβάνονταν στη συλλογή. Το σύνολο που προέκυψε κατ' αυτόν τον τρόπο περιλαμβάνει αυτήν τη στιγμή 25.000 ακόμα τίτλους που βρίσκονται συγκεντρωμένοι σε μια τράπεζα δεδομένων. Η σε έντυπη μορφή διατιθέμενη βιβλιογραφία των 22 τόμων έχει συμπληρωθεί και με τη δημιουργία ενός ηλεκτρονικού αρχείου με πηγές ανεύρεσης υλικού. Μετά τη ψηφιοποίηση των περιγραφών των τίτλων ο DV 16 υφίσταται και ως τράπεζα δεδομένων.

Ένα ανάλογο εγχείρημα, σχεδιασμένο να ολοκληρωθεί σε 10 με 12 χρόνια, το εγχείρημα VD 17, στο οποίο συμμετέχουν εννέα μεγάλες επιστημονικές γενικές βιβλιοθήκες (*wissenschaftliche Universalbibliotheken*) και το οποίο στηρίζεται οικονομικά από την DFG (Γερμανική Εταιρεία Ερευνών), όπως και το VD 16, ξεκίνησε το 1996. Το VD 17 θα καταγράψει όλα τα έργα που τυπώθηκαν και δόθηκαν στη δημοσιότητα στον ιστορικό γερμανόφωνο χώρο κατά τον 17^ο αιώνα, ανεξάρτητα από τη γλώσσα, στην οποία εκδόθηκαν. Πολλές περιγραφές τίτλων συμπληρώνονται με χαρακτηριστικά που έχουν αναπτυχθεί ειδικά για την ταυτοποίηση παλαιοτύπων (π.χ. *Fingerprint*) καθώς και με σελίδες-κλειδιά ενός εντύπου (π.χ. εξώφυλλο, αρχή του κυρίου μέρους, κολοφώνας) που έχουν φωτογραφηθεί ή σκαναριστεί. Με αυτήν την τράπεζα δεδομένων VD 17 που προσφέρει πλήθος δυνατοτήτων αναζήτησης και πιστοποιεί από το 2006 πάνω από 237.000 τίτλους σε περισσότερα από 511.000 έντυπα, συγκροτείται ένας κατάλογος, ο οποίος ανταποκρίνεται πλήρως σ' όλες τις αξιώσεις ως προς μια βιβλιογραφία

παλαιούτων και αποτελεί ένα ακόμα βήμα στην πορεία προς μια χρονικά οριοθετημένη γερμανική εθνική βιβλιογραφία.

Foto S. 96

Το ότι η αίθουσα σε στιλ rokoko (ολοκληρώθηκε το 1766) της βιβλιοθήκης *Herzogin Anna Amalia Bibliothek in Weimar* (Thüringen) είναι ένα σπάνιο στολίδι, οφείλεται στη δούκισσα Anna Amalia γι' αυτό και η βιβλιοθήκη πήρε το 1991 το όνομά της. Το 2004 μια πυρκαγιά κατέστρεψε τους επάνω ορόφους καθώς και 50.000 βιβλία. Το 2007 θα επαναλειτουργήσει η αίθουσα rokoko. Ήδη το 2005 η Βιβλιοθήκη μπόρεσε να εγκαινιάσει ένα σύγχρονο Κέντρο Μελετών. Η Βιβλιοθήκη συμμετέχει σε εγχειρήματα βιβλιοθηκονομικής επεξεργασίας ιστορικού υλικού και εκδίδει τη «διεθνή βιβλιογραφία του γερμανικού κλασικισμού».

Το εγχειρίδιο του ιστορικού βιβλιακού υλικού

Ως συμπλήρωμα της αναδρομικής εθνικής βιβλιογραφίας θεωρείται το *Εγχειρίδιο του Ιστορικού Βιβλιακού Υλικού της Γερμανίας (Handbuch der historischen Buchbestände in Deutschland)*, ένα συνεργατικό εγχείρημα των γερμανικών βιβλιοθηκών, το οποίο πραγματοποιείται με την υποστήριξη του Ιδρύματος Volkswagen και το οποίο έχει εκδοθεί με την επιμέλεια του Καθηγητή της Επιστήμης του Βιβλίου, Dr. Bernhard Fabian σε 27 τόμους από τον εκδοτικό οίκο Georg Olms Verlag. Σε αντίθεση με τους καταλόγους και τις βιβλιογραφίες το εγχειρίδιο αυτό δεν επικεντρώνεται στο μεμονωμένο βιβλίο, αλλά στο υλικό των βιβλιοθηκών ως Όλον. Αυτοκατανοείται ως απογραφή των εκδοθέντων γραπτών από την αρχή της τυπογραφίας μέχρι τα τέλη του 19^{ου} αιώνα, λαμβάνει υπ' όψιν του όλα τα είδη της συγγραφικής παραγωγής και περιλαμβάνει και γερμανόγλωσσα και ξενόγλωσσα έργα. Σε χρονολογικούς και συστηματικούς πίνακες περιγράφει τις ιστορικές συλλογές 1.500 περίπου γερμανικών βιβλιοθηκών, έχοντας συμπεριλάβει όλους τους τύπους βιβλιοθηκών. Η ταξινόμηση κατά ομόσπονδα κρατίδια ανταποκρίνεται πλήρως στον περιφερειακό χαρακτήρα του θεσμού των βιβλιοθηκών στη Γερμανία.

Το «Εγχειρίδιο του ιστορικού βιβλιακού υλικού» αποτελεί ένα νέου είδους εργαλείο για το επιστημονικό και βιβλιοθηκονομικό έργο και απευθύνεται κυρίως σε όλους εκείνους τους επιστημονικούς κλάδους που ενασχολούνται με την ιστορική έρευνα ενώ εντωμεταξύ έχει επεκταθεί και στις γειτονικές χώρες της Γερμανίας. Εκτός από το «Εγχειρίδιο του ιστορικού βιβλιακού υλικού της Αυστρίας» που περιγράφει σε τέσσερις τόμους τις συλλογές περισσότερων των 250 βιβλιοθηκών, υπάρχει και το «Εγχειρίδιο γερμανικού ιστορικού βιβλιακού υλικού της Ευρώπης», ένας συνοπτικός πίνακας συλλογών επιλεγμένων βιβλιοθηκών με ιδιαίτερα πλούσιο και σημαντικό υλικό. Τα τρία μέρη του εγχειριδίου αυτού τεκμηριώνουν από κοινού την παλαιότερη ιστορία του πολιτισμού της Κεντρικής Ευρώπης.

Η συνεργασία στη χρήση και στην πληροφόρηση

Εξαιρετικό παράδειγμα για τη συνεργασία των γερμανικών βιβλιοθηκών στον τομέα της χρήσης είναι ο *εξ' αποστάσεως δανεισμός*, ο λεγόμενος *διαπεριφερειακός ή γερμανικός διαδανεισμός*, του οποίου η πλούσια παράδοση ξεκινά τον 19^ο αιώνα. Σήμερα αποτελεί μια καθιερωμένη πλέον υπηρεσία, την οποία όμως ανταγωνίζονται

τα μοντέρνα συστήματα της παραγγελίας και παράδοσης ντοκουμέντων, τα οποία γεφυρώνουν το χρονικό χάσμα μεταξύ έρευνας και παράδοσης του υλικού.

Foto S. 97 oben

Το πρώην *Benediktinerabtei Amorbach in Franke (Bayern)* (*Αβασείο των Βενεδικτίνων στο Amorbach, Franken*) από το 1803, εποχή της εκκοσμίκευσης, ιδιοκτησία των Ηγεμόνων zu Leiningen, φιλοξενεί στο κτίριο των συνόδων (1789-1799) μια βιβλιοθήκη που θεωρείται ένα από τα αριστουργήματα του πρώιμου κλασικισμού. Στη διακόσμηση του χώρου, συμπεριλαμβανομένων των ερμαρίων, των επίπλων και της σκάλας με τη φίνα ξυλογλυπτική κυριαρχούν το απέριττο λευκό και το ανοιχτό γκρι. Το υλικό της (31.000 τόμοι), το οποίο μόλις που προσανξάνεται σήμερα, είναι καταγεγραμμένο στο «Εγχειρίδιο του Ιστορικού Βιβλιακού Υλικού».

Foto S. 97 unten

Η *Württembergische Landesbibliothek in Stuttgart* ήταν μέχρι την ίδρυση του Κέντρου *Bibliotheksservice-Zentrum Baden-Württemberg* έδρα του κεντρικού καταλόγου. Η ιδρυμένη το 1765 βιβλιοθήκη έχει στην κατοχή της ένα έξοχο ιστορικό υλικό και ειδικές συλλογές, μεταξύ των οποίων και την περίφημη συλλογή Βίβλων, διατηρεί το αρχείο Hölderlin που εκδίδει και τη διεθνή βιβλιογραφία για τον Hölderlin. Ενσωματωμένη εδώ είναι η Βιβλιοθήκη Ιστορικών Εποχών, μια ειδική βιβλιοθήκη για την ιστορία των πολέμων και της εποχής μετά τον Α΄ παγκόσμιο πόλεμο.

Διαπεριφερειακός διαδανεισμός

Καμιά βιβλιοθήκη δεν μπορούσε παλιότερα να έχει στην κατοχή της όλα τα βιβλία, τα περιοδικά και όλα τα μέσα-φορείς πληροφοριών που αναζητούσαν οι χρήστες της, πόσο μάλλον σήμερα. Γι' αυτό και από τις αρχές του 20^{ου} αιώνα αναπτύχθηκε ο διαδανεισμός που βασίζεται στο σκεπτικό της αμοιβαίας βοήθειας. Ο *διαπεριφερειακός διαδανεισμός* καλύπτει σήμερα όλη τη γερμανική επικράτεια, προσφέροντας υπηρεσίες στην εκπαίδευση και στην ανάπτυξη της έρευνας. Εκτός αυτού παρέχει στους τομείς της εκπαίδευσης, της επιμόρφωσης της συνεχιζόμενης εκπαίδευσης και της επαγγελματικής ζωής την απαιτούμενη ειδική βιβλιογραφία.

Για να υπάρξει εποπτεία όσον αφορά το βιβλιακό υλικό των γερμανικών βιβλιοθηκών και για την καλύτερη ρύθμιση και συντονισμό του διαπεριφερειακού διαδανεισμού, συγκροτήθηκαν μετά τον Β΄ παγκόσμιο πόλεμο *περιφερειακοί κεντρικοί κατάλογοι* που εν μέρει περιορίζονταν στα γεωγραφικά σύνορα των κρατιδίων και εν μέρει τα υπερέβαιναν. Οι κεντρικοί κατάλογοι με έδρες μεγάλες κυρίως βιβλιοθήκες περιφερειακών αρμοδιοτήτων έερασαν εντωμεταξύ στα χέρια των *κέντρων των περιφερειακών δικτύων* των βιβλιοθηκών. Οι κεντρικοί κατάλογοι, που υπάρχουν ακόμα στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας βρίσκονται στα δέκα συνολικά κέντρα διαδανεισμού: Berlin, Dresden, Frankfurt am Main, Göttingen, Halle, Hamburg, Jena, Köln, München, Stuttgart.

Για τον κατά προτίμηση εντός της ίδιας περιφέρειας πραγματοποιούμενο διαδανεισμό οι κεντρικοί κατάλογοι αποτελούσαν για καιρό απαραίτητη αρμόδια αρχή για τους αναζητούμενους τίτλους. Μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του 1990 οι επτά και μόνον κεντρικοί κατάλογοι της τότε Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας τεκμηριώναν πάνω από 50 εκατ. τίτλους. Η σημασία των κεντρικών καταλόγων

σήμερα περιορίζεται στην αναφορά του μη μηχαναγνώσιμου διαθέσιμου παλαιού υλικού. Το μέλημα διευθέτησης του διαδανεισμού ανέλαβαν οι τράπεζες δεδομένων των περιφερειακών δικτύων βιβλιοθηκών και πρόσφατα μηχανές αναζήτησης όπως ο KVK ή η DigiBib

Ο αριθμός των παραγγελιών στα πλαίσια του διαδανεισμού διπλασιάστηκε μεταξύ του 1966 και του 1978 φτάνοντας τα 2 εκατ. Το 1995 δόθηκαν πάνω από 3 εκατ. παραγγελίες. Εντωμεταξύ ο αριθμός των δοθέντων παραγγελιών έχει φτάσει το 2005 τα 4,9 εκατ.

Παράλληλα, αυξήθηκε σταδιακά και ο αριθμός των βιβλιοθηκών που συμμετείχαν στον διαδανεισμό. Οι βιβλιοθήκες αυτές είναι σήμερα 1.100. Οι ονομασίες τους και οι βραχυγραφίες τους αναφέρονται σ' έναν πίνακα που εκδίδει η Staatsbibliothek zu Berlin, η κεντρική υπηρεσία έκδοσης βραχυγραφιών.

Foto S. 98

Η *Universitätsbibliothek Hannover* και η *Technische Informationsbibliothek* (Niedersachsen) επεκτάθηκαν σταδιακά κατά τις τελευταίες δεκαετίες. Στο νεότευκτο κτίριο του 1965 προστέθηκαν το 1986 και το 1991 νέα κτίσματα. Το πιο πρόσφατο κατασκευάστηκε το 2002. Οι χρήστες έχουν σήμερα στη διάθεσή τους οκτώ ειδικά αναγνωστήρια με 400 συνολικά θέσεις. Η *Technische Informationsbibliothek* χρηματοδοτείται από κοινού από την ομοσπονδία και τα κρατίδια, εξασφαλίζει ωστόσο σταδιακά σε ολοένα και μεγαλύτερο βαθμό και τους δικούς της οικονομικούς πόρους μέσω των παροχών υπηρεσιών, π.χ. subito.

Ο διαδανεισμός στη Γερμανία λειτουργεί και σε άλλα επίπεδα πλην του διαπεριφερειακού. Στα πλαίσια ενός τοπικού κοινοτικού συστήματος βιβλιοθηκών λειτουργεί κατά κανόνα ο *διαδανεισμός* μεταξύ της κεντρικής βιβλιοθήκης και των συνοικιακών ή κινητών βιβλιοθηκών. Σε κάποια ομόσπονδα κρατίδια αναπτύχθηκε *περιφερειακός διαδανεισμός* που προβλέπει παρακαμπτήριες οδούς προς το εθνικό δίκτυο διαδανεισμού. Τέλος θα πρέπει ν' αναφερθεί και ο *διεθνής διαδανεισμός*, στον οποίο συμμετέχουν επίσης οι γερμανικές βιβλιοθήκες. Αρμόδια υπηρεσία για τη διευθέτηση του διεθνούς διαδανεισμού στη Γερμανία είναι η Staatsbibliothek zu Berlin

Υπηρεσίες ηλεκτρονικής παράδοσης τεκμηρίων

Ο παραδοσιακός διαδανεισμός αντικαθίσταται σταδιακά από μια νέα μορφή του «εξ' αποστάσεως δανεισμού» που έχει θέσει ως στόχο του τη γρήγορη *παράδοση των τεκμηρίων* (άμεση παράδοση στον χρήστη) και που χρησιμοποιεί τις δυνατότητες της σύγχρονης τεχνολογίας της πληροφόρησης και της επικοινωνίας. Αυτός ο διαδανεισμός δεν διεκπεραιώνεται πια μεταξύ δυο βιβλιοθηκών, αλλά απευθείας μεταξύ βιβλιοθήκης και χρήστη. Προϋποθέτει επίσης τη δυνατότητα πρόσβασης του χρήστη στις τράπεζες δεδομένων - προϋπόθεση που εκπληρείται εντωμεταξύ με τη διάθεση των τραπεζών δεδομένων των βιβλιοθηκών και των δικτύων βιβλιοθηκών ως OPAC στο διαδίκτυο. Η χρήση των δυνατοτήτων ηλεκτρονικής παραγγελίας και παράδοσης συνετέλεσε κατά την τελευταία δεκαετία στη δημιουργία μιας σειράς υπηρεσιών *Document-Delivery* (επί πληρωμή). Η Deutsche Zentralbibliothek für Medizin (Γερμανική Κεντρική Βιβλιοθήκη για Ιατρική) στην Κολωνία προσφέρει διάφορες δυνατότητες παραγγελίας και παράδοσης αντιγράφων άρθρων από τη

συλλογή της που περιλαμβάνει 18.000 βιοϊατρικά περιοδικά. Η Technische Informationsbibliothek του Αννοβέρου διαθέτει στον ενδιαφερόμενο μέσω TIBORDER-Online μελέτες, βιβλία, αναφορές και «μικροφόρμες» ενώ παράλληλα προσφέρεται και online πρόσβαση σε ηλεκτρονικά άρθρα περιοδικών. Η Deutsche Zentralbibliothek für Wirtschaftswissenschaften (Γερμανική Κεντρική Βιβλιοθήκη Οικονομικών Επιστημών), Leibnitz-Informationszentrum in Kiel und Hamburg, διαθέτει επίσης υπηρεσία παράδοσης βιβλίων και αντιγράφων που μπορεί να χρησιμοποιηθεί όχι μόνο στη Γερμανία, αλλά και από τη διεθνή κοινότητα.

Logo S. 99

Αρκετές πανεπιστημιακές βιβλιοθήκες δημιούργησαν επίσης υπηρεσία *ταχείας παράδοσης* υλικού από τις ειδικές συλλογές τους. Αντίγραφα άρθρων και – με περιοριστικούς όρους – μονογραφίες αποστέλλονται απευθείας στον χρήστη, και στο εξωτερικό. Τα κέντρα των περιφερειακών δικτύων ανέπτυξαν παρόμοια διαπεριφερειακά συστήματα παραγγελιών που συμπληρώνονται και με περαιτέρω παροχές υπηρεσιών, όπως π.χ. καταγραφή και αναφορά όλων των ψηφιοποιημένων ντοκουμέντων και του ηλεκτρονικά διαθέσιμου πλήρους κειμένου, διάθεση τραπεζών δεδομένων με περιεχόμενα περιοδικών σε CD-ROM, διασύνδεση τραπεζών δεδομένων με κάποιο σύστημα παραγγελίας κλπ. Το πόσο ευρεία χρήση έχει αυτή η νέα μορφή του «εξ' αποστάσεως δανεισμού» αποδεικνύει και ο αριθμός των παραγγελιών που στα πλαίσια του συστήματος online *GBVdirekt* για παράδειγμα, το οποίο σταμάτησε να λειτουργεί στα τέλη του 2006, ανερχόταν σε πολλές χιλιάδες το χρόνο.

Η σημαντικότερη υπηρεσία διαπεριφερειακής διακίνησης υλικού στη Γερμανία είναι τώρα πια η *subito*, υπηρεσία που ξεκίνησε τη δράση της το 1994 ως πρωτοβουλία και εγχείρημα συνεργασίας κρατιδίων και ομοσπονδίας για την ταχύτερη εξυπηρέτηση του διαδανεισμού. Έκτοτε η *Subito* αυτοκατανοείται ως επιχείρηση παροχής υπηρεσιών με προσανατολισμό στον πελάτη που λειτουργεί με κανόνες της οικονομίας της αγοράς και με ανταγωνιστικότητα σε διεθνές επίπεδο.

Πάροχοι-μέλη της *Subito*, που από το 2003 είναι αναγνωρισμένο σωματείο *subito – Dokumente aus Bibliotheken e.V.*, είναι ανταγωνιστικές γενικές και ειδικές βιβλιοθήκες (*Universalbibliotheken*, *Spezialbibliotheken*), 35 προς το παρόν οργανισμοί. Έδρα της Γραμματείας της που διευθύνεται από έμμισθα στελέχη πλήρους απασχόλησης είναι το Βερολίνο.

Η υπηρεσία αυτή καθιστά δυνατή την αναζήτηση online όπως και την δια της ηλεκτρονικής οδού παραγγελία και παράδοση της απαιτούμενης ειδικής βιβλιογραφίας στο χώρο εργασίας του χρήστη και χρησιμοποιεί για το σκοπό αυτό το διαδίκτυο. Το διαθέσιμο υλικό της περιλαμβάνει άρθρα περιοδικών (αποστέλλονται αντίγραφα), βιβλία, συλλογές, διδακτορικές διατριβές, αλλά και περαιτέρω βιβλιογραφία. Το υλικό επιστρέφεται υποχρεωτικά. Η παραγγελία γίνεται ηλεκτρονικά, η παράδοση των αντιγράφων μπορεί να γίνει ηλεκτρονικά, με Fax ή με το ταχυδρομείο. Η διεκπεραίωση της παραγγελίας γίνεται είτε εντός τριών εργάσιμων

ημερών (κανονική εξυπηρέτηση) είτε εντός μιας εργάσιμης ημέρας (ταχεία εξυπηρέτηση) με εξαίρεση το Σάββατο.

Το κόστος εξαρτάται από τον τρόπο και την ταχύτητα της παράδοσης, αλλά και από την κατηγορία, στην οποία ανήκει ο χρήστης: Παίζει ρόλο αν είναι κανείς μαθητής/σπουδαστής ή αν εργάζεται στον εμπορικό τομέα ή αν είναι ιδιώτης. Άλλες επίσης τιμές ισχύουν για την *subito Library Service*, μια υπηρεσία που έχει δημιουργηθεί αποκλειστικά για βιβλιοθήκες της Γερμανίας και του εξωτερικού. Οι βιβλιοθήκες μπορούν με την υπηρεσία *Library Service* να εξυπηρετήσουν τους χρήστες τους με άρθρα περιοδικών για παράδειγμα μέσα σε 72 ώρες. Το ποια υπηρεσία μπορεί να χρησιμοποιήσει ο εκάστοτε χρήστης εξαρτάται από το αν διαμένει μόνιμα στο γερμανόφωνο χώρο ή εκτός αυτού. Στο γερμανόφωνο χώρο συμπεριλαμβάνονται η Γερμανία, η Αυστρία, το Λίχτενστάιν και η Ελβετία. Όλες οι υπόλοιπες χώρες ανήκουν στο διεθνή τομέα.

Εδώ και κάμποσα χρόνια εκδότες από τη Γερμανία και το διεθνή χώρο έχουν κινηθεί νομικά κατά της *subito* με σκοπό την αναστολή της συναλλαγής στην παράδοση τεκμηρίων και στον εξ' αποστάσεως δανεισμό με βιβλιοθήκες της Γερμανίας και του εξωτερικού. Με την επιβολή μιας επιπλέον εισφοράς για τα πνευματικά δικαιώματα στις αποζημιώσεις ύψους πολλών εκατομμυρίων ευρώ που καταβάλλει η *subito* ως ποσοστό συμμετοχής επί των ετησίων κερδών στον οργανισμό συλλογικής διαχείρισης δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας έργων λόγου, έχει επιτευχθεί προς το παρόν ένας συμβιβασμός. Η *subito* αναγκάστηκε το 2003 να σταματήσει την παράδοση τεκμηρίων στον τελικό χρήστη σε μη γερμανόφωνες χώρες του εξωτερικού. Περαιτέρω αγωγές δεν έχουν ακόμα εκδικαστεί. Σε περίπτωση που τα δικαστήρια αποφασίσουν υπέρ των εκδοτών, η προμήθεια της έρευνας και της εκπαίδευσης με βιβλιογραφία που δεν διατίθεται στον εκάστοτε τόπο, θα αντιμετωπίσει σοβαρά εμπόδια.

Παρά τους περιορισμούς η *subito* κατάφερε τα τελευταία χρόνια να αυξήσει σταθερά τον αριθμό των παραγγελιών της. Το 2005 ο αριθμός αυτός έφτανε τα 1,3 εκατ. Από κοινού με άλλα συστήματα παράδοσης υλικού η *subito* συμβάλλει στη βελτίωση των παροχών σ' αυτόν τον τομέα στη Γερμανία. Όλες οι αναφερθείσες υπηρεσίες παράδοσης τεκμηρίων συμπληρώνουν εκείνες του παραδοσιακού «εξ' αποστάσεως δανεισμού». Για τη μελλοντική διαμόρφωση του «τοπίου παραγγελίας-παράδοσης» στη Γερμανία και την Ευρώπη είναι αυτήν τη στιγμή ακόμα δύσκολο να γίνουν προβλέψεις.

Συνεταιρισμοί Υπηρεσιών Πληροφόρησης

Από την αρχή ακόμα της σύλληψης και του σχεδιασμού της το 2000 από ένα κονσόρτιο βιβλιοθηκών και κατόπιν πρωτοβουλίας της *Stadtbibliothek Bremen*, του Ιδρύματος *Bertelsmann* και της *DBV* (Ομοσπονδίας Γερμανικών Βιβλιοθηκών), η *Γερμανική Διαδικτυακή Βιβλιοθήκη (Deutsche Internetbibliothek – DIB)* είναι ένα διαπεριφερειακό πρόγραμμα συνεργασίας Δημόσιων και Επιστημονικών Βιβλιοθηκών. Οι 94 βιβλιοθήκες από τη Γερμανία, την Αυστρία και την Ελβετία που συμμετέχουν στο πρόγραμμα διαχειρίζονται από κοινού μια υπηρεσία δωρεάν πληροφόρησης μέσω e-mail καθώς και έναν ελεγμένο ως προς την ποιότητά του, θεματικά ταξινομημένο και σχολιασμένο κατάλογο με link γερμανόγλωσσων

ιστοσελίδων που περιλαμβάνει πάνω από 6.350 ηλεκτρονικές διευθύνσεις. Οι χρήστες της DIB έχουν τη δυνατότητα να στέλνουν τα ερωτήματά τους στη διαδικτυακή αυτή πύλη βιβλιογραφικού υλικού και να παίρνουν πολύ σύντομα έγκυρες απαντήσεις από τους αρμόδιους των βιβλιοθηκών. Η συντονιστική υπηρεσία βρίσκεται στις Δημοτικές Βιβλιοθήκες (Städtische Bibliotheken) της Δρέσδης, η τεχνική υποστήριξη του server στο Bibliotheksservice-Zentrum Baden-Württemberg στην Konstanz. Ο αριθμός των επισκεπτών της homepage της BID το 2005 έφτασε τις 470.000 ενώ έχουν καταγραφεί συνολικά 3,5 εκατ. προσβάσεις στις διάφορες ιστοσελίδες. Ο αριθμός των e-mail που εστάλησαν έφτασε τις 4.900.

Παρόμοιες εικονικές και συνεταιριστικές υπηρεσίες πληροφόρησης με κέντρο βάρους την επιστημονική πληροφορία έχουν αναπτύξει το Hochschulbibliothekszentrum στην Κολωνία, την «DigiAuskunft», και το Bibliotheksservice-Zentrum Baden-Württemberg στην Konstanz, την «InfoDesk».

Foto S. 100

Στις επιστημονικές βιβλιοθήκες που συμμετέχουν στη Γερμανική Διαδικτυακή Βιβλιοθήκη συγκαταλέγεται και η *Πανεπιστημιακή Βιβλιοθήκη του Κιέλου (Universitätsbibliothek Kiel)* (Schleswig-Holstein). Η βιβλιοθήκη αυτή που ιδρύθηκε μαζί με το πανεπιστήμιο το 1665, στεγάστηκε το 2001 σ' ένα νέο κεντρικό κτίριο. Υποδέχεται τους επισκέπτες της με ένα τσιτάτο του André Gides που υπάρχει ως φωτεινή επιγραφή πάνω από την κυρία είσοδο: «Κάποιοι φωτίζουν, όταν τους διαβάσεις». Το χαρακτηριστικό των νέων εγκαταστάσεων της βιβλιοθήκης είναι οι απλόχωροι τομείς ελεύθερης πρόσβασης με τις πολλές θέσεις μελέτης.

6 ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ Η ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΟΥ ΜΕΛΛΟΝΤΟΣ

Προϋποθέσεις πλαίσιο και σκεπτικά στρατηγικής

Ποιο είναι το μέλλον των βιβλιοθηκών; Θα υπάρχουν σε δέκα ή είκοσι χρόνια ακόμα βιβλιοθήκες με τη μορφή που τις γνωρίζουμε σήμερα; Μήπως η προέλαση της ψηφιακής επανάστασης έχει σημάνει και το τέλος τους; Μήπως παραγκωνιστούν ή μήπως αντικατασταθούν πλήρως από αυτοματοποιημένες τράπεζες δεδομένων και μηχανές αναζήτησης; Κι αν παρά τις δυσοίωνες προβλέψεις οι βιβλιοθήκες συνεχίσουν να υφίστανται: Ποια θα είναι άραγε η μορφή τους στο μέλλον; Μήπως τότε δεν θα είναι παρά μόνον μια ιδέα, ένας εικονικός τόπος; Ή θα παραμείνουν φυσικοί χώροι με χτισμένους τοίχους και στέγη;

Αυτά είναι τα ερωτήματα που θέτουν ολοένα και πιο επιτακτικά οι φορείς των αποφάσεων και οι οικονομολόγοι, η οικονομία και η δημόσια κοινή γνώμη - και φυσικά και οι βιβλιοθηκονόμοι. Δικαιολογημένα τα ερωτήματα, καθόσον κάποιοι οραματιστές και μελλοντολόγοι ζωγραφίζουν την εικόνα της βιβλιοθήκης του αύριο και του μεθαύριο με μελανά χρώματα και αντιμετωπίζουν το μέλλον της όλο σκεπτικισμό. Υπάρχουν όμως και πολλές αισιόδοξες φωνές που μιλούν για καλές προοπτικές επιβίωσης της βιβλιοθήκης και την εννοούν και στο απώτερο μέλλον ως πραγματικό, φυσικό χώρο που θα ορίζεται από δραστήριους ειδικούς της πληροφορίας, από ράφια με βιβλία, από ζώνες παροχής πληροφοριών, από τραπέζια μελέτης με οθόνες υπολογιστών και από διάχυτη, φιλόσπουδη σιγή.

Foto S. 101

Πρότυπο συνδυασμού ενός αγρησιμοποίητου ιστορικού κτιρίου με ένα σύγχρονο νεότευκτο είναι η *Landesbibliothek Mecklenburg-Vorpommern in Schwerin* (Mecklenburg-Vorpommern) (Βιβλιοθήκη του Κρατιδίου Mecklenburg-Vorpommern στο Schwerin). Η βιβλιοθήκη αυτή, ιδρυμένη το 1779, στεγαζόταν σε ιδιαίτερα στενούς χώρους κοντά στο μητροπολιτικό ναό πριν μεταφερθεί στη νέα της στέγη. Το επιβλητικό, χτισμένο στον τοπικό αναγεννησιακό ρυθμό (του Mecklenburg), ιστορικό κτίριο, στο οποίο κατοικούσαν παλιά αξιωματικοί και στο οποίο στεγάζεται τώρα η διοίκηση της βιβλιοθήκης, συνδέεται με μια γυάλινη γέφυρα με το μοντέρνο κτίριο, στο οποίο βρίσκονται οι ζώνες ελεύθερης πρόσβασης και τα βιβλιοστάσια.

Όχι μόνον στη Γερμανία, ιδιαίτερα ωστόσο στη Γερμανία, έχει χαθεί τα τελευταία χρόνια από τον βιβλιοθηκονομικό κόσμο ένα μεγάλο μέρος της παλαιάς σιγουριάς ως προς τα μελήματα και τον (αυτο)προσδιορισμό της βιβλιοθήκης. Υπό την επιρροή των ψηφιακών μέσων η ανάγνωση βιβλίων έπαψε εδώ και καιρό πια να είναι κάτι το αυτονόητο. Οι μάντεις του κακού εξαγγέλλουν το τέλος του βιβλίου. Τα πάντα αλλάζουν. Ακόμη και οι χρήστες των βιβλιοθηκών του 21^{ου} αιώνα έχουν αλλάξει: Έχουν καλύτερη και πιο πλούσια μόρφωση, είναι πιο ευέλικτοι και πιο ώριμοι απ' ό,τι πριν από 20 χρόνια. Οι μοντέρνοι πελάτες αποφασίζουν πολύ συνειδητά για το πως θα διαθέσουν τον ελεύθερο χρόνο τους, καθότι ο ελεύθερος χρόνος έχει συρρικνωθεί στο ελάχιστο. Στην αγορά του ελεύθερου χρόνου η βιβλιοθήκη έχει να ανταγωνιστεί και άλλους θεσμούς. Ταυτόχρονα πραγματώνεται και μια αλλαγή στη δημόσια διοίκηση που αρχίζει να ιδιωτικοποιεί μεμονωμένες υπηρεσίες και να

υποβάλει τα καταστήματά της σε αυστηρό έλεγχο της κατάστασης αποτελεσμάτων χρήσης (Profit and Loss Account).

Οι μαζικές κοινωνικές, οικονομικές και τεχνολογικές ανατροπές της τελευταίας δεκαετίας οδηγούν σε μια σειρά σημαντικών ερωτημάτων: Μήπως οι νέες τεχνολογίες εκτοπίσουν πολύ σύντομα τις βιβλιοθήκες στον εικονικό χώρο και θα τις αντικαταστήσουν με το δίκτυο μιας παγκόσμιας βιβλιοθήκη στον κυβερνοχώρο; Θα συγχωνευτούν τα αρχεία, τα μουσεία και οι βιβλιοθήκες του κόσμου σε μια γιγάντια δικτυωμένη μνήμη της ανθρωπότητας; Ενώπιον των ριζικών αλλαγών όλα τα τμήματα του σημερινού συστήματος γενικής και επιστημονικής επικοινωνίας, που απαρτίζεται από εκδοτικούς οίκους, βιβλιοθήκες, παραγωγούς τραπεζών δεδομένων, συγγραφείς και αναγνώστες θα τεθούν υπό αμφισβήτηση, όπως ακριβώς και το έντυπο μέσο βιβλίο ή περιοδικό – σε τελική ανάλυση θα πρέπει όλα αυτά να οριστούν εκ νέου. Εάν οι βιβλιοθήκες σήμερα, εν έτει 2007, είναι οι κύριοι πάροχοι κάθε είδους πληροφορίας σχετικά με την επιστήμη και την παιδεία/εκπαίδευση, συγκεκριμένες εξελίξεις αφήνουν ήδη να διαφανεί ότι σε πέντε με δέκα χρόνια οι βιβλιοθήκες δεν θα είναι παρά μόνον ένας από πολλούς πάροχους πληροφοριών. Με ποιες όμως συνέπειες;

Foto S. 102

Στην *Hochschule für Film und Fernsehen «Konrad Wolf» Potsdam-Babelsberg (Brandenburg)* (Ανώτατη Σχολή Κινηματογράφου και Τηλεόρασης «Konrad Wolf»), την παλαιότερη και μεγαλύτερη των πέντε Ανώτατων Σχολών των Μέσων στη Γερμανία, μπορεί να σπουδάσει κανείς Κινηματογράφο και Τηλεόραση. Στόχος της Σχολής είναι η προσφορά προγραμμάτων σπουδών που συνδυάζουν τέχνη και επιστήμη με θεωρητικές σπουδές, αλλά και πρακτική άσκηση. Σ' αυτόν το στόχο ανταποκρίνεται πλήρως και η τοποθέτηση του μοντέρνου κτιρίου της (εγκαινιάστηκε το 2000) στο κέντρο της «πολιτείας των μέσων» Babelsberg. Στα λεγόμενα «κεφάλια ψαριών» έχουν εγκατασταθεί τα μηχανήματα προβολής βίντεο.

Κοιτάζοντας από σημερινή σκοπιά το εγγύς μέλλον μπορούμε να διατυπώσουμε πέντε προϋποθέσεις πλαίσιο, οι οποίες και τίθενται εδώ υπό συζήτηση με τη μορφή θέσεων:

1^η θέση: *Η μόρφωση/Η παιδεία* αυτή καθαυτή θα αποβεί στην πορεία του 21^{ου} αιώνα το βασικό εκείνο ζήτημα που θα επηρεάσει αποφασιστικά το σύνολο της κοινωνίας και κυρίως την οικονομία.

2^η θέση: Όχι η απόκτηση της πληροφορίας, αλλά ο *περιορισμός* στο *ουσιώδες* και το *σωστό* θα είναι το πρόβλημα της επερχόμενης δεκαετίας: Ποιότητα αντί ποσότητα είναι το ζητούμενο που αποκτά τώρα προτεραιότητα όσο ποτέ άλλοτε.

3^η θέση: *Η Αγορά Βιβλιοθήκη* που καθιστά εφικτή τη συνάντηση ανθρώπων στην πραγματικότητα, πρέπει να είναι διαφορετικά διαμορφωμένη απ' ό,τι ο μοναχικός τόπος μπροστά στην οθόνη του υπολογιστή με θέα το «παγκόσμιο χωριό» του διαδικτύου.

4^η θέση: Η βιβλιοθήκη του αύριο *ως χώρος με κτιριακή υπόσταση* θα πρέπει να υφίσταται και ως αυτονόητο κομμάτι της πολιτιστικής ζωής μια κοινότητας, να είναι

ενσωματωμένος στην κοινωνική ζωή. Χωρίς το κτίριο της βιβλιοθήκης οι πόλεις θα ήταν άψυχες και οι πολίτες τους θα έμεναν χωρίς ουσιαστικό στήριγμα, μετέωροι στο εικονικό μόρφωμα των δικτυωμένων σ' έναν παγκόσμιο ιστό μηχανών.

5^η θέση: Η αναλογία εντύπων και ψηφιακά αποθηκευμένων μέσων θα κυμανθεί στα επόμενα δέκα χρόνια σε ποσοστά 50 προς 50 ενώ η αύξηση που θα σημειωθεί στις επόμενες δεκαετίες στον τομέα non book δεν θα είναι πλέον σημαντική.

Η αύξηση της πολυμορφίας των μέσων θα εξακολουθεί αδιαμφισβήτητα να καθορίζει την εξέλιξη της βιβλιοθήκης τόσο με την αρνητική όσο και με τη θετική έννοια. Οι υψηλές επενδυτικές δαπάνες κατά την εισαγωγή νέων αποθηκευτικών μονάδων και νέων συσκευών ανάγνωσης τρομάζουν από πολλές απόψεις τους φορείς, και κυρίως όταν δεν διαφαίνονται ακόμα οι μελλοντικές τους δυνατότητες, όπως και η μελλοντική προβολή τους στην αγορά. Τα ηλεκτρονικά βιβλία (E-Books) που γύρω στο 2000 θεωρούνταν ως επικερδής αγορά του μέλλοντος και λίγο μετά περιγελούνταν ως περιθωριακή μορφή των πολυμέσων, βιώνουν τελευταία μια απροσδόκητη αναγέννηση με εξαιρετικές όπως φαίνεται ευκαιρίες στην αγορά της επόμενης δεκαετίας. Το παράδειγμα αυτό τεκμηριώνει τη δυσκολία στην εκτίμηση τεχνολογικών καινοτομιών, είτε πρόκειται για μέσα αποθήκευσης είτε για νέους τρόπους διάθεσης μέσω διαδικτύου.

Το πεδίο, στο οποίο δρουν εκδοτικοί οίκοι και παραγωγοί παραδοσιακών, αλλά και ψηφιακών μέσων, θα παίξει σίγουρα αποφασιστικό ρόλο για το μέλλον των βιβλιοθηκών. Η αγορά των ηλεκτρονικά διατιθέμενων περιοδικών εκδόσεων αποτελεί βασικό παράγοντα, ιδιαίτερα για τις επιστημονικές βιβλιοθήκες. Ένα μεγάλο μέρος των ειδικών περιοδικών κυκλοφορεί καιρό τώρα πια ως *E-Journal*, ακόμα κι αν το έντυπο περιοδικό εξακολουθεί να σημειώνει υψηλά ποσοστά αποδοχής από τους πελάτες. Η πολιτική των τιμών που ακολουθούν κάποιοι εκδοτικοί οίκοι ενισχύει την κατάργηση των εντύπων εκδοχών. Για τον συγγραφέα Dieter E. Zimmer δεν τίθεται θέμα ότι οι νέες ψηφιακές εκδόσεις θα αντικαταστήσουν το τυπωμένο βιβλίο και την παραδοσιακή βιβλιοθήκη. Το έντυπο, θεωρεί ο Zimmer, θα εξακολουθεί μεν να υφίσταται, αλλά ολοένα και πιο πολύ στο περιθώριο. Ο Zimmer πιστεύει σ' εκείνη την εικονική παγκόσμια βιβλιοθήκη, που πραγματώνει τη γένεσή της σε γοργούς ρυθμούς και στην οποία, σε δέκα με είκοσι χρόνια, θα βρίσκει κανείς πολύ περισσότερα απ' ό,τι στις μεγαλύτερες παραδοσιακές βιβλιοθήκες.

Κατά τη γνώμη πολλών ειδικών και συγγραφέων η θεμελιώδης σημασία των βιβλιοθηκών συνεχίζει για διάφορους λόγους να μένει παραγνωρισμένη ή να μη βρίσκει πολιτικό αντίκρισμα. Οι σπουδαιότεροι λόγοι γι' αυτό είναι η έλλειψη πολιτικής συνείδησης όσον αφορά το ρόλο της βιβλιοθήκης, αλλά και η έλλειψη εμπιστοσύνης στις δυνατότητες για καινοτομίες αυτού του θεσμού με την παράδοση χιλιετιών, τον οποίο δεν θεωρούν ικανό ν' ανταποκριθεί στις νέες απαιτήσεις της κοινωνίας της πληροφορίας. Συνέπεια αυτής της απαξίωσης είναι η καιρό τώρα παγωμένη χρηματοδότηση που σε κάποιες περιπτώσεις στα τελευταία πέντε χρόνια έχει οδηγήσει σε δυσαρμονία του κύκλου εργασιών ως προς το κεφάλαιο. Καθώς φαίνεται οι βιβλιοθηκονόμοι και οι ανήκοντες στο λόμπυ των βιβλιοθηκών δεν έχουν ακόμα καταφέρει να εδραιώσουν στα κεφάλια των φορέων αποφάσεων το ρόλο των βιβλιοθηκών ως κεντρικό θεσμό πληροφόρησης και παιδείας στη χώρα μας, όπως έχει γίνει στις αγγλοσαξωνικές και σκανδιναβικές χώρες.

Foto S. 103

Το υλικό που η *Mediathek Neckarsulm* (Baden-Württemberg) προσφέρει στους χρήστες ανταποκρίνεται στο πνεύμα των καιρών: Βιβλία, περιοδικά, φορείς ήχου, φιλμ, ψηφιακά μέσα και διαδικτυακές πηγές. Ταυτόχρονα αυτοκατανοείται ως τόπος συνάντησης για μικρούς και μεγάλους. Το νέο της κτίριο με τη χαρακτηριστική πρόσοψη των διαφορετικών υλικών, που εγκαινιάστηκε το 2004, θέλει να δείξει ότι η γνώση έχει διαφάνεια, όπως και το κτίριο. Αξίωση των δυο αρχιτεκτόνων, Bechler και Krummlauf, ήταν στη θέση της μέχρι τότε αρχιτεκτονικής βιβλιοθηκών να θέσουν μια αρχιτεκτονική σύλληψη που να επαναπροσδιορίζει και να αποδίδει τη σημασία των ηλεκτρονικών μέσων και το μέλλον του βιβλίου. Το σκεπτικό των δυο κτιρίων που συνδέονται με ένα γυάλινο πέρασμα στοχεύει στη δημιουργία δυο ζωνών, μιας ήσυχης και μιας άλλης γεμάτης κίνησης και ζωής.

Η μελέτη των θέσεων εθνικής στρατηγικής για την εξέλιξη και ανάπτυξη των βιβλιοθηκών στη Γερμανία που εξέδωσε το Ίδρυμα Bertelsmann και η BID το 2004 με τον τίτλο «Βιβλιοθήκη 2007» περιγράφει ένα επιθυμητό μοντέλο για μια νέα σύγχρονη δομή βιβλιοθήκης. Με βάση το μοντέλο αυτό ξεκίνησε τουλάχιστον μια συζήτηση στους κύκλους των ειδημόνων και των πολιτικών για το μελλοντικό σχεδιασμό των βιβλιοθηκών, η οποία και πρόκειται και να συνεχιστεί. Τη βάση δεδομένων για το πρόγραμμα συγκρότησε το Ινστιτούτο Έρευνας Κοινής Γνώμης Infas με τη βοήθεια πολλών ερευνών και δημοσκοπήσεων. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι απαντήσεις που δόθηκαν στο ερώτημα «πώς βλέπουν οι χρήστες τις βιβλιοθήκες».

Τα αποτελέσματα θα μπορούσαν να συνοψιστούν ως εξής: Οι χρήστες/ πελάτες θεωρούν τις βιβλιοθήκες μεν φιλικές, όχι όμως αρκετά φιλικές. Όσον αφορά την αίσθηση που οι χρήστες έχουν για την ατμόσφαιρα των βιβλιοθηκών, μόνον το ήμισυ των ερωτηθέντων χρηστών τη βρίσκει ικανοποιητική. Στη σημασία της «βιβλιοθήκης ως χώρου», δηλαδή στην κτιριακή της υπόσταση και στη διαρρύθμιση των χώρων της δεν δίνεται η απαιτούμενη προσοχή. Εάν τώρα και το διατιθέμενο υλικό είναι ανεπαρκές και δεν συμπεριλαμβάνει επίκαιρα δεδομένα, αφήνοντας κενά και ακάλυπτες ανάγκες, πράγμα που εντείνεται ακόμα περισσότερο εξαιτίας των οικονομικών περικοπών, ο βαθμός της δυσαρέσκειας των χρηστών αυξάνεται ακόμα περισσότερο.

Όταν πρόκειται για δημόσιες βιβλιοθήκες ένα επιπλέον μεγάλο πρόβλημα είναι «οι εικόνες στο κεφάλι» πολλών πολιτών, αλλά και πολιτικά υπευθύνων. Συνώνυμα που χρησιμοποιούνται συχνά, όπως «λαϊκή βιβλιοθήκη», «δανειστική βιβλιοθήκη» και «βιβλιοφάγος», όταν γίνεται λόγος για τους χρήστες των βιβλιοθηκών, αποκαλύπτουν ότι μονόπλευρες, συχνά από αρνητικές μνήμες ή φτωχές εμπειρίες με την τοπική βιβλιοθήκη τροφοδοτούμενες απόψεις διαστρεβλώνουν την προοπτική εξέλιξης. Επειδή οι απαιτήσεις της κοινωνίας και οι προσδοκίες των πολιτών έχουν αλλάξει σε βάθος, θα ήταν τώρα πια καιρός να μεταφερθούν επιτέλους οι βιβλιοθήκες στο επίκεντρο του σχεδιασμού στο χώρο της παιδείας/εκπαίδευσης και του πολιτισμού και να καταβληθούν προσπάθειες που προβάλλουν το ίματζ της βιβλιοθήκης και που απαλλάσσουν από τις παραδοσιακές-απαρχαιωμένες και λανθασμένες αντιλήψεις περί αναγνωστηρίου, σπουδαστηρίου και δανειστικής βιβλιοθήκης.

Το σκεπτικό της στρατηγικής «Βιβλιοθήκη 2007» θεωρεί ότι το σημαντικότερο βήμα για την διασφάλιση του μέλλοντος των γερμανικών βιβλιοθηκών είναι η ίδρυση ενός θεσμού που θα συντονίζει σε ομοσπονδιακό επίπεδο, ενός *Πρακτορείου για την Ανάπτυξη/Εξέλιξη των Βιβλιοθηκών* (*BibliotheksEntwicklungsAgentur – BEA*), που

με τη μορφή ενός Ιδρύματος Δημοσίου ή Ιδιωτικού Δικαίου θα ενεργεί ως κεντρικός κινητήρας της ανανέωσης των βιβλιοθηκών. Ο τομέας των βιβλιοθηκών, που οφείλει και στο μέλλον να ανταποκρίνεται στις κοινωνικές απαιτήσεις, χρειάζεται – όπως μας διδάσκουν τα επιτυχημένα μοντέλα του εξωτερικού – την εναρμονισμένη συνέργεια τοπικών πρωτοβουλιών και κεντρικής διαχείρισης και στήριξης. Οι μελετημένες επενδύσεις στα εκπαιδευτικά συστήματα και η προωθούμενη ανάπτυξη των βιβλιοθηκών στο πλαίσιο των δικτυωμένων μορφωτικών προσφορών θα αποτελούσαν σε όλα τα επίπεδα μια θεμελιώδη συμβολή στη διασφάλιση του μέλλοντος και της ανταγωνιστικότητας της Γερμανίας.

Να μαθαίνουμε από τους Καλύτερους και να προωθούμε το Καλύτερο με αποδοτικά προγράμματα, να εισάγουμε στάνταρ ποιότητας και να επιτρέψουμε μέσω ranking περισσότερη άμιλλα και ανταγωνισμό, να φροντίζουμε για δημιουργικό σχεδιασμό ανάπτυξης και εξασφάλιση ποιότητας, να αναπτύσσουμε στρατηγικές διάθεσης και να υποστηρίζουμε περισσότερο τις συνεργασίες – όλα αυτά είναι οι έννοιες-κλειδιά, από τις οποίες οι εμπνευστές του προγράμματος προσδοκούν νέα ώθηση για τις γερμανικές βιβλιοθήκες.

Το μέλλον της βιβλιοθήκης βρίσκεται σε άμεση σχέση με το μότο «Local Access, Global Information». Η δυνατότητα όλων των βιβλιοθηκών να προωθούν την ψηφιοποίηση των μέσων, την παροχή πληροφοριών και τη δόμηση της γνώσης και να λειτουργούν παράλληλα ως πρότυπα, να ανοίγουν δρόμους και να προπορεύονται, προσανατολισμένες πάντα στις ανάγκες των πελατών θα πρέπει να αποτελεί πολιτική βούληση. Συγχρόνως, οι βιβλιοθήκες θα πρέπει να λειτουργούν ως τόπος πολιτιστικών προϊόντων, εκδηλώσεων, ερευνών. Οπωσδήποτε επίσης θα πρέπει να δοθεί σήμερα περισσότερη σημασία απ' ό,τι στο παρελθόν σε θέματα οικονομικής διαχείρισης.

Εικόνες και Μοντέλα της Δημόσιας Βιβλιοθήκης του Αύριο

Η έρευνα που έγινε το 2003 με αφορμή την πρώτη έκδοση αυτού του βιβλίου και στην οποία συμμετείχαν 12 περίπου ειδικοί του βιβλιοθηκονομικού τομέα, αποκάλυψε πολλές ενδιαφέρουσες εκτιμήσεις για τη «βιβλιοθήκη του μέλλοντος». Ως λέξεις-κλειδιά, που περιγράφουν τις μελλοντικές λειτουργίες και τα μελήματα των βιβλιοθηκών, προσδίδονται στη βιβλιοθήκη του αύριο δυο σημασίες με την έννοια του μοντέλου:

1^ο Μοντέλο: Πάνω από τα τρία τέταρτα των ερωτηθέντων βλέπουν τη βιβλιοθήκη του μέλλοντος κυρίως ως συνδυασμό Κέντρου Πολυμέσων και Πληροφόρησης (Mediathek/Infothek), Callcenter και Υπηρεσίας Πολιτών που θα λειτουργεί επιπλέον και ως Τόπος Μάθησης και ως Μουσείο Βιβλίου.

2^ο Μοντέλο: Περισσότεροι από τους μισούς ερωτηθέντες βλέπουν τη βιβλιοθήκη του μέλλοντος κυρίως ως συνδυασμό Κέντρου Τεκμηρίωσης (Document Center) και Server Πλήρους Κειμένου που θα ανταποκρίνεται ταυτόχρονα και στο ρόλο του Πολιτιστικού Κέντρου με Internet Café.

Με μεγαλύτερες επιφυλάξεις και σκεπτικισμό αντιμετωπίστηκε η ιδέα μιας μελλοντικής βιβλιοθήκης που θα εξελιχθεί περισσότερο ως Υπολογιστικό Κέντρο, το οποίο θα λειτουργεί ως επί το πλείστον ως Κέντρο Δεδομένων, πιθανώς και με Internet Café, το οποίο θα διατηρούσε σε κάποιο ξεχωριστό τμήμα κάποια λίγα

μουσειακού χαρακτήρα βιβλία. Αλλά και η ιδέα ότι η βιβλιοθήκη του αύριο θα μπορούσε να εξελιχθεί σε Υπηρεσία Εξυπηρέτησης Πολιτών έτυχε γενικώς αρνητικής υποδοχής.

Πώς θα μπορούσε να είναι η βιβλιοθήκη του αύριο στην πραγματικότητα – στη συγκεκριμένη περίπτωση η δημόσια βιβλιοθήκη – χωρίς να εγκλωβίζεται σε υπερβολικά οραματικές διαστάσεις; Ο βιβλιοθηκονόμος Klaus Dahm ανέπτυξε το 2005 σε μια έκθεση τέσσερα αξιοπρόσεκτα μοντέλα που συνενώνουν με παραστατικό τρόπο το παρόν και το μέλλον.

Foto S. 105

Το νέο κτίριο της *Thüringer Universitäts- und Landesbibliothek in Jena* (Πανεπιστημιακή Βιβλιοθήκη και Βιβλιοθήκη του Κρατιδίου της Θουριγγίας στην Ιένα), το οποίο εγκαινιάστηκε το 2001 (αρχιτέκτονες: Heckmann, Kristel, Jung), αποτελεί ίσως απάντηση στο ερώτημα αν οι βιβλιοθήκες της εποχής των δικτύων δεδομένων εξακολουθούν να χρειάζονται κτίριο. Το μονό σύστημα βιβλιοθηκών της Ιένας, που διαθέτει πάνω από 4 εκατ. τεκμήρια, αποτελείται από την κεντρική βιβλιοθήκη (κεντρικό κατάστημα) και από 25 ακόμα τμήματα και υποκαταστήματα. Ο αριθμός αυτός προβλέπεται να μειωθεί σταδιακά.

Η «Βιβλιοθήκη Που Νιώθεις Άνετα»

Όπως αποδεικνύει η διαφορά ανάμεσα στον αριθμό των ενεργών «δανειζόμενων» και τον κατά πολύ μεγαλύτερο αριθμό των «επισκεπτών», είναι ολοφάνερο ότι υπάρχει μεγάλη ανάγκη για πρόσβαση σε δημόσιους χώρους, σε χώρους κοινωνικής επαφής και επικοινωνίας. Ήδη σήμερα η έλλειψη καφετερίας από μια μοντέρνα βιβλιοθήκη είναι αδιανόητη. Χώροι με άνετη επίπλωση, τα λεγόμενα «Living Rooms» καθιερώνονται σε αγγλοσαξωνικές βιβλιοθήκες, όπου οι επισκέπτες μπορούν να συνομιλούν, να σερφάρουν στο διαδίκτυο, να πίνουν καφέ ή να χαλαρώνουν, απολαμβάνοντας το διάβασμα. Κατά το σχεδιασμό των μελλοντικών βιβλιοθηκών θα πρέπει να δοθεί μεγαλύτερη από ποτέ άλλοτε προσοχή στην εσωτερική αρχιτεκτονική και τη διαρρύθμιση «χώρων χωρίς συγκεκριμένη λειτουργία». Επίσης, ώρες λειτουργίας που θα εκτείνονται μέχρι και τις βραδινές ώρες και το Σαββατοκύριακο θα είναι πια κάτι το αυτονόητο. Η βιβλιοθήκη του αύριο είναι χώρος συλλογικής έμπνευσης, χώρος με διάκοσμο και στιλ, χώρος που θα χαίρεσαι να τον επισκέπτεσαι και να εισέρχεσαι αβίαστα και άνετα τον κόσμο της αναζήτησης πληροφοριών, των βιβλίων και των μοντέρνων μέσων.

Η Βιβλιοθήκη Δίκτυο

Οι εξοπλισμένες σύμφωνα με το πνεύμα των καιρών βιβλιοθήκες έχουν ήδη καταξιωθεί σε όλα τα πεδία της βιογραφίας της μόρφωσης ως πάροχοι υπηρεσιών χωρίς σύνορα όσον αφορά την παροχή πληροφοριών και γνώσης, πάροχοι που βρίσκονται στη διάθεση όλων των πληθυσμιακών στρωμάτων. Επειδή καμιά βιβλιοθήκη δεν είναι δυνατόν να συμπεριλαμβάνει στο υλικό της τα πάντα, η δημόσια βιβλιοθήκη του αύριο θα πρέπει να είναι τμήμα ενός ακόμα πιο πυκνού δικτύου βιβλιοθηκών, το οποίο θα δίνει πρόσβαση σε ένα κατά πολύ μεγαλύτερου όγκου υλικό (βιβλιογραφία, πολυμέσα). Ένας ενιαίος κατάλογος με τη μορφή κοινής τράπεζας δεδομένων θα προσφέρει πολύ καλύτερα αποτελέσματα, εάν οι χρήστες/πελάτες είναι σε θέση να κάνουν χρήση του υλικού του δικτύου από το σπίτι

τους, το σχολείο ή το χώρο εργασίας τους. Κατά συνέπεια οι βιβλιοθηκονομικές παροχές υπηρεσιών θα πρέπει να διευρυνθούν και να αναπτυχθούν σ' ένα συνδυασμό δημόσιων και επιστημονικών βιβλιοθηκών, ο οποίος θα εγγυάται και από οργανωτική άποψη ότι ο πελάτης θα μπορεί με την κάρτα μέλους της μιας και μόνον βιβλιοθήκης να χρησιμοποιεί κάθε άλλη βιβλιοθήκη του δικτύου και να δανείζεται το εκάστοτε μέσο που έχει παραγγείλει στη βιβλιοθήκη, της οποίας είναι μέλος, ή να ζητήσει να του σταλεί στο σπίτι του έναντι ενός πρόσθετου τέλους.

Η Πολύμορφη Βιβλιοθήκη

Δεν είναι λίγα τα μέρη όπου βιβλιοθήκες διαφορετικών φορέων και διαφορετικών τύπων λειτουργούν σήμερα η μια «πλάι» στην άλλη ή «έναντι» της άλλης χωρίς να συνεργάζονται. Ειδικά σε οικονομικά δύσκολους καιρούς θα έπρεπε σε κάθε είδους επένδυση να εξετάζεται και η δυνατότητα συνεργειών. Μια βιώσιμη μελλοντικά προοπτική θα ήταν η από κτιριακή και οργανωτική άποψη συγχώνευση πολλών μικρών βιβλιοθηκών σε μια μεγαλύτερη ενότητα. Στις πόλεις που υπάρχουν πολλοί πολιτιστικοί και μορφωτικοί θεσμοί θα πρέπει να εξεταστεί η άμεση συνένωσή τους σε ένα χώρο. Σ' αυτό το πνεύμα, και εφόσον υπάρχει ο ανάλογος χώρος θα μπορούσαν για παράδειγμα το Λαογραφικό Μουσείο, η Σχολική Βιβλιοθήκη, το Κέντρο Πολυμέσων, το Αρχείο, το Λαϊκό Πανεπιστήμιο, η Πινακοθήκη και η Βιβλιοθήκη να συνενωθούν σ' ένα απόλυτα αποδοτικό, λειτουργικό και πολυδύναμο Κέντρο Πληροφόρησης και Πολυμέσων

Το Πρακτορείο Δημοτική Βιβλιοθήκη

Το ευρύ φάσμα των φορέων και των λειτουργιών των βιβλιοθηκών, που πολύ συχνά συναντούμε στις μεγάλες πόλεις, θα μπορούσε, εφόσον η κτιριακή συνένωση δεν είναι εφικτή ή δεν κρίνεται ως σκόπιμη, να εξελιχτεί με έναν άλλο τρόπο σε ένα δικτυωμένο σύστημα βιβλιοθηκών. Αυτό που εννοούμε εδώ είναι κυρίως οι πολυάριθμες σχολικές βιβλιοθήκες που ως επί το πλείστον λειτουργούν σαν μικρές νησίδες ανεξάρτητα η μια από την άλλη. Η δημοτική βιβλιοθήκη του μέλλοντος θα μπορούσε να παίζει εδώ το ρόλο ενός πρακτορείου που τις συνενώνει και τις συντονίζει. Σε κάποιο κεντρικό σημείο της πόλης θα υπάρχει μια «Υπηρεσία-Γραφείο Σχολικών Βιβλιοθηκών» για όλα τα σχολεία της πόλης: Αυτή η Υπηρεσία θα εκπαιδεύει και θα συμβουλεύει το προσωπικό, θα φροντίζει για τον εφοδιασμό όλων των εταίρων-μελών με βιβλία και μέσα, για τη βιβλιοθηκονομική επεξεργασία και αρχειοθέτηση του υλικού, θα συντονίζει το ωράριο του προσωπικού και θα είναι υπεύθυνη για το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών.

Foto S. 106

Το 2006, τη χρονιά του η Γερμανία φιλοξένησε το Μουντιάλ, πραγματοποιήθηκε μια καμπάνια με μότο «Γερμανία – Η χώρα των ιδεών», κατά την οποία η Γερμανία πρόβαλε την προοδευτικότητα και τη φαντασία της. Μεταξύ των «365 τόπων στη χώρα των ιδεών» που επιλέχθηκαν από τις 1.200 συμμετοχές, κατορθώνοντας να πείσουν την κριτική επιτροπή για την πρωτοποριακή τους αντίληψη συγκαταλέγονται και αρκετές βιβλιοθήκες. Εκτός από την *Universitätsbibliothek Regensburg* (Bayern), με την «Ηλεκτρονική Βιβλιοθήκη Περιοδικών Εκδόσεων», διακρίθηκαν η *Philologische Bibliothek* του Ελεύθερου Πανεπιστημίου του Βερολίνου, το *IKMZ Cottbus*, η *TIB Hannover*, η Διεθνής Νεανική Βιβλιοθήκη στο Μόναχο (*Internationale Jugendbibliothek in München*), η *Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel* και το Γερμανικό Λογοτεχνικό Αρχείο στο Marbach (*Deutsches Literaturarchiv in Marbach*).

Όραμα και πραγματικότητα των Επιστημονικών Βιβλιοθηκών

Όπως οι ειδήμονες του τομέα των Δημοσίων Βιβλιοθηκών έτσι και εκείνοι του τομέα των Πανεπιστημιακών Βιβλιοθηκών οραματίζονται και σχεδιάζουν το μέλλον των βιβλιοθηκών. Ωστόσο, ακόμα κι αν η ματιά τους φτάνει μέχρι και το μακρινό μέλλον, το οποίο και έχουν περιγράψει στην πρώτη έκδοση αυτού του βιβλίου διακεκριμένοι εκπρόσωποι του βιβλιοπωλικού και βιβλιοθηκονομικού χώρου, η ματιά αυτή δεν θα έπρεπε να θολώνει την εικόνα των εξελίξεων στο εγγύς μέλλον, εξελίξεων που ήδη λαμβάνουν χώρα. Οι εξελίξεις αυτές καθορίζονται από τον διαρκώς μεταβαλλόμενο ρόλο των βιβλιοθηκών στη λεγόμενη κοινωνία της πληροφορίας, στην οποία η πληροφορία έχει εξελιχθεί σε βασικό πόρο και στην οποία κάθε είδος μέσου πληροφόρησης έχει αποκτήσει θεμελιώδη σημασία. Η ανάγκη για πληροφορίες έχει αυξηθεί σε όλα τα τμήματα της κοινωνίας, ταυτόχρονα όμως και η παροχή πληροφοριών, η οποία διαμορφώνεται ήδη ως υπερπροσφορά. Οι βιβλιοθήκες μετέχουν στην κάλυψη των πληροφοριακών αναγκών με παραδοσιακά και ηλεκτρονικά μέσα ενώ ο χαρακτήρας, ο ρόλος και ο αυτοπροσδιορισμός τους αλλάζουν συνεχώς. Ακολουθούν κάποιες σχετικές παρατηρήσεις και θέσεις που αναφέρονται βασικά σε όλους τους τύπους βιβλιοθηκών. Ωστόσο, ιδιαίτερα αισθητές οι αλλαγές στις απαιτήσεις/ανάγκες για πληροφορία γίνονται στο χώρο της επιστήμης, της έρευνας και της εκπαίδευσης. Γι' αυτόν το λόγο οι αλλαγές θα είναι πιο έντονες στις Επιστημονικές Βιβλιοθήκες απ' ό,τι στις Δημόσιες – τουλάχιστον για την επόμενη δεκαετία.

Πρώτα απ' όλα θα πρέπει να σημειωθεί ότι όλοι εκείνοι οι οραματιστές που πίστευαν στο τέλος της εποχής του βιβλίου και στην αποκλειστική θριαμβευτική προέλαση των ηλεκτρονικών ή ψηφιακών μέσων, έχουν πέσει έξω. Το βιβλίο, ή γενικότερα τα έντυπα μέσα μπόρεσαν να κρατήσουν τη θέση τους, γιατί έναντι των «νέων μέσων» διαθέτουν αναμφισβήτητα περισσότερα πλεονεκτήματα – δεν εξαρτώνται για παράδειγμα από την ηλεκτρική ενέργεια και την τεχνική υποστήριξη κατά τη χρήση, μπορούν να χρησιμοποιηθούν παντού και πάντα, διαθέτουν αποδεδειγμένα μακροζωία, καθιστούν ευκολότερη την ανάγνωση μεγαλύτερων κειμένων, διαθέτουν τη γνησιότητα του έργου κ.λ.π., για να μην αναφερθούμε και στις αισθητικές, βιβλιόφιλες και λοιπές καθαρά με το έντυπο βιβλίο σχετιζόμενες επόψεις. Αυτά τα δεδομένα ισχύουν και στην επιστήμη, όπου ρόλο παίζουν και άλλα κριτήρια, όπως η διασφάλιση της ποιότητας, το πιστοποιημένο επιστημονικό κύρος κ.ά. Θα πρέπει να υπολογίζουμε ότι εκείνο το μέσο που θα επικρατήσει μακροπρόθεσμα θα είναι και το πλέον κατάλληλο για την επίτευξη του εκάστοτε σκοπού μιας συγκεκριμένης ομάδας χρηστών.

Foto S. 107

Μια αρχιτεκτονική που θα ανταποκρίνεται στη βιβλιοθήκη και από αισθητική άποψη, στη βιβλιοθήκη που εκτός από αποθηκευτική μονάδα γνώσεων θα είναι και χώρος χαλάρωσης και επικοινωνίας και θα βιώνεται και με τις αισθήσεις, θα έχει για τους χρήστες ίσως μεγαλύτερη σημασία στο μέλλον απ' ό,τι σήμερα. Η *Gemeindebücherei Neufahrn (Bayern)* (Βιβλιοθήκη της κοινότητας Neufahrn) που εγκαινιάστηκε τέλη του 2000 και έχει τη μορφή καραβιού με γυάλινη πλώρη, με διαφορετικού σχήματος παράθυρα και ένα κλιμακοστάσιο πλημμυρισμένο φως, παραπέμπει ίσως στη μοντέρνα αρχιτεκτονική κτιρίων βιβλιοθηκών του μέλλοντος.

Από τη μια πλευρά οι βιβλιοθήκες – αν εξαιρέσουμε τις δραστηριότητες που ανέκαθεν ανέπτυσαν για την προώθηση του πολιτισμού και της επικοινωνίας - είναι πολιτιστικοί θεσμοί που αναλάβει την αποστολή να αρχειοθετήσουν, να επεξεργαστούν και να συντηρήσουν την πολιτιστική κληρονομιά και την εντύπως κληροδοτημένη γνώση για να βρίσκεται στη διάθεση των σημερινών και μελλοντικών γενεών. Από την άλλη πλευρά οι βιβλιοθήκες είναι μορφωτικά ιδρύματα, κι αυτό σε τούτη εδώ τη συνάρτηση σημαίνει ότι είναι ο τόπος, όπου μέσω ποικίλων παροχών και προγραμμάτων μπορεί να αποκτήσει κανείς δυο δεξιότητες-κλειδιά: *Τη δεξιότητα του διαβάζω και τη δεξιότητα διαχείρισης των μέσων*. Ενώ οι δημόσιες βιβλιοθήκες προσφέρουν κυρίως προγράμματα για την απόκτηση στοιχειώδους δεξιότητας της ανάγνωσης και χειρισμού των εντύπων μέσων, προγράμματα που απευθύνονται κυρίως, όχι όμως και αποκλειστικά, σε παιδιά και εφήβους, οι επιστημονικές βιβλιοθήκες προσφέρουν τις προϋποθέσεις για την απόκτηση της δεξιότητας του διαβάζω σε ακαδημαϊκό επίπεδο. Η δεξιότητα του διαβάζω αποτελεί με τη σειρά της προϋπόθεση για την επόμενη στοιχειώδους σημασίας ικανότητα, δηλαδή εκείνη του να αναζητά κανείς πληροφορίες, να τις αξιολογεί και να τις μεταφράζει σε γνώση. Η βιβλιοθήκη συνεπώς έχει να εξυπηρετήσει τόσο τον χρήστη που χρειάζεται πληροφορίες όσο και τον αναγνώστη που αναζητά το λογοτεχνικό ανάγνωσμα.

Τόσο τα αποτελέσματα των ερευνών στους κύκλους των ειδημόνων, όσο και οι στατιστικές των βιβλιοθηκών φανερώνουν ότι η παραγωγή των εντύπων μέσων και πολύ περισσότερο των ψηφιακών παραμένει σταθερή και ότι βάσει δημογραφικών τάσεων, αλλά και πολιτικών αποφάσεων σε βασικά θέματα παιδείας/εκπαίδευσης, ο αριθμός των χρηστών των βιβλιοθηκών θα συνεχίσει να αυξάνεται. Επειδή όμως από την άλλη πλευρά ο προϋπολογισμός των βιβλιοθηκών μάλλον θα παραμείνει ο ίδιος αντί να αυξηθεί, οι βιβλιοθήκες θα αναγκαστούν να πάψουν να προσανατολίζονται στο αποθηκευμένο υλικό, όπως συνέβαινε κατά κύριο λόγο παλαιότερα, προς όφελος ενός νέου δυναμικού προσανατολισμού στην τεκμηρίωση/πιστοποίηση και την πρόσβαση/προμήθευση (access contra holding). Ιδιαίτερα οι επιστημονικές βιβλιοθήκες εξελίσσονται προς την κατεύθυνση μιας νέας λειτουργίας που χαρακτηρίζεται ως *διαχείριση της γνώσης*.

Επίσης, επιτροπές, όπως το Επιστημονικό Συμβούλιο (Wissenschaftsrat), πιστεύουν ότι τα έντυπα μέσα θα διατηρήσουν τη σπουδαιότητά τους στην παροχή πληροφοριών στην έρευνα και την εκπαίδευση ενώ ταυτόχρονα θα αυξηθεί αισθητά και η σημασία των ηλεκτρονικών δημοσιεύσεων. Κατά συνέπεια, από τη διπλή αυτή λειτουργία σε σύντομο χρονικό διάστημα δεν μπορεί παρά να προκύψει ένας τύπος επιστημονικής βιβλιοθήκης που θα προσφέρει συνδυασμό εντύπων και ψηφιακών δημοσιεύσεων και πληροφοριακών πηγών – *Υβριδική Βιβλιοθήκη*. Επειδή δεν μπορεί κανείς να υπολογίζει με αύξηση του προϋπολογισμού, δεν μπορεί παρά να υπάρξει ισορροπία μεταξύ εντύπων και ψηφιακών μέσων και η αναλογία τους να ρυθμίζεται συνεχώς εκ νέου ανάλογα με την προσφορά και τη ζήτηση.

Ωστόσο, όσον αφορά τις πληροφοριακές ανάγκες και τον τρόπο της κάλυψής τους, διαφαίνεται κάποιος διαχωρισμός: Ενώ στις φυσικές και τεχνολογικές επιστήμες, στην ιατρική και την πληροφορική τα έντυπα μέσα δεν θεωρούνται πια πρωτογενείς πληροφοριακές πηγές και η βιβλιοθήκη θα χάσει μάλιστα τον κυρίαρχο ρόλο της στην παροχή πληροφοριών, για τους ανήκοντες στις λοιπές επιστήμες η βιβλιοθήκη θα παραμείνει το αρχείο του έντυπου υλικού, ακόμα κι αν στις «επιστήμες του βιβλίου» ο κλασικός εμπλουτισμός του υλικού θα υποχωρήσει εξαιτίας οικονομικών

στενωπών και προοδευτικής ψηφιοποίησης. Έτσι, η επιστημονική βιβλιοθήκη, και ιδιαίτερα η πανεπιστημιακή, θα βρεθεί αντιμέτωπη με το δύσκολο μέλημα να ανταποκρίνεται εξίσου σε διαφορετικές κουλτούρες της γνώσης.

Foto S. 108

Σύμφωνα με εκτιμήσεις το 12% των 135 εκατ. βιβλίων που κυκλοφόρησαν στη Γερμανία από το 1840 και μετά έχει ήδη φθαρεί και δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί πια. Το 30% είχε κιτρινίσει τόσο που χρειάστηκε να αποσυρθεί, για να αποφευχθεί μια μεγαλύτερη φθορά. Αποκατάσταση βιβλίων γίνεται μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις, σε όλες τις υπόλοιπες εφαρμόζεται η μαζική αποξίνωση, όπως π.χ. στο *Zentrum für Bucherhaltung GmbH in Leipzig (Sachsen) (Κέντρο Συντήρησης Βιβλίου στη Λειψία)*.

Η Ψηφιακή Βιβλιοθήκη

Το βασικότερο ζήτημα όμως είναι η διεύρυνση της προσφοράς των ηλεκτρονικών υπηρεσιών παροχής πληροφοριών στο πλαίσιο της *Ψηφιακής Βιβλιοθήκης*. Παρόλο που το Επιστημονικό Συμβούλιο πίστευε στην αρχή ότι η εξέλιξη των Βιβλιοθηκών των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων σε κέντρα παροχής ψηφιακών πληροφοριών και εκδόσεων θα γινόταν με πολύ αργό ρυθμό, η πραγματικότητα αποδείχτηκε διαφορετική. Η επικρατούσα στη σύγχρονη αρθρογραφία άποψη ότι η ψηφιοποίηση ολάκερης της κοινωνίας αποτελεί πολιτιστική αποστολή και συνεπώς θα έπρεπε και οι βιβλιοθήκες να έχουν το χρέος να καταστήσουν οι ίδιες την ύπαρξή τους περιττή μέσω της ψηφιοποίησης κάθε κληροδοτημένης γραπτής παραγωγής, έχει μεν απορριφθεί κατηγορηματικά από βιβλιοθηκονομική πλευρά, η μαγική ωστόσο λέξη σήμερα για όλες σχεδόν τις βιβλιοθήκες είναι «ψηφιοποίηση».

Πολλές επιστημονικές βιβλιοθήκες έχουν ήδη αρχίσει να ψηφιοποιούν επιλεγμένο υλικό, είτε με τα δικά τους μέσα είτε από κοινού με συνεργάτες τους. Εδώ και χρόνια λειτουργούν στο Μόναχο και στο Göttingen *Κέντρα Ψηφιοποίησης* που αναλαμβάνουν παραγγελίες. Από το 2005 αναπτύσσεται σε συνεργατική βάση ένα κεντρικό σύστημα τεκμηρίωσης και πρόσβασης για το ελεύθερα διαθέσιμο, αναδρομικά ψηφιοποιημένο υλικό βιβλιοθηκών, ο *Κεντρικός Κατάλογος Ψηφιοποιημένων Εντύπων*. Αυτή η πύλη δεν δίνει μόνον μια συνοπτική εικόνα για ψηφιακές συλλογές και ψηφιακές βιβλιοθήκες, αλλά αντανακλά ταυτόχρονα και την εκπληκτική πολυμορφία των προγραμμάτων ψηφιοποίησης, από την οποία προκύπτει ότι το φάσμα της «φιλοσοφίας» που κρύβεται πίσω από την ψηφιοποίηση είναι ευρύτατο.

Στο ερώτημα αν η ολοκληρωτική ψηφιοποίηση μπορεί να χρηματοδοτηθεί ή αν αξίζει οικονομικά τον κόπο, από βιβλιοθηκονομική πλευρά δίνεται αρνητική απάντηση. Έχει επί παραδείγματι υπολογιστεί ότι το κόστος για την ψηφιοποίηση του συνολικού υλικού της Bayerische Staatsbibliothek θα υπερβεί το διπλάσιο της εμπορικής αξίας αυτού του υλικού. Γι' αυτό και απαιτείται μια αυστηρή επιλογή κατά την οποία θα λαμβάνονται υπ' όψιν επιστημονικά και νομικά κριτήρια, αλλά και οι παράγοντες ζήτησης και συντήρησης. Το στοίχημα με οικονομικά ισχυρά, εμπορικά προγράμματα ψηφιοποίησης όπως για το παράδειγμα το Google Print οι βιβλιοθήκες σίγουρα δεν μπορούν να το κερδίσουν. Η ισχύς της προσφοράς των βιβλιοθηκών δεν

έγκειται στην ποσότητα, αλλά στην ποιότητα, και πάνω απ' όλα στη διασφάλιση της ελεύθερης πρόσβασης και της μακροχρόνιας διαθεσιμότητας.

Από κοινού με τους γερμανικούς ερευνητικούς θεσμούς και πολλές επιστημονικές οργανώσεις υποστηρίζουν και οι βιβλιοθηκονομικές επαγγελματικές ενώσεις τις δυνατότητες που προσφέρει το διαδίκτυο στη συνολική και διαδραστική προβολή της ανθρώπινης γνώσης, συμπεριλαμβανομένης και της πολιτιστικής κληρονομιάς, και με την εγγύηση παγκόσμιας πρόσβασης. Παράλληλα με την κλασική μορφή της διάδοσης της γνώσης το *Κίνημα Open Access* προτείνει και την εκμετάλλευση των εναλλακτικών δυνατοτήτων του διαδικτύου στην ανταλλαγή επιστημονικών γνώσεων, σύμφωνα με την «αρχή της ανοιχτής πρόσβασης».

Η «αρχή της ανοιχτής πρόσβασης» προϋποθέτει κατά ιδανικό τρόπο την ενεργή συμμετοχή ενός εκάστου παραγωγού επιστημονικών γνώσεων και ενός εκάστου διαχειριστή πολιτιστικής κληρονομιάς. Όταν πρόκειται για τέτοιου είδους δημοσιεύσεις ο κάθε δημιουργός ή ο κάθε κάτοχος δικαιωμάτων θα πρέπει να παραχωρήσει σε όλους τους χρήστες το δικαίωμα της ελεύθερης πρόσβασης και χρήσης και εκτός αυτού να καταθέσει την πλήρη εκδοχή της δημοσίευσής του στον αρχειακό server κάποιου αξιόπιστου θεσμού που στηρίζει το κίνημα Open Access, ούτως ώστε να είναι εγγυημένη η μακροχρόνια διαθεσιμότητά του.

Καθώς το εναλλακτικό μοντέλο δημοσίευσης συναγωνίζεται την κλασική μορφή της διάδοσης της γνώσης μέσω των εκδοτικών οίκων, οι εκδότες αντιμετωπίζουν με σκεπτικισμό το λεγόμενο Open Access-Publishing - όπως άλλωστε και πολλοί συγγραφόντες, οι οποίοι το θεωρούν ρίσκο για τους παραγωγούς, αλλά και για τους αποδέκτες των επιστημονικών γνώσεων. Ανησυχούν για τη διασφάλιση της ποιότητας των δημοσιεύσεων, την ακεραιότητα των στοιχείων και τη μακροχρόνια διαθεσιμότητα των ντοκουμέντων όπως και για την αναγνώριση των διαδικτυακών δημοσιεύσεων τους από την επιστημονική «κοινότητα» ως προϋπόθεση προσωπικής καταξίωσης και επαγγελματικής σταδιοδρομίας.

Foto S. 109

Τα Κέντρα Ψηφιοποίησης στο Μόναχο και το Göttingen, τα οποία στηρίζει οικονομικά η Γερμανική Εταιρεία Ερευνών (DFG), προωθούν την ανάπτυξη της Ψηφιακής Ερευνητικής Βιβλιοθήκης με τη διάθεση και προβολή ψηφιακών πηγών. Το *Münchener Digitalisierungszentrum* – MDZ (Κέντρο Ψηφιοποίησης στο Μόναχο) που λειτουργεί στην Bayerische Staatsbibliothek (στην εικόνα) πραγματοποιεί δικά του εγχειρήματα, αναλαμβάνει όμως και παραγγελίες. Εννέα βιβλιοθήκες, έδρες ειδικών συλλογών, συγκρότησαν το 1999 ένα κονσόρτιο ψηφιοποίησης περιοδικών (*Digizeitschriften*) υπό την επίβλεψη του Κέντρου του Göttingen. Ο αριθμός των μελών του κονσορτίου αυξάνεται.

Η *αρχειοθέτηση ηλεκτρονικών δημοσιεύσεων με διασφάλιση μακροχρόνιας πρόσβασης* αποτελεί αναμφισβήτητα μια μεγάλη πρόκληση. Με τον νέο νόμο για την Εθνική Βιβλιοθήκη της Γερμανίας (Deutsche Nationalbibliothek) έχουν τεθεί οι νομικές προϋποθέσεις για τη συλλογή και διασφάλιση όλων των δημοσιευθέντων στη Γερμανία «έργων σε μη υλική μορφή», ούτως ώστε να μπορούν να χρησιμοποιηθούν από όλους σε βάθος χρόνου. Υπάρχει η πρόθεση, η εντολή συλλογής των διαδικτυακών δημοσιεύσεων να επεκταθεί και σε επίπεδο ομόσπονδων κρατιδίων

προς όφελος των περιφερειακών βιβλιοθηκών, στις οποίες κατατίθεται υποχρεωτικά αντίτυπο εκδόσεων. Οι τεχνικές, βιβλιοθηκονομικές και οργανωτικές προϋποθέσεις της μακροχρόνιας αρχειοθέτησης αναπτύσσονται και δοκιμάζονται εδώ και χρόνια. Το *Αρμόδιο Δίκτυο Μακροχρόνιας Αρχειοθέτησης και Μακροχρόνιας Διαθεσιμότητας Ψηφιακών Πηγών – Nestor* αποτελεί από το 2003 πλατφόρμα πληροφόρησης και επικοινωνίας για όλους όσους ενδιαφέρονται για το θέμα καθώς και για όλες τις προοπτικές της μακροχρόνιας διαθεσιμότητας.

Το πρόγραμμα *Kopal – Kooperativer Aufbau eines Langzeitarchivs digitaler Informationen (Συνεργατική Ανάπτυξη ενός Αρχείου Ψηφιακών Πληροφοριών Μακροχρόνιας Διαθεσιμότητας)*, το οποίο ξεκίνησε το 2004, συμπληρώνει και επικουρεί το πρόγραμμα Nestor στον τομέα της τεχνολογίας, της ανάπτυξης software και της πορείας των εργασιών. Σκοπός του είναι να δείξει τον τρόπο με τον οποίο, μέσω καταμερισμού των εργασιών, μπορεί να αναπτυχθεί ένα αξιόπιστο ψηφιακό αρχείο, το οποίο να διασφαλίζει μακροπρόθεσμα την ακεραιότητα, τη γνησιότητα και τη διαθεσιμότητα των αποθηκευμένων ψηφιακών αντικειμένων. Το 2006 το Kopal ξεκίνησε τη λειτουργία του ως *Ψηφιακό Αρχείο Μακροχρόνιας Διαθεσιμότητας*. Δεκάδες χιλιάδες ηλεκτρονικών τεκμηρίων των δυο συνεργατών, της Εθνικής Βιβλιοθήκης της Γερμανίας (DNB) και της Staats- und Universitätsbibliothek Göttingen έχουν εντωμεταξύ αρχειοθετηθεί, μεταξύ αυτών και 47.000 συγγραμμάτων που είχαν κατατεθεί από όλα τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα στην DNB από το 1997 και μετά. Στο επόμενο στάδιο του εγχειρήματος θα δοκιμαστούν διαδικασίες μετανάστευσης και προσομείωσης δεδομένων (migration, emulation) που θα διασφαλίζουν τη μακροχρόνια διάθεση και χρήση των τεκμηρίων.

Foto S. 110

GUTENBERG DIGITAL

Το Göttinger Digitalisierungszentrum – GDZ (Κέντρο Ψηφιοποίησης στο Göttingen) με αφορμή τα 600^α γενέθλια του Johannes Gutenberg σκάνανε τις 1282 σελίδες του παργαμηνού αντίτυπου της Βίβλου του που βρίσκεται στην Staats- und Universitätsbibliothek Göttingen (Niedersachsen) και τη διέθεσε στο διαδίκτυο ως CD-ROM. 550 χρόνια χωρίζουν την πρώτη έκδοση της Βίβλου από τον Γουτεμβέργιο με τη νέα τότε τεχνική από την ψηφιοποίησή της το 2000. 550 χρόνια ιστορίας του βιβλίου, της τυπογραφίας, των βιβλιοθηκών.

Μια ακόμα πρόκληση για τις βιβλιοθήκες αποτελεί το *διαδίκτυο*. Μηχανές αναζήτησης όπως το google που περιλαμβάνουν σήμερα περισσότερες από δέκα εκατ. σελίδες και υπηρεσίες όπως το Google Scholar, Google Print, Google Earth Google News αποτελούν για τις βιβλιοθήκες ανταγωνιστές εξίσου υπολογίσιμους με τις διαδραστικές πλατφόρμες κατά το μοντέλο της Wikipedia και των Weblogs που μπορούν να χαρακτηριστούν και ως κοινωνική software και είναι χαρακτηριστικές για την περαιτέρω εξέλιξη του διαδικτύου (*Web 2.0*). Ένα μεγάλο μέρος των χρηστών της βιβλιοθήκης, συμπεριλαμβανομένων των φοιτητών και των μελών των πανεπιστημιακών κοινοτήτων, επιλέγει για να ξεκινήσει την έρευνα τη μηχανή αναζήτησης και μόνον αργότερα κατά την πορεία της αναζήτησης «πέφτει» πάνω στις ειδικές προσφορές της βιβλιοθήκης. Γι' αυτό και η δικτύωση των ετερογενών πληροφοριακών πηγών του διαδικτύου φαίνεται να αποτελεί λύση που υπόσχεται επιτυχία.

Οι βιβλιοθήκες μάλλον δεν θα μπορέσουν να σταθούν στο ύψος του πανίσχυρου, σχεδόν, ανταγωνισμού των εμπορικών παρόχων όσον αφορά την ποσότητα - και όσον αφορά την ποιότητα των προϊόντων τους θα μπορέσουν να επικρατήσουν μόνον αν διατηρήσουν τις υψηλές προδιαγραφές τους. Γι' αυτό απαιτείται η υψηλής ποιότητας επεξεργασία όλων των σχετικών από επιστημονική άποψη πηγών όπως και η ανάπτυξη ειδικών και διεπιστημονικών δυνατοτήτων αναζήτησης και συστημάτων πλοήγησης. Σημαντικά παραδείγματα σε διαπεριφερειακό επίπεδο είναι οι *Εικονικές Ειδικές Βιβλιοθήκες* (Virtuelle Fachbibliotheken) στο πλαίσιο της εθνικής επιστημονικής πύλης Vascoda, αλλά και γενικά συστήματα εύρεσης και πρόσβασης όπως το *Datenbank-Infosystem* και η *Ηλεκτρονική Βιβλιοθήκη Περιοδικών Εκδόσεων* (Elektronische Zeitschriftenbibliothek). Και όσο αυτονόητα χρησιμοποιούν οι βιβλιοθήκες το διαδίκτυο για τις προσφορές τους, το ίδιο αυτονόητα και με την ίδια συνέπεια θα πρέπει να χρησιμοποιήσουν και τις διαδραστικές τεχνικές του διαδικτύου για την επικοινωνία με τους χρήστες τους.

Όπως δείχνουν έρευνες σε διάφορα πανεπιστήμια, αυτό που προσδοκά κανείς από τις πανεπιστημιακές βιβλιοθήκες είναι να αξιοποιήσει τις επιστημονικές διαδικτυακές πηγές και να τις κάνει προσιτές και προσβάσιμες με κάποια εύχρηστη και πρακτική μηχανή αναζήτησης. Οι βιβλιοθήκες πρέπει να αναλάβουν το ρόλο των «πλοηγών στον ωκεανό της γνώσης», για να αντιμετωπίσουν και την υπερπροσφορά των πληροφοριών και την μη απεριόριστη δυνατότητα πρόσληψης των αναζητούντων τις πληροφορίες με τα κατάλληλα εργαλεία. Αυτό που επίσης περιμένει κανείς από τις βιβλιοθήκες είναι να διευρύνουν τις προσφορές τους σε ηλεκτρονικά μέσα και υπηρεσίες χωρίς να παραμελούν τη συντήρηση του έντυπου υλικού τους (βιβλία, περιοδικά), καθόσον το βιβλίο εξακολουθεί σε πολλούς επιστημονικούς τομείς να παραμένει το πρωτογενές μέσο πληροφόρησης. Η ανάπτυξη της ψηφιακής βιβλιοθήκης δεν εννοεί μόνον την πρόσβαση σε ηλεκτρονικά περιοδικά και πλήρη κείμενα, σε τράπεζες δεδομένων και σε άλλες διαδικτυακές πηγές, αλλά και την ενεργή διαχείριση της πληροφορίας, κι αυτή με τη σειρά της περιλαμβάνει τη δημιουργία και διάθεση πυλών και μηχανών αναζήτησης που να συνενώνουν τις πολύμορφες προσφορές ψηφιακών και παραδοσιακών πληροφοριακών πηγών. Κατ' αυτόν τον τρόπο οι βιβλιοθήκες επιτυγχάνουν, πέρα για πέρα στο πνεύμα της υβριδικής βιβλιοθήκης, την ένωση του ψηφιακού και έντυπου σύμπαντος που θα μπορούσε να είναι και μέρος της διασφάλισης της ίδιας τους της ύπαρξης.

Στις επιθυμίες/προσδοκίες, ιδίως των σπουδαστών, συγκαταλέγονται επίσης η ψηφιακή και πληροφοριακή παιδεία καθώς και βοήθεια στους νέους τρόπους του επιστημονικού εργαζομένου (Online-Tutorial, ηλεκτρονική διάθεση της εκάστοτε βιβλιογραφίας που απαιτείται από τα διάφορα σεμινάρια κ.λ.π.) και επιστημονικού δημοσιεύειν (ηλεκτρονικές δημοσιεύσεις, παρουσίαση με πολυμέσα κ.λ.π.). Για να ανταποκριθούν σ' αυτές τις απαιτήσεις οι βιβλιοθήκες χρειάζονται την ανάλογη τεχνική και οργανωτική υποδομή και οι βιβλιοθηκονόμοι τις ανάλογες γνώσεις και δεξιότητες καθώς και την ανάλογη επαγγελματική κατάρτιση.

Η ανταπόκριση των βιβλιοθηκών στις αλλαγμένες απαιτήσεις των χρηστών της θα καταλήξει μακροπρόθεσμα σε ένα ολοκληρωμένο ψηφιακό πληροφοριακό σύστημα. Η Γερμανική Εταιρεία Ερευνών (DFG) υποστηρίζει την ανάπτυξη ενός τέτοιου γενικού συστήματος προμήθειας επιστημονικών πληροφοριών στο πλαίσιο ενός προγράμματος στήριξης με χρονοδιάγραμμα μέχρι και το 2015. Στα μεμονωμένα θεματικά πεδία συγκαταλέγονται το ηλεκτρονικό δημοσιεύειν όπως και η διαχείριση

της πληροφορίας, συμπεριλαμβανομένης της δημιουργίας εικονικών ερευνητικών και μαθησιακών περιβαλλόντων.

Αποτίμηση και Προοπτική

Οι βιβλιοθήκες, τόσο οι Δημόσιες όσο και οι Επιστημονικές, μπορούν να παρέχουν τις υπηρεσίες τους στους πολίτες κατά τον περιγραφέντα τρόπο μόνον εφόσον έχει διασφαλιστεί η ύπαρξή τους και εφόσον έχουν εξοπλιστεί από τους φορείς τους με τον ανάλογο προϋπολογισμό για το υλικό και το προσωπικό. Συνεπώς, το ερώτημα για το μέλλον της βιβλιοθήκης δεν έχει μόνον θεματική και τεχνολογική διάσταση, αλλά και πολιτική. Το ζητούμενο είναι να καταστεί σαφές, όχι μόνον στους πολιτικά υπεύθυνους, αλλά και στα μέσα επικοινωνίας και σε όλο τον πληθυσμό ότι στην κοινωνία της πληροφορίας οι βιβλιοθήκες έχουν να διαδραματίσουν έναν ρόλο-κλειδί. Στο ρόλο αυτό και στις άμεσα μ' αυτόν συναρτώμενες προσδοκίες οι βιβλιοθήκες μπορούν ν' ανταποκριθούν μόνον αν αναγνωρίσουν και αναλάβουν τις προκλήσεις της κοινωνίας της πληροφορίας, μόνον αν εκμεταλλευτούν με συνέπεια τις δυνατότητες για τεχνολογικές καινοτομίες και οργανωτικές βελτιώσεις και αν αντιμετωπίσουν με ενεργητικότητα και αποτελεσματικότητα τις πολιτικές, οικονομικές και δομικές αδυναμίες των γερμανικών βιβλιοθηκών. Εφόσον συμβούν αυτά οι βιβλιοθήκες θα εξακολουθούν και στο μέλλον να είναι αυτό που πάντα ήταν: Πύλες που ανοίγουν δρόμους και προοπτικές.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Οι συγγραφείς

Ο Jürgen Seefeldt, γεν. το 1953, σπούδασε Βιβλιοθηκονομία Δημοσίου Τομέα στην Κολωνία (Öffentliches Bibliothekswesen). Ως Διπλ. Βιβλιοθηκονόμος (Diplom-Bibliothekar) εργάστηκε στην Stadtbücherei Hamm (Δημοτική Βιβλιοθήκη του Hamm) και στην Ειδική Βιβλιοθήκη (Fachbibliothek) της επιχείρησης Vereinigte Elektrizitätswerke Westfalen (Επιχείρηση Ηλεκτρικού Ρεύματος της Βεστφαλίας) στο Dortmund. Από το 1979 έως το 1985 διετέλεσε Υποδιευθυντής της Δημοτικής Βιβλιοθήκης του Herne (Stadtbücherei Herne), από το 1985 έως το 1991 Διευθυντής των Κοινοτικών Βιβλιοθηκών (Kreisbüchereien) της Unna, από το 1991 έως το 2004 Διευθυντής της Landesbüchereistelle Rheinland-Pfalz στην Koblenz (Υπηρεσία Βιβλιοθηκών του κρατιδίου Rheinland-Pfalz). Από το 2004 είναι Διευθυντής του κεντρικού καταστήματος του Κέντρου Βιβλιοθηκών του κρατιδίου Rheinland-Pfalz. Έχει διδάξει σε Ανώτατη Σχολή της Κολωνίας (Fachhochschule) καθώς και στην FHÖB (Ανώτατη Σχολή για Βιβλιοθηκονομία Δημοσίου Τομέα) του Συλλόγου στη Βόννη. Από το 1995 έως το 1998 υπήρξε συνεκδότης του περιοδικού «BuB», από το 1998 έως το 2001 μέλος του Κεντρικού ΔΣ της DBV (Ομοσπονδία Γερμανικών Βιβλιοθηκών) και από το 1998 είναι Γενικός Γραμματέας της τοπικής οργάνωσης της DBV στο κρατίδιο Rheinland-Pfalz. Πολυγرافότατος. Είναι ένας από τους συγγραφείς του βιβλίου «Unterhaltungsliteratur in Öffentlichen Bibliotheken» («Ψυχαγωγική Λογοτεχνία σε Δημόσιες Βιβλιοθήκες» των Seefeldt/Metz), της 3^{ης} έκδοσης του εγχειριδίου «Das Bibliothekswesen der Bundesrepublik Deutschland» («Βιβλιοθήκες/Βιβλιοθηκονομία στη Γερμανία») των Busse-Ernestus-Plassmann-Seefeldt καθώς και της μελέτης «Οι Βιβλιοθήκες και η Κοινωνία της Πληροφορίας στη Γερμανία – Μια εισαγωγή» (Bibliotheken und Informationsgesellschaft in Deutschland – Eine Einführung) των Plassmann, Rösch, Seefeldt, Umlauf.

Ο Dr. Ludger Syré, γεν. το 1953, ολοκλήρωσε τις σπουδές του στην Ιστορία και τη Γερμανική Φιλολογία στο Freiburg, το Tübingen και το Μόναχο με διδακτορική διατριβή στον τομέα της ανατολικοευρωπαϊκής ιστορίας και συνέχισε με την εκπαίδευσή του στη βιβλιοθηκονομία στο Tübingen και την Κολωνία (Wissenschaftlicher Bibliothekar). Από το 1987 είναι εισηγητής για ιστορικά θέματα και συνεργάτης στη βιβλιογραφία του κρατιδίου Baden-Württemberg καθώς και Διευθυντής του Τεχνικού Τμήματος της Badische Landesbibliothek (Βιβλιοθήκης του κρατιδίου Baden-Württemberg) στην Karlsruhe. Διδάσκει στο Ινστιτούτο Ιστορίας του Πανεπιστημίου της Karlsruhe. Στο χρονικό διάστημα 1992-2002 διετέλεσε για 2 χρόνια μέλος του ΔΣ του Verein Deutscher Bibliothekare (Σύλλογος Γερμανών Βιβλιοθηκονόμων), 8 χρόνια μέλος της επιτροπής του συλλόγου καθώς και 7 χρόνια Πρόεδρος του ίδιου Συλλόγου στο κρατίδιο Baden-Württemberg. Έχει συγγράψει πολλά βιβλία ενώ πολυάριθμες είναι και οι δημοσιεύσεις του σε περιοδικά.

Διευθύνσεις στο διαδίκτυο

Arbeitsgemeinschaft der Spezialbibliotheken
(Κοινοπραξία Ειδικών Βιβλιοθηκών)
www.aspb.de

Bayerische Staatsbibliothek
www.bsb-muenchen.de

Bertelsmann Stiftung
(Ιδρυμα Bertelsmann)
www.bertelsmann-stiftung.de

Berufsverband Information Bibliothek
(Επαγγελματικός Σύλλογος Πληροφόρηση Βιβλιοθήκη)
www.bib-info.de

Bibliothek & Information International (BII)
www.bi-international.de

Bibliotheksindex (BIX)
www.bix-bibliotheksindex.de

Bibliotheksportal des Kompetenznetzwerks für Bibliotheken
(Πύλη του Δικτύου Αρμοδιοτήτων Βιβλιοθηκών)
www.bibliotheksportal.de

Bibliotheksservice-Zentrum Baden Württemberg
www.bsz-bw.de

Bibliotheksverbund Bayern
(Δίκτυο Βιβλιοθηκών της Βαυαρίας)
www.bib-bvb.de/

Büro der Europäischen Bibliotheksverbände
(EBLIDA)
www.eblida.org.

Bibliothek & Information Deutschland e.V. (BID)
www.bideutschland.de

Datenbank-Infosystem
www.bibliothek.uni-regensburg.de/dbinfo/

Deutsche Bibliotheksstatistik (DBS)
(Γερμανική Στατιστική Βιβλιοθηκών)
www.bibliotheksstatistik.de

Deutsche Forschungsgemeinschaft – Wissenschaftliche Literaturversorgungs- und Informationssysteme
(Γερμανική Εταιρεία Ερευνών – Επιστημονική Βιβλιογραφία και Συστήματα Πληροφόρησης)
www.dfg.de/lis

Deutsche Gesellschaft für Informationswissenschaft und Informationspraxis

(Γερμανική Εταιρεία για Επιστήμη της Πληροφορίας και Πρακτική Εφαρμογή της Πληροφορίας)
www.dgi-info.de

Deutsche Internet-Bibliothek (DIB)
(Γερμανική Διαδικτυακή Βιβλιοθήκη)
www.internetbibliothek.de

Deutsche Nationalbibliothek
(Εθνική Βιβλιοθήκη της Γερμανίας)
www.ddb.de

Deutscher Bibliotheksverband
(Ομοσπονδία Γερμανικών Βιβλιοθηκών)
www.bibliotheksverband.de

Deutscher Bildungsserver
(Server για την εκπαίδευση στη Γερμανία)
www.bildungsserver.de

DigiAuskunft
(Υπηρεσία Πληροφόρησης Ψηφιακής Βιβλιοθήκης)
[www.hbz-nrw.de/angebote/digiauskunft/Digitale Bibliothek](http://www.hbz-nrw.de/angebote/digiauskunft/Digitale_Bibliothek)
www.digibib.net

ekz-Bibliotheksservice GmbH
www.ekz.de

Elektronische Zeitschriftenbibliothek
(Ηλεκτρονική Βιβλιοθήκη Περιοδικών)
www.bibliothek.uni-regensburg.de/ezeit

Fachstellen-Server
(Ειδικές Δημόσιες Υπηρεσίες)
www.fachstellen.de

Fortbildungsportal für Bibliothek und Information der HAW
(Πύλη για Επιμορφωτικά Προγράμματα στο χώρο Βιβλιοθήκη και Πληροφόρηση της Ανώτατης Σχολής Εφαρμοσμένων Επιστημών, Αμβούργο)
www.wissenbringtweiter.de

Gemeinsamer Bibliotheksverbund (GBV)
(Κοινός Κατάλογος των Διασυνδεδεμένων Βιβλιοθηκών)
www.gbv.de

Goethe-Institut
www.goethe.de

Hessisches Bibliotheksinformationssystem
(Σύστημα πληροφόρησης βιβλιοθηκών του ομόσπονδου κρατιδίου της Έσσης)
www.hebis.de

Hochschulbibliothekszenrum NRW
(Κέντρο Βιβλιοθηκών Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων, Nordrhein-Westfalen)
www.hbz-nrw.de

ID2010 (Informationsgesellschaft Deutschland 2010)
(Εταιρεία Πληροφόρησης Γερμανία 2010)

www.bmwi.de/BMWi/Navigation/Technologie-und-Innovation/informationsgesellschaft,did=6090.html

IFLA-Nationalkomitee Deutschland
(Γερμανική Επιτροπή στην IFLA)
www.ifla-deutschland.de

InfoDesk
<http://titan.bsz-bw.de/cms/digibib/virtausk/>

Karlsruher Virtueller Katalog (KVK)
www.ubka.uni-karlsruhe.de/kvk.html

Kirchlicher Verbundkatalog
(Κοινός Κατάλογος Συνδέσμων Εκκλησιαστικών Βιβλιοθηκών)
www.kivk.de

Kompetenznetzwerk für Bibliotheken (KNB)
(Δίκτυο Αρμοδιοτήτων Βιβλιοθηκών)
www.bibliotheksportal.de

Kooperativer Bibliotheksverbund Berlin-Brandenburg
(Σύνδεσμος Βιβλιοθηκών Berlin-Brandenburg)
www.kobv.de

Sammlung Deutscher Drucke
(Συλλογή Γερμανικών Εντύπων)
www.ag-sdd.de

Staatsbibliothek zu Berlin PK
www.sbb.spk-berlin.de

subito
www.subito-doc.de

Vascoda
www.vascoda.de

Verband der Bibliotheken des Landes NRW
(Σύλλογος Βιβλιοθηκών του ομόσπονδου κρατιδίου Nordrhein-Westfalen)
www.vbnw.de

Verein Deutscher Bibliothekare (VDB)
(Σύλλογος Γερμανών Βιβλιοθηκονόμων)
www.vdb-online.org

Virtuelle Deutsche Landesbibliographie
(Εικονική Βιβλιογραφία της Γερμανικής Περιφέρειας)
www.landesbibliographie.de

Zeitschriftendatenbank (ZDB)
(Τράπεζα δεδομένων περιοδικών)
www.zeitschriftendatenbank.de